

Королівство Саудівська Аравія
Міністерство ісламських справ,
пожертв, заклику й наставництва
Центр ім. короля Фагда
з Друку Преславного Корану
Генеральний секретаріат
Відділ у справах науки

ОСНОВИ ВІРИ В СВІТЛІ КОРАНУ Й СУННІ

Підготовлено
групою вчених

переклав з арабської
Доктор Михайло Якубович

редактор
Андрій Шистєров

ح) مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف، ١٤٣٤ هـ
فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر.

نخبة من العلماء

أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة : اللغة الأكرانية . / نخبة
من العلماء . - المدينة المنورة، ١٤٣٤ هـ

٢٦٤ ص ؛ ١٦ × ٢٣ سم

ردمك : ٩٧٨-٦٠٣-٨٠٩٥-٠٩-٦

(النص باللغة الأكرانية)

١- العقيدة الإسلامية ٢- الإيمان (الإسلام) أ. العنوان
ديوي ٢٤٠ ٣٧٧٩ / ١٤٣٣

رقم الإيداع : ٣٧٧٩ / ١٤٣٣

ردمك : ٩٧٨-٦٠٣-٨٠٩٥-٠٩-٦

Ім'ям Аллаха Милостивого, Милосердного!

Передмова

Його високості Шейха Саліха бін Абд аль-Азіза бін Мухаммада Аль аш-Шейха, міністра ісламських справ, пожертв, заклику й наставництва, головного куратора Центру.

Хвала Аллаху, Господу світів, Який у Своєму Преславному Писанні говорить: **«Клич на шлях свого Господа з мудрістю та добрим повчанням»** (Бджоли, 125). Благословення й мир найшляхетнішому з пророків та посланців, який говорить: **«Переказуйте від мене все, навіть якщо це буде один аят»** (Аль-Бухарі, 3461).

А далі:

– дотримуючись лінії Служителя Двох Благородних Мечетей, короля Абд Аллаха бін Абд аль-Азіза Аль Сууда (нехай береже його Аллах!) на шляху зростання добробуту мусульман усього світу, починаючи з піклування про Писання Аллаха, роботу над його виданням, перекладом та розповсюдженням серед мусульман та всіх інших, хто прагне вивчати Коран, літературу, яка приносить користь мусульманам в їхніх релігійних та земних справах;

– керуючись вірою Міністерства ісламських справ, пожертв, заклику й наставництва, представленого Центром ім. короля Фагда з Друку Преславного Корану в Місті Пророка, у важливість підкріпленого ясними доказами заклику до Аллаха, ми із радістю презентуємо книгу

«Основи віри в світлі Корану й Сунни»

Це здійснюється для того, щоб мусульмани могли уважніше пізнати своє віровчення, яке й складає основу релігії, адже Пророк – мир йому й благословення Аллаха! – сказав: «У тілі є частинка, яка, будучи здоровою, робить такою ж усе тіло» (Аль-Бухарі, 52). Після цієї книги – якщо побажає Всевишній Аллах! – будуть видаватися й інші, які стосуються хадісів, права, згадувань Аллаха й молитов. Покладаючи сподівання на Всевишнього й Всемогутнього Аллаха, маємо надію, що вони принесуть користь усім мусульманам.

Користуючись нагодою, із задоволенням висловлюю вдячність браттям, які своїми щирими зусиллями підготували цю книгу (авторам, редакторам, верстальникам), а також генеральному секретаріату Центру за їхню пильну увагу до цієї праці. Я прошу Всевишнього Аллаха берегти країну, яка дбає про релігію й захищає правильне віровчення, перебуваючи під керівництвом Служителя Двох Благородних Мечетей, кронпринца та його наступника – нехай береже їх Аллах!

Наостанок прославимо Аллаха, Господа світів!

Передмова

Хвала Аллаху, Який дарував нам досконалу релігію й наділив повнотою Своєї милості, Який зробив нашу громаду – громаду ісламу – найкращою, Який відіслав до нас посланця, котрий читає Його знамення й робить нас ліпшими, котрий вчить нас Писанню й мудрості. Мир і благословення тому, кого Аллах відіслав милістю для жителів світів, нашому Пророку Мухаммаду, а також його роду й сподвижникам.

А далі: сенс життя джинів та людей – це поклоніння єдиному Аллаху, адже Він сказав: **«Я створив людей і джинів лише для того, щоб вони Мені поклонялись»** (Розсіюючі, 56). Оскільки єдинобожжя й правильне віровчення виводяться із такого благословенного джерела, як Писання Аллаха й Сунна Його Посланця – мир йому й благословення Аллаха! – вони стають метою згаданого поклоніння. Тому поклоніння – принцип керування всім буттям. Коли воно зникає, все псується й знищується. Усевишній сказав: **«Якби існували якісь боги, крім Аллаха, то [земля й небеса] зруйнувалися б. Преславний Аллах, Господь трону, від того, що Йому приписують!»** (Пророки, 22). Ще Всевишній сказав: **«Аллах — Той, Хто створив сім небес і стільки ж земель. Сходить між ними наказ задля того, щоб знали ви, що Аллах спроможний на кожную річ, і що Він охоплює кожную річ знанням!»** (Розлучення, 12). Йдеться про це й в інших аятах.

Оскільки людський розум неспроможний самотійно все це пізнати, Аллах відсилав Своїх посланців і відсилав Свої Писання, щоб усе це чітко й зрозуміло розтлумачити; пояснити так, щоб люди могли поклонятися Аллаху, маючи відповідні знання, керуючись належними доказами та відповідними підставами.

Передаючи одкровення, посланці йшли один за одним, як про це сказав Усевишній: **«Немає народу, до якого б не приходив застерігач»** (Створювач, 24), **«Потім Ми відсилали Наших посланців одного за другим»** (Віруючі, 44). Так було доти, доки не прийшов останній та найшляхетніший серед них, їхній провід-

ник – наш Пророк Мухаммад – мир йому й благословення Аллаха! Він передав послання, виконав своє доручення, приніс добре повчання громаді й боровся заради Аллаха гідною боротьбою. Мухаммад – мир йому й благословення Аллаха! – закликав інших до Аллаха потаємно й привселюдно, гідно ніс важку ношу послання, щонайсильніше страждаючи заради Аллаха. Посланець виявляв гідне терпіння – таке, яке виявляли інші посланці, наділені рішучістю. Він не припиняв закликати людей до Аллаха, вказуючи їм прямий шлях доти, доки релігія Аллаха не перемогла, доки не сповнилася Його милість і люди, йдучи за цим закликом, не увійшли у релігію Аллаха натовпами. Пророк – мир йому й благословення Аллаха! – відійшов у вічність лише тоді, коли Аллах завершив через нього релігію та сповнив через нього Свою милість. Усевишній сказав про це так: **«Сьогодні Я завершив вам вашу релігію, довів до кінця Свою милість до вас і схвалив іслам як вашу релігію»** (Трапеза, 3).

Посланець – мир йому й благословення Аллаха – пояснив усю релігію, від принципових речей до другорядних. Імам Медіни, Малік бін Анас (нехай буде милостивий до нього Аллах!) сказав: «Неможливо уявити, щоб Пророк – мир йому й благословення Аллаха! – навчив свою громаду правилам гігієни, але не навчив єдинобожжю».

Заклик до єдинобожжя, щира віра в Аллаха, запобігання язичництву – великому й малому – справа усіх посланців. Усі вони йшли цим шляхом, закликаючи до нього інших, адже саме в цьому полягала сутність їхнього послання. Усевишній говорить: **«До кожного народу Ми відсилали посланця: «Поклоняйтесь Аллаху та уникайте тагута!» Серед них є ті, кому Аллах указав прямий шлях, а також ті, які заслужили оману. Ідіть землею та погляньте, який був кінець тих, що заперечували!»** (Бджоли, 36), **«Ми не відсилали раніше за тебе жодного посланця, не відкривши йому: «Немає бога, крім Мене! Тож поклоняйтесь Мені!»** (Пророки, 25), **«Запитай у посланців, яких Ми відсилали раніше за тебе, чи Ми встановлювали — поряд із Милостивим! — якихось інших богів, котрим би вони поклонялись»**

(Прикраси, 45), **«Він встановив вам у релігії те, що заповів Нуху, те, що Ми відкрили тобі, те, що Ми заповіли Ібрагіму, Мусі та Ісі: «Тримайтеся релігії та не розходьтеся поміж собою в ній!»** (Рада, 13)

У двох «Сахіхах» переказано хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Пророки – єдинокровні брати. У них різні матері, але їхня релігія єдина»⁽¹⁾. Їхня релігія однакова, їхнє віровчення однакове, а відрізняються між собою лише встановлені через них закони. Усевишній сказав про це так: **«Кожному з-посеред вас встановили Ми різні закони й приписи»** (Трапеза, 48).

Саме тому необхідно весь час повторювати кожному віруючому мусульманину, що у віровченні немає місця для суб'єктивних поглядів, для якихось запозичень чи вигадок. Кожен мусульманин в будь-якому куточку світу повинен сповідувати віровчення пророків та посланців, а також, не маючи сумнівів та коливань, вірити в ті принципи, в які вірили вони та, до яких закликали. **«Посланець увірував у те, що зіслано йому від Господа його, а разом із ним — віруючі. Усі увірували в Аллаха, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його: «Ми не проводимо межі між посланцями». Вони говорять: «Слухаємо та підкоряємось! Даруй нам прощення, Господи наш, і до Тебе — повернення!»** (Корова, 285).

Саме такими мають бути віруючі. Їхній шлях – це віра, покора та послух. Якщо віруючий стане таким, то його супроводжуватиме успіх та стійкість. Його душа стане чистішою, а серце – спокійнішим. Такого віруючого не торкнуться помилки людей, які виникають через їхні оманливі переконання. Не знатиме він, що таке протиріччя, що таке сумніви й що таке розгубленість.

Правильне ісламське віровчення, яке ґрунтується на утверджених принципах та непорушних основах – це те, що, разом із усім іншим, веде людей до щастя й успіху в земному та наступному житті. Воно зрозуміле та доведене істинними доказами

1 Аль-Бухарі, 3443, Муслім, 2365.

й правильними аргументами. Ісламське віровчення відповідає природі людини, здоровому глузду й щирому серцю.

Потреба всього ісламського світу в цьому чистому віровченні надзвичайно велика, адже саме в ньому закладено основу нашого щастя й певність нашого успіху.

У цій невеликій книзі мусульманин знайде найголовніші основи ісламського віровчення, без яких не можна обійтися. Це супроводжується відповідними доказами й цитатами, адже у книзі сказано про основи віри в світлі Корану й Сунни. Вказані основи успадковані нами від посланців. Вони очевидні настільки, що кожен зможе відрізнити головне від другорядного, досягнувши їх дуже швидко й просто. А успіх дарує тільки Аллах!

Користуючись нагодою, ми хочемо висловити щиру вдячність тим, хто приймав участь у підготовці цієї книги – д-ру Саліху бін Саду ас-Сухаймі, д-ру Абд ар-Раззаку бін Абд аль-Мухсіну аль-Аббаду, д-ру Ібрагіму бін Амір ар-Рухайлі. Також ми дякуємо тим, хто займався редагуванням тексту – д-ру Алі бін Мухаммаду Насіру аль-Факігі та д-ру Ахмаду бін Атийя аль-Гаміді.

Ми сподіваємось, що Всевишній зробить цю книгу корисною всім мусульманам.

Наостанок прославимо Аллаха, Господа світів!

Генеральний секретаріат
Центр ім. короля Фагда
з Друку Преславного Корану

Вступ

Кожному мусульманину зрозуміло, якою важливою є віра, яке велике її значення та скільки користі приносить вона віруючому в житті земному й наступному. Усі блага земного й наступного життя залежать від здобуття правильної віри. Це прагнення є найкращим, а ця мета – найважливішою та найшляхетнішою. Завдяки вірі раб Аллаха живе прекрасним і щасливим життям, рятуючись від усього відрадного, злого й неприємного. Саме так можна заслужити винагороду наступного життя, вічне добро й нетлінне благо, що не змінюється й не зникає.

Усевишній говорить: **«Чоловікам і жінкам, які робили добро й були віруючими, Ми неодмінно даруємо прекрасне життя. І Ми неодмінно винагородимо їх за те найкраще, що вони робили!»** (Бджоли, 97); **«А хто прагнув життя наступного, докладав до цього належних зусиль і був віруючим, то його зусилля винагородять!»** (Нічна подорож, 19); **«А ті, які постануть перед Ним віруючими, які робили добрі вчинки — ті опиняться на найвищих ступенях»** (Та.Га., 75); **«Воістину, обителю тих, які увірували й робили добрі справи, будуть сади Фірдауса; вони будуть там вічно, не бажаючи ніяких змін»** (Печера, 107-108). У Преславному Корані дуже багато аятів із таким смислом.

Тексти Корану й Сунни засвідчують, що віра тримається на шести основах. А саме: віра в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців, Останній День, а також передвизначення – із його добром та злом. Ці шість основ віри згадуються в багатьох місцях Преславного Корану й пророчої Сунни:

1. **«О ви, які увірували! Віруйте в Аллаха, Його Посланця і Писання, яке Він зіслав Посланцю Своєму; а також у Писання, яке було зіслано раніше. І хто не вірує в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців та в Останній День, той заблукав у глибокій омані!»** (Жінки, 136);
2. **«Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали свої обличчя на схід чи на захід, а благочестя полягає в тому, щоб**

увірувати в Аллаха, в Останній День, в ангелів, у Писання та в пророків» (Корова, 177).

3. «Посланець увірував у те, що зіслано йому від Господа його, а разом із ним — віруючі. Усі увірували в Аллаха, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його: «Ми не проводимо межі між посланцями». Вони говорять: «Слухаємо та підкоряємось! Даруй нам прощення, Господи наш, і до Тебе — повернення!» (Корова, 285).
4. «Воістину, Ми створили кожную річ згідно із передвизначенням» (Місяць, 49).
5. У «Сахіх» Мусліма наводиться хадіс від Умара бін аль-Хаттаба, відомий як «Хадіс Джібріла». Джібріл сказав Пророку (мир йому й благословення Аллаха!): «Розкажи мені про віру!» Той відповів: «Це – вірити в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців, Останній День, а також передвизначення – із його добром та злом»⁽¹⁾.

На цих шести важливих основах тримається віра. Ніхто не може вважатися віруючим, якщо не буде їх дотримуватися, адже ці основи тісно пов'язані між собою й не можуть бути відокремлені одна від одної. Віра в одну частину вимагає віри в інші, а неприйняття однієї свідчитиме про неприйняття усіх інших.

Таким чином, кожному мусульманину необхідно ставитись до цих основ надзвичайно уважно, пізнаючи їх, вивчаючи їх та, втілюючи в дійсність.

Звернемося до пояснення того, що стосується першої із цих основ, а саме віри в Аллаха.

1 Муслім, 1.

ЧАСТИНА ПЕРША ВІРА В АЛЛАХА

Віра в Усевишнього й Всемогутнього Аллаха – одна із найважливіших основ віри, яка відіграє першочергову роль. Віра в Аллаха – це основа віри й фундамент усіх її складових. Від неї походять, на ній ґрунтуються усі інші основи. Віра в Аллаха – це віра в Його єдність у пануванні, єдність у божественності, єдність у іменах і властивостях. Саме на цих трьох основах тримається віра в Аллаха. Ісламська релігія у чистому вигляді називається єдинобожжям, адже ґрунтується на тому, що Аллах – єдиний у Своїй владі й Своїх діях, у Своїй сутності, іменах, властивостях і божественності. Немає нікого, рівного Йому.

Ми дізнаємося, що єдинобожжя, сповідуване пророками й посланцями, поділяється на три складові:

Перша: єдність Аллаха в пануванні, тобто переконання в тому, що Аллах – Господь, Творець і Володар кожної речі, Який підтримує існування всього суцього. Він дарує життя й смерть, добро та зло, відповідає на молитви нужденних. Усі справи належать Йому. Лише в Його руці перебуває благо й у підсумку все повертається саме до Нього. Немає нікого, рівного Йому.

Друга: єдність Аллаха в божественності, тобто здійснення усіх видів поклоніння лише заради Нього, рівного Якому немає. До неї входять покора, послух, любов, страх, колінні й земні поклони, жертвопринесення, клятви й усе інше.

Третя: єдність Аллаха в іменах і властивостях. До неї входить визнання тих імен і властивостей, якими Аллах описав Сам Себе в Своєму Писанні й через Свого Пророка – мир йому й благословення Аллаха, – а також відсутність у Нього будь-яких вад, недоліків і схожості з творіннями в тому, що притаманно лише

Йому. Сюди ж належить визнання того, що Аллах знає про кожну річ і що Він спроможний на все; що Він – Живий та Суцйй, Якого не торкається ні дрімота, ні сон; що Йому притаманна всепереможна воля й досконала мудрість; що Він – Всечуючий та Всезнаючий, Жалісливий та Милосердний; що Він піднісся над троном і панує над усім; що Він – Цар, Святий, Мирний, Вірний, Охоронець, Всесильний та Найвеличніший, і що Йому немає рівних, яких Йому приписують. Тут згадані лише деякі з Його прекрасних імен та піднесених властивостей.

На користь кожної із цих складових єдинобожжя свідчать чимало доказів із Корану й Сунни. Весь Коран стосується теми єдинобожжя, його вимог та винагороди за нього, а також багатобожжя, його прихильників та відплати за нього.

Вчені встановили ці три складові єдинобожжя завдяки тривалому й системному вивченню Корану й Сунни. Вивчення текстів у повному обсязі дозволило з'ясувати істину, яка свідчить, що єдинобожжя, яке вимагається від рабів Аллаха, полягає у вірі в Його єдність у пануванні, божественності, іменах та властивостях. Таким чином, той, хто не визнає цього в усій повноті, не є віруючим. У наступних трьох розділах три складові єдинобожжя будуть пояснені детальніше.

Розділ 1

Єдність Аллаха в пануванні

Тема 1

Її значення й обґрунтування Кораном, Сунною, здоровим глуздом та людською природою

1) Визначення єдності Аллаха в пануванні

А) Лексичне значення: арабське поняття «рубубійя» походить від дієслова «раббаба» («виховувати»), яке утворює «рабб» («пан», «Господь»). Таким чином, «панування» – це властивість Аллаха, яка походить від слова «пан». А «пан» у арабській мові має багато значень: «цар», «господар», «той, хто все покращує».

Б) Термінологічне значення: єдність Аллаха в пануванні означає визнання того, що тільки Аллах може здійснити при-
таманні Йому вчинки. А саме: творіння, підтримання життя, управління, милування, царювання, оформлення, створення, від-
німання, принесення користі й шкоди, дарування життя й смер-
ті, керування світом, передвизначення. До цієї складової можна
віднести й інші вчинки, в яких Аллаху немає рівного. Тому раб
Аллаха повинен вірити в усе це.

2) Обґрунтування

А) Кораном

«Він створив небеса без підпори, яку б ви могли бачити, та поставив на землі непохитні гори, щоб вона не хиталася разом із вами, й заселив її всілякими тваринами. Ми пролили з неба воду й зростили всілякі добрі рослини. Це все — творіння Аллаха! Тож покажіть мені, що створили ті, [кому ви поклоняєтеся] замість Нього. Але нечестивці перебувають у

явній омані!» (Лукман, 10-11); **«Чи ж вони просто собі з'явилися із нічого? Чи, може, вони самі — творці?»** (Гора, 35).

Б) Сунною

Імам Ахмад та Абу Давуд наводять хадіс від Абд Аллаха бін аш-Шухайра (нехай буде вдоволений ним Аллах!), де говорить-ся: «Пан – це Аллах, Благословенний та Всевишній». Ат-Тірмізі та інші наводять хадіс, де Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) заповідає сину Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!): «Знай, що коли вся громада збереться зробити тобі щось корисне, то не зможе, якщо цього не передвизначив тобі Аллах. І коли вся громада збереться зробити для тебе щось неприємне, то не зможе, якщо цього не передвизначив для тебе Аллах. Тростини для письма вже підняті, а сувої висохли»⁽¹⁾.

Г) Здоровим глуздом

Розум доводить існування Всевишнього Аллаха та необхідність визнання Його панування, досконалої могутності й влади над творіннями. Це обґрунтовується міркуванням про знамення Аллаха, які вказують на Його існування. Таке міркування та доведення існування Аллаха може здійснюватися багатьма шляхами. Найвідоміші серед них два:

Перший шлях: міркування про ті знамення Аллаха, до яких належить створення людської душі. Саме тому їх називають «доказом душі». Адже душа – велике знамення Аллаха, яке свідчить про єдність Аллаха в пануванні й відсутність когось, рівного Йому. Усевишній сказав: **«І у ваших душах; невже ви не бачите?»** (Розсіюючи, 21), **«Клянуся душею й Тим, Хто розмірив її»** (Сонце, 7). Якщо людина глибоко поміркує про свою душу, про те, як дивовижно вона створена, то це неодмінно приведе її до впевненості, що в неї є мудрий та всезнаючий Творець – Господь. Адже людина не може самотійно створити краплю сім'я, з якого сама й походить, не може перетворити його на краплю

1 Ат-Тірмізі, 2516, Ахмад, 1/307. Ат-Тірмізі сказав, що це – хороший та достовірний хадіс, а аль-Хакім сказав, що це – достовірний хадіс.

крові, краплю крові – на шматочок плоті, а потім створити з нього кістки, а з кісток – плоть!

Другий шлях: міркування про ті знамення Аллаха, до яких належить створення світу. Саме тому їх називають «доказом у природі». Такі знамення також вказують на єдність Аллаха в пануванні. Всевишній сказав: **«Ми покажемо їм Наші знамення на небесних обрїях та в них самих, доки вони не зрозуміють, що це — істина! Невже не достатньо того, що Аллах — кожній речі Свідок?»** (Пояснені, 53).

Той, хто поміркує про цей світ, про небеса й про землю, про зорі, планети, сонце, місяць, гори, дерева, моря, річки, про ніч та день, який накриває їх, про тонкий порядок буття, тому стане зрозуміло, що в цього світу є Творець, Який створив його та впорядковує все, що в ньому відбувається. Чим більше розумна людина буде міркувати про ці творіння й переймати свою думку цими дивами, тим краще зрозуміє, що вони створені в істині й заради істини. Світ – це книга зі знаменнями й доказами на користь усього того, що Аллах розповів нам про Себе, а також аргументами на користь Його єдності.

У деяких переказах говориться, що якісь люди хотіли дослідити разом з імамом Абу Ханіфою (нехай буде милостивий до нього Аллах!) питання єдності Аллаха в пануванні. Імам запитав у них: «Перед тим, як говорити про це, скажіть мені, що ви думаете про корабель, який пливе по річці Тигр, завантажує провізію та все інше, а потім сам по собі повертається, не будучи ніким керованим?» Ті відповіли: «Це взагалі неможливо!» Тоді імам сказав: «Якщо так не може відбуватися з кораблем, то як може відбуватися із цим світом та всіма його частинами?»

Саме так імам Абу Ханіфа довів, що впорядкованість світу й витонченість та досконалість його творіння вказує на існування Творця та його єдність.

Тема 2

**Пояснення того, що визнання
лише цієї складової єдинобожжя
не може врятувати від пекла**

Єдність Аллаха в пануванні – це один із видів єдинобожжя, про що вже йшлося. Справді, не може бути віри й визнання єдинобожжя у того, хто не переконаний у єдності Аллаха в пануванні. Проте цей вид єдинобожжя не був кінцевою метою приходу посланців (мир їм!) та не рятує від кари, якщо раб не буде переконаний в єдності Аллаха в божественності.

Тому Всевишній говорить: **«Більшість із них вірує в Аллаха, додаючи Йому рівних у поклонінні»** (Юсуф, 106). Це означає, що більшість із них визнає Аллаха за Господа й Творця, Який підтримує життя й усім керує (а все це належить до єдності Аллаха в пануванні!). Водночас вони приписують Йому рівних, поклоняючись ідолам, котрі не приносять ні шкоди, ні користі, котрі нічого не дають і не забирають.

Саме в такому сенсі про цей аят говорили тлумачі Корану – сподвижники та їхні послідовники.

Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) сказав: «Віра їхня була така: коли їх запитували про те, хто створив небо, землю й гори, вони відповідали: Аллах, – але ж були багатобожниками».

Ікріма сказав: «Ти запитуєш їх, хто створив їх самих, небеса й землю, а вони відповідали: Аллах. Такою була їхня віра, але поклонялися вони ще й іншим».

Муджгід сказав: «Ось така їхня віра: Аллах створив нас, дарує життя й смерть. Але ж поряд із цією вірою вони поклонялися іншим».

Абд ар-Рахман бін Зайд бін Аслам бін Зайд сказав: «Ніхто не поклоняється разом із Аллахом іншим богам, не знаючи, що саме Аллах – Його Господь, що саме Аллах створив Його та дарував йому життя. Утім, така людина приписує Аллаху рівних. Невже

ти не бачиш, що сказав Ібрагім: «**[Ібрагім] сказав: «Чи бачили ви, чому поклоняєтеся ви та ваші прабатьки? Це все — мої вороги, крім Господа світів»** (Поети, 75-77).

Від перших мусульман збереглося чимало висловлювань із таким смислом. Багатобожники в часи Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) вірили в Аллаха як Господа, Який дарує життя й усім керує, але в своєму поклонінні приписували йому рівних та помічників. Вони зверталися до них, просили про дощ та благали про різні потреби.

Преславний Коран розповідає про віру багатобожників у єдність Аллаха в пануванні в багатьох місцях, поряд із їхнім приписуванням Аллаху рівних: **«Якщо ти спитаєш у них: «Хто створив небеса й землю та підкорив сонце й місяць?», то вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Як же вони заблукали!»** (Павук, 61), **«Якщо ти спитаєш у них: «Хто проливає з неба воду, оживляючи землю після її смерті?», то вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Скажи: «Хвала Аллаху!» Але ж більшість із них не розуміє!»** (Павук, 63), **«Якщо ти запитаєш у них про те, хто їх створив, вони неодмінно скажуть: «Аллах!» Як же заблукали вони!»** (Прикраси, 87), **«Запитай: «Кому належить земля і ті, хто на ній, якщо ви знаєте?» Вони скажуть: «Аллаху!» Скажи: «То невже ви не замислитесь?» Запитай: «Хто Господь семи небес і великого трону?» Вони скажуть: «Аллах!» Скажи: «Невже ви не боїтесь?» Скажи: «У Чийй руці влада над кожною річчю? Хто захищає та від Кого немає захисту, якщо ви знаєте?» Вони скажуть: «Аллах!» Скажи: «Як же вас зачаровано!»** (Віруючі, 84-89).

Багатобожники не вірили в те, що саме ідоли відсилають дощ, усіх годують та керують світом. Насправді вони вірили, що ці вчинки притаманні лише Господу. Так само багатобожники були переконані, що ідоли, яких вони кличуть замість Аллаха, не мають влади над собою й своїми молільниками. Самостійно вони не можуть завдати шкоди чи принести користь, умертвити, оживити чи воскресити, почути чи побачити. Вони були переконані, що в цих справах Аллаху немає рівних, ні серед людей, ні серед

ідолів, і що Аллах – Творець, а все інше – Його творіння, і що Він – Господь, а всі інші – Його раби. Проте це не заважало їм приписувати Йому рівних та посередників серед Його творінь, адже багатобожники вважали, що таким чином вони можуть отримати заступництво й наблизитись через них до Аллаха. Усевишній сказав про це так: **«А ті, які беруть собі помічників замість Нього, [говорять]: «Ми поклоняємося їм лише для того, щоб вони наблизили нас до Аллаха!»** (Натовпи, 3). Це означає, що вони шукали через таке заступництво перед Аллахом допомоги, засобів для прожиття й вирішення мирських справ.

Незважаючи на те, що багатобожники визнавали єдність Аллаха в пануванні, вони не прийняли ісламу. Аллах оголосив їх невіруючими багатобожниками, пообіцявши їм вічне перебування в пеклі й дозволивши Своєму Посланцю (мир йому й благословення Аллаха!) їхню кров та майно, адже їхнє визнання єдності Аллаха в пануванні не довершувалося необхідною вірою в єдність Аллаха в поклонінні.

Зрозуміло, що визнання єдності Аллаха в пануванні, яке не супроводжується визнанням єдності Аллаха в божественності, не рятує від покарання. Це переконливий доказ кожній людині, яка вимагає щирої віри в єдиного Аллаха та поклоніння лише Йому одному. Якщо людина цього не робить, то вона – невіруюча.

Тема 3

**Поява відхилень у сповіданні
єдності Аллаха в пануванні**

Незважаючи на те, що переконання у єдності Аллаха в пануванні закладене в людській природі й підтверджується багатьма доказами, деякі люди всеодно відхиляються від нього. Ці відхилення можна коротко означити так:

Повне заперечення панування Аллаха та Його існування взагалі. У цьому переконанні, наприклад, атеїсти, котрі вважають причиною творення всього суцього саму природу, час і т.д. «Вони говорять: **«Існує лише наше земне життя. Ми помираємо та народжуємось; нас винищує лише час»** (Схилена на коліна, 24).

Часткове заперечення того, що притаманне пануванню Аллаха. Сюди можна зарахувати заперечення можливості смерті або воскресіння, впливу Аллаха на долю людини й т.ін.

Приписування панування, притаманного лише Аллаху, чомусь іншому. Хто вважає, що в Господа є помічник у керівництві світом, творенні, знищенні, даруванні життя й смерті, впливі на людську долю чи якихось інших речах, що стосуються панування, той приписує Великому Аллаху рівних.

Розділ 2

Єдність Аллаха в божественності

Арабське слово «улуґійя» («божественність») походить від слова «аль-ілаг» («Божество»), що означає предмет поклоніння й покори. «Божество» – одне з прекрасних імен Аллаха, а «божественність» – одна з Його великих властивостей. Саме Аллаху необхідно поклонятись. Серця повинні обожнювати Його, бути смиренними перед Ним, коритися Йому та бути слухняними. Адже Всевишній – це Господь, Творець усього сущого, Який керує цим світом, Якому притаманне все найдосконаліше, Який чистий від будь-яких недосконалостей. Лише Аллах заслуговує на смирення й покору, адже тільки Він дарує життя й воскресіння, не маючи в цьому Собі рівних. Поклонятись необхідно лише Йому, не приписуючи нікого як рівного.

Визнання єдності Аллаха в божественності – це визнання єдності Аллаха в поклонінні. Раб Аллаха повинен достеменно знати, що тільки Аллах – істинне Божество, і що Його божественними властивостями не наділене жодне творіння, а тільки Він гідний їх. І якщо раб Аллаха буде знати про це й визнає єдність Аллаха в поклонінні, його зовнішніх та внутрішніх складових, то почне дотримуватися всіх законів ісламу, як зовнішніх, так і внутрішніх. **Зовнішні** – це обрядова молитва, обрядова милостиня, піст, хадж, заклик до заохочуваного й заборона на неприйнятне, добре ставлення до батьків та родичів. **Внутрішні** – віра в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців, Останній День, передвизначення з його добром та злом, а також прагнення до цих речей тільки в пошуках вдоволення Аллаха та Його винагороди.

У цьому розділі ми розглянемо декілька важливих тем, пов'язаних із цим видом єдинобожжя.

Тема 1

**Обґрунтування єдності Аллаха
в божественності та пояснення її важливості****Питання 1. Обґрунтування**

Можна віднайти чимало текстів та навести багато доказів, які вказують на необхідність визнання єдності Аллаха в божественності. Свідчення на користь цього бувають різними:

Інколи йдеться про наказ поклонятися Аллаху. Такими є слова Всевишнього: **«О ви, люди! Поклоняйтесь Господу вашому, Який створив і вас, і тих, що жили перед вами. Можливо, ви будете богобоязливими!»** (Корова, 21), **«Поклоняйтесь Аллаху й не приписуйте Йому рівних»** (Жінки, 36), **«Наказав вам Господь твій не поклонятися нікому, крім Нього»** (Нічна подорож, 23), а також чимало інших аятів.

Інколи йдеться про те, що поклоніння єдиному Аллаху – це основа буття всіх творінь та сенс існування людей та джинів. Усевишній сказав: **«Я створив джинів і людей тільки для того, щоб вони поклонялись Мені»** (Розсіюючі, 56).

Інколи йдеться про те, що поклоніння єдиному Аллаху було метою приходу посланців. Усевишній сказав: **«До кожного народу Ми відсилали посланця: «Поклоняйтесь Аллаху та унікайте тагута!»** (Бджоли, 36), **«Ми не відсилали раніше за тебе жодного посланця, не відкривши йому: «Немає бога, крім Мене! Тож поклоняйтесь Мені!»** (Пророки, 25).

Інколи йдеться про те, що поклоніння єдиному Аллаху було метою зіслання божественних писань. Усевишній сказав: **«За наказом Своїм посилає Він ангелів із духом тому з рабів Своїх, кому побажає: «Немає бога, крім Мене! Тож бійтесь Мене!»** (Бджоли, 2).

Інколи йдеться про велику винагороду й великі блага в земному й наступному житті для тих, хто поклоняється єдиному Аллаху. Усевишній сказав: **«Ті, які увірували й не одягали своєї віри в несправедливість, перебувають у безпеці — вони йдуть прямим шляхом!»** (Худоба, 82).

Інколи йдеться про застереження від багатобожжя, його небезпеку та покарання за нього. Усевишній сказав: **«Воістину, ті, які додають Аллаху рівних — заборонив Аллах їм сади раю, будуть у пеклі вони! І не буде у неправедних помічників!», «Тож не поклоняйся крім Аллаха іншому богу, а то будеш вкинутим у геєну, осудженим і розбитим!»** (Нічна подорож, 39).

Існує й чимало інших текстів, які закликають до віри в єдиного Бога, розповідають про переваги такої віри, а також про винагороду її сповідникам і небезпеку для тих, у кого вона відсутня.

Пророча Сунна також містить багато доказів на користь цієї складової єдинобожжя та його важливості. А саме:

1) Хадіс, переказаний аль-Бухарі в «Сахіх» від Муаза бін Джабаля (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому сказано, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «О, Муаз! Чи тобі відомий обов'язок раба перед Аллахом?» Той відповів: «Аллах і Його Посланець знають краще!» Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Поклонятися Аллаху й не додавати нікому в поклонінні рівних. А чи ти знаєш обов'язок Аллаха перед рабом?» Той сказав: «Аллах і Його Посланець знають краще!» Він відповів: «Не карати їх!»⁽¹⁾

2) Хадіс від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), який розповів: «Коли Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) відсилав Муаза до Ємену, то сказав йому: «Ти йдеш до людей, які належать до людей Писання. Нехай першим, до чого ти їх покличеш, буде визнання єдинобожжя. І якщо вони знатимуть це, то сповісти їх, що Аллах встановив для них п'ять обрядових молитв щодня...»⁽²⁾.

3) Хадіс від ібн Мас'уда (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Хто помре, закликаючи когось поряд з Аллахом, потрапить у пекло». Переказав цей хадіс аль-Бухарі⁽³⁾.

1 Аль-Бухарі, 7373.

2 Аль-Бухарі, 7372.

3 Аль-Бухарі, 4497.

4) Хадіс від Джабіра бін Абд Аллаха (нехай буде вдоволений ним Аллах!), де говориться, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто зустрине Аллаха, не додаючи Йому в поклонінні рівних, той потрапить у рай, а хто зустрине Його, приписуючи рівних, той увійде до пекла». Переказав цей хадіс Муслім⁽¹⁾.

Хадісів на цю тему дуже багато.

Питання 2. Пояснення важливості визнання єдності Аллаха в божественності й того, що саме воно було основою заклику пророків

Немає сумніву, що визнання єдності Аллаха в божественності – один із найважливіших і найдосконаліших принципів, що ведуть до покращення людського життя. Саме заради визнання Своєї єдності Аллах створив джинів та людей, встановивши для її дотримання релігійні закони. Саме через визнання цього єдинобожжя збільшується добро, а через невизнання збільшується зло й безчестя. Отже, ця складова єдинобожжя була змістом, метою та основою заклику пророків. Преславний Аллах говорить: **«До кожного народу Ми відсилали посланця: «Поклоняйтесь Аллаху та уникайте тагута!»** (Бджоли, 36), **«Ми не відсилали раніше за тебе жодного посланця, не відкривши йому: «Немає бога, крім Мене! Тож поклоняйтесь Мені!»** (Пророки, 25).

У багатьох місцях Преславний Коран свідчить, що єдність Аллаха в божественності є ключем заклику посланців, і що кожен посланець, передусім, закликав людей до єдинобожжя та щирої віри в Аллаха. Усевишній сказав: **«І до адитів Ми послали їхнього брата Гуда. Він сказав: «О люди! Поклоняйтесь Аллаху! У вас немає бога, крім Нього!»** (Загорожі, 65), **«А до самудитів Ми відіслали їхнього брата Саліха. Він сказав: «Люди! Поклоняйтесь Аллаху! У вас немає бога, крім Нього!»** (Загорожі, 73), **«А до мад'янітів Ми відіслали їхнього брата Шуайба. Він сказав: «О люди! Поклоняйтесь Аллаху! У вас немає бога, крім Нього!»** (Загорожі, 85).

1 Муслім, 93.

Питання 3. Пояснення того, що визнання єдності Аллаха в божественності було причиною суперечок між посланцями Аллаха та їхніми народами

Уже згадувалося про те, що визнання єдності Аллаха в поклонінні є ключем заклику всіх посланців і що кожен посланець починав свій заклик саме із цього. Тому виникла суперечка між пророками та їхніми народами. Пророки закликали до щирого визнання єдиногобжжя, а їхні народи прагнули й надалі триматися язичництва й поклонятися ідолам, окрім тих, кого Аллах повів прямим шляхом.

Усевишній Аллах сказав про народ Нуха, – мир йому: **«І сказали вони: не полишайте богів своїх — не полишайте ні Вада, ні Сува, ні Ягуса, ні Яука, ні Насра! Вони збили зі шляху істини багатьох. Тож не примножуй нечестивим нічого, крім омани!»** (Нух, 23-24). А також про народ Гуда, – мир йому: **«Вони відповіли: «Ти прийшов, щоб відвернути нас від наших богів? Покажи нам те, чим ти погрожуєш нам, якщо ти є правдивим!»** (Аль-Ахкаф, 22), **«Ті сказали: «О Гуде! Ти не показав нам ясного знамення, і ми не залишимо своїх богів через твої слова. І ми не віримо тобі!»** (Гуд, 53). І про народ Саліха, – мир йому: **«Вони сказали: «О Саліху! Перед цим ти був нашою надією! Невже ти забороняєш нам поклонятися тому, кому поклонялися наші батьки? Воістину, в нас є глибокі сумніви щодо того, до чого ти закликаєш нас!»** (Гуд, 62). І про народ Шуайба: **«Ті відповіли: «О Шуайбе! Невже твоя молитва наказує тобі залишити тих, кому поклонялися наші батьки, або не робити з нашим майном того, чого ми хочемо? Справді, ти смиренний і розсудливий!»** (Гуд, 87), **«Вони дивуються, що прийшов до них застерігач із них самих. І говорять невіруючі: «Це — брехливий чаклун! Невже він перетворив богів на Єдиного Бога? Воістину, це — дивовижна річ!»** Їхня старшина пішла зі словами: **«Йдіть і тримайтеся ваших богів! Воістину, це якийсь задум проти нас! Ми не чули такого навіть у найновішій релігії! Воістину, це лише вигадка!»** (Сад, 4-7), **«Коли вони бачать тебе, то лише глузують: «Невже це його Аллах зробив**

посланцем? Він відвернув би нас від наших богів, якби ми не мали терпіння!» Коли вони побачать кару, то швидко дізнаються, хто насправді збився зі шляху! Чи ти бачив того, хто зробив богом своє бажання? Невже ти будеш для такого опікуном? Невже ти вважаєш, що більшість із них здатна щось чути чи розуміти? Вони наче худоба! Та ж ні, ще більше збилися зі шляху!» (Розрізнення, 41-44).

Ці тексти чітко вказують на те, що боротьба й суперечки між пророками та їхніми народами стосувалася єдності Аллаха в поклонінні та щирої віри в Нього.

У «Сахіх» аль-Бухарі та Мусліма переказується, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Мене відіслано боротися з людьми доти, доки вони не почнуть свідчити, що немає бога, крім Аллаха й що Мухаммад – Посланець Аллаха, поки не почнуть звершувати обрядову молитву й давати обрядову милостиню. Якщо вони робитимуть це, то захистять від мене свою кров та майно, крім випадків, передбачених ісламом. А відплатить їм лише Аллах!»⁽¹⁾

Також в «Сахіх» наводиться інший переказ, згідно якого Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто скаже: «немає бога, крім Аллаха» й перестане вірити в усе, чому поклоняються замість Аллаха, той захистить свою кров та майно. А розрахунок – у Аллаха!»⁽²⁾

1 Аль-Бухарі, 25, Муслім, 22.

2 Муслім, 23.

Тема 2

**Необхідність визнання
єдності Аллаха в поклонінні****Питання 1. Смысл поклоніння й основи, на яких
воно тримається**

Арабське слово «ібада» («поклоніння») має значення «смирнення» й «покора». Спільнокореневі слова можуть використовуватись у виразах типу «покірний верблюд» чи «протоптана стежка».

У шаріаті поняття «поклоніння» означає всі слова й вчинки (як зовнішні, так і внутрішні), які подобаються Аллаху та якими Він задоволений.

Поклоніння тримається на трьох стовпах.

Перший – досконала любов до Аллаха. Усевишній сказав: «**Ті, які увірували, люблять Аллаха ще сильніше**» (Корова, 165).

Другий – досконала надія. Усевишній сказав: «**Вони сподіваються на Його милість**» (Нічна подорож, 57).

Третій – досконалий страх перед Аллахом. Усевишній сказав: «**Вони бояться Його кари**» (Нічна подорож, 57).

Усевишній Аллах поєднав ці три важливі стовпи у сурі «Відкриваюча», якою починається Коран: «**Хвала Аллаху, Господу світів! Милостивому, Милосердному! Володарю Судного Дня!**» (Відкриваюча 2-4). Аят під номером два говорить про любов, тому що Аллах дарує блага, а того, хто дарує блага, люблять залежно від кількості цього блага. Третій аят говорить про надію, адже слід покладати сподівання на милість Того, про Кого говорять як про «Милостивого». Четвертий аят говорить про страх, адже слід боятися кари Того, Хто відплачує.

Саме тому після цих аятів Усевишній сказав: «**Лише Тобі ми поклоняємося**», тобто звершуємо поклоніння Тобі, Господу, через три цих стовпи – любов до Тебе («**Хвала Аллаху, Господу світів!**»), надію на Тебе («**Милостивому, Милосердному!**») й страх перед Тобою («**Володарю Судного Дня**»).

Поклоніння стає дійсним лише у випадку двох умов:

1) Щирості перед Аллахом, адже Всевишній приймає лише ті справи, які звершуються тільки заради Нього. Аллах сказав: **«Їм було наказано тільки поклонятись Аллаху й бути щирими у своїй релігії перед Ним!»** (Ясний доказ, 5), **«Чи не Аллаху належить щира релігія?»** (Натовпи, 3), Скажи: **«Я поклоняюсь Аллаху, щиро сповідуючи перед Ним свою релігію!»** (Натовпи, 14).

2) Наслідуюванні Посланця (мир йому й благословення Аллаха!), адже Аллах не приймає справ, які не відповідають наставництву Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Усевишній говорить: **«Тож візьміть те, що дав вам Посланець, та не чіпайте того, що він заборонив вам»** (Зібрання, 7), **«Та ж ні! Клянуся Господом твоїм, не увірують вони, поки не візьмуть тебе суддею в тому, що викликає суперечку між ними. Тоді в душах їхніх не знайдеться опору тому, що ти присудив, і вони цілком підкоряться йому»** (Жінки, 65).

Також Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: **«Хто запровадить у нашу справу те, чому в ній не місце, це буде відкинуто»⁽¹⁾**.

Немає жодного сенсу у вчинках, які не здійснюються заради Аллаха й не відповідають Сунні Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!). Аль-Фудайл бін Ійяд (нехай буде милостивий до нього Аллах!), сказав про слова Всевишнього **«Щоб випробувати вас – чиї вчинки будуть кращими»** (Гуд, 7, Влада, 2) Тобто: «щирішими й правильнішими». Його запитали: «О Абу Алі! Як це – щирішими й правильнішими?» Той відповів: «Якщо вчинок щирий, але неправильний, то він не приймається. Так само й правильний вчинок, будучи нещирим, не приймається. Щире – це те, що звершується заради Аллаха, а правильне – це те, що відповідає Сунні»⁽²⁾.

До аятів, де ці дві умови поклоніння згадуються одночасно, належать слова із сури «Печера»: **«Скажи: «Воістину, я — така**

1 Аль-Бухарі, 2297.

2 «Хілья аль-Авлія», 8/95.

сама людина, як і ви. Тільки відкрито мені, що Бог ваш — Бог єдиний. І хто сподівається на зустріч із Господом своїм, то нехай робить добрі справи й не додає Господу своєму рівного в поклонінні!» (Печера, 110).

Питання 2. Деякі види поклоніння

Поклоніння має багато видів. Кожне слово чи дія, зовнішні чи внутрішні, які подобаються Аллаху та якими Він задоволений, вважаються одним із видів поклоніння. Ось деякі приклади цього:

1) Заклик («дуа»). Заклик може або включати або **прохання**, або **поклоніння**. Усевишній Аллах сказав: «**Кличте Аллаха, щиро сповідуючи Його релігію**» (Той, Хто дарує прощення, 14), «**Місця поклоніння належать Аллаху, тож не кличте поряд з Аллахом нікого!**» (Джини, 18), «**Хто ж заблукав сильніше, ніж той, хто кличе замість Аллаха тих, які не дадуть йому відповіді аж до Дня Воскресіння та й не знають про його заклики? Коли люди будуть зібрані, ті стануть їхніми ворогами та зрікатимуться їхнього поклоніння**» (Аль-Ахкаф, 5-6).

Той, хто звертається до когось, окрім Преславного й Всемогутнього Аллаха із закликом зробити щось, на що ніхто, крім Аллаха, неспроможний, вважається невіруючим багатобожником, незалежно від того, просить він цього в живого чи померлого. Звісно, той, хто звертається до живої людини із проханнями на кшталт «дай мені поїсти» чи «дай мені води», не звершує ніякого гріха; але той, хто просить цього в померлого чи відсутнього, стає багатобожником, адже ні померлий, ні відсутній на це не здатні.

Отож, заклик буває двох видів – заклик-прохання й заклик-поклоніння.

Заклик-прохання – це звертання до Аллаха із проханням про благо в земному й наступному житті, а заклик-поклоніння – це всі жертвні вчинки, як зовнішні, так і внутрішні. Людина, яка поклоняється Аллаху, словами й вчинками просить Усевишнього прийняти це поклоніння й дарувати за нього винагороду.

Усе, що говориться в Корані про заклик до Аллаха, заборону на заклик до когось іншого та похвалу молільниками, стосується заклику-прохання й заклику-поклоніння.

2, 3, 4) Любов, страх і надія – про ці види поклоніння та їхні стовпи вже йшлося раніше.

5) Сподівання («таваккуль»), тобто вияв надії на щось. Сподівання на Аллаха – це доручення Йому своїх справ із вірою, яке супроводжується звершенням дозволених Аллахом вчинків задля досягнення блага й запобігання шкоді. Усевишній Аллах сказав: **«Покладайте сподівання на Аллаха, якщо ви віруючі»** (Стіл, 23), **«Тому, хто покладає сподівання на Аллаха, достатньо Його»** (Розлучення, 3).

6, 7, 8) Прагнення («рагба»), **острах** («рагба») і **смирнення** («хушу»). Під прагненням мається на увазі бажання досягнути те, що люблять; під острахом – страх, який змушує уникати того, чого бояться; під смирненням – покірність та відданість величі Аллаха тоді, коли хтось підкоряється Його природному та релігійному закону. Усевишній Аллах згадав ці три види поклоніння так: **«Вони поспішали робити добро, кликали Нас із жаданням та острахом. І вони були перед Нами смиренними!»** (Пророки, 90).

9) Боязнь («хашйа») – страх, який ґрунтується на знанні раба Аллаха про Його велич та досконалу владу. Усевишній сказав: **«Не бійтеся їх, а Мене бійтеся»** (Корова, 150), **«Не бійтеся їх, а бійтеся Мене»** (Трапеза, 3).

10) Звернення («інаба») – звернення до Всевишнього Аллаха, яке супроводжується виявом покори та уникненням непослуху перед Ним. Усевишній сказав: **«Зверніться до вашого Господа та підкоріться Йому»** (Натовпи, 54).

11) Прохання про допомогу («істіана») – благаання Аллаха про підтримку в релігійних та земних справах. Усевишній сказав: **«Лише тобі Ми поклоняємось і лише в Тебе просимо допомоги»** (Відкриваюча, 5). Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) заповідав сину Аббаса (нехай Аллах буде вдоволенний ними обома): **«Якщо просиш про допомогу, то проси допомоги в Аллаха!»**⁽¹⁾

1 Ат-Тірмізі, 2516, Ахмад, 1/307. Хороший хадіс (за версією ат-Тірмізі), достовірний (за версією аль-Хакіма).

12) Прохання про захист («істіаза») – молитва із пошуком захисту й охорони від зла. Усевишній Аллах сказав: **«Скажи: шукаю захисту в Господа світанкової зорі! Від зла тих, кого Він створив»** (Світанкова зоря, 1), **«Скажи: шукаю захисту в Господа людей, Царя людей, Бога людей, від зла спокусника зникаючого»** (Люди, 1-4).

13) Прохання про спасіння («істігаса») – молитва із проханням про порятунок від лиха. **«Ви просили порятунку в свого Господа, і Він відповів вам»** (Військова здобич, 9).

14) Жертвопринесення («забх») – забиття жертвовної тварини через пролиття її крові особливим способом, що здійснюється заради наближення до Аллаха. Усевишній Аллах сказав: **«Воістину, моя молитва й виконання обрядів, моє життя й смерть — це все належить Аллаху, Господу світів!»** (Скот, 162), **«Молися своєму Господу й звершуй жертвопринесення!»** (До-статок, 2).

15) Обітниця («назар») – це обіцянка людини зробити добровільну справу, якою буде вдоволений Аллах. Усевишній сказав: **«Вони виконують обітниці та бояться Дня, зло якого охопить усе»** (Людина, 7).

Тут згадано лише деякі види поклоніння. Вони гідні тільки Аллаха, тож не дозволяється присвячувати їх нікому, крім Нього.

У залежності від того, яким чином звершується поклоніння, воно поділяється на три категорії:

Перша – поклоніння серцем, тобто любов, страх, надія, звернення, боязнь, острах, сподівання та інші.

Друга – поклоніння язиком, тобто хвала, свідчення єдиного-божжя, прославлення, благання про прощення, читання вголос Корану, заклик та інші.

Третя – поклоніння іншими частинами тіла, тобто обрядова молитва, піст, обрядова милостиня, паломництво, добровільна милостиня, боротьба на шляху Аллаха та ін.

Тема 3

**Захист єдинобожжя Обранцем Аллаха
(мир йому й благословення Аллаха!)**

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) був великим ревнителем своєї громади, прагнучи, щоб вона була могутньою та стійкою, трималася єдинобожжя й уникала всіх шляхів, які цьому суперечать. Усевишній сказав: **«Прийшов до вас Посланець із вас самих. Тяжко йому те, що ви страждаєте, і він піклується про вас — співчутливий та милосердний до віруючих»** (Каяття, 128).

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) завжди забороняв багатобожництво, застерігав від нього й погрожував карою. Вкотре Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) повторював це й використовував усі можливі слова, щоб захистити істинне й чисте єдинобожжя Ібрагіма, з яким він прийшов, від будь-яких слів та вчинків, що можуть його заплямувати. У Сунні наводиться чимало прикладів цього. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) навів докази, розсіяв сумніви, не залишив місця для виправдань та пояснив правильний шлях.

У наступних питаннях буде пояснено, як Обранець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) захищав єдинобожжя й ставив перепони на кожному шляху, що веде до багатобожжя й неправди.

Питання 1. Замовляння («рукйа»)

А) Визначення: замовляння – це молитви, читання яких супроводжується поплівуванням із метою одужання хворого. Це можуть бути тексти із Корану чи Сунни.

Б) Рішення шаріату про замовляння: ця практика дозволена, що підтверджують такі докази:

Переказують від Ауфа бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Ми займалися замовляннями ще до ісламу. А потім ми

запитали: «О Посланець Аллаха! Що ти думаєш про це?» Той відповів: «Покажіть мені ваші замовляння! Немає нічого поганого в замовлянні, якщо воно не містить багатобожжя!»⁽¹⁾.

Переказують від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) дозволив читати замовляння від злого ока, отрути й пухирів, що з'являються на боці»⁽²⁾.

Переказують від Джабіра бін Абд Аллаха, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто може чимось допомогти своєму брату, нехай це зробить». Переказав це Муслім⁽³⁾.

Переказують від Аїши (нехай буде вдоволений нею Аллах!): «Коли хтось із нас хворів, то Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) торкався його правою рукою й говорив: «Забери хворобу, о Господь світів, зціли, адже Ти – Цілитель! Немає зцілення, окрім як Твого, зцілення, після якого немає хвороби»⁽⁴⁾.

В) Існує три умови для того, щоб замовляння було дозволеним і правильним

Перша: не треба думати, що замовляння діє саме по собі й не залежить від Аллаха. Якщо хтось переконаний в тому, що воно приносить користь саме по собі, тобто без волі Аллаха, то робити його заборонено, адже це – багатобожжя. Треба вірити, що замовляння – це лише причина, яка не може допомогти без волі Аллаха на те.

Друга: замовляння не повинно суперечити шаріату. Тому, якщо замовляння містить тексти, присвячені не Аллаху, прохання, спрямовані до джинів чи щось подібне, воно стає забороненим та є багатобожжям.

Третя: замовляння повинно бути зрозумілим, але якщо воно

1 Муслім, 2200.

2 Муслім, 2196.

3 Муслім, 2199.

4 Аль-Бухарі, 5743, Муслім, 2191.

містить якісь «магічні слова» чи незрозумілі нашіптування, практикувати його заборонено.

У імама Маліка (нехай буде милостивий до нього Аллах!), запитали: «Чи можна читати замовляння самому й просити, щоб їх читали тобі?» Той відповів: «Так, немає нічого поганого в хороших словах».

Д) Замовляння, використання яких заборонене: будь-яке замовляння, що не відповідає вказаним вимогам, заборонене. Так само забороні підлягають ті замовляння, про які думають, що вони можуть впливати самі по собі, або містять якісь слова, пов'язані з багатобожжям, невір'ям чи ересями. Заборонено використовувати й незрозумілі слова – наприклад, «магічні».

Питання 2. Амулети

А) Амулети – це талісмани, буси, кістки чи інші предмети, які зазвичай вішаються на шию або інші частини тіла з метою отримання якихось благ чи запобігання лихові. Ще в доісламські часи араби одягали такі речі на своїх дітей, вважаючи, що вони вбережуть їх від пристріту.

Б) Рішення шариату про амулети: використання амулетів заборонене. Це – один із видів багатобожжя, якщо людина доручає себе не Аллаху, а чомусь іншому. Захистити може тільки Аллах, тому просити про захист від зла можна тільки самого Господа, згадуючи імена Аллаха та Його властивості.

Ібн Масуд (нехай буде вдоволений ним Аллах!) розповів: «Я чув, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Замовляння, амулети й ворожіння – це багатобожжя!». Переказали це Абу Давуд та аль-Хакім⁽¹⁾.

Переказують від Абд Аллаха бін Укайма (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Хто вчепив собі якусь річ, той цілком підкорився їй». Переказали це Ахмад, ат-Тірмізі й аль-Хакім⁽²⁾.

1 Абу Давуд, 3883, аль-Хакім 4/241. За версією аль-Хакіма, цей хадіс – достовірний, у чому з ним погодився й аз-Загабі.

2 Ахмад, 4/310, ат-Тірмізі, 2072, аль-Хакім, 4/241. За версією аль-Хакіма, цей хадіс – достовірний.

Переказують від Укби бін Амїра (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорив: «Хто одягнув амулет, тому нехай Аллах не подарує доброго завершення справ, а хто одягнув черепашку, того Аллах нехай не залишить у спокої»⁽¹⁾. Переказали це Ахмад та аль-Хакім⁽²⁾.

Переказують від Укби бін Амїра (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто вчепив на себе амулет, той зробив учинок багатобожжя». Переказав це Ахмад⁽³⁾.

Ці тексти вказують на заборону використання поганських замовлянь та амулетів, поширених серед арабів. Причиною їх заборони було пов'язане з ними багатобожжя й те, що через них люди доручали себе комусь замість Аллаха.

В) Слова вчених про амулети, які містять у собі тексти Корану, різняться

Дехто вважає, що такі речі дозволені, а дехто заперечує це та стверджує, що носити тексти Корану в вигляді амулету для зцілення забороняється. Остання думка правильна, якщо врахувати чотири позиції:

1) Заборона на носіння амулетів має загальний характер, а вказівок, які б її конкретизували, немає.

2) Ця заборона відвертає більший гріх. Аадже той, хто використовує як амулет тексти з Корану, може почати використовувати й щось інше.

3) Якщо хтось одягає такий амулет, то буде ставитись до нього без гідної пошани, заходити в туалет і.т.д.

1 В оригіналі — гра слів: «амулет» («таміма») — «добре завершувати справи» («атамма»), «черепашка» («вада») — «залишати в спокої» («вадаа»).

2 Ахмад, 4/154, аль-Хакім, 4/240. За версією аль-Хакіма, цей хадіс — достовірний, у чому з ним погодився аз-Загабі.

3 Ахмад, 4/156. За версією аль-Хакіма, цей хадіс — достовірний. Абд ар-Рахман бін Хасан сказав, що його передавачі — надійні.

4) Існує чітка вказівка на те, як шукати зцілення за допомогою Корану й читання його хворому, а не щось інше.

Питання 3. Носіння кільця й нитки

А) Намагаючись привернути добро, відвернути зло й захиститись від злого ока, в доісламські часи араби одягали на себе кільця із заліза, золота срібла, міді та інших металів, а також одягали на себе нитку, виткану із шерсті, бавовни чи ще якоїсь тканини. Усевишній сказав: **«Скажи: «Чи ви бачили тих, кого закликаєте замість Аллаха? Якщо Аллах побажає вразити мене лихом, то хіба зможуть вони відвернути Його лихо? А якщо Він побажає мені милості, то хіба зможуть вони втримати Його милість?» Скажи: «Достатньо мені Аллаха. На Нього нехай покладаються ті, хто покладається!»** (Натовпи, 38), **«Скажи: «Кличте тих, кого ви вважаєте [за богів] поряд із Ним. Та вони не владні відвернути від вас лихо чи перенести його [на інших]!»** (Нічна подорож, 56).

Переказують від Імрана бін Хусейна (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), побачив чоловіка із мідним кільцем на руці й запитав: «Що це?» Той відповів: «Це від слабкості». Тоді Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Зніми цю річ, адже вона не принесе тобі нічого, крім слабкості. Якщо ти помреш із цим на руці, то не матимеш порятунку». Переказав це Ахмад⁽¹⁾.

Хузайфа бін аль-Йаман (нехай буде вдоволений ним Аллах!), побачивши чоловіка, на руці в якого була нитка, що нібито захищала від лихоманки, розірвав її та прочитав слова Всевишнього: **«Більшість із них вірує в Аллаха, додаючи Йому рівних у поклонінні»** (Юсуф, 106)⁽²⁾.

Б) Використання кілець та ниток забороняється, якщо той, хто це робить, вважає, що вони, а не Аллах, мають якійсь вплив.

1 Ахмад, 4/445. За версією аль-Бусейрі, список передавачів у цьому хадісі хороший, а за версією аль-Гайсамі, ці передавачі заслуговують довіри.

2 Тафсір ібн Абу Хатім, 7/2207.

Така людина скоює гріх великого багатобожжя, порушуючи віру в єдність Аллаха у пануванні. Адже така людина починає вірити, що поряд з Аллахом існує ще й інший творець, володар та управитель.

Якщо ж той, хто одягає кільце й нитку, вважає, що вони є тільки причинами, а в дійсності все відбувається з волі Аллаха, то скоює гріх малого багатобожжя. Адже ця людина віддає предмету своє серце, вважаючи його за причину, якою він не є. Така дія може привести людину до багатобожжя великого, якщо вона прив'яжеться до цих предметів та буде пов'язувати із ними свої надії на отримання благ чи запобігання якомусь лиху.

Питання 4. Звертання до дерев і каменів із проханням про благословення

Загалом прохання про благословення буває двох видів.

1) Відповідним шаріату. Це, наприклад, благословення через Коран. Усевишній сказав: **«Це – Писання, яке Ми зіслали благословенням»** (Худоба, 92, 155). Благословення, що йде від Корану – це вказівка прямого шляху для сердець, зцілення душ, покращення моральності й багато інших благ.

2) Невідповідним шаріату. Це, наприклад, пошук благословення в дерев, каміння, могил, надгробків, кладовищ та всього іншого. Усе це — багатобожжя.

Переказують від Абу Вакіда аль-Лайсі (нехай буде вдоволенний ним Аллах!): «Ми вирушили разом із Пророком (мир йому й благословення Аллаха!) до Хунайну. У той час ми ще були новими мусульманами, які нещодавно полишили невір'я. А в багатобожників був звичай обходити лотосове дерево й розвішувати на ньому свою зброю. Це дерево називалося «зат анват» («те, до чого щось підвішено»). Коли ми проходили повз такий лотос, то сказали Посланцю Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!): «Дозволь і нам зробити «зат анват» – таке ж, як у них». Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха) вигукнув: «Великий Аллах! Таким же шляхом ішли й давні народи. Клянуся

Тим, у Чийй руці моя душа, що ваші слова такі ж, як у синів Ісраїла, коли вони сказали Мусі: **«О Мусо! Зроби нам бога, такого, як у них!» Той відповів: «Воістину, ви — невігласи!»** (Перепони, 138). Ви неодмінно підете шляхами давніх народів!» Переказав цей хадіс ат-Тірмізі й назвав його «достовірним»⁽¹⁾.

Цей хадіс свідчить про те, що вчинки людини, яка вірить у благословення від дерев, могил, каміння й усього іншого, а також здійснює біля них якісь обряди чи жертвопринесення – багатобожжя. Тому в хадісі сказано, що прохання новонавернених мусульман було таким, як прохання синів Ісраїла, які говорили Мусі «Зроби нам бога, такого, як у них». Вони хотіли просити благословення у лотосового дерева так, як його просять багатобожники, а сини Ісраїла хотіли такого ж «бога», як у багатобожників. Обидва ці прохання суперечать єдинобожжю, адже і прохання про благословення у дерева – багатобожжя, і прохання про благословення у когось, крім Аллаха – багатобожжя.

У словах Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) «ви неодмінно підете шляхами давніх народів» міститься вказівка на те, що подібні речі згодом виникнуть і в його громаді, тому це було сказано як пересторога.

Питання 5. Заборона на вчинки, пов'язані із вшануванням могил

Ще на початку становлення ісламу відвідування могил було заборонено взагалі – з метою охорони чистоти єдинобожжя, адже люди ще зовсім недалеко відійшли від невір'я. Коли віра стала сильнішою та вкорінилася у серцях людей, коли стали яснішими докази єдинобожжя й коли розвіялися сумніви, відвідування могил стало дозволеним, але за відповідних умов та з відповідними цілями.

Переказують від Бурайда бін аль-Хусайба (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благосло-

1 Ат-Тірмізі, 2180.

вення Аллаха!) сказав: «Я заборонив вам відвідувати могили, але тепер відвідайте могили»⁽¹⁾.

Переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Відвідайте могили, адже вони нагадують про смерть»⁽²⁾.

Переказують від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Я заборонив вам відвідувати могили, але тепер відвідайте могили, адже могили слугують за повчання»⁽³⁾.

Переказують від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Я заборонив вам відвідувати могили, але тепер відвідайте могили, адже вони пом'якшують серця, наворачтають на очі сльози й нагадують про наступне життя. Але не говоріть там непристойних слів!»⁽⁴⁾

Переказують від Бурайди (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) учив людей при відвідуванні могил вимовляти наступні слова: «Мир вам, мешканці могил, віруючі й мусульмани; якщо буде воля Аллаха, ми до вас приєднаємось! Просимо в Аллаха прощення для нас і для вас!» Переказав це Муслім⁽⁵⁾.

Ці та інші хадіси свідчать про те, що після скасування заборони відвідування могил дозволяється, але тільки з двома важливими цілями:

Перша: задля применшення захоплення цим світом, згадки про світ наступний, про смерть і тлінність. Повчання живих прикладом померлих збільшує віру, посилює впевненість, зміцнює зв'язок із Аллахом та відвертає людей від байдужості.

Друга: заради молитви за покійників та прохання в Аллаха милості й прощення для них.

1 Муслім, 977.

2 Муслім, 975.

3 Ахмад, 3/38, аль-Хакім, 1/531.

4 Аль-Хакім, 1/532.

5 Муслім, 975.

Вказана мета обґрунтовується конкретними доказами. У того ж, хто додає сюди ще якісь цілі, треба вимагати додаткових аргументів.

Захищаючи чистоту єдинобожжя, Сунна містить заборону на чимало різних справ, пов'язаних із могилами та їхніми відвідинами. Вони повинні бути відомими кожному мусульманину, адже саме так можна вберегтися від неправди й врятуватися від омани. До таких заборонених справ належать:

1) Заборона на непристойні слова під час відвідування могил

Раніше вже згадувалися слова Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) «не говоріть непристойних слів». Під «непристойними словами» мається за увазі все, від чого застерігає шаріат, а найголовніше – від багатобожжя, тобто молитви до покійних з проханнями до них, благанням про допомогу, підтримку й достаток. Такі вчинки – відверте багатобожжя та очевидне невір'я. Існує чимало хадісів, у яких Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) забороняє це й проклинає того, хто це робить. У «Сахіх» Мусліма існує переказ від Джундуба бін Абд Аллаха (нехай буде вдоволений ним Аллах!), який розповідає, що за п'ять днів до своєї смерті Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Слухайте! Ті, які жили перед вами, перетворювали могили своїх пророків і праведників на храми. Не робіть цього! Я забороняю!»⁽¹⁾ Молитва до померлих, звернення до них із проханнями, присвячення їм якихось обрядів поклоніння – усе це велике багатобожжя. Тривале проведення часу біля могил, очікування відповіді на молитву або здійснення обрядової молитви в мечеті, де знаходяться могили, вважається неприйнятним нововведенням.

У «Сахіхах» аль-Бухарі й Мусліма переказують від Аїші (нехай буде вдоволений нею Аллах!), що в час передсмертної хвороби Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав:

1 Муслім, 532.

«Прокляття Аллаха юдеям та християнам! Вони перетворили могили своїх пророків на храми!»⁽¹⁾

2) Жертвопринесення біля могил

Якщо хтось звершує жертвопринесення заради того, щоб похований у могилі задовільнив його прохання, то цей вчинок – велике багатобожжя. Якщо жертва приноситься з іншою метою, то йдеться про небезпечне нововведення, яке веде до багатобожжя. Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) засвідчив це, сказавши: «В ісламі немає місця надрізам на жилах». Абд ар-Раззак прокоментував це так: «У доісламські часи араби робили надрізи на жилах жертвних корів та овець»⁽²⁾.

3, 4, 5, 6, 7) Насипання додаткової землі на могилу, оздоблення могили гіпсом, створення підписів, зведення будівель та сидіння на могилах

Усі перераховані вчинки, які збили зі шляху юдеїв та християн, є нововведеннями. Це шляхи, які однозначно ведуть до багатобожжя. Переказують від Джабіра (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) заборонив оздоблювати могили гіпсом, сидіти на них, зводити якісь споруди, підвищувати їх або писати на них. Переказали це Муслім, Абу Давуд і аль-Хакім⁽³⁾.

8) Звершення обрядової молитви у напрямку могили або біля неї

Переказують від Абу Марсада аль-Ганауї, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не моліться убік могил та не сидіть на них». Переказав це Муслім⁽⁴⁾.

Переказують від Абу Саїда аль-Худрі, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Уся земля – мечеть, окрім кладовищ і туалетів». Переказали це Абу Давуд і ат-Тірмізі⁽⁵⁾.

1 Аль-Бухарі, 1330, Муслім, 531.

2 Абу Давуд, 3222.

3 Муслім, 970, Абу Давуд, 3225, 3226, аль-Хакім, 1/252.

4 Муслім, 972.

5 Абу Давуд, 492, ат-Тірмізі, 317. За версією аль-Хакіма, цей хадіс – достовірний, у чому з ним погодився й аз-Загабі.

9) Будівництво мечетей на могилах

Це нововведення, одне з хибних переконань юдеїв та християн. Уже згадувався хадіс від Аїші (нехай буде вдоволений нею Аллах!): «Прокляття Аллаха юдеям та християнам! Вони перетворили могили своїх пророків на храми!»

10) Постійне відвідування могил у визначений час

Ця дія однозначно належить до нововведень, які забороняються шаріатом, адже несуть у собі велику шкоду. Переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не робіть мою могилу місцем для відвідування та не перетворюйте у могили свої домівки. Просіть для мене благословення, де б ви не були, адже вони досягають мене»⁽¹⁾. Переказали це Абу Давуд і Ахмад⁽²⁾.

11) Звершення подорожей до могил

Такого роду вчинки заборонені, адже вони можуть привести до багатобожжя. Переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Вирушати у подорож заради відвідування можна лише до трьох мечетей – Забороненої мечеті, мечеті Посланця Аллаха й мечеті аль-Акса». Переказали це аль-Бухарі й Муслім⁽³⁾.

Питання 6. Пошук близькості до Аллаха («тавассуль»)

А) Визначення. Арабське слово «тавассуль» походить від «васіля», що має лексичне значення «наближення до бажаного» й «прагнення до мети».

1 «Ід» («свято») в арабській мові – це повторювана дія, як, наприклад, свято розговіння чи свято жертвопринесення. Якщо людина кожен день відвідує могилу Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) з метою привітання, то це можна назвати «ід», тобто «святом». Тому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) заборонив це й закликав мусульман благословляти його й вітати в будь-якому місці, адже покірні Аллаху ангели передають Посланцю вітання. Усе це свідчить про легкість ісламу, тому що не кожен мусульманин спроможний відвідати Медину.

2 Абу Давуд, 2042, Ахмад, 2/367.

3 Аль-Бухарі, 1189, Муслім, 1397.

У шаріаті під «тавассуль» мається на увазі прагнення до вдоволення Аллаха через виконання приписаних Ним вчинків та уникненню того, що Господь заборонив.

Б) Значення слова «наближення» («васіля») у Преславному Корані.

Слово «васіля» зустрічається в Преславному Корані в двох місцях.

1) «**О ви, які увірували! Бійтеся Аллаха й шукайте васіля до Нього, і борітеся на шляху Його! Можливо, матимете ви успіх!**» (Трапеза, 35).

2) «**Ті, кого вони кличуть, самі шукають васіля до Господа свого, змагаючись у наближенні. Вони сподіваються на Його милість і бояться Його кари, бо треба стерегтися кари Господа твого**» (Нічна подорож, 57).

У цих двох аятах «васіля» вживається у значенні «близькості» до Аллаха через здійснення того, чим Господь буде вдоволений. Хафіз ібн Касір (нехай буде милостивий до нього Аллах!) у своєму тлумаченні першого аяту наводить переказ від сина Аббаса (нехай буде вдоволений Аллах ними обома!), у якому «васіля» означає «близькість». Ці ж слова переказують від Муджагіда, Абу Ваіля, аль-Хасана аль-Басрі, Абд Аллаха бін Касіра, ас-Судді, ібн Зайда та інших тлумачів Корану⁽¹⁾.

Що стосується другого аяту, то славний сподвижник Абд Аллаха ібн Масуд (нехай буде вдоволений ним Аллах!) пояснив причини його зіслання, що дозволяє краще зрозуміти й смисл. Він сказав: «Цей аят було зіслано з приводу тих арабів-язичників, які поклонялися джинам. Джини прийняли іслам, але люди цього не знали»⁽²⁾.

Стає очевидним те, що під «васіля» мається на увазі кожна добра справа й гідна форма поклоніння, яка наближає нас до Аллаха. Слова «шукають васіля до Господа свого» означають прагнення до звершення добрих справ, які наближають до Аллаха й дозволяють заслужити Його вдоволення.

1 Тафсір ібн Касір, 2/50.

2 Аль-Бухарі, 4714, Муслім, 3030 .

В) Види пошуку близькості до Аллаха

Пошук близькості до Аллаха буває двох видів – дозволений шари'атом на недозволений.

1) Дозволений пошук близькості до Аллаха – наближення до Аллаха через звершення правильних учинків, за знаннями про які необхідно звертатися до Корану й Сунни. Пошук наближення, який ними дозволений, можна використовувати, а все інше – заборонене.

Загалом дозволений пошук близькості до Аллаха може бути кількох категорій.

Перша. Пошук близькості до Аллаха через якесь із Його прекрасних імен або величних властивостей

Наприклад, мусульманин може говорити у своїй молитві: «О Аллах! Я прошу Тебе, Милостивого й Милосердного, дарувати мені прощення!». Або «Я прошу Тебе заради Твоєї милості, яка охоплює все суще, щоб Ти прости мені й помилував!».

Про можливість такого пошуку наближення свідчать слова Усевишнього: **«Аллаху належать прекрасні імена. Тож кличте Його ними!»** (Загорожі, 180).

Друга. Пошук близькості до Аллаха через добрі справи, здійснювані самим Його рабом

Наприклад, можна говорити: «О Аллах! Прости мене заради моєї віри в Тебе, моєї любові до Тебе, заради того, що я тримаюся шляху Твого посланця», «Господи! Я прошу Тебе про порятунк заради моєї любові до Твого Пророка Мухаммада, мир йому й благословення Аллаха, заради моєї віри в нього». Так само раб Аллаха може згадати звершену ним значну добру справу, шукаючи через неї наближення до Аллаха. Про це йдеться в історії про трьох чоловіків, які опинилися в печері. Цю історію ми ще згадаємо.

Про відповідність такого пошуку близькості до Аллаха в шари'аті свідчать слова Всевишнього: **«Які говорять: Господи наш! Воістину, ми увірували! Прости ж нам гріхи наші, і врятуй нас від кари вогняної»** (Родина Імрана, 16), **«Господи наш! Ми уві-**

рували в те, що Ти зіслав. Ми йдемо за посланцем, тож запиши нас разом із тими, які свідчать!» (Родина Імрана, 53).

Про це свідчить ще й згадана розповідь про трьох чоловіків, які опинилися у печері, переказана Абд Аллахом, сином Умара (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!):

«Я чув, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Троє чоловіків, які жили раніше від вас, йшли дорогою, коли раптом почався сильний дощ. Вони знайшли притулок у печері, але сталося так, що вихід із неї завалило скелею. Один із них сказав іншим: «Клянуся Аллахом, нас може врятувати тільки щирість! Нехай кожен чоловік помолиться Господу й згадає те, в чому він був справді щирий». І ось один із чоловіків почав молитись: «О Аллах! Ти знаєш, що в мене був наймит, який працював за фарак рису, але пішов і не взяв його. Тоді я узяв цей фарак, посіяв його, продав урожай та купив за нього корів. І ось, прийшов наймит, вимагаючи свою плату. Тоді я сказав: «Іди до цих корів та забирай їх». Але той відповів: «Ти винен мені тільки фарак рису!» Я сказав: «Іди до цих корів і забирай їх, адже вони куплені за той фарак». О Аллах! Якщо Ти знаєш, що я зробив це через страх перед Тобою, то врятуй нас!

Тоді скеля відсунулася⁽¹⁾.

Почав молитися інший: «О Аллах! Ти знаєш, що в мене були старі батьки, яким я кожного вечора приносив молоко від своїх овець. Одного вечора я затримвся й прийшов тоді, коли вони вже спали. У цей час моя дружина й діти плакали від голоду, але я не давав їм молока, доки його не скуштували мої батьки. Мені не хотілося їх будити, але й не хотілося, щоб вони заслабли без молока. Так я чекав до самого світанку. О Аллах! Якщо Ти знаєш, що я зробив це через страх перед Тобою, то врятуй нас!»

Тоді скеля відсунулася так, що стало видно небо.

Почав молитися третій: «О Аллах! Ти знаєш, що в мене була двоюрідна сестра, яка миліша мені за весь світ та яку я хотів зва-

1 У хадісі Саліма йдеться про те, що скеля відсунулася, але так, що прохід був надто малим.

бити. Але вона не хотіла погоджуватись доти, доки я не дам їй сто динарів. Я шукав їх, доки не знайшов, а потім прийшов до неї, заплатив, і, нарешті, вона дозволила мені бути з нею. Але коли я всівся між її ніг, вона сказала: «Побійся Аллаха й не ламай печатки без права на те!» Я підвівся й залишив їй цих сто динарів. О Аллах! Якщо Ти знаєш, що я зробив це через страх перед Тобою, то врятуй нас!»

Тоді Господь врятував їх, і вони вийшли з печери». Переказав це аль-Бухарі⁽¹⁾.

Третя. Пошук близькості до Аллаха через молитву праведної людини, відповіді якій можна сподіватись

Мусульманин може звернутися до людини, в якій бачить праведність, богобоязливість та дотримання законів Аллаха й попросити, щоб вона помолилася за нього Господу, просячи про порятунок від смутку й покращення справ.

На відповідність такої практики шаріату вказує те, що сподвижники (нехай буде вдоволений ними Аллах!) просили Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), щоб він згадував їх у загальних і конкретних молитвах.

У «Сахіхах» наводиться хадіс від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!), де говориться: «Однієї п'ятниці, коли Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) стояв і читав проповідь, крізь ті двері, що навпроти мінбару, ввійшов чоловік. Ставши обличчям до Посланця (мир йому й благословення Аллаха!), він сказав: «О Посланець Аллаха! Загинула вся худоба й немає за що жити! Помолися Аллаху, щоб у нас пішов дощ!» Тоді Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) підняв руки й сказав: «О Аллах! Даруй нам дощ! О Аллах! Даруй нам дощ! О Аллах! Даруй нам дощ!» На небі взагалі не було нічого – ні дощових хмар, ні звичайних. Ніщо не відділяло нас від гори Саля, і ось, за нею стало видно хмару, схожу на щит. Затягнувши половину неба, вона розповзлася й пішов дощ. Клянуся Аллахом, ми не бачили сонця шість днів!»

1 Аль-Бухарі, 3465.

Наступної п'ятниці крізь ті ж ворота увійшов чоловік, коли Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) стояв і читав проповідь. Ставши обличчям до Посланця (мир йому й благословення Аллаха!), він сказав: «О Посланець Аллаха! Знищено все майно й немає за що жити! Помолися Аллаху, щоб зупинив дощ!» Тоді Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) підняв руки й сказав: «О Аллах! Нехай дощ падає навколо нас, а не на нас. О Аллах! Нехай падає на пагорби, гори, скелі й гаї». Тоді дощ зупинився, ми вийшли й пішли вже під сонцем. Шурайк сказав: «Я запитав у Анаса: «І це був той самий чоловік?» Той відповів: «Не знаю»⁽¹⁾.

Також у «Сахіхах» наводиться хадіс, згідно з яким Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), згадавши про сімдесят тисяч людей зі своєї громади, які ввійдуть до раю без розрахунку й покарання, сказав так: «Це ті, хто не просить про заборонені замовляння, хто не робить припалювання, хто не вірить у забобони й покладає сподівання на свого Господа!» Тоді підвівся Уккаша бін Мухсан і сказав: «О Посланець Аллаха! Попроси Господа, щоб зробив мене одним із них!» Той відповів: «Ти – один із них»⁽²⁾. У ще одному хадісі згадується, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) згадував Увейса аль-Карні й говорив: «Просіть його, щоб він просив у Аллаха прощення для вас!»

Ця категорія пошуку близькості до Аллаха включає в себе прохання про молитву, з яким звертаються тільки до живих людей, а не до померлих, адже ті вже не можуть щось зробити.

2) Заборонений пошук близькості до Аллаха – це пошук близькості таким способом, який в шаріаті не належить до пошуку близькості. Одні з таких вчинків небезпечніші від інших. До них належить:

– Пошук близькості до Аллаха через молитву до померлих, відсутніх; звернення до них із проханням про допомогу, задоволення якихось потреб, благанням про порятунок від печа-

1 Аль-Бухарі, 1013, Муслім, 897.

2 Аль-Бухарі, 5705, Муслім, 218.

лі. Такі вчинки – це велике багатобожжя, яке ставить людину за межі ісламу.

– Пошук близькості до Аллаха через поклоніння на могилах та гробницях, будівництво там будь-яких споруд, встановлення свічок, занавісок та ін. Такі вчинки – це мале багатобожжя, яке суперечить досконалому єдинобожжю та, в підсумку, веде до багатобожжя великого.

– Пошук близькості до Аллаха через високе становище пророків та праведників перед Господом. Ці вчинки заборонені та належать до нововведень, адже пошук такої лизькості не встановлений Аллахом та не був ним дозволений. Усевишній сказав: **«Аллах дозволив вам це?»** (Юнус, 59).

Високе становище праведників перед Аллахом приносить користь тільки їм самим. Усевишній Аллах сказав: **«Воістину, людина отримає лише те, до чого прагне»** (Зоря, 53).

Такий вид пошуку близькості до Аллаха не був відомий у час Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та його сподвижників. На користь його заборони висловилося чимало вчених. Наприклад, Абу Ханіфа (нехай буде милостивий до нього Аллах!) сказав: «Не можна говорити в молитві: «Я прошу Тебе заради такого-то, заради наближених, посланців, заради Забороненої Мечеті чи Забороненого Місця».

Г) Сумніви, які стосуються пошуку близькості до Аллаха та їхнє спростування

Опоненти прихильників Сунни й громади висловлюють деякі сумнівні докази й наводять суперечливі аргументи про пошук близькості до Аллаха. Таким чином вони намагаються обґрунтувати свою помилкову думку й переконати необізнаних мусульман у їхній правильності. Їхні сумнівні докази можна поділити на два види.

Перший. Вони можуть обґрунтовувати свою позицію слабкими або підробними хадісами, які спростовуються доведенням їхньої неправильності й недостовірності. Сюди належать такі хадіси:

1 – «Шукайте близькості до Аллаха через моє становище, адже воно дуже високе перед Аллахом» або «Якщо ви звертаєтесь до Аллаха з проханням, то просіть Його заради мого становища, адже воно дуже високе перед Аллахом». Цей хадіс – недостовірний. Ніхто із вчених його не переказував і його немає в жодній збірці хадісів.

2 – «Якщо справи виснажать вас, то шукайте допомоги в тих, хто в могилах» або «Просіть про допомогу тих, хто в могилах» Усі вчені однозначно висловилися про те, що цей хадіс – брехлива вигадка, яка зводить наклеп на Пророка (мир йому й благословення Аллаха!).

3 – «Якщо хтось із вас подумає щось добре про камінь, той йому допоможе». Цей хадіс також недостовірний та суперечить ісламу. Його вигадали багатобожники.

4 – «Коли Адам згрішив, то почав молитись: «Господи! Я прошу Тебе, щоб Ти простив мені заради Мухаммада!» Аллах сказав: «О Адам! Як ти дізнався про Мухаммада, адже Я ще не створив його?» Той відповів: «Господи, коли Ти створив мене Своєю рукою й вдихнув у мене від Свого духа, я підняв голову й побачив на підпорах трону напис: «немає бога, крім Аллаха, Мухаммад – Посланець Аллаха». Тоді я зрозумів, що біля Свого імені Ти можеш згадати лише ім'я Свого улюбленого творіння». Аллах сказав: «Я простив тебе. Якби не Мухаммад, то Я не створив би тебе»⁽¹⁾. Цей хадіс, разом із іншим («якби не ти, Я не створив би небеса») – недостовірний та безпідставний.

Мусульманин не повинен звертати увагу на ці вигадані хадіси й брехливі перекази, не говорячи вже про те, щоб використовувати їх як докази й спиратись на них у релігії.

Другий. Вони можуть неправильно розуміти або спотворювати значення достовірних хадісів, переказаних від Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Сюди належать такі хадіси:

1 – Переказаний у «Сахіх», де говориться, що під час посухи Умар ібн аль-Хаттаб (нехай буде вдоволений ним Аллах!) по-

1 Аль-Албані, «Сільсіля аль-Ахадіс ад-Даїфа уа аль-Маудуа», 1/88/25.

просив аль-Аббаса бін Абд аль-Муталіба помолитися про дощ і сказав: «О Аллах! Ми шукали близькості до Тебе через нашого Пророка й Ти зіслав дощ! А тепер ми шукаємо близькості до Тебе через дядю нашого Пророка, тож зішли нам дощ!» І так дощ пішов»⁽¹⁾.

Опоненти прихильників Сунни й громади вважають, що пошук близькості до Аллаха, який практикувався Умаром (нехай буде вдоволений ним Аллах!), здійснювався через високе становище аль-Аббаса (нехай буде вдоволений ним Аллах!) перед Всемогутнім Аллахом, і що під словами «ми шукали близькості до Тебе через нашого Пророка й Ти зіслав дощ» та «тепер ми шукаємо близькості до Тебе через дядю нашого Пророка» мається на увазі «шукали через його високе становище».

Немає сумнівів, що таке розуміння помилкове. Згадане тлумачення далеке від істини і не підтверджується контекстом хадісу. Насправді пошук близькості до Аллаха через самого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) чи його високе становище не був відомий сподвижникам. Вони шукали близькості до Аллаха, просячи його про молитви ще за життя, про що вже йшлося. У своїх словах «ми шукаємо близькості до Тебе через дядю нашого Пророка» Умар (нехай буде вдоволений ним Аллах!) мав на увазі не його самого чи його становище, а його молитву. Адже якби серед сподвижників був відомий пошук близькості через саму людину чи її становище, то для чого б тоді Умар, замість того, щоб просити близькості до Аллаха через самого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), робив це через аль-Аббаса (нехай буде вдоволений ним Аллах!)? Адже тоді інші сподвижники запитали б: «Чому ми шукаємо близькості до Аллаха через аль-Аббаса, а не звертаємось до самого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) – найкращого з творинь?» Але ніхто з них цього не говорив, адже коли Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) був ще живий, то вони шукали близькості до Аллаха через його молитву, а вже після його смерті робили це через молитву інших людей. Зрозуміло, що сподвижники вважа-

1 Аль-Бухарі, 1010.

ли дозволеним пошук близькості до Аллаха через молитву, а не через саму людину.

Отож, цей хадіс не може слугувати доказом для того, хто намагається дозволити пошук близькості через людину або її високе становище перед Аллахом.

2 – Хадіс Усмана бін Хунайфа: «Один сліпий чоловік прийшов до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) й попросив, щоб той помолився Аллаху про його зцілення. Той відповів: «Якщо хочеш, я помолюся, а якщо хочеш, то терпи, так буде краще для тебе». Той чоловік сказав: «Все ж помолись!» Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) наказав йому якнайкраще зробити мале омовіння й помолитись так: «О Аллах! Я прошу Тебе й звертаюсь до Тебе через Твого пророка Мухаммада, пророка милості! Через тебе я звертаюсь до свого Господа, щоб Ти відповів на моє прохання. О Аллах, зроби ж його моїм заступником!» Цей хадіс переказали ат-Тірмізі й Ахмад, а аль-Байгакі назвав список його передавачів достовірним⁽¹⁾.

Опоненти прихильників Сунни й громади вважають, що цей хадіс вказує на можливість пошуку наближення до Аллаха через Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) або когось із праведників. Але насправді хадіс не підтверджує цього. Той сліпий чоловік хотів, щоб Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) помолився про його зцілення. Слова Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), «якщо хочеш, я помолюся, а якщо хочеш, то терпи», прохання про молитву й усе інше, що говориться в хадісі, однозначно вказують на те, що йдеться про пошук близькості до Аллаха через молитву Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), а не його самого чи його високе становище. Тому вчені говорять, що в цьому хадісі розповідається про одне із чудес Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та одну з його молитв, на яку дається відповідь. Аллах повернув зір сліпцю через благословенність молитви Пророка (мир йому й благословення

1 Ат-Тірмізі, 3578, Ахмад, 4/138.

Аллаха!). Саме тому аль-Байгакі згадав цей хадіс у книзі «Докази пророцтва»⁽¹⁾.

Зараз, після смерті Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), таке неможливо, адже Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) вже не може про когось молитись. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Коли людина помирає, зупиняються усі її вчинки, крім трьох: милостиня, що переходить із одних рук до інших, знання, які приносять користь, а також праведний син, який молиться за неї». Переказав це Муслім⁽²⁾.

Молитва – це одна із тих добрих справ, які після смерті вже неможливі.

Загалом усе, на що посилаються опоненти прихильників Сунни й громади, не може бути доведене: або через його неправильність, або через відсутність доказів того, що вони стверджують.

Питання 7. Надмірність у поклонінні («гулувв»)

А) Лексичне значення: арабське слово «гулувв» означає «порушення межі», тобто коли якусь річ хвалять або ганяють більше, ніж вона того заслуговує.

У **шаріаті** «гулувв» означає порушення тих меж, які Аллах встановив для Своїх рабів, як у віровченні, так і в поклонінні.

Б) Рішення шаріату щодо надмірності: заборона. Тексти Корану й Сунни містять заборону на це, засторогу від цього й роз'яснення негативних наслідків надмірності як у цьому житті, так і в наступному. Усевишній Аллах сказав: «**О люди Писання! Не порушуйте меж релігії вашої та не говоріть про Аллаха нічого, крім істини**» (Жінки, 171), «**Скажи: «О люди Писання! Не порушуйте в своїй релігії меж істини й не йдіть за низькими бажаннями людей із минулих поколінь, які самі заблукали й збили багатьох**» (Трапеза, 77).

Переказують від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення

1 Аль-Байгакі, «Даляіль ан-Нубувва» 4/138.

2 Муслім, 1631.

Аллаха!) сказав: «Стережіться надмірності! Ті, які жили раніше, загинули через надмірність у своїй релігії!». Переказав це Ахмад. Аль-Хакім назвав цей хадіс достовірним, у чому із ним погодився аз-Загабі⁽¹⁾.

Переказують від ібн Масуда (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Загинули ті, хто виявляв надмірність!». Ці слова він повторив тричі. Переказав цей хадіс Муслім⁽²⁾.

Переказують від Умара бін аль-Хаттаба (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не звеличуйте мене так, як християни звеличують Ісу, сина Марйам; я – лише раб Аллаха й Посланець Його»⁽³⁾.

Смисл цього хадіса: не потрібно надміру славити мене – так, як це роблять християни в їхньому шануванні Іси, приписуючи йому панування й божественність. Я – лише раб Аллаха, тож говоріть про мене те, що про мене сказав мій Господь. Кажіть, що я – раб Аллаха й Посланець Його. Проте люди, які потрапили в оману, порушили його наказ, зробивши те, що суперечить йому найсильніше. Вони досягнули такої надмірності в його звеличенні, що приписали йому майже ті якості, які християни приписують Ісі. Ці люди звертаються до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) із проханнями про прощення гріхів, позбавлення від печалі, зцілення від хвороб та всім іншим, з чим можна звертатись тільки до Аллаха, Якому немає рівних.

Це — надмірність у релігії.

1 Ахмад, 1/347, Аль-Хакім, 1/368.

2 Муслім, 2670.

3 Аль-Бухарі, 3445.

Тема 4

Багатобожжя, невір'я та їхні види

Немає сумніву, що знання мусульманином того, що таке багатобожжя й невір'я, звідки воно з'являється, завдяки чому виникає та на які види поділяється, несе в собі велику користь. Адже мусульманин пізнає це для того, щоб уберегтися від такого зла й врятуватися від нещастя. Усевишній Аллах любить, коли люди пізнають шлях істини для того, щоб любити його й за ним іти, а також пізнають шляхи неправди, щоб їх уникати й ненавидіти. Так само, як мусульманин повинен прагнути до пізнання шляху добра, щоб відповідати йому, він повинен прагнути до пізнання шляхів зла, щоб стерегтися їх. Тому в двох «Сахіхах» переказується від Хузайфи, сина аль-Йамана (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!): «Люди запитували у Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) про добро, а я – про зло, боячись, що б воно мене не спіткало»⁽¹⁾.

Умар бін аль-Хаттаб (нехай буде вдоволений ним Аллах!) говорить: «Коріння, на якому тримається іслам, буде руйнуватись одне за одним, коли в ісламі з'являться люди, які не знають, що таке невігластво».

У Преславному Корані міститься чимало аятів, які пояснюють, що таке багатобожжя й невір'я, які застерігають від нього, які свідчать про його негативні наслідки в земному й наступному житті. Наведене становить важливу мету Преславого Корану й Пречистої Сунни. Всевишній Аллах сказав: «**Так Ми роз'яснюємо знамення, щоб став зрозумілим шлях грішників**» (Худоба, 55).

Далі ми наведемо декілька важливих питань, пов'язаних із цими речами.

1 Аль-Бухарі, 7074, Муслім, 1847.

Питання 1. Багатобожжя

А) Лексичне значення: арабське слово «ширк» («багатобожжя») використовується для позначення рівності між двома речами. У шаріаті це слово має два значення, конкретне й загальне.

1) Загальне значення: прирівняння творінь до Аллаха в тому, що властиво тільки Йому. Таке багатобожжя буває трьох форм:

Перша. Багатобожжя у пануванні, тобто прирівнювання творінь до Аллаха в тому, що властиво тільки Йому: в Його пануванні, або ж приписування творінню однієї з властивостей панування, наприклад, створення, підтримка життя, умертвіння, керування світом та ін.

Усевишній сказав: **«О люди! Згадайте милість Аллаха до вас. Чи є інший творець замість Аллаха, який наділяв би вас із неба й землі? Немає бога, крім Нього! Як же вони віддалилися!»** (Творець, 3).

Друга. Багатобожжя в божественних іменах та властивостях, тобто прирівнювання творінь до Аллаха у володінні ними. Всевишній сказав: **«Немає нічого такого, що було б подібне Йому! А Він — Всечуючий, Всевидячий!»** (Рада, 11).

Третя. Багатобожжя в божественності, тобто прирівнювання творінь до Аллаха в тому, що властиво тільки Йому в Його божественності – в обрядовій молитві, пості, проханнях, пошуках спасіння, жертвоприношеннях, обітницях та ін.

Усевишній сказав: **«Серед людей є такі, які приписують Аллаху рівних Йому та люблять їх так, як люблять Аллаха»** (Корова, 165).

2) Конкретне значення: приписування Аллаху рівних, тобто коли до когось моляться, так, як до Аллаха; коли у когось шукають заступництва, так, як у Аллаха; коли на когось сподіваються так, як на Аллаха; коли когось люблять так, як Аллаха. І саме це значення першим спадає на думку, коли слово «багатобожжя» зустрічається в Корані чи Сунні.

Б) Докази осуду багатобожжя та пояснення небезпеки, що від нього йде

Тексти Корану й Сунни використовують різні докази на користь осуду багатобожжя, пояснення його небезпеки й негативних наслідків, що чекають на багатобожників у нинішньому й наступному житті.

1) Усевишній Аллах сказав, що гріх багатобожжя не прощається, крім тих випадків, коли людина широко покалася ще до смерті: **«Аллах не прощає, коли Йому приписують рівних, але прощає все інше, крім цього, тому, кому побажає!»** (Жінки, 48).

2) Усевишній Аллах сказав, що багатобожжя – це найбільша несправедливість: **«Воістину, багатобожжя – велика несправедливість!»** (Лукман, 13).

3) Усевишній Аллах сказав, що багатобожжя робить марними всі добрі вчинки: **«Було відкрито тобі й тим, які жили раніше за тебе: «Якщо ти додаватимеш Мені рівних у поклонінні, то стануть марними твої вчинки й ти неодмінно будеш одним із тих, які втратять усе!»** (Натовпи, 65).

4) Усевишній Аллах сказав, що багатобожжя – це применшення Господа світів та намагання прирівняти його до творінь. **«Сперечаючись, вони скажуть одне одному: «Клянемося Аллахом, ми були в явній омані, коли вважали вас рівними Господу світів!»** (Зірка, 96-98).

5) Усевишній Аллах сказав, що той, хто помре, будучи багатобожником, вічно палатиме в пекельному вогні: **«Воістину, ті, які додають Аллаху рівних — заборонив Аллах їм сади раю, будуть у пеклі вони! І не буде у неправедних помічників!»** (Стіл, 72).

У Корані існує й чимало інших доказів проти багатобожжя.

В) Причини появи багатобожжя

Коренем багатобожжя й причиною його появи серед людей була надмірність у шануванні праведників, тобто безмежне звеличування й прославлення. Усевишній Аллах сказав: **«Сказали**

вони: не полишайте богів своїх — не полишайте ні Вадда, ні Сува, ні Ягуса, ні Яука, ні Насра! Вони збили зі шляху істини багатьох. Тож не примножуй нечестивим нічого, окрім оманни!» (Нух, 23-24).

Згадані тут імена належали праведним чоловікам із народу Нуха. Коли ці люди померли, за їхніми образами зробили ідолів та назвали їхніми іменами, намагаючись таким чином звеличити їх, увіковічнити й віддати належну шану. Це й призвело до того, що люди почали їм поклонятись.

Про це свідчить історія, яку переказують від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!): «Ідоли, яким поклонявся народ Нуха, згодом перейшли до арабів. Вадду поклонялося плем'я Кальб в Дувайма аль-Джандалі, Суві – плем'я Гузайль, Ягусу – плем'я Мурад, а потім Бані Гатіф у аль-Джауфі, що коло Саби. Яуку поклонялося плем'я Гамадан, а Насру – рід Зу ль-Кіла із племені Хумайр. Цих ідолів називали іменами праведників із народу Нуха. Коли ті померли, то шайтан внушив їхньому народу, щоб вони поставили ідолів на місцях своїх зібрань і назвали їх цими іменами. Так вони й зробили, але ще в той час ніхто їм не поклонявся. Проте коли те покоління відійшло й зникло знання⁽¹⁾, почалося поклоніння їм»⁽²⁾.

Ібн Джарір ат-Табарі в своєму тлумаченні слів Усевишнього «Сказали вони: не полишайте богів своїх» переказав від Мухаммада бін Кайса наступне: «Ці нащадки Адама були праведниками, тож їхні послідовники брали з них приклад. Коли вони померли, сподвижники, які брали з них приклад, сказали: якщо ми створимо їхні зображення, то вони будуть ще сильніше спонукати нас до поклоніння. Так вони й зробили. Коли ці люди померли й прийшло нове покоління, до нього підповз Ібліс і сказав: «Вони поклонялися цим зображенням, і завдяки ним ішов дощ». Саме так почалося це поклоніння»⁽³⁾.

1 Тобто знання про те, для чого були створені ці скульптури.

2 Аль-Бухарі, 4920.

3 Тафсір ат-Табарі, 13/256.

Їхній вчинок поєднав у собі дві спокуси. **По-перше**, почалися зібрання у могил цих праведників. **По-друге**, з'явилися зображення цих праведників, які й були розміщені в місцях їхніх зібрань.

Саме так в історії людства вперше з'явилося багатобожжя, а ці дві спокуси складають ті значимі шляхи, які в будь-який час та в будь-якому місці неодмінно ведуть до багатобожжя.

Г) Багатобожжя поділяється на два види: велике й мале

1) Велике багатобожжя

Додавання Аллаху в поклонінні рівного й поклоніння йому так, як поклоняються Аллаху. Цей вид багатобожжя ставить людину за межі ісламу й робить марними всі вчинки. Людина, яка помре, тримаючись цього виду багатобожжя, вічно палатиме в пекельному вогні. Її страждання ніколи не завершаться й не стануть легшими.

Види великого багатобожжя

Велике багатобожжя буває чотирьох видів.

1) Багатобожжя у заклик до Аллаха

Заклик до Аллаха – один із найважливіших видів поклоніння. Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Молитва – це поклоніння». Переказали цей хадіс Ахмад і ат-Тірмізі, який сказав, що це – хороший та достовірний хадіс⁽¹⁾. Усевишній Аллах сказав: **«Ваш Господь сказав: «Кличте Мене, і Я відповім вам! Воістину, ті, які гордували поклонінням Мені, ввійдуть до геєни приниженими!»** (Той, Хто дарує прощення, 60).

Оскільки встановлено, що молитва – це поклоніння, то звертання з молитвою до когось, крім Аллаха, є нічим іншим, як багатобожжям. Отож, той, хто звертається із молитвою до пророка, ангела, наближеного до Аллаха, могили, каменя чи якогось іншого творіння є багатобожником і невірющим. Усевишній Ал-

1 Ахмад, 4/267, ат-Тірмізі, 2969.

лах сказав: **«У того, хто звертається замість Аллаха до іншого бога, немає для цього жодного доказу. Його рахунок — у Його Господа. Воістину, невіруючі не матимуть успіху!»** (Віруючі, 117).

Одним із доказів того, що молитва – це поклоніння, і що звертання із нею до когось, крім Аллаха – це багатобожжя, слугують слова Всевишнього: **«Коли вони сідають на корабель, то звертаються до Аллаха, щиро сповідуючи Його релігію. А коли Він рятує їх і виводить на сушу, то вони знову стають багатобожниками!»** (Павук, 65). Аллах сказав про цих багатобожників, що вони приписують Йому рівних у час свого спокою, але в час якогось лиха щиро звертаються саме до Нього. А що можна сказати про того, хто приписує Аллаху рівних як у добру, так і лиху годину?! Нехай врятує нас від такого Аллаха!

2) Багатобожжя у намірах, бажаннях та прагненнях

Це відбувається із тією людиною, яка робить свої вчинки тільки заради мирського життя, хизування чи любові до похвали, наче справжній лицемір, який не прагне до обличчя Божого й наступного життя. Ця людина є багатобожником, який звершує гріх великого багатобожжя. Усевишній Аллах сказав: **«Хто бажає земного життя та його прикрас, тим Ми відплатимо повною мірою за їхні вчинки в ньому, і тут не будуть недооцінені вони! Вони — ті, які не отримують у наступному житті нічого, крім вогню. Марні зусилля їхні нині й даремне те, що роблять вони!»** (Гуд, 15-16).

Цей вид багатобожжя прихований, але дуже небезпечний.

3) Багатобожжя у покорі

Той, хто кориться творінням у дозволі на заборонене Аллахом чи забороні дозволеного Аллахом, при цьому вважаючи, що вони мають таке право й що інші можуть їм коритися, та ще й знає, що ці речі суперечать ісламу, той бере собі замість Аллаха іншого господа й звершує гріх великого багатобожжя.

Усевишній сказав: **«Вони беруть собі за Господа, крім Аллаха, своїх учених, ченців і Месію, сина Мар'ям. Але ж їм наказували поклонятися Єдиному Богу! Немає бога, крім Нього! Пречистий Він від того, що додають Йому!»** (Каяття, 31).

У тлумаченні цього аяту не виникає жодних труднощів. Йдеться саме про покору вченим та служителям, які закликають до непослуху Аллаху (тобто намагаються змінити Його закон), а не молитву до них. Саме так розтлумачив цей аят Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), коли Удай бін Хатім сказав йому: «Але ж ми не поклоняємось їм!» У відповіді Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) пояснив, що їхнє поклоніння – це покора тоді, коли вони закликають до непослуху (тобто намагаються змінити закон Аллаха!) та сказав: «Хіба вони не забороняють те, що дозволив Аллах та не дозволяють того, що Аллах заборонив?» Удай бін Хатім відповів: «Так!» У відповідь Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Саме так їм поклоняються!» Переказав цей хадіс ат-Тірмізі, назвавши його «хорошим», а також ат-Табарані в «аль-Муджам аль-Кабір»⁽¹⁾.

4) Багатобожжя в любові

Під «любов'ю» мається на увазі поклоніння, яке включає в себе звеличування, шанування, покору й смирення, яких заслуговує лише єдиний Аллах. Якщо раб любить когось так, як любить Аллаха, то звершує гріх великого багатобожжя. Це доводять слова Всевишнього Аллаха: **«Серед людей є такі, які приписують Аллаху рівних Йому та люблять їх так, як люблять Аллаха»** (Корова, 165).

2) Другий вид багатобожжя – мале багатобожжя

Мале багатобожжя – це все, що веде до багатобожжя великого й слугує засобом для його виникнення. Також сюди належать ті види багатобожжя, які названі такими в текстах Корану й Сунни, але не вважаються багатобожжям великим. Мале багатобожжя стосується як вчинків, так і слів. Кінцева доля того, хто його звершує, залежить від бажання Аллаха – так само, як доля того, хто коїть важкі гріхи.

1 Ат-Тірмізі, 3095, ат-Табарані, «Аль-Муджам аль-Кабір», 92/17.

Приклади малого багатобожжя:

А) Незначне хизування

Про це свідчить хадіс, переказаний Ахмадом та іншими, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Найбільше я боюся того, що ви почнете коїти мале багатобожжя!» У нього запитали: «А що таке «мале багатобожжя», о Посланець Аллаха?» Той відповів: «Хизування. У День Воскресіння, коли Аллах буде відплачувати людям за їхні вчинки, то скаже: «Йдіть до тих, перед ким ви показували себе в земному житті та й подивіться, чи знайдеться за це в них хоч якась винагорода»⁽¹⁾.

Б) Промовляння слів «Так побажав Аллах і ти»

Переказав Абу Давуд у своїй збірці хадісів «Сунан», що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не говоріть: «так побажав Аллах і ще хтось», а говоріть: «так побажав Аллах, а потім побажав ще хтось»⁽²⁾.

В) Промовляння слів «Якби не Аллах і ще хтось» або чогось на зразок «Якби не ці качки, то до нас залізли би злодії»

Ібн Абу Хатім переказав від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) тлумачення слів Усевишнього: «Не приписуйте Аллаху рівних, знаючи про це», в якому йдеться: «Приписування Аллаху рівних менш помітно, ніж мураха, яка повзе по чорному камінню в темну ніч. Такими можуть бути слова, сказані жінці: «Клянуся Аллахом, твоїм життям і своїм». Або: «Якби не ця собачка, то до нас залізли б злодії». Або ще: «Якби не ці качки в дворі, то до нас залізли б злодії». Сюди належать і слова чоловіка своєму приятелю: «Так побажав Аллах і ти». Або: «Якби не Аллах і ще хтось». Не слід пов'язувати того, що відбувається, іще з кимось, адже все це буде багатобожжям»⁽³⁾.

1 Ахмад, 5/428. Аль-Мунзірі в своїй праці «Ат-Таргіб уа ат-Таргіб» називає список передавачів цього хадісу «хорошим». Аль-Гайсамі в «Муджамма аз-Заваїд» відзначив, що його передавачі згадуються в «Сахіх».

2 Абу Давуд, 4980. Аз-Загабі у своїй праці «Мухтасар аль-Байгакі» (2/140/1) сказав, що список передавачів цього хадісу правильний.

3 Тафсір ібн Абу Хатім, 1/62.

Відмінність між великим і малим багатобожжям

Таких відмінностей чимало, а найважливіші серед них такі:

— Аллах не прощає гріха великого багатобожжя, якщо раб не покається, тоді як мале багатобожжя залежить від Його бажання.

— Велике багатобожжя робить марними всі вчинки, тоді як мале робить марним тільки ті, що із ним пов'язані.

— Велике багатобожжя, на відміну від малого, ставить людину за межі ісламу.

— Велике багатобожжя прирікає людину на вічну кару в пеклі й позбавляє можливості потрапити до раю, тоді як мале багатобожжя має ту ж саму дію, що й інші гріхи.

Питання 2. Невір'я

А) Лексичне значення: арабське слово «куфр» («невір'я») означає те, що щось закриває собою й приховує.

У **шаріаті** «невір'я» протиставляється вірі й означає відсутність віри в Аллаха та Його Посланця, незалежно від того, приймає людина істину чи ні. Причиною невір'я можуть бути сумніви й відмова від правди через заздрість чи гордість, або потурання пристрастям, які відвертають від Послання.

Б) Види невір'я

Невір'я буває двох видів – велике й мале.

Велике невір'я прирікає людину на вічне горіння в пеклі, а **мале** веде лише до покарання, але не до вічних страждань.

Перше. Велике невір'я

Воно буває п'ятьох видів:

1) Сприйняття істини за неправду

Сюди належить переконання в тому, що посланці Аллаха (мир їм!) говорили неправду. Якщо людина справді так вважає, то стає невіруючою. Доказом цього слугують слова Всевишнього: **«Хто ж несправедливіший за того, хто зводить наклеп на Аллаха**

або вважає істину за брехню, коли та прийшла до нього? Хіба не в геені буде притулок для невіруючих?» (Павук, 68).

2) Погордування істиною

Така людина знає про правдивість Посланця й те, що він прийшов із істиною від Господа, але не кориться його наказам через свою гордість і впертість. Доказом цього слугують слова Всевишнього: **«І коли Ми сказали ангелам: «Низько вклоніться Адаму!», то вклонилися усі, крім Ібліса, який відмовився, вивищився та став невіруючим»** (Корова, 34).

3) Сумнів, тобто коливання, коли людина не впевнена у правдивості посланців

Таке невір'я називають «невір'ям від здогадок», які протиставляють рішучості й впевненості. Доказом цього слугують слова Всевишнього: **«І він увійшов до свого саду, згрішивши проти самого себе та сказав: «Я не думаю, що цей сад колись зникне. І я не думаю, що прийде Час. Та якщо повернуть мене до Господа мого, то я справді віднайду там щось краще, ніж це!» Розмовляючи з ним, його товариш сказав: «Невже ти не віруєш у Того, Хто створив тебе з праху, потім — із краплі, а потім зробив тебе чоловіком? Для мене Аллах — Господь мій, і я не додаю Йому рівних!»** (Печера, 35-38).

4) Нехтування істиною

Мається на увазі повне нехтування релігією як такою, коли людина відвертається від того, що приніс Посланець (мир йому й благословення Аллаха!), слухом, серцем і знанням. Доказом цього слугують слова Всевишнього: **«Але ті, які не вірують, відвертаються від того, чим їх застерігають»** (Аль-Ахкаф, 3).

5) Лицемір'я

Йдеться про лицемір'я в переконаннях, коли людина робить вигляд, що вона віруюча, але вглибині серця приховує невір'я. Доказом цього слугують слова Всевишнього: **«Це так, адже вони спочатку повірили, а потім — ні. Запечатані серця їхні, і вони не розуміють»** (Лицеміри, 3).

Загалом лицемір'я буває двох видів.

1) Лицемір'я у переконаннях, яке є великим невір'ям та ставить людину за межі ісламу. Воно буває шести видів:

- сприйняття слів Посланця за неправду;
- сприйняття частини слів Посланця за неправду;
- ненависть до Посланця;
- ненависть до того, з чим він прийшов;
- радість із приводу приниження релігії Посланця;
- ненависть із приводу успіху релігії Посланця.

2) Лицемір'я у вчинках, яке є малим невір'ям, що не ставить людину за межі ісламу. Проте воно вважається великим гріхом. Саме про це Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав у наступному хадісі: «Справжній лицемір – це той, хто поєднав у собі чотири якості лицемір'я: коли йому довіряють, він зраджує, коли він щось розповідає, то бреше, коли він укладає із кимось угоду, то відступає від неї, коли про щось сперечається, то поводить ся негарно». Узгоджений хадіс⁽¹⁾.

Також Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ознак лицеміра три: коли про щось розповідає, то бреше, коли щось обіцяє, то не виконує, коли йому вірять, то зраджує». Переказав це аль-Бухарі⁽²⁾.

Друге. Мале невір'я

Цей вид невір'я не ставить людину за межі ісламу й не прирікає на вічне горіння в пеклі. Утім, за нього передбачене значне покарання. Фактично таке невір'я можна вважати невдячністю за благо, тож воно поєднує в собі все те невір'я, про яке говориться в Корані й Сунні, але яке не досягає рівня «великого». Ось приклади цього:

Слова Всевишнього: **«Аллах навів приклад про селище, яке було безпечне й спокійне. Вони отримували щедрий наділ**

1 Аль-Бухарі, 34, Муслім, 58.

2 Аль-Бухарі, 33.

звідусіль, але не дякували Аллаху за блага. Тож Аллах змусив їх убратися в шати голоду й страху за те, що вони робили!» (Бджоли, 112).

Слова Посланця (мир йому й благословення Аллаха!): «Дві речі в людях виявляють їхнє невір'я: образа родослівної та причитання за покійним». Переказав це Муслім⁽¹⁾.

Слова Посланця (мир йому й благословення Аллаха!): «Після моєї смерті не ставайте невіруючими, рубаючи шиї один одному». Переказали це аль-Бухарі й Муслім⁽²⁾.

Таке невір'я не може бути невір'ям цілковито, тому воно й не ставить людину за межі ісламської релігії.

Доказом цього є слова Всевишнього: **«Якщо дві групи віруючих ведуть між собою боротьбу, то примиріть їх. Але якщо одна з них зазіхає на іншу, то борітеся проти тієї, яка виявляє ворожість, доки вона не повернеться до наказу Аллаха. А якщо вона повернеться, то встановіть між ними мир так, як і належить. І будьте справедливими; воістину, Аллах любить справедливих! Воістину, віруючі — браття. Тож встановлюйте мир між братами вашими й бійтесь Аллаха — можливо, помилують вас!»** (Кімнати, 9-10). Всемогутній та Преславний Аллах назвав цих людей «віруючими», навіть зважаючи на те, що вони вели між собою боротьбу.

Усевишній також сказав: **«Аллах не прощає, коли Йому приписують рівних, але прощає все інше, крім цього, тому, кому побажає! І хто приписує Аллаху рівних, той чинить великий гріх!»** (Жінки, 48). Цей шляхетний аят слугує доказом того, що кожен гріх, окрім багатобожжя, потрапляє під бажання Аллаха, тобто якщо Аллах захоче, то покарає людину (залежно від складності гріха), а якщо захоче, то одразу простить. Але багатобожжя Аллах не прощає, що стає очевидним із цього аяту й наступного: **«Воістину, ті, які додають Аллаху рівних — заборонив Аллах їм сади раю, будуть у пеклі вони! І не буде у неправедних помічників!»** (Трапеза, 72).

1 Муслім, 67.

2 Аль-Бухарі, 121, Муслім, 65.

Тема 5

**Спроба претендувати на знання потаємного
й усього того, що з ним пов'язано**

Потаємне («гайб») – це все те, що недоступне людському розуму й не може бути пізнане. Такими можуть бути речі, які вже відбулися, які відбуваються зараз, а також ті, які ще мають відбутися в майбутньому. Знання про все це є тільки у Всевишнього Аллаха.

Усевишній сказав: **«Скажи: «Ніхто на небесах і на землі не знає потаємного, крім Аллаха! Вони навіть не знають, коли воскреснуть!»** (Мурахи, 65). Також Усевишній сказав: **«Йому належить потаємне небес і землі»** (Печера, 26) та **«Знаючий потаємне й відкрите, Великий, Піднесений!»** (Грім, 9).

Ніхто не знає потаємного, крім Аллаха: ні близький ангел, ні пророк, відісланий із посланням, ні, тим більше, всі інші.

Усевишній сказав про Нуха, мир йому: **«Не кажу вам, що в мене скарбниці Аллаха, і що я знаю потаємне»** (Гуд, 31) і про Гуда, мир йому: **«Той сказав: «Знання належить лише Аллаху, а я переказую вам те, із чим мене відіслано»** (Ахкаф, 23). А Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!) Господь сказав: **«Скажи: «Я не говорю вам, що в мене скарбниці Аллаха та що я знаю потаємне»** (Худоба, 50). Також Аллах сказав: **«І Він навчив Адама всіх імен, а потім сказав ангелам: «Назвіть Мені ці імена, якщо ви правдиві!»** Ті відповіли: **«Преславний Ти! Ми знаємо лише те, чому Ти навчив нас. Воістину, Ти — Всезнаючий, Мудрий!»** (Корова, 31-32).

Усевишній дозволив нам дізнатись про дещо з потаємного через Своє одкровення. Аллах сказав: **«Він знає потаємне та не відкриває його нікому, крім тих посланців, якими Він задоволений та до яких приставляє вартових — попереду та позаду, щоб дізнатись, чи донесли вони послання Господа свого. Він осягає все, що трапляється з ними; Він поражував кожен рік!»** (Джини, 26-28).

Тут мова йде про речі, які можна назвати «потаємними» тільки відносно, адже Господь відкрив їх деяким творінням. Проте

«потаємне» в абсолютному сенсі відомо лише Йому. Як же хтось може претендувати на знання того, що відоме тільки Аллаху?

Отож, кожен мусульманин повинен стерегтися усіх шарлатанів та брехунів, які, зводячи наклеп на Аллаха, стверджують, що знають потаємне. Ці люди самі збилися з прямого шляху й збивають з нього інших. Вони — це різні чаклуни, брехуни, астрологи й усі інші.

Далі ми розповімо про діяльність тих людей, які, претендуючи на знання потаємного, збивають зі шляху малоосвічених мусульман, руйнуючи їхні переконання й віру.

1) Чаклунство

У арабській мові це слово («сіхр») означає все, що приховане й причина появи чого невідома.

У шаріаті так називаються нашіптування, замовляння й вузлики, які, з дозволу Аллаха, впливають на душу й тіло, викликають хворобу, смерть чи розлучають чоловіка й жінку. Такі вчки — невір'я. Чаклун є невіруючим в Усевишнього Аллаха, тому й не отримає своєї долі в наступному житті. Усевишній сказав: **«Вони пішли за тим, що шайтани розповідали за часів царювання Сулеймана. Сулейман не був невіруючим, але невіруючими були шайтани. Вони навчили людей чаклунства, а також тому, що було зіслано двом ангелам у Вавилоні: Гаруту та Маруту. Але вони не починали вчити нікого, не сказавши спочатку: «Ми — лише спокусники. Тож не будь невіруючим!» Та люди навчилися у них, як розлучити чоловіка з його дружиною. Вони не завдавали шкоди нікому, окрім як з дозволу Аллаха, та й вчилися тому, що приносило їм самим шкоду замість користі. Але ж ці люди знали, що тому, хто здобув це, немає частки у наступному житті. Мерзотним же є те, що купили вони за душі свої. Якби ж вони лише знали!»** (Корова, 102).

Чаклунством вважається й дмухання на вузли. Всевишній сказав: **«Скажи: «Шукаю захисту в Господа світанкової зорі, від зла Його творінь, і від зла темряви, коли вона настає, і від зла чарівниць, що дмухають на вузли, і від зла заздрісника, коли він заздрить»** (Світанкова зоря, 1-5).

2) Астрологія

Під астрологією мається на увазі намагання відшукати в положеннях небесних тіл вказівки на те, які події відбудуться на землі в майбутньому. Переказують від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!), що Посланець Аллаха сказав: «Хто здобув якесь знання із астрології, той отримав знання із чаклунства, і чим більше одне, тим більше інше». Переказав цей хадіс Абу Давуд⁽¹⁾.

3) Ворожіння за польотом птахів та кресленнями на землі

Катан бін Кабіса розповів, що його батько чув, як Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ворожіння за польотом птахів, за різними прикметами й за кресленнями – джібт»⁽²⁾. Мається на увазі, що такі вчинки – це чаклунство. Ворожіння за польотом птахів – це намагання розгледіти добрий чи поганий знак у їхніх назвах, голосах та рухах. Ворожіння за кресленням – це заяви про знання потаємного на підставі ризик на землі або рухів палицею.

4) Шаманізм

Під шаманізмом («кагана») мається на увазі заява про знання потаємного, яка відбувається через зв'язок шамана із джином, що підслуховує мову ангелів.

Переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто пішов до шамана й повірив йому, той виявив невір'я в те, що зіслано Мухаммаду». Переказали цей хадіс Абу Давуд, Ахмад і аль-Хакім⁽³⁾.

5) Ворожіння за літерами алфавіту

Це — сумування числових значень кожної літери й застосування до імен людей, якихось періодів чи географічних назв і, в

1 Абу Давуд, 3905.

2 Абу Давуд, 3907, Ахмад, 3/477.

3 Абу Давуд, 3904, Ахмад, 2/429, аль-Хакім 1/50.

Аль-Хакім сказав, що цей хадіс – достовірний та відповідає вимогами аль-Бухарі й Мусліма. У цьому з ним погодився аз-Загабі.

підсумку, спроба передбачити їхні успіхи чи невдачі. Про людей, які займаються ворожінням за літерами й зірками, син Аббаса (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав так: «Не думаю, що той, хто цим займається, матиме в Аллаха свою частку». Переказав цей хадіс Абд ар-Раззак у «Аль-Мусаннафі»⁽¹⁾.

6) Ворожіння по долоні, за кавовою гущею та іншими речами

За допомогою них деякі люди заявляють про можливість пізнання майбутнього – смерть, життя, бідність, багатство, хворобу й усе інше.

7) Викликання духів померлих

Ті, хто цим займається, вважають, що можуть викликати духів померлих, щоб запитати в них про їхнє блаженство чи страждання. Такі вчинки – обман та сатанинське шарлатанство, істинна мета якого полягає в руйнуванні переконань, моралі, обмані невігласів, незаконному заволодінні їхнім майном та обґрунтуванні заяв про знання потаємного.

8) Забобони

Тобто пошук знаків біди в рухах птахів, газелей та інших тварин. Ці вчинки вважаються багатобожжям й нашіптуванням шайтана, яким він намагається залякати людей.

Імран бін Хусайн розповів, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), сказав: «Не належить до нас той, хто розповідає про знаки біди або вірить у них, той, хто займається шаманізмом або сам іде до шамана, той, хто займається чаклунством або йде до чаклуна. Хто пішов до шамана й повірив йому, той виявив невір'я в те, що зіслано Мухаммаду». Переказав це аль-Баззар⁽²⁾.

Ми просимо Аллаха покращити справи мусульман, дарувати їм глибоке розуміння релігії, а також врятувати від шахрайства грішників та обману прихильників шайтана.

1 «Аль-Мусаннаф», 26/11.

2 Аль-Баззар, 52/9, 3578. Аль-Гайсамі в «Муджамма аз-Заваїд» сказав, що передавачі цього хадісу згадуються в «Сахіх».

Розділ 3

Єдність Аллаха в іменах та властивостях

Вступ

Віра в імена й властивості Аллаха.

Її вплив на спосіб життя мусульманина

Віра в імена й властивості Аллаха залишає великий слід у душі мусульманина й сприяє звершенню його поклоніння Аллаху. Одна із ознак цього – це той сенс, який раб знаходить у своєму поклонінні Аллаху серцем. Саме так у раба Аллаха з'являється сподівання й надія на Всевишнього Аллаха, саме так раб Аллаха береже своє тіло, душу й думки, міркуючи лише над тим, як задовільнити Всевишнього Аллаха. Саме так раб Аллаха починає любити Аллаха й заради Аллаха, саме так слухає й бачить тільки заради нього. Такий раб Аллаха покладає на свого Господа великі надії й думає про свого Господа якнайкраще.

Ці та інші особливості, пов'язані з вірою в імена й властивості Всевишнього, впливають на зовнішні й внутрішні аспекти поклоніння, дозволяючи одним людям перевершити інших. Це милість Аллаха, яку Він дарує тому, кому побажає.

Ім'я Аллаха «Всепрощаючий» («Аль-Гаффар») значно впливає на любов до Аллаха й дозволяє не впадати у відчай, очікуючи на Його милість. Інше ім'я, «Суворий у покаранні» («Шадід аль-ікаб»), впливає на смирення раба й змушує відмовлятися від порушення Його заборон. Також інші імена Аллаха та Його властивості, відповідно до своїх значень, впливають на душу мусульманина та його вірність закону Аллаха. Вони викликають любов до Аллаха, яка, в свою чергу, складає основу щастя мусульманина в земному й наступному житті, а також є ключем до всякого добра й великим стимулом до щонайкращого поклоніння Господу.

Вчинки, які звершуються тілом, бувають легшими або важчими в залежності від того, наскільки сильно людина своїм серцем любить Усевишнього Аллаха.

Досконале виконання того, чого бажає Аллах, залежить від любові до Аллаха, а любов до Аллаха залежить від знання Його імен та властивостей. Саме тому краще за всіх поклонялися Аллаху Його посланці, адже вони сильніше за інших людей любили Його й краще всіх знали Його.

Тема 1

**Визначення єдності Аллаха
в іменах і властивостях. Обґрунтування**

Перше. Єдність Аллаха в іменах і властивостях – це визнання тих імен і властивостей, якими Аллах описав Сам Себе та якими Його описав Посланець (мир йому й благословення Аллаха!). Також сюди належить визнання їхнього правильного смислу й вияв їхнього впливу на Його творіння.

Друге. Шлях до такого визнання

Істинний шлях до такого визнання тримається на досконалій вірі та безсумнівному переконанні в правильності того, як Аллах описав Сам Себе та як Його описав Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) – без спотворення, без заперечення, без питання «як?» та без уподібнення.

Спотворення («тахріф») – це намагання змінити сутність речі. Воно буває двох видів:

1) Зміна у вимові чи написанні слів, зокрема додавання чи віднімання зайвих букв. Так, наприклад, дехто намагався спотворити слово «піднісся» («істаува») у словах Аллаха **«Милосливий піднісся над трон»** (Та.Га, 5), замінивши його на «оволодів» («іставля»). Автор касиди «ан-Нунія» сказав:

«Нун» юдеїв і «лям» джагмітів – то зайве в одкровенні Господа трону»⁽¹⁾.

2) Спотворення самого смислу, тобто витлумачення слова в невідповідності із тим значенням, яке вклали в нього Аллах та Його Посланець (мир йому й благословення Аллаха!). Так, наприклад, дехто витлумачує слово «рука» Аллаха як «сила» або «благо», хоча таке тлумачення не підтверджується ні шаріатом, ні арабською мовою.

1 Йдеться про те, що прихильники неправильних витлумачень Корану намагалися читати його текст, додаючи туди слова й літери «від себе» (прим. перекл.).

Заперечення («татиль») – відмова визнавати властивості Аллаха, тобто, наприклад, переконання у тому, що Всевишнього не можна описати якоюсь властивістю.

Заперечення відрізняється від спотворення тим, що спотворення призводить до підміни правильного смислу властивостей, згаданого в Корані й Сунні, смислом неправильним, тоді як заперечення не пропонує взагалі жодного смислу властивостям.

Запитання «як?» («такійіф») – намагання з'ясувати справжню сутність божественної властивості або образу. Так роблять деякі єретики, наприклад, ті, хто говорить, якою може бути «рука Аллаха» або як саме Аллах «піднісся над тронем». Усі здогадки такого роду – хибні, адже того, якими саме є властивості Аллаха, не знає ніхто, крім Нього. Творіння Аллаха неспроможні пізнати такі речі.

Уподібнення («тамсіль») – це намагання знайти щось спільне між властивостями Аллаха й людини, як, наприклад, у випадку з тим, хто говорить: «слух Аллаха – такий, як наш, лице Аллаха – таке, як наше». Господь пречистий від такого!

Правильний шлях до віри в єдність Аллаха в іменах і властивостях ґрунтується на трьох принципах. Той, хто буде їх сповідувати, не потрапить в оману. Ось вони:

1) Жодна із властивостей Усевишнього Аллаха не є подібною до властивостей творінь.

2) Віра в ті імена та якості, якими описав Себе Аллах і Його Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) – описав так, як гідно Його величі.

3) Не слід намагатися з'ясувати те, що насправді являють собою властивості Всевишнього Аллаха, адже Його творіння неспроможні на це.

Той, хто сповідує ці три принципи, здобуває правильну віру в імена й властивості Аллаха, йдучи шляхом, підтвердженим найвидатнішими мусульманськими вченими.

Третє. Докази правильності цього шляху

Писання Аллаха містить чимало таких вказівок.

Доказом **першого принципу**, тобто того, що Аллах не схожий на Свої творіння, є слова: **«Немає нічого такого, що подібне Йому. Він – Усечуючий й Усевидячий!»** (Рада, 11). Цей аят вказує на відсутність схожості між Творцем і творінням в усіх аспектах, а також доводить, що «слух» та «зір» Аллаха не схожий на відповідні властивості творінь, які характерні багатьом із них. Це стосується й інших властивостей. У словах Усевишнього читаємо: **«Аллах почув слова тієї, яка сперечалася з тобою про свого чоловіка, і скаржилася Аллаху. Аллах почув вашу розмову, бо, воістину, Аллах — Всечуючий, Всезнаючий!»** (Суперечка, 1). У своєму тлумаченні цього аяту ібн Касір переказав хадіс, який, із посиланням на Аїшу, (нехай буде вдоволений нею Аллах!) наводять аль-Бухарі в розділі «Єдинобожжя» (13/372) й Ахмад у «Муснаді» (6/46): «Хвала Аллаху Який осягає Своїм слухом усі голоси! Коли до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) прийшла жінка, що сперечалася, я перебувала в кутку кімнати й не чула їх. Тоді Всевишній Аллах зіслав: «Аллах почув слова тієї, яка сперечалася з тобою про свого чоловіка...»⁽¹⁾.

Інший доказ – слова Всевишнього: **«Не приписуйте Аллаху подібних!»** (Бджоли, 74). Ат-Табарі розтлумачив цей аят так: «Не приписуйте Аллаху рівних та нікого не уподібнюйте Йому, адже немає ні чогось схожого на Нього, ні чогось подібного Йому!»⁽²⁾

Усевишній сказав: **«Чи знаєш ти рівного Йому?»** (Марйам, 65). Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) сказав у своєму тлумаченні цього аяту так: «Чи знаєш ти схожого на Нього або подібного Йому?»

Ще один доказ – це слова Всевишнього: **«Ніхто не був рівний Йому»** (Щирість, 4). Ат-Табарі розтлумачив це так: «Немає чогось схожого на Нього, немає рівного Йому, немає нічого, що подібне Йому!»

1 Тафсір ібн Касір, 8/60.

2 Тафсір ат-Табарі, 7/262.

Одним із доказів **другого принципу**, тобто необхідності вірити в ті імена й властивості Аллаха, які згадані в Корані й Сунні, є слова Всевишнього: **«Аллах! Немає бога, крім Нього — Живого, Суцього! Не торкається Його ні дрімота, ні сон. Йому належать ті, хто на небесах, і ті, хто на землі. Хто ж заступиться перед Ним без Його дозволу? Він знає те, що попереду них і те, що позаду них. Вони ж не досягають зі знання Його нічого, крім того, що побажає Він. Престол Його охоплює небеса і землю, а збереження їх не втомлює Його. І Він — Всевишній, Великий!»** (Корова, 255), **«Він — Перший і Останній, Явний та Потаємний, і Він знає про кожну річ!»** (Залізо, 3), **«Він — Аллах; окрім Нього немає бога! Він знає потаємне та відкрите, і Він — Милостивий, Милосердний! Він — Аллах; окрім Нього немає бога! Цар, Пресвятий, Мирний, Вірний, Охоронець, Великий, Сильний, Звеличений! Пречистий Аллах від тих, кому поклоняються поряд із Ним. Він — Аллах; Творець, Створювач, Наділяючий образом! Йому належать прекрасні імена, славить Його те, що на небесах і на землі, а Він — Великий, Мудрий!»** (Зібрання, 22-24).

Серед доказів, які наводяться в Сунні, можна згадати хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!) який наводить у «Сахіх» Муслім: Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) наказував нам читати таку молитву перед сном: **«О Аллах, Господь небес, Господь землі, Господь великого трону! Наш Господь і Господь кожної речі, Який розколює сім'я та зерно! Який зіслав Таурат, Інджіль та Фуркан! Шукаю в Тебе захисту від зла всіх живих істот, які підвладні Тобі! О Аллах! Ти — Перший, і нічого не було перед Тобою, Ти — Останній, і нічого не буде після Тебе, Ти — Найвищий, і нічого немає вище за Тебе, Ти — Найближчий, і немає нічого, ближчого за Тебе! Розрахуйся з боргами нашими й врятуй нас від бідності!»**.⁽¹⁾ Текстів на підтвердження цього принципу чимало. Навести їх одразу складно.

Стосовно **третього принципу**, тобто відмови від намагання пізнання того, чим насправді є властивості Аллаха, то його до-

1 Муслім, 2713.

казом слугують такі слова Всевишнього: **«Він знає їхнє минуле й майбутнє, а вони не здатні досягнути Його знанням»** (Та.Га., 110). Один вчений сказав: «Людське знання неспроможне пізнати Господа небес і землі, тож охопити знанням Його сутність неможливо».

Одним із доказів цього принципу є слова **«Погляди не досягають Його, це Він досягає погляди!»** (Худоба, 103). Один із вчених у коментарі до цього аяту сказав: «Йдеться про досконалість Його величі й те, що Аллах величніший над усе. Саме через досконалість Його величі Аллаха неможливо пізнати. Пізнання – це глибоке досягнення речі. Його можна буде побачити в наступному житті, але не можна буде пізнати – так само, як зараз можна дізнатись про Нього, але не можна пізнати Його Самого». Кожна розумна людина повинна усвідомлювати, що розум має свою межу, перейти яку неможливо так само, як не можна вийти за межі можливостей свого слуху й зору. Той, хто переймає себе міркуванням про речі, які непідвладні пізнанню, зокрема й про те, якими насправді є властивості Аллаха, наче намагається побачити крізь стіну або почути віддалені голоси.

Тема 2

Практичні приклади того, як вірити в імена й властивості Аллаха в світлі Корану й Сунні

Коран і Сунна містять чимало текстів, які різнобічно та в різних контекстах говорять про те, що Всевишній Аллах наділений іменами та властивостями.

У Корані й Сунні згадується чимало імен і властивостей Аллаха, на які вказали вчені. Для прикладу ми згадаємо деякі з них, не намагаючись охопити їх усі.

Деякі імена Всевишнього Аллаха:

Живий («аль-Хайй») та **Суций** («аль-Кайюм»).

Ці два імені згадуються в Корані й Сунні. У Писанні говориться: «**Аллах! Немає бога, крім Нього, а Він – Живий, Суций!**» (Корова, 255). У Сунні є хадіс від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!), який сказав: «Ми були разом із Пророком (мир йому й благословення Аллаха!), а один чоловік звершував молитву. Зробивши поясний і земний уклін та промовивши свідчення, він почав говорити в молитві: «О Аллах! Я звертаюся з проханням до Тебе, адже Тобі належить уся хвала, і немає бога, крім Тебе, Творця небес і землі! О Володаре величі й слави, о Живий, о Суций!» Тоді Пророк (мир йому й благословення Аллаха!): «Цей чоловік закликав велике ім'я Аллаха! Коли його згадують, то Господь відповідає, коли ним просять, Господь дарує!»⁽¹⁾

Хвалимий («аль-Хамід»).

На це ім'я вказують слова Всевишнього: «**Знайте, що Аллах – Багатий, Хвалимий!**» (Корова, 267). У Сунні також знаходимо хадіс Кааба бін Уджзи, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) закликає говорити після свідчення в обрядовій мо-

1 Переказав це аль-Хакім (1856), відзначивши, що за вимогами Мусліма, цей хадіс – достовірний, у чому з них погодився аз-Загабі.

литві таке: «О Аллах! Благослови Мухаммада й рід Мухаммада, як Ти благословив Ібрагіма та рід Ібрагіма! Воістину, Ти – Хвалимий, Славний!»⁽¹⁾

Милостивий («Ар-Рахман») та **Милосердний** («Ар-Рахім»).

Ці два імені згадуються в сурі «Відкриваюча»: **«Хвала Аллаху, Господу світів! Милостивому, Милосердному!»** (Відкриваюча, 2, 3).

У Сунні також згадується наказ Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) написати ці слова на договорі між ним та багатобожниками, укладеним після битви при Худайбії⁽²⁾.

Жалісливий («аль-Халім»).

Це ім'я згадується у словах Усевишнього **«Воістину, Він – Жалісливий та Прощаючий»** (Творець, 41). У Сунні згадується хадіс від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) в скрутну хвилину говорив **«Немає бога, крім Аллаха, Великого, Жалісливого!»**⁽³⁾

Деякі властивості Всевишнього Аллаха:

Могутність («аль-Кудра») – це сутнісна властивість Аллаха, яка доводиться Кораном і Сунною. «Сутнісна» означає «невід'ємна», тобто без неї неможливо уявити Всевишнього. Господь сказав: **«Воістину, Господь спроможний на кожен річ!»** (Корова, 20). У Сунні згадується хадіс Усмана бін Абу аль-Аса про те, що він поскаржився Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) на біль у тілі з того часу, з якого він прийняв іслам. Тоді Посланець Аллаха сказав йому: **«Поклади свою руку на хворе місце й скажи три рази «з іменем Аллаха!»** А потім сім раз повтори: **«Шукаю захисту в сили й могутності Аллаха від зла, яке відчуваю та якого боюся!»**⁽⁴⁾

1 Аль-Бухарі, 3370, Муслім, 406.

2 Муслім, 2731.

3 Аль-Бухарі, 6345, Муслім, 2730.

4 Муслім, 2202.

Життя («аль-Хайя») – одна із сутнісних властивостей Аллаха. Вона походить від Його імені «Живий», про яке вже йшлося.

Знання («аль-Ільм») – сутнісна властивість Усевишнього, яка доведена Кораном і Сунною. Усевишній сказав: **«Вони не досягають нічого з Його знання»** (Корова, 255). У Сунні згадується хадіс Джабіра бін Абд Аллаха, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) вчив сподвижників говорити під час молитви з проханням про благословення на якесь рішення: «О Аллах! Я прошу в Тебе благословення свого рішення Твоїм знанням, Я прошу в Тебе дарувати мені силу Твоею могутністю»⁽¹⁾.

Воля («аль-Ірада») – це властивість, яка пов'язана із діями Аллаха й доведена Кораном і Сунною. Такі властивості пов'язані з бажанням Аллаха та Його могутністю. Якщо Аллах побажає щось зробити, то зробить, якщо не побажає, то не зробить. **«Кому Аллах бажає вказати прямий шлях, тому Він розкриває груди для ісламу, а кого Він бажає збити зі шляху, тому здавлює та стискає груди, ніби той підіймається на небо! Так Аллах зводить покарання на тих, які не вірують!»** (Худоба, 125).

У Сунні згадується хадіс Абд Аллаха, сина Умара (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!): «Якщо Аллах бажає покарати людей, то Його кара вражає всіх, а вже потім їх воскресять у відповідності з їхніми вчинками!»⁽²⁾

Вищість («аль-Улювв») – сутнісна властивість Аллаха, доведена Кораном і Сунною. Усевишній сказав: **«Прославляй ім'я Господа свого Всевишнього!»** (Всевишній, 1). Також Аллах сказав: **«Вони мають страх перед Господом своїм, Який над ними»** (Бджоли, 50). У Сунні наводиться вже згаданий хадіс від Абу Гурайри про молитву, яку треба читати перед сном: «Ти – Перший, і нічого не було перед Тобою, Ти – Останній, і нічого не буде після Тебе, Ти – Найвищий, і нічого немає вище за Тебе, Ти – Найближчий, і немає нічого, ближчого за Тебе!»⁽³⁾

1 Аль-Бухарі, 6382.

2 Муслім, 9287.

3 Муслім, 2713.

Піднесеність («аль-Істіва») – властивість пов'язана із діями Всевишнього Аллаха й доведена Кораном і Сунною. Господь сказав: **«Милостивий піднісся над трон»** (Та.Га., 5).

Катада бін Нуман (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав: «Я чув, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Коли Аллах завершив творіння, то піднісся над трон»». «Аль-Істіва» в арабській мові означає «вищість» та «підняття». Утвердження, вивищення й піднесення Аллаха над тронм гідне Його величі.

Мова («аль-Калям») в родовому значенні – сутнісна властивість, а в одиничному – властивість, пов'язана з дією. Аллах говорить тоді, коли побажає та як побажає, мовою, яку можна почути. Така властивість Аллаха, як мова, доводиться Кораном і Сунною. Усевишній сказав: **«Аллах же промовляв до Муси словом»** (Жінки, 164), **«І коли Муса прийшов у призначений Нами час, і Його Господь заговорив до нього, він сказав: «Господи! Покажися мені, щоб я подивився на Тебе!»** (Загрожі, 143).

У Сунні згадується хадіс Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), де Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Адам і Муса сперечалися між собою. Муса сказав: «О Адаме! Ти – наш прабатько, ти розчарував нас і вивів із раю!» Адам відповів: «О Муса! Аллах обрав тебе, промовляючи до тебе словом, та ще й написав для тебе власною рукою Тору!»⁽¹⁾

Лик («аль-Уаджг») – сутнісна властивість Аллаха, яка згадується в Корані й Сунні. Усевишній сказав: **«Жертвуйте ви це, лише прагнучи до лику Аллаха»** (Корова, 272), **«Вічним є лише лик Господа твого, сповненого слави та щедрості!»** (Милостивий, 27).

У Сунні згадується хадіс від Джабіра бін Абд Аллаха, який сказав: «Коли було зіслано аят **«Скажи: Він спроможний зіслати на вас кару згори!»** Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Шукаю захисту в Твого лику!» А коли було зіслано **«Або**

1 Аль-Бухарі, 6614, Муслім, 2652.

й з-під ваших ніг» він також сказав: «Шукаю захисту в Твого лику». Коли ж було зіслано **«Або поділити вас на різні групи»** (Худоба, 65) Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Це буде найлегшим!»⁽¹⁾

Дві руки («аль-Йадан») – сутнісна властивість Аллаха, яка згадується в Корані й Сунні. Усевишній сказав: **«Ні ж бо, руки Його широко простягнуті, наділяє Він, як побажає!»** (Трапеза, 64), Аллах сказав: **«О Іблїсе! Що завадило тобі вклонитися тому, кого Я створив Своїми руками?»** (Сад, 85). У Сунні згадується хадїс від Абу Мусі аль-Ашарі, переказаний Муслімом від Пророка (мир йому й благословення Аллаха!): «Аллах простягає Свою руку вночі, щоб прийняти каяття тих, хто грішив удень, а також простягає Свою руку вдень, щоб прийняти каяття тих, хто грішив уночі; так буде доти, доки сонце не зійде із заходу»⁽²⁾.

Два ока («аль-Айнан») – сутнісна властивість Аллаха, яка згадується в Корані й Сунні. Усевишній сказав: **«Щоб ти ріс на Моїх очах!»** (Та.Га., 29), **«Збудуй ковчег перед Нашими очима»** (Гуд, 37). У двох «Сахіхах» згадується хадїс від Абд Аллаха, сина Умара (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), сказав: «Вам відомо про Аллаха, що Його очі не криві – і тут він показав на свої два ока. – А от око антихриста випинається, наче плід винограду!»⁽³⁾

Стопа («аль-Кадам») – сутнісна властивість Усевишнього Аллаха, доведена достовірними хадїсами. Наприклад, хадїсом від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!) про суперечку раю із пеклом: «Пекло буде наповнюватись доти, доки Всевишній та Благословенний Аллах не стане на нього Своєю ногою й пекло не скаже: «Досить! досить! досить!» Тоді вже пекло наповниться й почне стискатись...»⁽⁴⁾. В іншому хадїсі говориться: «Він поставить на нього свою стопу»⁽⁵⁾.

1 Аль-Бухарі, 7406.

2 Муслім, 2759.

3 Аль-Бухарі, 7407, Муслім, 2933

4 Аль-Бухарі, 4850, Муслім, 2846.

5 Аль-Бухарі, 4848, 4849, Муслім, 2848.

Усі імена й властивості Аллаха, які згадуються в Корані й Сунні, неможливо перелічити. Ми обмежилися лише кількома прикладами, але кожен мусульманин повинен визнавати їх так, як цього вимагає велич Аллаха та Його досконалість. Адже Всевишній Сам описав Себе цими іменами й властивостями у Своему Писанні, знаючи Себе краще, ніж Його знають творіння. Так само Його описав цими іменами й властивостями Його Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) в Сунні, знаючи про Свого Господа краще від інших, та ще й будучи найщирішим, найкрасномовнішим, найбогобоязливішим та найсмирненнішим перед Аллахом. Нехай же ніхто не заперечує властивостей Аллаха й не уподібнює Аллаха творінням, адже **«Немає нічого такого, що було б подібне Йому. І Він – Всечуючий, Всезнаючий!»** (Рада, 11).

Тема 3

**Правила, що стосуються віри
в імена й властивості Аллаха****Правило перше. Судження про властивості Аллаха схоже на судження про Його сутність**

Пояснення: не існує нічого, схожого на Аллаха – ні на Його сутність, ні на Його властивості, ні на Його дії. Оскільки всі мусульмани визнають, що справжня сутність Аллаха не має чогось рівного, то, відповідно, ті властивості Аллаха, які згадуються в Корані й Сунні, також не мають подоби серед творінь. Таким чином, те, що говориться про сутність Аллаха, притаманно і його властивостям.

Це важливе правило використовується у дискусіях із тими, хто заперечує властивості Аллаха, але визнає Його сутність. Сутність же Усевишнього Господа визнають абсолютно всі мусульмани.

Хтось може сказати: «Я не визнаю божественних властивостей, адже в такому визнанні міститься уподібнення Аллаха творінням». На це можна відповісти так: «Але ж ти визнаєш, що Аллаху справді притаманна сутність, так само визнаючи, що сутності притаманні Його творінням. Чи можна назвати це уподібненням?» Тоді ця людина зможе відповісти тільки так: «Я визнаю, що Аллаху притаманна сутність, яка не схожа на сутності творінь!» На це варто відповісти: «Так само ти повинен діяти й у випадку з божественними властивостями. Якщо божественна сутність не схожа на сутності творінь – а це справді так – треба визнати, що божественні властивості не схожі на властивості творінь». Якщо ця людина скаже: «Як я можу визнати якусь божественну властивість, не знаючи, що вона собою являє?», ми скажемо: «Так само, як ти визнаєш божественну сутність, не знаючи, чим вона є».

Правило друге. Судження про одні властивості схоже на судження про інші

Пояснення: судження про деякі властивості Аллаха, тобто заперечення чи визнання, схоже на судження про інші властивості. Це правило використовується у дискусіях із тими, хто визнає одні властивості, але заперечує інші. Якщо, наприклад, хтось визначає такі властивості Аллаха як життя, знання, могутність, слух, зір та інші, вважаючи їх справжніми, але сперечається про такі властивості, як любов, вдовolenня, гнів та інші, вважаючи їх алегоріями, слід сказати йому: «Немає відмінності між одними властивостями й іншими. Судження про одні з них схоже на судження про інші. Якщо ти визнаєш, що Аллаху притаманне життя, знання, могутність, слух та зір, які притаманні й творінням, то ти мусиш визнати й те, що Аллаху притаманна любов, вдовolenність та гнів, про які Він Сам нам розповів, і це не може бути уподібненням. Інакше ти просто будеш суперечити сам собі!»

Правило третє. Імена й властивості Аллаха визнаються лише через одкровення

Імена й властивості Аллаха слід визнавати, не вдаючись до уточнень, адже їх неможливо досягнути розумом. Таким чином, слід визнавати їх такими, якими вони відкриваються через Коран і Сунну, нічого не додаючи й нічого не віднімаючи. Людський розум неспроможний пізнати справжню сутність тих імен і властивостей, які притаманні Всевишньому Аллаху. Треба зупинитись тільки на тому, що написано в Корані й Сунні. Адже Всевишній Аллах сказав: **«Не йди за тим, про що не маєш знання, адже слух, зір і серце — усіх їх спитають про обіцяне»** (Нічна подорож, 36). Саме таким шляхом йшли провідники ісламу. Імам Ахмад (нехай буде милостивий до нього Аллах!) сказав: «Можна говорити тільки про ті якості Аллаха, якими Сам Себе описав Аллах або Його Посланець. Не треба відступати від Корану чи Сунни». Деякі вчені відзначали, що досягнути знання, яке дозволяло б щось описувати, можна лише трьома шляхами: або побачити цю річ, або побачити щось, схоже на неї, або почути опис від того, хто

вже пізнав її. Таким чином, наше знання про Господа, Його імена й властивості може ґрунтуватись тільки на третьому, тобто пізнанні якостей Аллаха за посередництвом того, кому вони відомі. А ніхто не знає Аллаха краще за Його Самого та Його посланців, яким Аллах відкрив це знання. Отож, у пізнанні імен та властивостей Аллаха нам треба опиратися на одкровення. У земному житті ми не бачимо нашого Господа, щоб описати Його самостійно; так само не існує творінь, подібних Йому, щоб ми описали Його за їхніми якостями. Пречистий Аллах від усього цього!

Правило четверте. Усі імена Аллаха – прекрасні

Усі імена Аллаха – прекрасні, тобто їм притаманна надзвичайна краса. Усевишній сказав: **«Аллаху належать прекрасні імена!»** (Загорожі, 180). Це так, адже вони вказують на найкраще та найбагатніше – на Всевишнього Аллаха, поєднуючи в собі найкращі властивості, у яких не можна віднайти жодних вад.

Наприклад, божественне ім'я «Живий» («аль-Хайї») означає досконале життя, якому не передувало небуття та яке ніколи не зникне. Таке життя вимагає й інших досконалих властивостей, зокрема знання, могутності, слуху, зору та інших. Іще одне ім'я «Знаючий» («аль-Алім») означає досконале знання, якому не передувало невігластво й якому не підвладне забуття. Усевишній сказав: **«Знання про це — тільки в мого Господа, в Писанні. Не помиляється Господь мій і нічого не забуває!»** (Та.Га., 52). Таке знання охоплює кожну річ у цілому й у деталях, незалежно від того, йдеться про божественні вчинки чи про вчинки творінь. Усевишній сказав: **«Він знає і зрадницький погляд, і те, що приховане в серцях!»** (Прощаючий, 19). Краса імен Усевишнього Аллаха виявляється в них як окремо, так і в сукупності, а поєднання одного імені з іншим тільки збільшує досконалість.

Наприклад, у Корані Всевишній дуже часто поєднує імена «Всесильний та Мудрий» («аль-Азіз аль-Хакім»). Кожне із цих імен вказує на конкретний вияв досконалості, тобто силу Всесильного та мудрість Мудрого. А поєднання цих імен вказує на ще один вияв досконалості, тобто зв'язок між силою Всевишнього-

го та Його мудрістю. Адже сила Всевишнього полягає зовсім не в кривді, притаманній деяким наділеним силою творінням, яких їхня сила підштовхує до гріха і загалом – до несправедливості. З іншого боку, мудрість Усевишнього поєднана із досконалою силою – на відміну від мудрості деяких творінь, які можуть зазнати приниження. Та Аллах знає про це краще!

Перш ніж завершити цей розділ, ми вкажемо на ті добрі плоди, які мусульманин здобуває із цієї важливої основи – віри в єдиного Аллаха, Якому немає рівного ні в Його пануванні, ні в Його божественності, ні в Його іменах і властивостях.

1) Саме йдучи цим шляхом, раб Аллаха може досягнути щастя в земному й наступному житті. Щастя в обох світах залежить від віри в Аллаха, а тому винагорода, яку заслужить кожна людина, залежить від віри раба Аллаха в Господа, Його імена й властивості, також Його божественність.

2) Віра раба Аллаха в Господа, Його імена й властивості – це один із найбільших мотивів для страху перед Аллахом, смирення й виконання божественних приписів. Чим краще раб Аллаха знає свого Господа, тим ближчий він до Нього, тим більше він смиренний, тим більше він прагне поклонятись Йому та утримуватись від непокори своєму Господу.

3) Йдучи цим шляхом, раб Аллаха заспокоює своє серце, відчуває душевний спокій та захищеність, тримаючись правильного дороговказу в земному й наступному житті. Усевишній Аллах говорить: **«Вони увірували й знайшли спокій для своїх сердець у згадуванні Аллаха!»** Хіба ж не в згадуванні Аллаха **знаходять спокій серця?**» (Грім, 28).

4) Винагорода наступного життя залежить від віри в Аллаха та її правильності. Якщо раб Аллаха вірив у Аллаха так, як треба, то в наступному житті його чекає винагорода – рай, який завширшки наче небо й земля, а вміщені там блага, яких ні око не бачило, ні вухо не чуло ні взагалі людська думка не уявляла. Саме це врятує раба Аллаха від пекла й жахливих страждань. Але найкраще – це щастя раба Аллаха від того, що він заслужив вдоволення свого Господа й що Аллах уже ніколи не прогнівається

на нього. У День Воскресіння цей раб побачить преславний лик свого Господа, більше не знаючи ні лиха, ні спокуси.

5) Саме завдяки вірі добрі вчинки приймаються Аллахом. Якщо такої віри немає, то всі вчинки повертаються до людини, скільки б їх не було та якими б вони не були. Усевишній сказав: **«А хто відрікся від віри — марні його вчинки, а в наступному житті він буде серед тих, хто матиме втрати!»** (Трапеза, 5), **«А хто прагнув життя наступного, докладав до цього належних зусиль і був віруючим, то його зусилля винагородять!»** (Нічна подорож, 19).

6) Правильна віра в Аллаха спонукає Його раба до пізнання істини й вчинків у відповідність з нею. Саме так раб досягає стану готовності до сприйняття корисних повчань та мудрих настанов. Віра в Аллаха забезпечує чистоту власної природи й доброту намірів, спонукаючи до добрих вчинків та утримуючи від злих, провадячи до високої моралі, славних особистих рис та гарної поведінки.

7) Віра в Аллаха – прихисток для віруючих, які поспішають до нього в стані щастя чи нещастя, відчуваючи безпеку чи страх, будучи покірними Аллаху чи непокірними, а також в інших випадках, які трапляються в житті. Коли відбувається щось приємне й радісне, віруючі знаходять притулок у вірі в Аллаха, прославляючи Його та користуючись даними Ним благами так, як треба. А коли відбувається щось неприємне й сумне, віруючі теж знаходять прихисток у Аллаха, втішаючись вірою та думаючи про винагороду за це. Відчуваючи страх, віруючі шукають прихисток у Аллаха, заспокоюючи свої серця й збільшуючи міць своєї віри в Господа. Так само вони шукають прихистку в Аллаха, звершуючи добрі справи, визнаючи таким чином Його милість до них. Намагаючись довести їх до кінця, віруючі просять у Аллаха твердості віри й прийняття їхніх справ. Віруючі шукають прихистку в Аллаха й тоді, коли скоюють якийсь гріх, поспішаючи до каяття й виправлення зла та його наслідків. Отож, що б не робили віруючі та що б не відбувалося із ними, їхніми прихистком завжди буде віра в єдиного Аллаха.

8) Пізнання Усевишнього Аллаха через Його імена й властивості викликає в серцях любов до Господа. Адже ці імена й властивості досконалі, а людські душі від природи мають потяг до всього славного й досконалого. І якщо ця любов до Аллаха утверджується в серцях, то за серцями йдуть і тілесні вчинки. Саме так звершується премудрий замисел, заради якого були створені раби Аллаха – поклоніння єдиному Господу.

9) Знання про божественні імена та властивості спонукає до твердої впевненості в тому, що тільки Всевишній Аллах керує світом, не маючи Собі в цьому рівних. Це переконання дозволяє покладати сподівання на Аллаха у прагненні досягнути блага земного й наступного життя. Саме в цьому полягає спасіння раба Аллаха, тож тому, хто сподівається на Аллаха, достатнього свого Господа.

10) Рахування й пізнання прекрасних імен Аллаха – це основа знання про кожну річ, адже знання про все, крім Аллаха, можна поділити на знання про творіння Аллаха та знання про Його накази, тобто знання про те, що Аллах створив, а також про те, які закони Він установив. Як творіння, так і божественні накази (а між ними існує причинний зв'язок), походять від одного джерела – прекрасних імен. Отож той, хто перераховує прекрасні імена так, як і належить це робити творінню, перераховує всі знання.

ЧАСТИНА ДРУГА ІНШІ СТОВПИ ВІРИ

Розділ 1 Віра в ангелів

Тема 1

Визначення поняття «ангели», їхнє походження, властивості й особливості

Визначення

Арабське слово «маляк» («ангел») походить від слова «алук», що означає «послання».

Ангели – це творіння Аллаха, які володіють тонкими тілами зі світла й тому спроможні до уподібнення різним образам. Ангели надзвичайно сильні й мають здатність пересуватись. Цих творінь так багато, що їхнього числа не знає ніхто, крім Аллаха. Господь створив їх для поклоніння Йому й виконання Його наказів. Ангели в усьому підкоряються Аллаху й роблять те, що Господь їм наказує.

Походження ангелів

Аллах створив ангелів зі світла. Аїша (нехай буде вдоволений нею Аллах!) розповіла, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ангели створені зі світла, джини – з чистого полум'я, а Адам був створений із того, про що вам уже розповідали»⁽¹⁾.

1 Муслім, 2996.

Властивості ангелів

Коран і Сунна містять чимало текстів, які розповідають про властивості ангелів.

Ангели описуються як істоти, наділені силою й могутністю. Усевишній сказав: **«О ви, які увірували! Бережіть себе й сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди й камені, над якими ангели — суворі та сильні, які не ухиляються від того, що Аллах наказав їм»** (Заборона, 6). Описуючи Джібріла, мир йому, Усевишній сказав: **«Навчив його цьому наділений великою силою»** (Зірка, 5), **«Володаря сили біля Володаря трону, могутнього»** (Згортання, 20).

Також ангели описуються як істоти з великими тілами. У «Сахих» Мусліма згадується хадіс від Аїши (нехай буде вдоволений нею Аллах!), в якому вона запитує в Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) про значення слів Усевишнього: **«Істинно, бачив він його на небосхилі ясному!»** (Згортання, 23). Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: **«Це – Джібріл, я не бачив його таким, яким його було створено, крім цих двох разів. Тож я бачив, як він сходив з небес і був настільки великим, що закривав собою і небо, і землю»**⁽¹⁾.

Імам Ахмад переказав від Абд Аллаха бін Масуда (нехай буде вдоволений ним Аллах!): **«Посланець Аллаха, мир йому й благословення Аллаха, бачив Джібріла в його справжньому образі. У нього було шістсот крил, кожне з яких закривало собою обрій. З них падали самоцвіти, перли й яхонт, про які знає тільки Аллах!»**⁽²⁾ Аль-Хафіз ібн Касір зазначив, що передавачі цього хадісу добрі.

Абу Давуд переказав хадіс від Джабіра, син Абд Аллаха (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: **«Мені дозволено розповісти про одного з ангелів Аллаха, які несуть Його престол. Між пипкою його вуха й плечем – відстань у сімсот років!»**⁽³⁾

1 Муслім, 177.

2 Ахмад, 1/395, 6/294.

3 Абу Давуд, 96/5, 4727.

Аль-Гайсамі в своєму «Маджму» сказав, що передавачі цього хадісу згадуються в «Сахіх».

Також ангели відрізняються між собою розмірами. Деякі ангели мають два крила, деякі – три, а деякі – чотири. У інших взагалі по шістсот крил. Усевишній сказав: **«Хвала Аллаху, Творцю небес і землі, Який зробив ангелів посланцями, котрі мають одне, два, три й чотири крила. Він додає в творінні, що побажає. Воістину, Аллах спроможний на кожну річ!»** (Творець, 1).

Ангели надзвичайно красиві. Усевишній Аллах так сказав про Джибрила, – мир йому: **«Навчив його цьому наділений великою силою, прекрасний виглядом. Він піднявся»** (Зірка, 5- 6). Ібн Аббас (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) сказав, що під «прекрасний виглядом» мається на увазі «дуже гарного вигляду». Катада сказав: «Високий, дуже красивий».

Розповідаючи про жінок, які побачили Юсуфа (мир йому!), Всевишній сказав: **«Коли ті побачили його, то так захопилися ним, що порізали собі руки. І вигукнули: «Борони Аллах! Це ж не людина, а благородний ангел!»** (Юсуф, 31). Вони промовили ці слова тому, що серед людей утвердилася думка про незрівнянну красу ангелів.

Також Аллах описав ангелів як благородних та праведних істот. Усевишній сказав: **«У руках писарів, шляхетних і праведних»** (Він насупився, 15-16). Іще Преславний Господь сказав: **«Та, воістину, над вами є наглядачі – благородні писарі»** (Розколювання, 10-11).

Також ангели наділені сором'язливістю. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав про Усмана (нехай буде вдоволений ним Аллах!) так: «Невже мені не буде соромно перед людиною, якої соромляться ангели»⁽¹⁾.

Також однією з властивостей ангелів є знання. Усевишній сказав, звертаючись до ангелів: **«Я знаю те, чого не знаєте ви»** (Корова, 30). Тут Аллах повідомив, що ангели наділені знанням, але Господу притаманне те знання, якого в ангелів немає. Усевиш-

1 Муслім, 2401.

ній сказав про Джібріла, мир йому, так: **«Навчив його цьому наділений великою силою»** (Зірка, 5). Ат-Табарі сказав: «Джібріл, мир йому, навчив Мухаммада, мир йому й благословення Аллаха, цьому Корану». Отож Джібріл описується як істота, яка може сама володіти знаннями й навчати інших.

У Корані й Сунні згадується й чимало інших благородних властивостей та рис, якими наділені ангели. Ці згадки вказують на велич їхнього статусу, – мир їм усім.

Особливості, притаманні ангелам

Ангели володіють специфічними рисами, якими їх наділив Усевишній Аллах, відділивши їх від усіх інших творінь, зокрема людей та джинів. До них належать такі.

Ангели живуть на небесах, спускаючись на землю заради виконання наказу наказів Аллаха та інших справ. Усевишній сказав: **«За наказом Своїм посилає Він ангелів із духом тому з рабів Своїх, кому побажає: «Немає бога, крім Мене! Тож бійтесь Мене!»** (Бджоли, 2), **«Ти побачиш ангелів, які оточують трон і прославляють Господа свого хвалою»** (Натовпи, 75). Абу Гурайра (нехай буде вдоволений ним Аллах!) розповів, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ангели, які знаходяться поряд із вами, змінюють одне одного вдень і вночі, збираючись на ранкову та післяполуденну молитву. Далі ті, які провели між вами ніч, підіймаються на небо. Аллах, краще знаючи про Своїх рабів, запитує в ангелів, чим вони займалися, коли ви залишили їх? Ті відповідають: ми залишили їх, коли вони молилися й прийшли тоді, коли вони молилися»⁽¹⁾. Текстів на цю тему чимало, тож навести їх усі тут неможливо.

Особливістю ангелів є також те, що вони не бувають жіночої статі. Усевишній Аллах сказав, заперечуючи невіруючим: **«Вони вважають, що ангели — раби Милостивого! — жіночого роду. Невже вони були свідками їхнього створення? Ми запишемо їхнє свідчення; їх про це запитають!»** (Прикраси, 19), **«Воістину,**

1 Аль-Бухарі, 555, Муслім, 632.

ті, які не вірують у наступне життя, називають ангелів жіночими іменами» (Прикраси, 27).

Особливістю ангелів є ще й те, що вони ніколи не порушують наказів Аллаха й не грішать. Усевишній сказав: **«Ангели не ухиляються від того, що Аллах наказав їм»** (Заборона, 6), а також **«Не випереджають Його словом й діють згідно з Його наказом!»** (Пророки, 27).

Особливістю ангелів є й те, що вони не втомлюються поклонятися Аллаху й поклоніння їм ніколи не набридає. Усевишній сказав: **«Йому належать усі, хто на небесах і на землі! А ті, хто поряд із Ним, не гордують поклонінням Йому й не втомлюються! Вони невтомно прославляють Його вночі та вдень!»** (Пророки, 19-20), **«А якщо вони гордуватимуть цим, то ті, які поряд із твоїм Господом, прославляють Його і вдень, і вночі — і не втомлюються!»** (Роз'яснені, 38).

Такими є особливості ангелів, якими Аллах наділив їх, відрізнивши від двох інших важливих родів живих істот – людей та джинів. Ангели – це зовсім інший рід, особливий як за походженням, так і за своєю сутністю. Люди й джини також наділені особливостями, які відрізняють їх одне від одного. Та Аллах знає про це краще!

Тема 2

**Важливість віри в ангелів,
її сутність та докази****Важливість віри в ангелів**

Віра в ангелів вважається одним із стовпів мусульманської релігії. Без цього віра буде вважатися недійсною. Саме на це Всевишній Аллах вказав у Своєму Писанні, й саме про це розповів Його Пророк (мир йому й благословення Аллаха) в своїй Сунні.

Усевишній сказав: **«Усі увірували в Аллаха, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його»** (Корова, 285). Аллах пояснив, що віра в ангелів, поряд із іншими стовпами віри – це частина того, що було зіслано Його Посланцю. Аллах зобов'язав його вірити в це, а його громаду – йти шляхом Посланця.

У іншому аяті Всевишній сказав: **«Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали свої обличчя на схід чи на захід, а благочестивим є той, хто увірував в Аллаха, в Останній День, в ангелів, у Писання та у пророків»** (Корова, 177). Усевишній Аллах зробив віру в ці особливості доказом благочестя (тобто добра загалом), адже речі, які тут перелічені, належать до основ праведних вчинків і тих стовпів віри, від яких походять усі її аспекти.

Поряд із цим Преславний Аллах повідомив, що той, хто не вірує в ці стовпи, не вірує в Аллаха: **«І хто не вірує в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців та в Останній День, той заблукав у глибокій омані!»** (Жінки, 136). Аллах назвав невірними тих, хто заперечує ці основи, описавши їх як тих, «хто заблукав у глибокій омані». Це вказує на те, що віра в ангелів належить до важливих стовпів віри як такої, тож кожен, хто відступає від неї, ставить себе за межі релігії.

Це підтверджується й Сунною, зокрема відомим хадісом про Джібріла, переказаним Муслімом у «Сахіх». Згідно з ним, Умар бін аль-Хаттаб (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав: «Одного дня, коли ми сиділи разом з Посланцем Аллаха (мир йому

і благословення Аллаха!), з'явився перед нами якийсь чоловік у надзвичайно білому одязі, з надзвичайно чорним волоссям. На ньому не було видно жодних слідів подорожі. Жоден з нас не знав його. Він підійшов ближче і сів біля Пророка (мир йому і благословення Аллаха!), притулившись своїми коліньми до його колін та поклавши свої долоні на його стегна. Він сказав: «О Мухаммад! Розкажи мені про іслам!». Сказав Посланець Аллаха, (мир йому і благословення Аллаха!): «Іслам – це свідчити, що немає бога, окрім Аллаха, і що Мухаммад – Посланець Аллаха, і звершувати молитву, сплачувати закят, постити у рамадан, здійснювати паломництво у Дім Аллаха». Мовив той: «Ти сказав правду». Ми були здивовані тим, що він задав йому запитання, сказавши, що той говорив правду. Незнайомець сказав: «Розкажи мені про віру». Пророк (мир йому і благословення Аллаха!) відповів: «Це увірувати в Аллаха і ангелів Його, і в книги його, і в посланців Його, і в Останній день, і у передвизначення, як добре, так і зле». Мовив той: «Ти сказав правду. Розкажи мені тепер про іхсан». Він відповів: «Це поклонятися Аллаху, неначе бачиш ти Його, бо коли не бачиш ти Його, то, воістину, Він бачить тебе!». Сказав незнайомець: «Розкажи-но тепер про Час!». Відповів Пророк (мир йому і благословення Аллаха!): «Той, у кого запитують, знає про це не більше того, хто запитує». Сказав незнайомець: «То скажи про знамення його!». Сказав Пророк (мир йому і благословення Аллаха!): «Це коли народить раба володарку свою, і ти побачиш голих і босих погоничів овець, котрі змагаються у зведенні високих будівель». Потім він пішов, а я ще залишився на деякий час. Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха!) сказав: «О Умар, чи ти знаєш того, хто запитував?». Я відповів: «Аллах і Посланець Його знають краще!». Сказав він: «Воістину, Джибріл приходив до вас, щоб навчити вас релігії вашої!»⁽¹⁾.

Цей важливий хадіс включає в себе основи релігії й усі її складові. Таким чином, до нас дійшов унікальний метод вивчення релігії, записаний у формі діалогу між найкращим із ангелів, посланцем Джибрілом (мир йому!), а також найкращим із людей,

1 Муслім, 8.

посланцем Мухаммадом (мир йому й благословення Аллаха!). Мусульмани повинні приділяти належну увагу цьому хадісу й використовувати його як основу для вивчення й навчання питанням віри так, як це робили сподвижники (нехай Аллах буде вдоволений ними!). Хадіс згадує ангелів та свідчить про те, що віра у них належить до стовпів віри як такої, що й треба було довести. А Аллах знає про це краще!

Сутність віри в ангелів

Віра в ангелів включає в себе чимало справ, без яких раб Аллаха не може зробити її досконалою. Ось вони:

1) Тверде переконання в їхньому існуванні й впевненість у тому, що віра у них належить до стовпів віри як такої, про що свідчать цитовані тексти з Корану й Сунни.

2) Віра в те, що ангелів дуже багато й числа їхнього не знає ніхто, крім Усевишнього Аллаха. Усевишній сказав: **«Військ твого Господа не знає ніхто, крім Нього»** (Загорнутий, 31). Мається на увазі, що такого великого числа не може знати ніхто, крім Господа, про що сказав один зі сподвижників. У довгому хадісі про нічну подорож Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), переказаному аль-Бухарі й Муслімом від Маліка ібн Саса (нехай буде вдоволений ним Аллах!), сказано: «Потім переді мною постав заселений будинок. Я запитав: «Що це, о Джибріл?» Джибріл сказав: «Це – заселений будинок. Кожен день в нього заходять понад сімдесят тисяч ангелів, які вже не повертаються туди, коли виходять»⁽¹⁾. Також у «Сахіх» Муслім переказується хадіс від Абд Аллаха бін Масуда (нехай буде вдоволений ним Аллах!), який розповів, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «У той день приведуть геену, запряжену сімдесятьма тисячами поводів, за кожен з яких будуть тягнути сімдесят тисяч ангелів»⁽²⁾. Обидва хадіси засвідчують існування незліченної кількості ангелів, адже якщо подумати про

1 Аль-Бухарі, 3207, Муслім, 164. Версія Мусліма.

2 Муслім, 2842.

«заселений будинок»⁽¹⁾, з якого кожного дня виходять сімдесят тисяч ангелів, а також геену, яку притягне таке велике число ангелів, та ще й додати усіх інших, що відповідають за конкретні справи, то вийде, що справжнє число ангелів відомо тільки Благословенному й Всевишньому Аллаху.

3) Тверде переконання у тому, що ангели посідають високе й пошановане становище біля Всевишнього. Господь сказав: **«Вони говорять: «Милостивий узяв Собі дитину!» Преславний Він! Але ж вони тільки шановані раби! Не випереджають Його словом й діють згідно з Його наказом!»** (Пророки, 26-27). Іще Всевишній сказав: **«У руках писарів, праведних і шляхетних»** (Насупився, 15-16), описавши їх як «благородних». Також Господь сказав: **«Ті, які поряд із твоїм Господом, прославляють Його і вдень, і вночі — і не втомлюються!»** (Пояснені, 38). Господь розповів про шановане місце ангелів та їхнє невтомне поклоніння. Також на знак цієї пошани Аллах чимало разів поклявся ангелами в Своєму Писанні: **«Клянуся вишикуваними в лави, які наполегливо підганяють і читають нагадування!»** (Вишикувані в лави, 1-3), **«які впевнено розрізняють, які приносять нагадування»** (Відіслані, 4-5). У Писанні Аллаха згадується й чимало інших прикладів того, як Усевишній у різних контекстах та різними способами вказує на шановане місце ангелів. Такі речі зрозумілі кожному та є вимогою шаріату. Аллах знає про це краще!

4) Віра в перевагу одних ангелів над іншими за їхнє становищем перед Аллахом, відповідно до того, що про це говорять тексти Корану й Сунни. Усевишній сказав: **«Аллах обрав посланців і серед ангелів, і серед людей. Воістину, Аллах — Всечуючий, Всевидячий!»** (Хаддж, 75), **«Ні Месія, ні наближені ангели ніколи не цуралися бути рабами Аллаха»** (Жінки, 172). Усевишній повідомив, що серед ангелів існують обрані для послання й наближені до Нього, вказавши на їхню перевагу над іншими. Найкращі ангели – це ті, які несуть трон Аллаха. А найкращі з наближених – це ті три ангели, яких Пророк (мир йому й благословення

1 Небесний храм. Див.: Коран, сура «Гора», аят 4. (прим. перекладача)

Аллаха) згадував, починаючи нічну молитву: «О Аллах, Господь Джібріла, Мікаїла та Ісрафіла, Творець небес і землі, Знаючий потаємне й відкрите»⁽¹⁾.

Найблагородніший із цих трьох – Джібріл, – мир йому – адже цьому ангелу доручено передавати одкровення. Аллах назвав його в Корані так, як не називав нікого іншого з ангелів, використовуючи найкращі імена й позначаючи його найпрекраснішими властивостями. Одне із його імен – Дух. Усевишній сказав: **«Сходить із ним вірний Дух»** (Поети, 193), **«У цей час сходять ангели й Дух»** (Ніч могутності, 4). Також це ім'я часто вживається поряд із іменем Усевишнього, що є виявом пошани: **«І Ми послали до неї Нашого Духа, який уподібнився статному чоловіку»** (Мар'ям, 17). Також це ім'я вживається поряд зі «Святий»: **«Дух Святого приносить його від Господа твого»** (Бджоли, 102). Під «Святим» тут мається на увазі ім'я Аллаха, як на це вказують найбільш правильні тлумачення. Також Усевишній сказав про Джібріла, мир йому, так: **«Воістину, це — слова посланця благородного! Володаря сили біля Володаря трону, могутнього, якому коряться, вірному!»** (Згортання, 19-21), **«Навчив його цього наділений великою силою, прекрасний виглядом. Він піднявся»** (Зірка, 5, 6). Усевишній сповістив про його благородство, силу й високе становище, про те, що йому коряться на небесах, що йому доручено одкровення й що він дуже красивий.

5) Треба любити ангелів та залишити будь-яку спробу ворогувати з ними. Усевишній сказав: **«Усі віруючі – друзі одне одному»** (Каяття, 71). Цей аят стосується й ангелів, адже вони також віруючі й коряться Аллаху. Господь сказав: **«Ангели не ухиляються від того, що Аллах наказав їм»** (Заборона, 6). Також Аллах згадав підтримку Посланця ангелами й віруючими: **«А якщо об'єднаєтесь ви проти нього, то, воістину, Аллах його покровитель, і Джібріл, і праведні віруючі, а після цього — ангели»** (Заборона, 4). Також Усевишній сказав: **«Він — Той, Хто**

1 Ахмад, 6/156, ан-Насаї, 3/173, 1625.

Схожий хадіс наводить Муслім у «Сахіх», 770, а також ібн Маджа, 1357.

благословляє вас, і ангели Його — для того, щоб вивести вас із темряви до світла» (Військові загони, 33), **«Воістину, до тих, які говорять: «Господь наш — Аллах!», а потім ідуть прямим шляхом, [перед смертю] сходять ангели: не бійтеся й не сумуйте»** (Пояснені, 30). Віруючим треба любити ангелів, адже ті люблять їх, підтримують та просять Аллаха прощення за них. Усевишній застеріг від ворожнечі з ангелами й сказав: **«Якщо хто є ворогом Аллаху, ангелам Його, посланцям Його, Джібрілу та Мікаїлу, то, воістину, Аллах — ворог невір'ючих!»** (Корова, 98). Таким чином, ворожнеча з ангелами веде до ворожнечі з Аллахом та Його гніву, адже ангели виконують Його накази. Тому ворожнеча з ангелами — це ворожнеча з Господом.

6) Треба мати тверде переконання в тому, що ангели — це лише творіння Аллаха, які не мають жодної частки в керівництві світом. Ангели — це тільки війська Аллаха, які виконують Його накази. Усім керує тільки Аллах, Який немає рівного. Не можна поклонятись ангелам, а натомість треба бути щирим у поклонінні їхньому Творцю й Творцю всього суцього, Якому немає рівних ні в пануванні, ні в божественності, ні у властивостях. Усевишній Аллах пояснив це й сказав: **«І не слід цій людині також закликати до того, щоб ангела чи пророка визнавали Господом. Невже вона закликатиме вас до невір'я після того, як ви стали відданими Аллаху?»** (Родина Імрана, 80). Усевишній сказав: **«Вони говорять: «Милостивий узяв Собі дитину!» Преславний Він! Але ж вони тільки шановані раби, Не випереджають Його словом й діють згідно з Його наказом! Він знає те, що було до них, і те, що буде після них. Заступаються вони лише за тих, ким Він задоволений, а самі тріпочуть від страху перед Ним! А хто з них скаже: «Я — бог, замість Нього», тому відплатою буде геєна. Так Ми винагороджуємо нечестивців!»** (Пророки, 26-29). Усевишній Аллах пояснив, що Він не закликає до поклоніння ангелам. Та і як це взагалі можливо, адже поклоніння ангелам — це вияв невір'я у Всевишнього Аллаха?! Так само Всевишній спростував заяви тих, хто вважав, що ангели — це доньки Аллаха, вказавши на Свою непричетність до такого. Господь пояснив,

що насправді ангели – це Його шановані раби, які смиренно виконують Його накази й можуть заступитися тільки за того єдинобожника, на якого вкаже Аллах. Завершується цей текст із Корану поясненням того, що відплатою за обожнення ангелів буде геєна. Зрозуміло, що ангели – це тільки раби Аллаха, а вся сила й могутність належить тільки Йому, їхньому Творцю.

7) Необхідно вірити в усіх ангелів, які згадуються в Корані й Сунні, тобто Джібріла, Мікаїла, Ісрафіла, Маліка, Гарута й Марута, Рідвана, Мункара й Накіра та інших, імена яких наводяться в текстах. Те ж саме стосується й тих ангелів, які згадуються в Корані й Сунні за їхніми вчинками, як, наприклад, «наглядач», або й за їхніми обов'язками, як, наприклад, «ангел смерті», «ангел гір». Стосується це й тих ангелів, чиї посади згадуються в загальному, наприклад, тих, які несуть трон, благородних писарів, охоронців творіння, охоронців плоду вагітних жінок, тих, які звершують обхід навколо заселеного Дому й тих, які подорожують по світу. Також сюди належать усі інші ангели, яких згадав Аллах і Його Посланець (нехай буде вдоволений ним Аллах!). Необхідно вірити в ангелів так, як про це говорить Коран і Сунна, тобто в їхні імена, властивості, обов'язки, випадки, які з ними траплялися, а також усе інше, про що ми, якщо побажає Аллах, ще згадаємо. Тут ми в загальному розповіли про ті переконання, яких щодо себе заслуговують благородні ангели та які згадуються в Корані у Сунні. А Аллах знає про це краще!

Тема 3

Обов'язки ангелів

Ангели – це війська Аллаха, яким Господь доручає чимало визначних справ та важких обов'язків. Задля цього Господь дарував їм належну силу. У залежності від того, які обов'язки їм доручив Аллах, ангели поділяються на відповідні групи.

Ангел, який відповідає за передачу одкровення від Аллаха до Його посланців (мир їм і благословення Аллаха!)

Таким ангелом є Джібріл, мир йому. Господь сказав: **«Вірний Дух зійшов із ним на твоє серце, щоб ти був одним із застерігачів. [Зіслане] арабською мовою, зрозумілою!»** (Поети, 193-195). Уже йшлося про те, що цей ангел – найкращий та найшанованіший перед Аллахом, адже Господь наділив його силою й вірністю для виконання важливої служби.

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) бачив Джібріла в тому вигляді, в якому його створив Аллах, тільки два рази. В усіх інших випадках Джібріл з'являвся в образі звичайного чоловіка. Одного разу Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) бачив його на сході, про що Всевишній сказав: **«Він бачив його на небосхилі ясному»** (Згортання, 23), а ще одного разу на небі, під час «нічної подорожі». Усевишній сказав: **«Він бачив ще й його друге сходження — біля окраїнного лотосу, навколо якого знаходиться сад притулку»** (Зірка, 13-15).

У «Сахіх» Муслім згадується хадіс Аїши (нехай буде вдоволений нею Аллах!), в якому вона запитує в Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) про тлумачення двох попередніх аятів: «Це – Джібріл, я не бачив його таким, яким його було створено, крім цих двох разів. Тож я бачив, як він сходив з небес і був настільки великим, що закривав собою і небо, і землю»⁽¹⁾.

Ангел, який відповідає за дощ

Таким ангелом є Мікаїл, згаданий у Корані: **«Якщо хто є ворогом Аллаху, ангелам Його, посланцям Його, Джібрілу та**

1 Муслім, 177.

Мікаїлу, то, воістину, Аллах — ворог невіруючих!» (Корова, 98). Оскільки цей ангел також вирізняється високим становищем, Господь згадав його поряд із Джібрілом. І хоча вони обидва — такі ж ангели, як усі інші, Господь особливо відзначив їх серед інших. Так само ім'я цього ангела згадується й у нічній молитві Пророка (мир йому й благословення Аллаха!): «О Аллах, Господь Джібріла, Мікаїла та Ісрафіла»⁽¹⁾. Саме тому вчені вважають, що ці ангели — найкращі.

Ангел, який відповідає за ріг, у який засурмлять в Судний День

Таким є Ісрафіл, третій із пошанованих ангелів та один із тих, які несуть трон Аллаха. Імам Ахмад переказав у «Муснаді» наступний хадіс від Абд Аллаха бін Амра бін аль-Аса: «Коли до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) прийшов бедуїн і запитав, що таке «ріг», той сказав: «Те, в що сурмлять»⁽²⁾. Також цей хадіс, із вказівкою на його достовірність, переказав аль-Хакім, яку підтвердив ще й аз-Загабі⁽³⁾.

Імам Ахмад і ат-Тірмізі переказали хадіс від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), який розповів, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Як я можу насолоджуватись, коли ангел уже приклав ріг до своїх вуст, нахилив голову, напружив слух і чекає, коли йому віддадуть наказ?!!» Мусульмани запитали: «О Посланець Аллаха, що ж нам говорити?» Той відповів: «Кажіть, що нам достатньо Аллаха й прекрасний же Він покровитель, на Якого ми й сподіваємось!»⁽⁴⁾ Ат-Тірмізі сказав, що цей хадіс — хороший, тоді як чимало вчених вважало його достовірним.

Ісрафіл засурмить у ріг три рази. Після першого разу всіх охопить жах, другого разу люди помруть, а третього воскреснуть.

1 Ахмад, 6/156, ан-Насаї, 3/173, 1625.

Схожий хадіс наводить Муслім у «Сахіх», 770, а також ібн Маджа, 1357.

2 Ахмад, 2/162, 192.

3 Аль-Хакім, 2/506, 4/589. Версія аль-Хакіма.

4 Ахмад, 3/7, ат-Тірмізі, 4/620, 2431, 5/372-973, 3243,

Усевишній сказав: **«Того Дня засурмлять у ріг, і жахнуться всі, хто на небесах і на землі, крім тих, кого побажав обрати Аллах! Усі слухняно постануть перед Ним!»** (Мурахи, 87). Тут ідеться саме про той час, коли в ріг засурмлять уперше. А про другий та третій раз Усевишній сказав так: **«Засурмлять у ріг, і ті, хто на небесах і на землі, будуть уражені, крім тих, кого побажає [залишити] Аллах! А потім засурмлять іще раз, і тоді вони стануть і будуть дивитися»** (Натовпи, 68).

Ангел, який відповідає за взяття людських душ, тобто ангел смерті

Усевишній сказав: **«Вас забере ангел смерті, який має над вами опіку. А потім вас повернуть до вашого Господа!»** (Земний уклін, 11). Ангел смерті має помічників серед інших ангелів, які з'являються перед рабом Аллаха в такому образі, якого він заслужив – у красивому перед праведними й у відразному перед грішними.

Також Усевишній сказав: **«А коли до когось із вас приходить смерть, то його душу забирають посланці Наші, які не втрачають нічого»** (Худоба, 61).

Ангел, який відповідає за гори

Цей ангел згадується в хадісі, де йдеться про подорож Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) до Таїфу. Це відбулося на самому початку його місії, коли мешканці цього міста не відповіли на його заклик. У хадісі Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Раптом я опинився в затінку хмари. Коли я поглянув на неї, то побачив там Джібріла, який сказав мені: «Аллах чув, що сказав тобі твій народ і що відповів тобі. І ось, Аллах відіслав до тебе ангела гір, щоб ти наказав йому зробити з ними те, що побажаєш!» Тоді до мене звернувся ангел гір, привітав мене й сказав: «О Мухаммад! Роби те, що побажаєш. Якщо ти захочеш, я накрию їх двома горами». Але Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) відповів так: «Я сподіваюсь, що Аллах дарує їм нащадків, які будуть поклонятися єдиному Алла-

ху й не додаватимуть Йому в поклонінні рівних»⁽¹⁾. Під «двома горами» маються на увазі такі гори, як у Мецці, тобто гора Абу Кубейс і та, що знаходиться навпроти.

Ангел, який відповідає за розвиток плоду в утробі матері

У хадісі, який переказав Анас бін Малік, говориться, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Всевмогутній Аллах призначив ангела, який говорить: Господи, ось сім'я! Господи, ось кров'яний згусток! Господи, ось згусток плоті! Коли ж ангел завершує його творення, то запитує: «Чоловік чи жінка? Несчастний чи щасливий? Як буде жити й скільки?» Усе це записується ще в материнській утробі»⁽²⁾.

Ангели, які несуть трон Аллаха

Всевишній сказав: «Ті, які несуть Трон і які перебувають коло нього, прославляють Господа свого хвалою, вірують у Нього й благають про прощення тих, які увірували» (Прощаючий, 7), «У той День вісім понесуть над собою трон Господа твого!» (Невідворотне, 17). Деякі вчені зазначали, що ангели, які знаходяться навколо трону, називаються «карубіюн», і, разом із тими, які несуть трон, вважаються найблагороднішими.

Ангели – охоронці раю

Усевишній сказав: «Тих, які були богобоязливими, поведуть у рай натовпами. Коли вони прийдуть туди, його врата відкриються, а вартові скажуть: «Мир вам! Ви були добрими! Увійдіть сюди навіки!» (Натовпи, 73), «Сади Едену, куди вони ввійдуть разом зі своїми праведними батьками, дружинами й нащадками. До них будуть входити ангели через усі ворота» (Грім, 23).

Ангели – вартові пекла, нехай нас врятує від нього Аллах!

Таких нараховується дев'ятнадцять. Усевишній сказав: «Ті, які опинились у вогні, скажуть вартовим геєни: «Покличте вашого Господа, нехай полегшить нашу кару хоча б на один день!» (Прощаючий, 49), «Нехай кличе своїх посібників! Ми ж

1 Аль-Бухарі, 3231, Муслім, 1795.

2 Аль-Бухарі, 318, Муслім, 2646.

покличемо вартових пекла!», «Над ним — дев'ятнадцять. Вартовими пекла Ми зробили лише ангелів, а їхню кількість перетворили на випробування для тих, які не увірували» (Загорнутий, 30-31), «Вони волатимуть: «О Маліку! Нехай твій Господь знищить нас!» Він скаже: «Ви залишитесь тут!» (Прикраси, 77). У Сунні згадується чимало переказів про те, що Малік — це страж пекла. Так, у «Сахіх» аль-Бухарі наведено хадіс Самури бін Джундуба (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Уночі я бачив двох чоловіків, які підійшли до мене й сказали: той, хто розпалює пекельний вогонь, це — Малік. Я — Джибріл, а це — Мікаїл»⁽¹⁾.

Ангели, які відвідують «заселений дім»

Кожного дня в цей дім входять сімдесят тисяч ангелів, які більше звідати не повертаються. У хадісі про нічну подорож Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), переказаному від Маліка ібн Саси (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказано: «Потім переді мною постав заселений будинок. Я запитав: що це, о Джибріл? Джибріл сказав: це — заселений будинок. Кожен день його відвідує понад сімдесят тисяч ангелів, які вже не повертаються туди, коли виходять»⁽²⁾.

Ангели, які подорожують по світу й шукають зібрання, де згадують Аллаха

Аль-Бухарі й Мусім переказали хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «В Аллаха є ангели, які подорожують у пошуках людей, що згадують Аллаха. Знайшовши таких людей, ангели звертаються до інших «Йдіть сюди! Ось те, що нам треба!» Накривши їх своїми крилами, вони підіймаються на вище небо»⁽³⁾. Учені сказали, що ці ангели не мають стосунку до тих, які охороняють творіння.

1 Аль-Бухарі, 3236.

2 Аль-Бухарі, 3207, Муслім, 164. Версія Мусліма.

3 Аль-Бухарі, 6408, Муслім, 2689. Версія аль-Бухарі.

Також відомо, що ці ангели переказують Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) вітання від членів його громади. Ахмад та ан-Насаї переказали хадіс від Абд Аллаха бін Масуда, в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «У Всемогутнього Аллаха є ангели, які подорожують землею й передають мені вітання від моєї громади»⁽¹⁾.

Ангели – благородні писарі, які занотовують і підраховують кожен вчинок творинь Аллаха

Усевишній сказав: «Воістину, над вами є наглядачі – благородні писарі, яким відомо усе, що ви робите» (Розколювання, 10-12), «Двоє писарів записують, сидячи праворуч і ліворуч. Не вимовить ані слова людина, щоб наглядач не був готовий записати його» (Каф, 17-18). Муджагід розтлумачив ці два аяти так: «Ангели сидять з правого й лівого боку. Той, що з правого боку, записує добрі вчинки, а той, що з лівого, записує злі вчинки».

Ангели, які відповідають за допит рабів у могилі

Вони звуться Мункаром та Накіром. Про їхнє існування говорять достовірні хадіси, зокрема переказаний аль-Бухарі й Муслімом хадіс від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Коли раба Аллаха кладуть у могилу та його близькі відходять, він чує їхні кроки. У цей час до нього приходять два ангели, садять його й запитують: «Що ти думаєш про цього чоловіка – Мухаммада, мир йому й благословення Аллаха?» Віруюча людина відповість: «Я свідчу, що він – раб Аллаха та Його Посланець». Тоді йому говорять: «Поглянь на своє місце в пеклі, яке Господь замінив на місце в раю – і тоді раб Аллаха бачить обидва місця»⁽²⁾.

Ат-Тірмізі й Ібн Хіббан наводять хадіс, переказаний Абу Гурайрою (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Коли покійного (або він сказав: когось із вас) ховають, до нього приходять два

1 Ахмад, 1/452, ан-Насаї, 3/343, 1282. Версія Ахмада.

2 Аль-Бухарі, 1374, Муслім, 2870. Версія аль-Бухарі.

чорних ангели, яких звуть Мункар і Накір. Вони говорять: «Що ти говорив про цього чоловіка...»⁽¹⁾. Ат-Тірмізі оцінив цей хадіс як «хороший».

Ангели, згадані тут, є найвідомішими серед тих, чиї імена й обов'язки згадуються в текстах Корану й Сунни. Кожен раб Аллаха повинен увірувати в них і те, що про них говориться. Аллах знає про це краще!

Плоди віри в ангелів

Віра в ангелів приносить для кожного віруючого важливі плоди. Серед них:

1) Знання про велич і могутність їхнього Творця та про досконалість Його влади;

2) Вдячність Усевишньому Аллаху за Його милість і турботу про Своїх рабів, адже Він доручив цим ангелам берегти їх і записувати їхні вчинки, що приносить рабам Аллаха користь у земному й наступному житті.

3) Любов до ангелів за те, що, керуючись вказівками Аллаха, вони щонайкраще Йому поклоняються, допомагають віруючим і просять для них прощення.

1 Ат-Тірмізі, 3/385, 1073, «Аль-Іхсан фі Такріб Сахіх ібн Хіббан», 7/386, 3117. Версія ат-Тірмізі.

Розділ 2

Віра в божественні писання

Вступ

Лексичне й шаріатське значення поняття «одкровення». Пояснення його видів

Лексичне значення

Арабське слово «вахій» («одкровення») означає «непомітна й швидка передача знань про щось». «Вахі» може бути натяком, написом, посланням чи навіюванням. Загалом усе, за допомогою чого одна людина вчить чомусь іншу, може називатися «вахій». У такому значенні це поняття не обмежується виключно справою пророків чи походженням від Аллаха.

«Вахій» має такі лексичні значення:

1) **Підсвідоме навіювання людині**, як це відбулося, наприклад, із матір'ю Муси. Усевишній сказав: **«Ми відкрили матері Муси: годуй його своїм молоком»** (Розповідь, 7).

2) **Навіювання тваринам їхніх інстинктів**, наприклад, бджолам. Усевишній сказав: **«Відкрив твій Господь бджолі: «Роби собі будинки в горах»** (Бджоли, 68).

3) **Швидкий та короткий натяк або знак**. Такий зробив Закарія, коли звернувся до своїх людей зі знаками. Усевишній сказав: **«Вийшов Закарія зі святилища й відкрився їм: «Воістину, прославляйте [Аллаха] вранці й увечері!»** (Мар'ям, 11).

4) **Нашіптування від шайтана й спроба подати зло як щось прекрасне**, до чого спонукають його посібники. Усевишній сказав: **«Воістину, шайтани намовляють своїх наближених, щоб ті сперечалися з вами!»** (Худоба, 121).

5) **Накази, які Аллах віддає ангелам.** Усевишній сказав: «Ось твій Господь відкрив ангелам: **«Я — з вами! Зміцніть же тих, які увірували!»** (Військова здобич, 12).

Значення поняття «одкровення» в шаріаті

«Вахій» – це відкриття Аллахом Його пророкам того, що їм необхідно донести до інших творінь, зокрема релігійного закону чи писання. Одкровення може бути опосередкованим або безпосереднім.

Види одкровення

Пророки отримували Боже одкровення різними шляхами, які Всевишній Аллах пояснив у сурі «Рада»: **«Не дано людині того, щоб із нею говорив Аллах, окрім як через одкровення, через завісу чи скерувавши посланця, який, із Його дозволу, відкриває те, що Він бажає. Воістину, Він — Всевишній, Мудрий!»** (Аш-Шура, 51). Аллах розповів, що існує три рівні передачі одкровення людині:

1) Одкровення як таке

Воно вкладається у серце людини так, що вона забуває про будь-які сумніви щодо його божественного походження. Саме цей рівень мається на увазі в словах Аллаха **«окрім як через одкровення»** (Рада, 51). Про це говориться й у хадісі Абд Аллаха бін Масуда (нехай буде вдоволений ним Аллах!), згідно з яким Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Воістину, Дух Святого вдихнув у моє серце, що ніхто не помре, доки не отримає свого наділу повністю. Тому бійтеся Аллаха й шукайте свого наділу так, як треба». Переказали цей хадіс ібн Хіббан у «Сахіх», аль-Хакім у «Мустадрак» (достовірність хадісу визнав ще й аз-Загабі), ібн Маджа у «Сунан» та інші⁽¹⁾. Дехто з учених

1 «Маварід аз-Заман», 1084, 1085, аль-Хакім, 2/4, ібн Маджда, 2144, «Аль-Канаа» Ібн Абу Дунйа, «Шуаб аль-Іман» (у «Аль-Мугні ан хамаль аль-асфар», 419, 895) аль-Байгакі, аль-Багаві, 14/304, 4112.

відносить сюди ще й сни, які бачать пророки, як, наприклад, сон Ібрагіма (мир йому!), про який Аллах розповів так: **«Він сказав: сину мій! Я бачив уві сні, що приношу тебе в жертву»** (Вишикувані в ряди, 102). Також сюди можна віднести й сон Пророка Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) на початку його місії. Аль-Бухарі й Муслім переказали від Аїші (нехай буде воленний нею Аллах!) наступний хадіс: «Перше, з чого почалося одкровення Аллаха Його Посланцю (мир йому й благословення Аллаха!) – це правдиві сни. Кожен сон приходив до нього, наче світанок»⁽¹⁾.

2) Безпосередня розмова Аллаха з пророком через завісу

Так Господь говорив із деякими посланцями, зокрема із Мусою (мир йому!), про що неодноразово згадується в Корані. Усевишній сказав: **«Аллах же промовляв до Муси словом»** (Жінки, 164), **«І коли Муса прийшов у призначений Нами час, і Його Господь заговорив до нього»** (Загорожі, 143). Також Аллах говорив із Адамом, мир йому: **«І прийняв Адам слова Господа свого»** (Корова, 37) та нашим Пророком Мухаммадом (мир йому й благословення Аллаха!), а саме під час «нічної подорожі». Про це говориться в Сунні. На цей рівень одкровення вказують слова Всевишнього **«через завісу»** (Рада, 51).

3) Одкровення через посередництво ангела

Про можливість чого розповідають слова Всевишнього: **«Чискерувавши посланця, який, із Його дозволу, відкриває те, що Він бажає»** (Рада, 51). Саме так Аллах відсилав Джібріла (мир йому), який приносив одкровення пророкам і посланцям. Цим шляхом було зіслано весь Коран. Усевишній говорив, а Джібріл, мир йому, все слухав і переказував Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!). Усевишній сказав: **«А це — зіслане Господом світів. Вірний Дух зійшов із ним на твоє серце, щоб ти був одним із застерігачів»** (Поети, 192-194). Також Усевишній сказав про Коран: **«Дух Святого приносить його від Господа твого з істиною»** (Бджоли, 102).

1 Аль-Бухарі, 3. Схожий хадіс переказав Муслім, 160.

Джибріл, мир йому, передавав одкровення нашому Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) в трьох станах:

1) Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) бачив його в тому вигляді, в якому Джибріла – мир йому! – створив Аллах. Таких випадків було тільки два, про що вже говорилося в попередньому розділі.

2) Одкровення приходило, наче звук дзвону. Коли він припинявся, то Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) продовжував пам'ятати все, що йому говорилося.

3) Ангел Джибріл (мир йому!) з'являвся перед Посланцем Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) у людському вигляді, як про це вже говорилося в хадісі про стовпи віри.

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) розповів про два останні стани в своїй відповіді аль-Харісу бін Гішаму, коли той запитав, як до нього приходить одкровення. Тоді Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Інколи воно приходить до мене, наче звук дзвону. Це для мене – найтяжче. [Джибріл] залишає мене, коли все відкладається у мене в пам'яті. Інколи цей ангел уподібнюється людині, тож я запам'ятовую все, що вона говорить». Цей хадіс переказали аль-Бухарі й Муслім⁽¹⁾.

1 Аль-Бухарі, 2, Муслім, 2333.

Тема 1

**Припис щодо віри в писання
та його обґрунтування****Значення поняття «писання»**

Арабське слово «кітаб» («писання») – це віддієслівний іменник, що походить від «катаба», тобто «писати». «Писання» – це сам лист із написами на ньому.

Усевишній сказав: **«Просять тебе люди Писання, щоб зіслав ти їм писання з неба»** (Жінки, 153). Тут під «писанням» маються на увазі листи, що вміщують у себе слова Усевишнього Аллаха, відкриті Його посланцям (мир їм усім!), незалежно від того, були вони зіслані вже записаними (як Таурат) чи, як усі інші писання, дані через ангела й записані вже згодом.

Припис щодо віри в писання

Віра в писання, які Аллах зіслав Своїм посланцям, належить до важливих стовпів віри й визначних основ релігії. Без неї віра взагалі не може бути істинною. На це вказує як Коран, так і Сунна.

Докази з Корану

Усевишній сказав: **«О ви, які увірували! Віруйте в Аллаха, Його Посланця і Писання, яке Він зіслав Посланцю Своему; а також у Писання, яке було зіслано раніше. І хто не вірує в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців та в Останній День, той заблукав у глибокій омані!»** (Жінки, 136).

У цьому аяті Аллах наказав віруючим прийняти всі закони, основи й відгалуження віри. Їх закликають до віри в Аллаха, Його Посланця Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!), зіслане йому Писання – Коран, а також усі писання, які були зіслані до того – Таурат, Інджіль і Забур. Наприкінці аяту говориться про те, що кожен, хто відмовився від якогось стовпа віри, зійшов із правильного шляху й опинився у глибокій омані. Одним із таких стовпів є саме віра в Писання Аллаха.

Також Усевишній сказав: **«Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали свої обличчя на схід чи на захід, а благочестивим є той, хто увірував в Аллаха, в Останній День, в ангелів, у Писання та у пророків»** (Корова, 177). Усевишній розповів, що справжня сутність благочестя полягає в сповідуванні основ віри, а також звершенні вчинків, про які далі розповідає цей аят. Серед цих стовпів віри згадується й «віра в писання». Ібн Касір сказав: «Під «писанням» тут маються на увазі всі книги, зіслані з неба пророкам, остання з яких – Коран, що зберігає всі попередні»⁽¹⁾.

Щоб підтвердити віру в усі писання, Аллах наказав Своїм віруючим рабам звернутися до людей Писанням із такими словами: **«Скажіть: «Ми увірували в Аллаха й у те, що зіслано нам, і що зіслано Ібрагіму, Ісмаїлу, Ісхаку, Якубу та колінам із нащадків їхніх; у те, що було дано Мусі, Ісі, у те, що було дано пророкам від Господа їхнього. Ми не проводимо межі між ними, і Йому Ми підкоряємося!»** (Корова, 136). Аят вказує на те, що віруючим треба вірити в усе, що Господь зіслав через свого Посланця (мир йому й благословення Аллаха!), а також через усіх інших посланців і пророків, згаданих у аяті, не роблячи відмінностей між ними. У Корані чимало аятів із таким смислом.

Докази із Сунни

Сунна також вказує на те, що віра в писання належить до важливих стовпів віри як такої. Про це свідчить діалог між Пророком (мир йому й благословення Аллаха!) та Джибрілом (мир йому!), де віра в писання згадується поряд із іншими стовпами віри. Ми вже згадували цей хадіс у попередніх розділах.

Сунна підтверджує необхідність віри в усі писання й те, що вони були зіслані посланцям від Аллаха й вміщують у себе істину, дороговказ та світло. Кожен, хто сприймає їх як неправду, є невіруючим в Аллаха та виходить за межі релігії.

Плоди віри в Писання. Віра в писання приносить для кожного віруючого важливі плоди:

1 Тафсір ібн Касір, 1/297.

1) Вдячність Усевишньому Аллаху за Його милість до рабів та піклування про них, виражене в зісланні писань, які ведуть їх до блага й успіху в земному та наступному житті.

2) Розуміння виявленої Всевишнім Аллахом мудрості, адже Господь встановив у цих писаннях ті приписи для кожної громади, які відповідали її становищу. Останнє із писань – Великий Коран – відповідає усім станам усіх творінь усюди, аж до настання Часу.

3) Впевненість у такій властивості Аллаха, як мова, а також у тому, що ця мова не схожа на мову творінь і не може бути їм уподібнена.

Тема 2

Сутність віри в писання

Віра в зіслані Аллахом писання включає в себе чимало необхідних складових, згаданих у Корані й Сунні. Тільки впевненість у цих складових веде до справжнього переконання в істинності цього важливого стовпа віри. Згадаємо ці складові.

1) Стійке переконання, що всі писання зіслані від Аллаха та вміщують в себе слова Аллаха, а не когось іншого, а також у те, що Аллах справді говорить так, як побажає

Усевишній сказав: **«Він зіслав тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було раніше; і Він зіслав Таурат і Інджиль як прямий шлях людям! І зіслав Він Розрізнення! Воістину, на тих, які не вірують у знамення Аллаха, чекає жорстока кара! Аллах — Великий, Володар відплати!»** (Родина Імрана, 2-4). Аллах розповів, що зіслані Ним книги – Таурат, Інджиль та Коран – це Його слова, що походять від Нього. У контексті всього аятю стають зрозумілими й останні слова, де говориться, що той, хто не вірить у ці знамення, заслуговує на жорстоку кару.

У іншому аяті Аллах розповів про Таурат: **«Воістину, зіслали Ми Тору, в якій міститься прямий шлях і світло»** (Трапеза, 44). Із цих слів стає зрозуміло, що Таурат зіслано саме Аллахом. У іншому контексті, засуджуючи юдеїв, Аллах сказав про одне зі своїх писань, Таурат, наступним чином: **«Невже ви сподіваєтесь, що вони повірять вам? Дехто з них чув слова Аллаха, а потім, зрозумівши, спотворював їх»** (Корова, 75). Як відзначила більшість тлумачів, у тому числі ас-Судді й Ібн Зайд, йдеться про Таурат, який ці люди чули, а потім спотворювали. А про Інджиль Аллах сказав так: **«Нехай же люди Інджілю судять за тим, що міститься в ньому»** (Трапеза, 47), тобто посилаються на накази й заборони, про які йдеться в слові Аллаха.

Про Преславний Коран Господь сказав так: **«Аліф. Лям. Ра. Це — Писання, знамення якого добре викладені, а потім пояснені Мудрим, Відаючим!»** (Гуд, 1). Звертаючись до Свого По-

сланця (мир йому й благословення Аллаха!), Господь сказав: **«Воістину, ти отримувеш цей Коран від Мудрого, Знаючого»** (Мурахи, 6). Також Аллах сказав: **«Скажи: «Дух Святого приносить його від Господа твого»** (Бджоли, 102), **«Але якщо хтось із багатобожників проситиме в тебе захисту, то захисти його, щоб він міг чути слово Аллаха»** (Каяття, 6). Тут теж ідеться про те, що Коран – це слово Аллаха.

2) Віра в те, що всі зіслані Аллахом писання закликають до поклоніння єдиному Аллаху й несуть в собі добро, прямий шлях й світло

Усевишній сказав: **«Не достойно людині, якій Аллах дав Писання, мудрість та пророцтво, говорити людям: «Будьте моїми рабами, а не рабами Аллаха!»** (Родина Імрана, 79). Цей аят засвідчує, що така людина не може закликати до якихось інших богів, адже всі писання закликають до щирого поклоніння єдиному Господу.

Пояснюючи, що всі Його писання містять істину й прямий шлях, Аллах розповів: **«Він зіслав тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було раніше; і Він зіслав Таурат і Інджиль як прямий шлях людям!»** (Родина Імрана, 3, 4), **«Люди були єдиною громадою. Аллах відіслав пророків вісниками та застерігачами і зіслав разом із ними Писання в істині»** (Корова, 213), **«Воістину, зіслали Ми Тору, в якій міститься прямий шлях і світло»** (Трапеза, 44), **«Рамадан є місяцем, під час якого було зіслано Коран — прямий шлях для людей, ясні знамення прямого шляху та розрізнення»** (Корова, 185). Існує й чимало інших аятів, де говориться, що всі ці писання прийшли, вказуючи прямий шлях та світло від Аллаха.

3) Віра в те, що писання Аллаха підтверджують одне одного й між ними немає протиріч

Усевишній сказав про Коран так: **«Зіслали Ми тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було до цього в писаннях, а також щоб воно їх охороняло»** (Трапеза, 48). А про Інджиль Аллах сказав так: **«І дарували Ми йому Інджиль, у якому прямий шлях і світло та підтвердження істинності того, що було до нього в Таураті»** (Трапеза, 46).

Необхідно вірити в це й мати тверде переконання, що між писаннями Аллаха немає протиріч. У цьому й полягає важлива особливість зісланих Господом писань та самої мови Аллаха, адже в кожному з Його творінь міститься чимало недоліків. Усевишній сказав про Коран так: **«Невже вони не замислюються про Коран? Якби він був не від Аллаха, то вони знайшли б там багато протиріч!»** (Жінки, 82).

4) Чітка віра в ті писання, які згадав Аллах, Його Посланець (мир йому й благословіння Аллаха!) та в які Господь наказав увірувати

А) Таурат – писання Аллаха, яке було дано Мусі (мир йому!). Усевишній сказав: **«Знищивши перші покоління, Ми дарували Мусі Писання»** (Розповідь, 43).

У довгому хадісі про заступництво, переказаному Анасом бін Маліком (нехай буде вдоволений ним Аллах!) та наведено аль-Бухарі й Муслімом, говориться: «Люди прийдуть до Ібрагіма, але той скаже: «Вам потрібен не я». І, згадавши свій гріх, скаже: «Йдіть краще до Муси – раба Аллаха, якому Господь дарував Таурат і з яким розмовляв»⁽¹⁾. Господь дарував Мусі Таурат у вигляді скрижалей: **«Ми написали для нього на скрижалях усі повчання й роз'яснення кожної речі»** (Загорожі, 145). Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) сказав, що йдеться про скрижалі Таурату.

У іншому хадісі, переказаному Абу Гурайрою (нехай буде вдоволений ним Аллах!) від Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), де мова йде про суперечку Муси й Адама, сказано: «Аллах обрав тебе, промовляючи до тебе словом, та ще й написав для тебе власною рукою Тору!»⁽²⁾ Цей хадіс із різними шляхами переказу згадується в обох «Сахіхах»⁽³⁾. Таурат – це найголовніше писання синів Ісраїла, яке вміщує в себе усі закони, зіслані Господом Мусі. Згідно з нею жили пророки синів Ісраїла, яких Господь відсилав після Муси. Усевишній сказав: **«Воістину,**

1 Аль-Бухарі, 7410, Муслім, 193.

2 Аль-Бухарі, 6614, Муслім, 2652.

3 Аль-Бухарі, 6614, Муслім, 2652.

зіслали Ми Таурат, в якому — прямий шлях і світло. Судять за ним юдеїв пророки, які навернулися до Аллаха, і рабини, і книжники, як це було наказано їм — **оберігати Писання Аллаха і бути свідками йому**» (Трапеза, 44). У своєму Писанні Аллах розповів про спотворення юдеями Таурату, про що іще буде сказано, якщо буде на те воля Аллаха.

Б) Інджіль – писання Аллаха, зіслане Ісі, сину Мар'ям (мир їм обом!). Усевишній сказав: «**Слідами їхніми відправили Ісу, сина Мар'ям, із підтвердженням істинності того, що було до нього в Таураті, й дарували Ми йому Інджіль, у якому прямий шлях і світло та підтвердження істинності того, що було до нього в Таураті, і як прямий шлях та пересторогу для богобоязливих**» (Трапеза, 46),

Як уже йшлося в попередніх аятах, Аллах зіслав Інджіль на підтвердження Таурату. Один із вчених сказав¹⁾: «Інджіль відрізняється від Таурату тільки в деяких законах, про які сперечалися сини Ісраїла». Аллах розповів, що Месія сказав своєму народу: «**Я дозволю вам частину того, що заборонено вам**» (Родина Імрана, 50).

Також Усевишній сказав, що і Таурат, і Інджіль містять добру новину про прихід нашого пророка Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!). Усевишній сказав: «**Які підуть за посланцем, неписьменним пророком, запис про якого вони знайдуть у Таураті та Інджілі**» (Загорожі, 157).

Але Інджіль був спотворений так само, як був спотворений Таурат. Про це, якщо на те буде воля Аллаха, ми скажемо пізніше.

В) Забур – Писання Аллаха, зіслане Давуду, мир йому. Усевишній сказав: «**Ми дарували Давуду Забур**» (Жінки, 163). Катада в своєму тлумаченні цього айату сказав так: «Нам розповідали, що Забур містить у собі молитви, яким Аллах навчив Давуда, а також хвалу на честь Господа. У ньому немає дозволів чи заборон, обов'язків чи покарань».

Г) Листи Ібрагіма та Муси. Ці писання згадуються у двох місцях Корану. Всевишній сказав: «**Чи ж йому не розповіли про те,**

1 Тафсір ібн Касір, 2/36.

що у сувоях Муси та Ібрагіма, який виконав обіцяне? Жодна душа не понесе тягар іншої душі. Воістину, людина отримує лише те, до чого прагне» (Зірка, 36-39), **«Виграв той, хто очистився, згадував свого Господа й молився! Але ж ви віддаєте перевагу життю земному, хоча життя наступне — краще й вічне. Воістину, це міститься в сувоях давніх, сувоях Ібрагіма й Муси»** (Усевишній, 14-19). Таким чином, Аллах дещо розповів про ці писання, зіслані Його посланцям Ібрагіму й Мусі (мир їм обом!). А Аллах знає про це краще!

Д) Великий Коран — це писання Аллаха, зіслане нашому Пророку Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!), яке підтверджує попередні книги та зберігає їх. Коран — останнє з писань Аллаха та найповніше з них усіх, яке скасовує попередні писання та звертається до всіх без виключення людей та джинів. Усевишній сказав: **«Зіслали Ми тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було до цього в писаннях, а також щоб воно їх охороняло»** (Трапеза, 48). Під «охороною» тут мається на увазі свідчення на користь попередніх писань та кінцевий припис стосовно них. Усевишній сказав: **«Запитай: «Яке свідчення найсильніше?» І скажи: «Аллах — Свідок між мною й вами! Мені відкрито цей Коран, щоб я застерігав ним вас і тих, до кого він дійде»** (Худоба, 19). Також Господь сказав: **«Благословенний Той, Хто зіслав Розрізнення своєму рабу, щоб він був застерігачем для світів!»** (Розрізнення, 1). Загалом у Корану є чимало назв. Найвідоміші серед них — власне «Коран», «Розрізнення», «Писання», «Зіслання», «Нагадування»,

Треба вірити в усі згадані книги, у все, про що там говориться, а також в усе, що Аллах та Його Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) розповіли про них та їхніх послідовників.

5) Тверде переконання в тому, що дія всіх попередніх писань та сувоїв, зісланих Всевишнім Аллахом, скасовується Преславним Кораном

Відтак, ніхто з людей та джинів, навіть послідовники попередніх писань чи хтось інший, не повинен поклонятися Аллаху, ігноруючи Коран. У Корані й Сунні чимало доказів на користь цього твердження. Усевишній сказав: **«Благословенний Той,**

Хто зіслав Розрізнення своєму рабу, щоб він був застерігачем для світів!» (Розрізнення, 1), **«О люди Писання! Прийшов до вас Посланець Наш, щоб роз'яснити вам багато з того, що ви приховуєте з Писання, і щоб багато чого простити вам! Прийшло до вас світло від Аллаха і ясне Писання, яким веде Аллах до шляхів миру тих, котрі шукають Його вдоволення. Виводить Він їх за Своїм наказом з темряви до світла, й провадить їх до шляху прямого!»** (Трапеза, 15-16). Також Аллах наказав Своему Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) судити між людьми Писання саме на основі Корану: **«Тож суди між ними згідно з тим, що зіслав Аллах, і не підкоряйся бажанням їхнім, щоб не ухилитися від тієї істини, яка явилася тобі»** (Трапеза, 48), **«І суди між ними за тим, що зіслав Аллах, і не підкоряйся бажанням їхнім, і стережись, щоб не збили вони тебе ні на крихту з того, що зіслали Ми тобі!»** (Трапеза, 49).

У Сунні наводиться хадіс Джабіра, сина Абд Аллаха (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!), згідно з яким Умар бін аль-Хаттаб (нехай буде вдоволений ним Аллах!) прийшов до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) з листом книги, яку він узяв у людей Писання, та й почав читати. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) розгнівався й сказав: **«О ібн аль-Хаттаб! Невже ти розгубився? Клянуся Тим, у Чийй руці моя душа, що я прийшов до вас із чистим і незаплямованим Писанням! Тож не запитуйте у них ні про що, адже вони можуть сказати вам правду, а ви в неї не повірити, а можуть сказати й неправду, а ви в неї повірити. Клянуся Тим, у Чийй руці моя душа, що якби Муса зараз був живий, то неодмінно пішов би за мною!»** Переказали цей хадіс Ахмад, аль-Баззар, аль-Байгакі⁽¹⁾ та інші. Враховуючи кілька шляхів передачі, його можна вважати хорошим.

Тут ми розповіли про те, як загалом треба вірити в зіслані Аллахом писання. Якщо побажає Всевишній Аллах, то про особливості віри в Коран ми розповімо в окремому розділі.

1 Ахмад, 3/387, «Кашф аль-Астар», 134, «Шуаб аль-Іман» аль-Байгакі, 177.

Тема 3

**Пояснення того факту, що Таурат, Інджіль
та деякі інші книги, зіслані Аллахом,
були спотворені людьми, і що тільки Коран
залишився незмінним**

Спотворення слова Аллаха людьми Писання

У Преславному Корані Всевишній Аллах розповів, що люди Писання власноруч змінили слово Аллаха. Про юдеїв Аллах сказав так: «Дехто з них чув слова Аллаха, а потім, зрозумівши, спотворював їх. І вони знали про це!» (Корова, 75), «Серед юдеїв є ті, хто міняє місцями слова і говорить» (Жінки, 46).

Про християн Аллах сказав так: «І з тими, які говорять: «Ми — християни», взяли Ми завіт. І забули вони ту частину [Писання], яку їм треба було пам'ятати. І посіяли Ми серед них ворожість і ненависть одне до одного аж до Дня Воскресіння. І покаже тоді їм Аллах, що вони чинили! О люди Писання! Прийшов до вас Посланець Наш, щоб роз'яснити вам багато з того, що ви приховуєте з Писання, і щоб багато чого простити вам!» (Трапеза, 14-15).

Цитовані аяти доводять той факт, що юдеї та християни змінили зіслані їм писання. Інколи вони щось додавали до них, а інколи щось забирали звідти. Про це говорять наступні аяти: «Горе тим, хто пише Писання власноруч, а потім говорить: «Це — від Аллаха!», щоб продати це за мізерну ціну! Горе їм за те, що написали вони, і горе їм за те, що вони собі здобули!» (Корова, 79), «О люди Писання! Прийшов до вас Посланець Наш, щоб роз'яснити вам багато з того, що ви приховуєте з Писання» (Трапеза, 15), «Запитай: «Хто ж зіслав Писання, з яким Муса прийшов як зі світлом і прямим шляхом для людей, і яке ви зробили окремими листками, дещо звідти показуючи, а багато чого ховаючи?» (Худоба, 91).

Докази того, що Таурат і Інджіль були спотворені

Ми вже згадували ті аяті, де йдеться про спотворення слова Аллаха людьми Писання. Ці та інші докази конкретно вказують на спотворення Таурату й Інджілю.

Докази спотворення Таурату

В уже цитованому аяті Аллах сказав: **«Хто ж зіслав Писання, з яким Муса прийшов як зі світлом і прямим шляхом для людей, і яке ви зробили окремими листками, дещо звідти показуючи, а багато чого ховаючи?»** (Худоба, 91). У коментарях до цього тексту говориться таке: «Ви записуєте Писання, яке було дано Мусі, на окремих листах, щоб можна було змінювати його так, як ви побажаєте, приховуючи й те, що в ньому було згадано Пророка (мир йому й благословення Аллаха!)».

Також Усевишній сказав: **«Невже ви сподіваєтесь, що вони повірять вам? Дехто з них чув слова Аллаха, а потім, зрозумівши, спотворював їх»** (Корова, 75). Ас-Судді в тлумаченні цього аяту сказав: «Йдеться про Таурат, який вони спотворили». Ібн Зайд повідомив: «Вони спотворювали зіслане їм писання – Таурат, забороняючи дозволене, дозволяючи заборонене, називаючи назване там істиною – неправдою, а назване неправдою – істиною».

Докази спотворення Інджілю

Аллах сказав: **«І з тими, які говорять: «Ми — християни», взяли Ми завіт. І забули вони ту частину [Писання], яку їм треба було пам'ятати. І посіяли Ми серед них ворожість і ненависть одне до одного аж до Дня Воскресіння. І покаже тоді їм Аллах, що вони чинили! О люди Писання! Прийшов до вас Посланець Наш, щоб роз'яснити вам багато з того, що ви приховуєте з Писання, і щоб багато чого простити вам!»** (Трапеза, 14-15). Деякі вчені-тлумачі Корану говорили про останній аят так: «Коран пояснює, як вони змінювали, спотворювали й неправильно витлумачували Писання, зводячи наговор на Аллаха, але мовчить про сутність багатьох самих цих змін, оскільки в їхньому поясненні немає користі»⁽¹⁾.

1 Тафсір ібн Касір, 3/63.

Цитовані аяти вказують на той факт, що Таурат та Інджіль зазнали спотворення, тож мусульманські вчені визнають це одно-стайно.

Докази того, що Коран не було змінено й він охороняється самим Аллахом

На відміну від інших писань, Великий Коран охороняється Господом від будь-яких змін. Усевишній сказав: **«Воістину, зіслали Ми нагадування й Ми його охороняємо»** (Аль-Хіджр, 9). Ат-Табарі пояснив значення цього айату так: «Ми охороняємо Коран від будь-яких неправдивих додатків, а також будь-яких втрат – як стосовно законів, так і обмежень чи приписів»⁽¹⁾.

Аллах пояснив, що аяти Корану досконалі, ясні й не мають нічого спільного з неправдою. Господь сказав: **«Брехня не підбереться до нього ні спереду, ні ззаду. Його зіслано від Мудрого, Хвалимого!»** (Пояснені, 42), **«Аліф. Лям. Ра. Це — Писання, знамення якого добре викладені, а потім пояснені Мудрим, Відаючим!»** (Гуд, 1), **«Не повторюй його, намагаючись швидше запам'ятати. Нам належить зібрати його та прочитати»** (Вокресіння, 16-17).

Цитовані аяти вказують на те, що Аллах охороняє букви й смисли Священного Корану від спотворення. Тоді, коли Аллах підніме Коран до Себе, Писання буде вільним від будь-яких змін. Господь доручив його своєму Пророку (мир йому й благословення Аллаха!), давши йому можливість запам'ятати його й розтлумачити своєю Пречистою Сунною. Далі Господь дозволив запам'ятати й записати Коран іншим людям і крізь століття цей текст залишається незмінним. Старі й молоді в усьому світі читають Коран таким, яким Аллах зіслав його Своему Посланцю (мир йому й благословення Аллаха!).

Учені зауважили дивну й майже непомітну річ, яка дає змогу пояснити, чому Таурат було спотворено, а Коран – ні. Абу Умар ад-Дані переказав від Абу аль-Хасана аль-Мунтаба: «Одного дня я був разом із Каді Абу Ісхаком Ісмаїлом бін Ісхаком та запитав

1 Тафсір ат-Табарі, 7/14.

у нього: «Чому сталося так, що люди Таурату спотворили Таурат, а люди Корану не спотворили Коран?» Каді відповів: «Аллах сказав про людей Таурату – **«як це було наказано їм — оберігати Писання Аллаха»** (Трапеза, 44). Господь доручив охорону цим людям, тож спотворення Таурату стало цілком можливим. А про Коран Господь сказав так: **«Воістину, зіслали Ми нагадування й Ми його охороняємо»** (Аль-Хіджр, 9). Отож ні про яке спотворення не може йти мови. Коли я пішов до Абд Аллаха аль-Мухамілі й розповів йому цю історію, той сказав: «Я не чув слів, кращих за ці!»

Тема 4

Віра в Коран та його особливості

Значення понять «Коран», «священний хадіс», «пророчий хадіс» та відмінності між ними

Преславний Коран – це слово, яке промовив Аллах, але про те, як саме це відбувалося, ми не знаємо. Господь дарував його своєму Посланцю (мир йому й благословення Аллаха!) в одкровенні, в чому твердо переконалися й віруючі. За посередництвом Джібріла (мир йому!) Коран було зіслано останньому з посланців Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!). Слова й смисли Корану переказані такою великою кількістю людей, що його достовірність не можна поставити під сумнів. Текст Корану дійшов до нас у записах без жодних змін⁽¹⁾.

Священний хадіс – це переказані Пророком (мир йому й благословення Аллаха!) від Його Господа слова й смисли, які дійшли до нас у переказі від однієї або кількох осіб, проте за кількістю передавачів не досягають Корану⁽²⁾.

Наприклад, до священних хадісів належать слова Господа, сказані Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) й переказані Абу Зарром аль-Гіфарі: «О раби Мої! Я заборонив собі несправедливість та зробив її забороненою між вами! Тож не кривдіть одне одного!»⁽³⁾.

Пророчий хадіс – це слова, які вимовив Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), справи, які він звершував, згода, яку він висловлював, а також його особисті риси⁽⁴⁾.

1 «Аль-Акида ат-Тахавійя», 1/172, «Мабахіс фі Ульум аль-Куран» Манна аль-Каттан (с. 21), «Каваїд ат-тахдіс» Джамаль ад-Дін аль-Касімі (с. 65).

2 «Каваїд ат-Тахдіс» Джамаль ад-Діна аль-Касімі (с. 65).

3 Муслім, 2577.

4 «Мустаях аль-Хадіс» ібн Усаймін (с. 7), «Каваїд ат-тахдіс» аль-Касімі (с. 61-62).

Відмінність між Кораном, священними хадісами й пророчими хадісами

1) Коран – унікальний та дивовижний текст, читання вголос якого є поклонінням.

2) Аллах кинув ним виклик невіруючим, запропонувавши зробити щось подібне.

3) Не можна торкатися його в стані нечистоти, а після статевих зносин – навіть читати вголос.

4) Забороняється читати Коран, переказуючи тільки його зміст.

5) Читання Корану – обов'язкова складова молитви.

6) Читання кожної літери з Корану оцінюється як десять добрих справ.

Ці правила загалом не стосуються обох видів хадісів.

Відмінність між священними й пророчими хадісами полягає в тому, що священні хадіси за словами й смислами походять від Аллаха, тоді як пророчі хадіси походять від Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Таким чином, священні хадіси вищі за пророчі, адже слово Аллаха вище за слова творинь⁽¹⁾.

Особливості віри в Коран

Як уже зазначалося, віра в писання – важливий стовп самої віри. Оскільки Коран – це писання, яке скасовує дію всіх попередніх божественних писань, оберігає їх та слугує єдиним правильним керівництвом для поклоніння після місії Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!), віра в нього має свої особливості. Щоб мати справжню віру в Коран, слід, окрім загальної віри в писання, мати ще й додаткові особливі переконання:

1) Бути впевненим у тому, що Коран звертається абсолютно до всіх джинів та людей

1 «Каваїд ат-Тахдіс» Джамаль ад-Дін аль-Касімі (с. 65-66).

Кожен із них повинен увірувати в нього й поклонятись Аллаху тільки так, як там написано. Аллах сказав: **«Благословенний Той, Хто зіслав Розрізнення своєму рабу, щоб він був застерігачем для світів!»** (Розрізнення, 1). Господь наказав Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) сказати так: **«Мені відкрито цей Коран, щоб я застерігав ним вас і тих, до кого він дійде»** (Худоба, 19). Також Аллах розповів про слова джинів: **«Воістину, ми слухали дивовижний Коран, який вказує на дорогу пряму; ми увірували в нього та не будемо додавати нашому Господу нікого в поклонінні!»** (Джини, 1-2).

2) Вірити в те, що Коран скасовує дію всіх попередніх писань

Після зіслання Коран всі, в тому числі й люди Писання, повинні поклонятися Аллаху так, як про це сказано в Корані. Єдина істинна релігія – це та, яка відкрита в Корані, єдине істинне поклоніння – це те, яке встановив Аллах. Дозволене – це тільки те, що дозволено в Корані, а заборонене – це тільки те, що заборонено в Корані. Усевишній сказав: **«Хто шукає іншої релігії замість ісламу, від того не буде прийнято»** (Родина Імрана, 85). Також Усевишній сказав: **«Воістину, Ми зіслали тобі Писання в істині, щоб ти судив поміж людьми так, як показав тобі Аллах»** (Жінки, 105). Ми вже згадували хадіс від Джабіра бін Абд Аллаха, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) забороняє своїм послідовникам читати книги людей Писання: **«Клянуся Тим, у Чийй руці моя душа... Якби Муса був живий, то неодмінно пішов би за мною»**⁽¹⁾.

3) Легкість шаріату, відкритого Кораном, на відміну від законів попередніх писань, де було чимало труднощів і важких обов'язків

Усевишній сказав: **«Які підуть за посланцем, неписьменним пророком, запис про якого вони знайдуть у Таураті та Інджілі. Він накаже їм найкраще й відверне від неприйнятного, він дозволить їм добре й заборонить лихе, він скине з них тягар і пута, які висять на них»** (Загорожі, 158).

1 Ахмад, 3/387.

4) Коран – єдине з божественних писань, яке Усевишній Аллах захистив від будь-яких змін

Господь сказав: **«Воістину, зіслали Ми нагадування й Ми його охороняємо»** (Аль-Хіджр, 9), **«Брехня не підбереться до нього ні спереду, ні ззаду. Його зіслано від Мудрого, Хвалимого!»** (Пояснені, 42). Також Всемогутній Аллах розповів про те, що Він пояснить Коран: **«Нам належить зібрати його та прочитати. Коли Ми прочитаємо його, то читай його й ти. А далі Нам належить пояснити його»** (Воскресіння, 17-19).

Ібн Касір розтлумачив останній із цих аятів так: «Мається на увазі, що після того, як Коран запам'ятається, а Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) його прочитає вголос, Ми пояснимо відповідні значення, які туди закладені».

Аллах доручив берегти Своє Писання ученим, які будуть виконувати свою роботу щонайкраще – як у часи Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), так і в наші дні. Вони пам'ятали слова й смисли, живучи у відповідності з ними. Вчені написали незліченну кількість книг, вірно прислужуючи Корану. Ці книги стосуються тлумачення, правил читання, пояснення однозначних і багатозначних аятів, відмінностей між мекканськими й мединськими сурами, виведення відповідних законів, скасування одних аятів іншими, обставин зіслання аятів, пояснення коранічних притч, вказівок на незрівнянність Корану, тлумачення рідковживаних слів, граматичних правил та багатьох інших галузей знань про Коран. Завдяки зусиллям учених, які служили Корану й коранічним наукам, Аллах зберіг Коран. Таким чином, ми можемо запам'ятовувати його, читати й коментувати таким, яким його було зіслано.

5) Корану притаманно чимало аспектів незрівнянності, які були притаманні й іншим божественним писанням

Загалом Коран – це велике диво Аллаха й доказ від Аллаха, яким було підтримано Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та його послідовників аж до Суднього Дня. Аль-Бухарі й Муслім переказали хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволенний ним Аллах!), де Пророк (мир йому й благословення Аллаха!)

говорить: «Не було жодного пророка, якому Аллах не дарував би знамень, у які можуть повірити люди. Мені ж Аллах дарував одкровення, тож я сподіваюсь, що в День Воскресіння у мене буде більше послідовників, ніж у них»⁽¹⁾. Незрівнянність Корану виявляється в красі його композиції, красномовстві й унікальній стилістиці. Людям і джинам було кинуте виклик – зробити хоч щось, подібне Корану або частинам Корану. Цей виклик має три позиції. Спочатку їм пропонувалося зробити щось подібне до Корану, але вони не змогли цього зробити: **«Невже вони кажуть: «Він вигадав його!» Таж ні! Не вірують вони! Мається на увазі Коран. Тож, якщо ви правдиві — принесіть розповідь, подібну йому!»** (Гора, 33-34). Але люди й джини нездатні на це: **«Скажи: «Якби люди й джини об'єдналися разом для того, щоб створити щось подібне Корану, то вони не зробили б цього, навіть допомагаючи одне одному!»** (Нічна подорож, 88). Потім їм пропонувалося зробити щось, схоже хоча б на десять сур із Корану: **«Або вони скажуть: «Він вигадав його!» Скажи: «Принесіть десять вигаданих сур, подібних до цих й покликайте замість Аллаха, кого зможете, якщо ви правдиві!»** (Гуд, 13). Нарешті, людям і джинам пропонується створити хоча б одну суру, схожу на сури Корану: **«Ось вони говорять: «Він його вигадав!» Скажи: «Принесіть суру, подібну до цих, і покликайте, кого зможете, замість Аллаха, якщо ви правдиві!»** (Юнус, 38). Таким чином, доведено, що Коран – найкрасномовніший та найпереконливіший. Творіння Аллаха не можуть створити чогось, схожого навіть на одну суру Корану, а, як відомо, найменша сура складається лише з трьох аятів.

6) Усевишній Аллах пояснив у Корані всі речі, яких люди потребують у своїй релігії, а також земному й наступному житті

Господь сказав: **«Ми зіслали тобі Писання як пояснення кожної речі, прямий шлях, милість і радісну звістку для покірних!»** (Бажоли, 89), **«Ми нічого не оминули в Писанні»** (Худоба, 38). Ібн Масуд (нехай буде вдоволений ним Аллах!) ска-

1 Аль-Бухарі, 4981, Муслім, 152.

зав: «У цьому Корані відкрито кожну науку. Тут нам пояснили кожну річ!»

7) Усевишній Аллах полегшив Коран для нашого сприйняття й міркування над ним, що вважається однією з найголовніших його особливостей

Усевишній сказав: «**Ми полегшили Коран для згадування. Та де ж той, хто повчається ним?**» (Місяць, 17), «**Це — благословенне Писання, яке Ми зіслали тобі, щоб вони міркували над Його знаменнями й щоб замислилися наділені розумом!**» (Сад, 38). Муджагід розтлумачив перший із цих аятів так: «Мається на увазі те, що Господь зробив легким його читання». Ас-Судді відзначив, що Аллах «полегшив наше читання Корану вголос», а ібн Аббас дав наступне тлумачення: «Якби Аллах не полегшив читання Корану для людей, то ніхто з творинь не зміг би вимовити й слова, промовленого Аллахом!»⁽¹⁾ Ат-Табарі й інші вчені в галузі тлумачення Корану відзначали, що «легкість» Корану включає в себе легкість його слів для читання, а смислів – для міркування й повчання⁽²⁾. Про чинність цього твердження свідчить чимало доказів.

8) Коран містить у собі сутність вчення усіх попередніх писань та принципи релігійних законів усіх попередніх посланців

Усевишній сказав: «**Зіслали Ми тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було до цього в писаннях, а також щоб воно їх охороняло**» (Трапеза, 48), «**Він встановив вам у релігії те, що заповів Нуху, те, що Ми відкрили тобі, те, що Ми заповіли Ібрагіму, Мусі та Ісі: «Тримайтеся релігії та не розходьтесь поміж собою в ній!**» (Рада, 13).

9) Коран вміщує історії минулих посланців та народів, розповідаючи про це так, як про це раніше не говорила жодна інша книга

Усевишній сказав: «**Усе, що Ми розповідаємо тобі зі звісток про посланців, призначене, щоб укріпити твоє серце**» (Гуд,

1 Тафсір ібн Касір, 8/452.

2 Тафсір ат-Табарі, 27/96.

120), «Це — звістки про селища, які Ми переповідаємо тобі. Деякі з них ще існують, а інші вже знищені» (Гуд, 100), «Так Ми розповідаємо тобі звістки про те, що вже минуло. І Ми дали тобі від Себе нагадування!» (Та.Га., 99).

10) Коран – останнє з божественних писань, яке завершує їх та підтверджує те, що в них сказано

Усевишній сказав: «Він зіслав тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було раніше; і Він зіслав Таурат і Інджіль як прямий шлях людям! І зіслав Він Розрізнення! Воістину, на тих, які не вірують у знамення Аллаха, чекає жорстока кара! Аллах — Великий, Володар відплати!» (Родина Імрана, 3-4), «Зіслали Ми тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було до цього в писаннях, а також щоб воно їх охороняло» (Трапеза, 48).

Тут ми згадали деякі особливості Преславного Корану, що відрізняють його від інших божественних писань. У них необхідно вірити, доводячи цю віру словом та ділом, адже інакше ніхто не зможе досягнути повноти віри в Коран. А Всевишній Аллах знає про це краще.

Розділ 3

Віра в посланців

Тема 1

Постанова шаріату щодо віри в посланців та докази на її користь

Віра в посланців Аллаха – одна із важливих основ ісламу та стовпів віри. Доказом цього слугують численні аяти з Корану й Сунни.

Усевишній сказав: **«Посланець увірував у те, що зіслано йому від Господа його, а разом із ним — віруючі. Усі увірували в Аллаха, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його: «Ми не проводимо межі між посланцями». Вони говорять: «Слухаємо та підкоряємось!»** (Корова, 285). Усевишній Аллах згадав віру в посланців як важливу складову віри як такої, і що **«Посланець... і віруючі»** вірують абсолютно в усіх посланців Аллаха.

Також Аллах у Своєму Писанні застеріг тих, хто не приймає віри в посланців: **«Воістину, ті, які не вірують в Аллаха та Його посланців, намагаються провести межу між Аллахом та Його посланцями і говорять: «Ми віримо в одних, та не віримо в інших», прагнучи обрати середній шлях. Вони — справжні невіруючі»** (Жінки, 150, 151). «Невіруючим» тут названо того, хто не вірить у посланців або вірить тільки в частину з них. Також стверджується, що ці люди – «справжні невіруючі», тобто ті, чие невір'я очевидне. У цьому контексті Аллаха пояснив і те, чого повинні триматися віруючі: **«А тим, хто увірував у Аллаха та Його посланців, і хто не проводить жодної межі між ними, Він дасть винагороду їхню. Аллах — Прощаючий, Милосердний!»** (Жінки, 152). Усевишній описав їх як **«віруючих у Аллаха та всіх Його Посланців»**.

Сунна також говорить про важливість та обов'язковість віри в посланців Аллаха. Доказом цього слугує вже згаданий у роз-

ділі «Віра в ангелів» хадіс про Джібріла, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) відповідає ангелу: «...увірувати в Аллаха, Його ангелів, писання, посланців та Останній День...». Хадіс свідчить про те, що віра в посланців – це важлива складова релігії, тому кожен мусульманин повинен її сповідувати.

Переказують, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) читав у додатковій нічній молитві: «О Аллах! Хвала Тобі, адже Ти – світло небес і землі, хвала Тобі, адже Ти – Господь небес, землі й тих, хто на них! Ти – істина, обіцянка Твоя – істина, слово Твоє – істина, зустріч із Тобою – істина, рай – істина, пекло – істина, пророки – істина, Час – істина»⁽¹⁾. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) засвідчив необхідність віри в пророків, згадавши цю віру поряд із іншими важливими основами – вірою в Аллаха, в існування раю та пекла, в настання часу. Згадка про ці речі перед обрядовою молитвою свідчить про важливість віри в пророків та її важливу роль у релігії.

Доведено, що віра в посланців – це одна з важливих основ релігії та ознак віри як такої, і що кожен, хто не вірує в посланців Аллаха – або навіть у одного з них є невір'ючим, адже таке невір'я очевидне.

Плоди віри в посланців

Віра в посланців залишає прекрасний слід у душі віруючого та приносить йому корисні плоди. Ось деякі з них:

1) Пізнання милості Всевишнього Аллаха та Його піклування про творіння, до яких Господь відіслав цих посланців із вказівкою прямого шляху.

2) Вдячність Аллаху за цю велику милість.

3) Вияв належної любові та пошани до посланців за те, що ці обрані раби Аллаха принесли Його творінням послання Господа світів, широко переживали за свої народи та виявляли терпіння перед знущаннями.

1 Аль-Бухарі, 7499.

Тема 2

**Визначення понять «пророк» та «посланець».
Відмінність між ними**

Лексичне значення слова «пророк» («ан-набі»). Це слово походить від «ан-набаа», що означає «дуже важлива новина». Усевишній сказав: **«Про що вони запитують одне в одного? Про звістку велику!»** (Звістка, 1, 2). Отже, Пророк – це людина, яке передає звістки від Аллаха.

Також існує думка про те, що «ан-набі» походить від «ан-набаува» – «щось високе». У такому значенні поняття «пророк» вказує на те, що становище цієї людини вище за всіх інших людей. Усевишній сказав: **«Ми підняли його на високе місце»** (Марйам, 58).

Лексичне значення слова «посланець» («ар-расул»). Це слово походить від «аль-ірсаль», що означає «скерування». Усевишній сказав про савську царицю так: **«Я відішлю їм дари й подивлюся, із чим прийдуть назад послы!»** (Мурахи, 35).

Думки учених щодо визначення кожного з цих понять відрізняються. Найвірогіднішою видається така:

Пророк – це людина, якій Аллах через одкровення наказав робити якісь вчинки й закликати до цього віруючих.

Посланець – це людина, якій Аллах дарував одкровення й відіслав до тих, хто суперечить наказам Аллаха, щоб донести до них божественне послання.

Відмінність між пророком і посланцем полягає в тому, що пророк приходить із наказами Аллаха до віруючих, а посланець приходить як до віруючих, так і до невіруючих, передаючи божественне послання й закликаючи до поклоніння Аллаху.

Посланцю необов'язково приходити до людей із новим релігійним законом. Наприклад, Юсуф тримався віри Ібрагіма, а Давуд та Сулайман сповідували один і той самий закон Таурату. Але при цьому всі вони були посланцями. Усевишній сказав: «Раніше до вас приходив Юсуф із ясними знаменнями, але ви не

перестали сумніватися в тому, з чим він до вас прийшов. А коли він помер, ви сказали: **«Після нього Аллах уже не відішле посланця!»** (Гафір, 34), **«Воістину, Ми дарували тобі одкровення, як дарували його Нуху та пророкам після нього, як дарували одкровення Ібрагіму, Ісмаїлу, Ісхаку, Якубу та колінам; Ісі, Аюбу, Юнусу, Гаруну та Сулайману. І Ми дарували Давуду Забур. Про деяких посланців Ми вже розповідали тобі раніше, а про деяких — не розповідали. Аллах же промовляв до Муси словом»** (Жінки, 163-164).

Також Усевишній розповів Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!), що він – і пророк, і посланець: **«Ми не відсилали раніше посланця чи пророка, якому б шайтан не підкинув щось у його читання, коли той читав»** (Хаддж, 52). Таким чином, тут ідеться про посланця у двох смислах – у відносному, адже його було відіслано до віруючих, та у абсолютному, адже його було відіслано як до віруючих, так і невіруючих.

Тема 3

Сутність віри в посланців

Віра в посланців – це тверде переконання в істинності того, що Аллах розповів про них у Своєму Писанні, а Його Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) – у Своїй Сунні.

Про віру в посланців у загальному

Віра в посланців – це тверде переконання в тому, що Аллах відсилав Своїх посланців до всіх народів, щоб ті поклонялися Єдиному Аллаху й не вірили в ідолів та лжебогів. Усевишній сказав: **«До кожного народу Ми відсилали посланця: «Поклоняйтесь Аллаху та уникайте тагута!»** (Бджоли, 36). Усі посланців – богобоязливі шляхетні праведники, які йшли правильним шляхом та вели ним інших. Усевишній сказав: **«Це ж те, що обіцяв Милостивий! Посланці говорили правду!»** (Йа.Сін., 52). Також Усевишній загадав велику групу пророків та посланців: **«А також деяким серед батьків їхніх, нащадків їхніх і братів їхніх. Ми обрали їх і вказали прямий шлях! Такий прямий шлях від Аллаха. Він веде ним тих із рабів Своїх, кого побажає»** (Худоба, 87-88).

Усі посланці трималися істини й приходили до своїх народів із ясними знаменнями, дарованими Аллахом. Усевишній розповів про слова жителів раю так: **«Посланці Господа нашого приходили з істиною!»** (Загорожі, 43). Також Усевишній сказав: **«Відсилали Ми посланців Наших зі знаменнями ясними, і відсилали Ми з ними Писання та мірило для того, щоб трималися люди справедливості»** (Залізо, 25).

Усі посланці трималися спільної основи – заклику до єдинобожжя. Але релігійні закони, з якими вони приходили, відрізнялися між собою. Усевишній сказав: **«Ми не відсилали раніше за тебе жодного посланця, не відкривши йому: «Немає бога, крім Мене! Тож поклоняйтесь Мені!»** (Пророки, 25), **«Кожному з-посеред вас встановили Ми різні закони й приписи»** (Трапеза, 48).

Посланці виконали свою місію й донесли одкровення. Усевишній сказав: **«Щоб дізнатись, чи донесли вони послання Господа свого. Він осягає все, що трапляється з ними; Він порахував кожную річ!»** (Джини, 28), **«[Розповідали і про] посланців-благовісників та застерігачів, щоб не мали люди після цього доказу проти Аллаха. Аллах — Великий, Мудрий!»** (Жінки, 165).

Необхідно вірити в те, що кожен посланець був звичайною людиною, в якій не було нічого властивого Господу. Посланці – раби Аллаха, яких Господь пошанував посланням. Усевишній сказав: **«Їхні посланці говорили їм: «Ми — люди, такі самі, як і ви. Проте Аллах дарує милість тому з рабів Своїх, кому побажає»** (Ібрагім, 14). Про Нуха, мир йому, Господь сказав так: **«Я не кажу вам, що в мене скарбниці Аллаха, і що я знаю потаємне. Я не кажу, що я ангел»** (Гуд, 31). Нашому Пророку Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!) Господь наказав сказати його народу так: **«Скажи: «Я не кажу вам, що в мене скарбниці Аллаха, і що я знаю потаємне. Я не кажу, що я – ангел. Я йду за тим, що відкрито мені»** (Худоба, 52).

Також необхідно вірити в те, що Аллах допомагав Своїм посланцям, і що перемогу отримують саме вони та їхні послідовники. Усевишній сказав: **«Воістину, Ми ще в земному житті допоможемо Нашим посланцям і тим, які увірували, а також у той День, коли постануть свідки»** (Той, Хто дарує прощення, 51).

Треба вірити в перевагу одних посланців над іншими: **«Такими є посланці. Одним із них Ми віддали перевагу над іншими»** (Корова, 253).

Загалом необхідно вірити в усе те, про що тут йшлося, а також в усе, що в Корані й Сунні говориться про посланців.

Детально про віру в посланців

Віра в пророків належить до конкретних переконань, адже як у Корані, так і Сунні розповідається чимало детальних подробиць, зокрема про імена пророків, їхнє життя, чесноти й інші риси.

У Корані згадується 25 пророків і посланців. Вісімнадцять із них згадується у наступних аятах: **«Такі докази Ми дали Ібрагіму проти його народу. Ми підносимо на вищий ступінь, кого побажаємо. Воістину, твій Господь — Мудрий, Всезнаючий! І Ми дарували йому Ісхака та Якуба, і Ми вказали їм прямий шлях. А ще раніше Ми вказали прямий шлях Нуху, а з нащадків його — Давуду, Сулайману, Аюбу, Юсуфу, Мусі та Гаруну. Так Ми винагороджуємо тих, які роблять добро! А також Закарїї, Ях'ї, Ісі та Ільясу — усі вони з праведників! А також Ісмаїлу, Альясу, Юнусу та Луту — усіх їх Ми вивищили над світами!»** (Худоба, 83-86). Інших Аллах згадав у наступних айатах Корану: **«До адитів Ми відіслали їхнього брата Гуда»** (Загорожі, 65), **«До самудитів Ми відіслали їхнього брата Саліха»** (Загорожі, 83), **«До мад'янітів Ми відіслали їхнього брата Шуайба»** (Загорожі, 85). Також Усевишній сказав: **«Ісмаїл, Ідрис, Зу ль-Кіфл — усі вони були терплячими»** (Пророки, 85), **«Мухаммад — Посланець Аллаха. Ті, які поряд із ним, суворі до невіруючих, але милостиві одне до одного»** (Перемога, 29).

Треба вірити конкретно у кожного з цих пророків та посланців, будучи переконаним у тому, що про них розповіли Аллах та Його Посланець (мир йому й благословення Аллаха!).

Також треба вірити в те, що Коран і Сунна говорять про особистості посланців та їхнє життя. Наприклад, у те, що Ібрагім та Мухаммад (мир та благословення Аллаха їм обом!) були «друзями» Аллаха. Усевишній сказав: **«Господь зробив Ібрагіма Своїм другом»** (Жінки, 125). Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: **«Господь зробив мене своїм другом — так само, як Ібрагіма»**. Переказав цей хадіс Муслім¹. Або в те, що Аллах справді говорив із Мусою: **«Аллах промовляв до Муси словом»** (Жінки, 164). Те ж стосується й прославлення, яким гори й птахи славили Господа разом із Давудом. Усевишній сказав: **«І Ми підкорили гори й птахів для того, щоб вони славили Нас разом із Давудом»** (Пророки, 79). Згадується й те, що в Аллах пом'якшив для Давуда залізо: **«Ми пом'якшили для нього залізо!»** (Саба,

1 Муслім, 532.

10), а Сулейману підкорив вітер та джинів: **«[Ми підкорили] Сулейману вітер, який зранку долав шлях тривалістю в місяць, і ввечері долав шлях тривалістю в місяць. Аллах сказав: «Ми відкрили для нього джерело міді. Були серед джинів такі, які працювали перед ним із дозволу Господа його!»** (Саба, 12). Також згадується й знання Сулейманом мови птахів: **«Сулейман був спадкоємцем Давуда. Він сказав: «О люди! Ми знаємо мову птахів і нам дано все!»** (Мурахи, 16).

Треба вірити в кожную звістку про посланців, яку розповів Аллах. Це стосується і суперечки між посланцями та їхніми народами, і допомоги Аллаха Його посланцям та їхнім послідовникам. Про це розповідає історія Муси й Фірауна, Ібрагіма та його народу, історії Нуха, Гуда, Саліха, Шуайба, Лута та їхніх народів. Про це говорить ще й історія Юсуфа, його братів та жителів Єгипту, історія Юнуса та його народу. У Корані й Сунні згадується іще чимало таких історій, в кожную з яких необхідно вірити. Саме так стає справжньою віра в посланців – як у загальному, так і в конкретних деталях. А Всевишній Аллах знає про це краще.

Тема 4

Наші обов'язки перед посланцями Аллаха

Мусульманській громаді треба належно шанувати посланців Аллаха, Який дарував їм високе становище у релігії та шляхетне місце біля Себе Самого, а також пошанував прекрасним обов'язком передачі одкровення й релігійного закону всім творінням. Ось деякі з наших обов'язків:

1) Треба вірити в усе, з чим вони прийшли, а також у те, що одкровення дано їм від Господа

Не можна віддавати перевагу одним посланцям над іншими. Усевишній сказав: **«Ми відсилали посланців для того, щоб їм корилися з дозволу Аллаха»** (Жінки, 64), **«Коріться Аллаху, коріться Посланцю, пильнуйте! Якщо відвернетесь ви, то знайте, що обов'язок Посланця Нашого — лише ясна звістка!»** (Трапеза, 92), **«Воістину, ті, які не вірують в Аллаха та Його посланців, намагаються провести межу між Аллахом та Його посланцями і говорять: «Ми віримо в одних, та не віримо в інших», прагнучи обрати середній шлях. Вони — справжні невіруючі»** (Жінки, 150-151). Отож, слід вірити в усе, із чим прийшли посланці.

Варто знати, що ніхто з джинів та людей не повинен іти шляхом попередніх посланців після того, як до всіх без винятку було відіслано Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!). Релігійний закон, із яким він прийшов, скасовує дію всіх попередніх законів, тому єдиний правильний шлях — це шлях нашого шляхетного Посланця, мир йому й благословення Аллаха. Усевишній сказав: **«Хто шукає іншої релігії замість ісламу, від того не буде прийнято, а в наступному житті він буде серед тих, хто втратив усе!»** (Родина Імрана, 85), **«Ми відіслали тебе до всіх людей як доброго вісника й застерігача, але ж більшість людей не знає!»** (Саба, 28), **«Скажи: о, люди! Я — посланець Аллаха до вас усіх»** (Загорожі, 158).

2) Треба любити всіх посланців та стерегтися неприязного ставлення до них

Усевишній сказав: «Ті, які беруть своїм покровителем Аллаха та Посланця Його й ті, які увірували, воістину, є вони прихильниками Аллаха, і вони — переможці!» (Трапеза, 56), «Віруючі чоловіки та жінки — приятелі одні одним» (Каяття, 71). Про віруючих тут говориться як про тих людей, що люблять одне одного, а найбільше люблять посланців Аллаха, яких Господь пошанував високим становищем у вірі. Також Аллах застеріг від неприязні до Своїх посланців, згадавши її поряд із неприязню до самого Господа та Його ангелів, а також передбачивши за це відповідне покарання. Усевишній сказав: «Якщо хто є ворогом Аллаху, ангелам Його, посланцям Його, Джібрілу та Мікаїлу, то, воістину, Аллах — ворог невіруючих!» (Корова, 98).

3) Необхідно вірити в те, що посланці Аллаха мають перевагу перед іншими людьми

Жодне інше творіння Аллаха не досягало такого рівня моральних якостей та богобоязливості, як посланці, адже Господь обрав їх, тоді як усі інші мусять докладати для цього чимало зусиль. Усевишній сказав: «Аллах обрав посланців і серед ангелів, і серед людей. Воістину, Аллах — Всечуючий, Всевидячий!» (Хаддж, 75), «Такі докази Ми дали Ібрагіму проти його народу. Ми підносимо на вищий ступінь, кого побажаємо» (Худоба, 83). Згадавши багатьох пророків і посланців, Господь сказав: «Усіх їх Ми піднесли над жителями світів» (Худоба, 83). У першій темі ми вже розглядали це питання.

У Сунні також згадується той факт, що рівня посланців не досягав ніхто із творинь. Аль-Бухарі й Муслім переказали хадіс від Абу Гурайри, де Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Ніхто не має права говорити, що він кращий за Юнуса бін Матту»⁽¹⁾. Також у версії аль-Бухарі говориться: «Хто скаже, що він кращий за Юнуса бін Матту, той скаже неправду»⁽²⁾.

1 Аль-Бухарі, 3416, Муслім, 2376. Версія аль-Бухарі.

2 Аль-Бухарі, 4604.

Один коментатор хадісів сказав: «Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), сказав це для того, щоб ніхто із невігласів не намагався принизити пророка Юнуса (мир йому) через ту історію, яка розповідається у Корані». Учені відзначили, що ця історія насправді жодним чином не применшує значення пророцтва, яким Аллах відзначив Юнуса. Господь сказав: **«Ось Зун-Нун пішов розгніваний і думав, що Ми не здолаємо його, але в темряві він заголосив: «Немає бога, крім Тебе! Преславний Ти! Воістину, я був несправедливим!» Ми відповіли йому та врятували від розпачу. Так Ми рятуємо віруючих!»** (Пророки, 87-88), **«Воістину, Юнус – один із посланців»** (Вишикувані в лави, 139).

4) Віра в те, що одні посланці мають перевагу над іншими, якою їх наділив сам Аллах

Усевишній сказав: **«Такими є посланці. Одним із них Ми віддали перевагу над іншими. Є серед них такі, з якими говорив Аллах, а деяких Він підніс на [вищі] ступені»** (Корова, 253). Ат-Табарі в своєму тлумаченні до цього аяту висловився так: «Господь говорить, що Він віддав одним із них перевагу над іншими. З деякими Аллах говорив, наприклад, із Мусою, мир йому, а інших підніс через чудеса й високе становище». Визнання такого високого становища, згаданого в Корані й Сунні, також належить до наших обов'язків перед посланцями.

5) Ще один обов'язок віруючих перед посланцями – молитва за благословення й мир для них

Аллах наказав людям це робити й сповістив, що цілі народи будуть згадувати посланців добрими словами. Усевишній сказав про Нуха так: **«А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про нього. Мир Нуху серед світів!»** (Вишикувані в лави, 78-79). Це ж саме стосується Ібрагіма: **«А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про нього. Мир Ібрагіму!»** (Вишикувані в лави, 108-109), Муси та Гаруна: **«А наступним поколінням Ми залишили [добру згадку] про нього. Мир Мусі та Гаруну!»** (Вишикувані в лави, 119-120), **«Мир посланцям!»** (Вишикувані в лави, 181).

Пояснюючи слова Усеишнього про Нуха, ібн Касір сказав: «Добра згадка про Нуха та його слава – це прохання про мир для нього від усіх народів». Імам ан-Нававі наголосив на тому, що всі вчені допускають прохання про благословення для всіх пророків та навіть вважають це бажаним учинком. Ан-Нававі сказав: «Учені одностайно вважають, що потрібно просити благословення для нашого Пророка Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!). Так само вчені вважають, що можна просити благословення й для інших пророків та ангелів. Що стосується усіх інших людей, то цього не робиться».

У цій темі ми згадали обов'язки віруючих перед посланцями, наведені в Корані та Сунні й відзначені мусульманськими вченими. А Всевишній Аллах знає про це краще!

Тема 5

Посланці, яких названо «рішучими»

Посланці, яких названо «рішучими» – це тверді духом і витривалі люди. Усевишній сказав: **«Терпи – так, як терпіли рішучі посланці»** (аль-Ахкаф, 35).

Учені тлумачать цей аят по-різному. Дехто вважав, що маються на увазі загалом усі посланці, а не якась частина. Ібн Зайд сказав: «Усім посланцям була притаманна виняткова рішучість. Аллах обирав для пророцтва тільки рішучих, твердих духом, впевнених та надзвичайно розумних людей».

Інші вчені вважали, що до «рішучих» належить п'ять посланців – Нух, Ібрагім, Муса, Іса та Мухаммад (мир їм та благословення Аллаха!). Син Аббаса сказав: «Рішучі посланці – це наш Пророк, мир йому й благословення Аллаха, а також Нух, Ібрагім, Муса та Іса». Так само вважав Муджагід, Ата аль-Хурасані та чимало вчених наступних поколінь.

У двох місцях Корану Аллах згадав цих посланців разом. Саме ці аяти підтверджують другу думку. Вперше вони згадані в сурі «Військові загони»: **«Ось Ми взяли завіт із пророками: з тобою, з Нухом, з Ібрагімом, із Мусою та Ісою, сином Мар'ям. Ми уклали з ними суворий завіт»** (Військові загони, 7).

Вдруге ці посланці згадані в сурі «Рада»: **«Він встановив вам у релігії те, що заповів Нуху, те, що Ми відкрили тобі, те, що Ми заповіли Ібрагіму, Мусі та Ісі: «Тримайтеся релігії та не розходьтеся поміж собою в ній!»** (Рада, 13). В одному тлумаченні говориться: «Ці посланці згадуються по-особливому, адже Господь пошанував їх переказом релігійних законів, а також тому, що вони належать до рішучих».

Ці п'ятеро посланців – найкращі серед усіх інших та найліпші серед людей взагалі. Переказують, що Абу Гурайра (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав: «Найкращі серед дітей Адама – Нух, Ібрагіма, Іса, Муса та Мухаммад. А Мухаммад – найкращий із них усіх, мир їм та благословення Аллаха!»⁽¹⁾

1 Аль-Баззар, «Кашф аль-Астар», 3/114, аль-Гайсамі,

Також першість Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) підтверджується ще одним хадісом Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «У День Воскресіння я буду провідником усіх дітей Адама, першим, хто вийде з могили, першим, хто буде заступатись за інших та чиє заступництво приймуть»⁽¹⁾.

= «Муджамма аз-Заваїд», 8/255 («У списку передавачів є люди із Сахіх аль-Бухарі»), аль-Хакім («Достовірний існад», з чим погодився й аз-Загабі), «аль-Мустадрак», 2/546.

1 Муслім, 2278, Абу Давуд, 5/38, 4673.

Тема 6

Особливі риси, притаманні нашому Пророку Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!), обов'язки громади перед ним, а також пояснення того, що побачити Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) уві сні – істина

А) Особливі риси, притаманні нашому Пророку (мир йому й благословення Аллаха!)

Усевишній Аллах пошанував цими рисами нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), віддавши йому перевагу перед всіма іншими посланцями та жителями світів узагалі. Ось деякі з них:

1) Всезагальність його послання, яке без винятку стосується усіх людей та джинів

Усевишній сказав: **«Ми відіслали тебе до всіх людей як доброго вісника й застерігача»** (Саба, 28), **«Благословенний Той, Хто зіслав Розрізнення своєму рабу, щоб він був застерігачем для світів!»** (Фуркан, 1). Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!): **«Світи – це джини й люди»**. У хадісі, переказаному Абу Гурайрою (нехай буде вдоволений ним Аллах!), Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: **«Я маю перевагу над іншими пророками у шести справах: мені дано найбільш змістовні слова; я перемагаю страхом [у серцях ворогів]; мені дозволено брати військову здобич; уся земля зроблена для мене чистою і стала місцем для поклоніння; мене відіслано до всіх творінь; я – останній пророк»**⁽¹⁾. У іншому хадісі з **«Сахіх»** Муслім, переказаному Абу Гурайрою (нехай буде вдоволений ним Аллах!), Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: **«Клянуся Тим, у Чийй руці душа Мухаммада, що кожен юдей та християн, який почує мої слова, але помре, так і не повіривши в те, із чим мене відіслано, буде одним із жителів пекла»**⁽²⁾.

1 Муслім, 523.

2 Муслім, 153.

2) Посланець Аллаха – «печатка» пророків та посланців, тобто останній серед них

Про це свідчать тексти Корану й Сунни. Усевишній сказав: **«Мухаммад — не батько когось із ваших чоловіків, але Посланець Аллаха й Печатка пророків! Аллах про кожну річ Знаючий!»** (Військові загони, 40).

Аль-Бухарі й Муслім переказали хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Порівняння мене з іншими пророками – це як притча про чоловіка, що збудував красивий будинок, але в куток не поклав одного каменя. Люди будуть ходити навколо цього будинку, дивуватись і питати: чому ти не поклав цього каменя? Той камінь – це я, останній пророк»⁽¹⁾. Керуючись цими текстами, вся ісламська громада підтверджує цю істину, як і ту, що кожен, хто після приходу Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) претендуватиме на пророцтво, заслуговує смертної кари. Аль-Алусі сказав: «Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) – печатка пророків, як про це говорить Коран, Сунна та, як підтвердження, уся ісламська громада. Кожен, хто претендуватиме на протилежне, заслуговує на смертну кару».

3) Аллах підтримав Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) одним із найдивовижніших чудес – Великим Кораном, словом Аллаха, яке непідвладне жодним змінам

Коран буде серед ісламської громади доти, доки Аллах не вирішить узяти його до Себе. Усевишній сказав: **«Якби люди й джини об'єдналися разом для того, щоб створити щось подібне Корану, то вони не зробили б цього, навіть допомагаючи одне одному!»** (Нічна подорож, 88), **«Невже їм не достатньо того, що Ми зіслали тобі Писання, яке ти їм читаєш? Воістину, в цьому — милість і нагадування для віруючих людей!»** (Павук, 51). У «Сахіхах» наводиться хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!): **«Не було жодного пророка, якому Аллах не**

1 Аль-Бухарі, 3535, Муслім, 2286. Версія аль-Бухарі.

дарував би знамень, у які можуть повірити люди. Мені ж Аллах дарував одкровення, тож я сподіваюсь, що в День Воскресіння у мене буде більше послідовників, ніж у них»⁽¹⁾.

4) Громада Пророка Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) найкраща з усіх інших та займе найбільше місць у раю

Усевишній сказав: **«Ви — найкраща громада, створена серед людей: ви наказуєте добре, забороняєте неприйнятне та віруєте в Аллаха!»** (Родина Імрана, 110). Переказують, що Муавія бін Хайда аль-Кушайрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) чув, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) коментував цей аят так: «Ви – остання із семидесяти громад, найкраща й найшанованіша Аллахом!»⁽²⁾ У двох «Сахіхах» переказують хадіс від Абд Аллаха бін Масуда (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) запитує: «Чи хочете ви бути четвертиною всіх жителів раю?» Йому відповіли: «Так». Він запитав: «Чи хочете ви бути третиною всіх жителів раю». Йому відповіли: «Так». Він запитав: «Чи хочете ви бути половиною всіх жителів раю?» Йому відповіли: «Так». Тоді Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Клянуся Тим, у Чийй руці душа Мухаммада, я маю надію, що ви займете половину раю. Адже до раю може ввійти тільки віруюча душа. Але порівняно із багатобожниками ви – наче як біла волосина на шкірі чорного бика, або наче як чорна волосина на шкірі рудого бика»⁽³⁾.

5) У День Воскресіння Мухаммад (мир йому й благословення!) буде провідником усіх людей

Переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «У День Воскресіння я буду провідником усіх дітей Адама, першим, хто вийде з могили, першим, хто буде заступатись за інших та чие заступництво приймуть»⁽⁴⁾.

1 Аль-Бухарі, 4981, Муслім, 152.

2 Ахмад, 4/447, ат-Тірмізі, 5/226, 3001 («Хороший хадіс»), аль-Хакім («Достовірний хадіс», з чим погодився й аз-Загабі).

3 Аль-Бухарі, 6528, Муслім, 221.

4 Муслім, 2278, Абу Давуд, 5/38, 4673.

6) Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!) дано право найбільшого заступництва, відповідальність за яке будуть перекладати один на одного навіть найкращі посланці

Саме це мається на увазі під «преславним місцем» у словах Усевишнього: **«Можливо, Господь твій дарує тобі преславне місце!»** (Нічна подорож, 79). Чимало сподвижників та їхніх послідовників пояснювали це «преславне місце» як право заступництва – Хузайфа, Сальман, Анас, Абу Гурайра, ібн Масуд, Джабір бін Абд Аллах, ібн Аббас, Муджагід, Катада та інші. Катада, зокрема, сказав: «Учені вважають, що «преславне місце» – це заступництво в День Воскресіння».

Про заступництво також говорить Сунна, зокрема в довгому хадісі, переказаному аль-Бухарі й Муслімом від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить, що Нух, Ібрагім, Муса та Іса знайдуть привід відмовитись від заступництва, сказавши: «я – не той». Далі в цьому хадісі говориться: «Тоді вони прийдуть до мене, тож я піду просити дозволу на зустріч із Господом. Господь дозволить мені. Побачивши Свого Господа, я схилю перед ним коліна й буду в такому становищі доти, доки Він побажає. Тоді Господь скаже: «Піднімись, Мухаммаде! Говори, і тебе почують, проси, і тобі буде дано, заступайся, і твоє заступництво буде прийнято». Далі я почну славити Господа словами, яких Він мене навчить, а потім буду заступатись»⁽¹⁾.

7) Пророку Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!) доручать нести прапор Хвали – справжній прапор, який буде нести в День Воскресіння тільки Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), адже він прославляв Аллаха так, як ніхто інший

Про цей прапор говорили деякі вчені. Згадується він ще й у Сунні як велика чеснота нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) переказують, що Посланець Аллаха (мир йому

1 Аль-Бухарі, 3340, Муслім, 193.

й благословення Аллаха!) сказав: «У День Воскресіння я буду провідником усього людства. У моїй руці буде прапор – прапор слави, яким я не хизуюсь. Усі пророки, починаючи від Адама, у той день будуть під цим прапором. Я буду першим, хто вийде із землі, але я не хизуюсь цим»⁽¹⁾.

8) Мухаммад (мир йому й благословення Аллаха!) отримає найвищий ступінь у раю

Переказують від Абд Аллаха, сина Амра бін аль-Аса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що він чув, як Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Коли ви почуєте голос м'єдзина, то повторюйте його слова, а потім просіть для мене благословення. Адже того, хто попросить за мене благословення, Аллах благословить десять разів. Також просіть для мене найкращого становища в раю, яке буде даровано тільки одному рабу Аллаха. Я маю надію, що ним буду я. Хто проситиме для мене цього місця, за того я заступлюся»⁽²⁾.

У Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) є й чимало інших особливих чеснот, які вказують на його високе місце перед Аллахом, а також у земному й наступному житті.

Б) Обов'язки громади перед Пророком (мир йому й благословення Аллаха!)

Таких обов'язків чимало, і деякі з них уже згадувались, зокрема тоді, коли йшлося про шанування посланців. Тут ми згадаємо ще кілька обов'язків, які стосуються конкретно громади Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!):

1) Віра в усі аспекти його пророцтва, а також переконання, що його послання скасовує дію всіх попередніх послань

Ця віра включає в себе віру в те, що він розповів, покору тому, що він наказав, відмову від того, що він заборонив, а також поклоніння Аллаху тільки так, як установив сам Господь.

1 Ат-Тірмізі, 5/587, 3615, який сказав, що цей хадіс – хороший та достовірний. Схожий хадіс передав Імам Ахмад у «Муснаді».

2 Муслім, 384.

Доказом цьому слугує чимало текстів Корану й Сунни. Усевишній сказав: **«Тож увіруйте в Аллаха, Його Посланця і світло, яке зіслали Ми!»** (Взаємний обман, 8), **«Тож увіруйте в Аллаха та Його Посланця — неписьменного пророка, який увірував у Аллаха та Його слово. Йдіть же за ним — можливо, підете ви прямим шляхом!»** (Загорожі, 158), **«Тож візьміть те, що дав вам Посланець, та не чіпайте того, що він заборонив вам»** (Зібрання, 7).

Переказують від сина Умара (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Мені наказано боротися з людьми доти, доки вони не засвідчать, що немає бога, крім Аллаха, і що Мухаммад – посланець Аллаха, не звершуватимуть обрядової молитви та не даватимуть обрядової милостині. Якщо вони зроблять це, то захистять від мене самих себе й своє майно, крім тих випадків, які передбачені ісламом. Відплатить же їм тільки Аллах!»⁽¹⁾

2) Віра в те, що Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) успішно виконав свою місію та доніс послання, переказавши добрі поради своїй громаді

Немає такого добра, до якого він не закликав би свою громаду, і немає такого зла, від якого він не застеріг би свою громаду. Усевишній сказав: **«Сьогодні Я завершив вам вашу релігію, довів до кінця Свою милість до вас і схвалив іслам як вашу релігію»** (Трапеза, 3). У хадісі, переказаному від Абу Дарда, Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Клянуся Аллахом, я залишаю вас на такому світлому шляху, який буде однаковим уночі й удень»⁽²⁾.

Сподвижники засвідчили, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) переказав послання Аллаха. Вони зробили це на найбільшому зібранні, яке відбулося під час прощального паломництва. Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) пояснив їм заборонені й обов'язкові речі, а також закликав

1 Аль-Бухарі, 25, Муслім, 22.

2 Ібн Маджа («Вступ»), 4/1, 5.

триматися Писання Аллаха. Далі Мухаммад (мир йому й благословення Аллаха!) запитав: «Що ви скажете тим, хто буде у вас про мене запитувати?» Сподвижники сказали: «Ми засвідчимо, що ти успішно доніс своє послання, переказавши нам добру пораду». Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) підняв вказівний палець до неба, а потім вказав ним на людей та тричі сказав: «О Аллах! Будь же свідком!» Абу Зарр (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав: «Коли Мухаммад (мир йому й благословення Аллаха!) залишив нас, навіть птах у небі змахом свого крила нагадував нам про те знання, якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) навчив нас»⁽¹⁾. Існує й чимало інших переказів на цю тему, які належать першим мусульманам (нехай буде милостивий до них Аллах!).

3) Треба любити Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) й віддавати йому перевагу перед самим собою та перед іншими творіннями

Загалом потрібно любити всіх пророків та посланців, але місце нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) особливе. Саме тому Посланця Аллаха треба любити сильніше за всіх інших людей, сильніше за синів, батьків та інших родичів, та навіть сильніше за самого себе. Усевишній сказав: **«Скажи: «Якщо ваші батьки, діти, брати, дружини, родини, накопичене майно, торгівля — застою в якій боїтесь — і любі вам житла миліші за Аллаха, Його Посланця й зусиль на Його шляху, то чекайте, поки Аллах не явить наказу Свого! Аллах не веде прямим шляхом людей нечестивих!»** (Каяття, 24). Усевишній Аллах порівняв любов Свого Посланця (мир йому й благословення Аллаха!) з любов'ю до Нього Самого, погрожуючи тим, хто віддає перевагу перед Аллахом та Його Посланцем своєму майну, своїм рідним та дітям: **«то чекайте, поки Аллах не явить наказу Свого! Аллах не веде прямим шляхом людей нечестивих!»** (Каяття, 24).

У двох «Сахіхах» переказується хадіс від Анаса (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Посланець Аллаха (мир йому

1 Муслім, 1218 (хадіс від Джабіра бін Абд Аллаха).

й благословення Аллаха!) говорить: «Не увірує ніхто з вас, поки не полюбить мене сильніше за свого батька, сина та всіх інших людей»⁽¹⁾. Також переказують від Умара (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що він сказав Пророку (мир йому й благословення Аллаха!): «О Посланець Аллаха! Я люблю тебе сильніше за все, крім самого себе». Але Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ні, клянуся Тим, у Чийй руці моя душа, сильніше за самого себе!» Тоді Умар відповів: «Клянуся Аллахом, тепер я люблю тебе сильніше за самого себе!» І тоді Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) відповів: «Тепер, Умар!»⁽²⁾

4) Необхідно належно шанувати Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), адже цей обов'язок також згаданий у Корані

Всевишній сказав: **«Щоб ви увірували в Аллаха та Його Посланця, поважали його та шанували»** (Перемога, 9), **«Увірують у нього, шануватимуть його, допомагатимуть йому й підуть за світлом, яке буде зіслано йому, — вони матимуть успіх!»** (Загрожі, 157). Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) сказав: «шануватимуть його — це хвалитимуть його, поважатимуть його — це звеличуватимуть його». А Катада сказав: «шануватимуть його — це допомагатимуть йому, поважатимуть його — візьму його собі за пана, як наказав Аллах!» Також Усевишній сказав: **«О ви, які увірували! Не намагайтесь випередити Аллаха та Його Посланця!»** (Кімнати, 1), **«Не звертайтеся до Посланця так, як ви звертаєтесь один до одного»** (Світло, 63). Муджагід сказав: «Їм наказано звертатись до нього лагідно й смиренно — «О Посланець Аллаха», а не похмуро говорити «О Мухаммад». Сподвижники були чудовим прикладом того, як саме потрібно звеличувати Пророка (мир йому й благословення Аллаха!).

Усама бін Шурайк сказав: «Одного разу я прийшов до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), а сподвижники сиді-

1 Аль-Бухарі, 15, Муслім, 44.

2 Аль-Бухарі, 6632 (хадіс від Абд Аллаха бін Гішама).

ли навколо так, наче на їхніх головах були птахи». Після смерті Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) треба звеличувати так само, як і за життя. Каді Ійад сказав: «Знай, що повага, звеличення та шанування Пророка (мир йому й благословення!) повинні зберігатися і після його смерті. Це стосується тих випадків, коли його Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) згадують, переказують хадіси, чують його ім'я та перекази про життя. Це ж саме стосується і його сім'ї, родини, а також сподвижників».

5) Треба якнайчастіше просити благословіння й миру для Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), відповідно до наказу Аллаха

Усевишній сказав: «Воістину, Аллах і Його ангели благословляють Пророка! О ви, які увірували! Благословляйте Пророка й вітайте його миром!» (Наговпи, 56). Аль-Мубаррід сказав: «Благословення – це вияв милості. Йдеться про милість від Аллаха. Ангели також просять Аллаха про милість!» Переказують від Абд Аллаха, сина Амра бін аль-Аса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто попросить для мене благословення, того Аллах благословить десять разів»⁽¹⁾. Також переказують від Алі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Скупим можна назвати того, хто, коли про мене згадують, не просить для мене благословення»⁽²⁾. І хоча молитва про благословення – наш обов'язок перед усіма пророками, благословення за Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) належить до спеціальних та особливих обов'язків ісламської громади. Учені однозначно висловилися на користь того, що прохання про благословення для Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) вважається обов'язком, а деякі навіть стверджували, що ці висловлювання вчених належать до категорії одностайних. Каді Ійад сказав: «Знай, що благословення для Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) – загальний

1 Муслім, 384.

2 Ат-Тірмізі, 5/551, 3546 («Хороший, достовірний хадіс»), Ахмал 1/201.

обов'язок, який повинен здійснюватися постійно. Усі провідники й вчені нашої громади одностайно переконані в цьому».

6) Необхідно вірити в те, що нашому Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) притаманні високі й особливі риси

Частину з них ми вже згадували на початку цієї теми. Треба розповідати про них людям, а також навчати цьому дітей та виховувати їх у дусі любові та звеличення Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!).

7) Треба уникати перебільшення й надмірності у звеличенні Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), які надзвичайно болісні для нього

Усевишній наказав своєму Пророку (мир йому й благословення Аллаха!), щоб Він звернувся до своєї громади: «Скажи: «Воістину, я — така сама людина, як і ви. Тільки відкрито мені, що Бог ваш — Бог єдиний. І хто сподівається на зустріч із Господом своїм, то нехай робить добрі справи й не додає Господу своєму рівного в поклонінні!» (Печера, 110), Скажи: «Я не говорю вам, що в мене скарбниці Аллаха та що я знаю потаємне. І не говорю вам, що я — ангел. Я йду за тим, що відкрито мені» (Худоба, 50).

Аллах наказав своєму Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) пояснити своїй громаді, що він — тільки Посланець Аллаха, в якому немає чогось особливо божественного чи ангельського. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) застерігав свою громаду від надмірності в його шануванні. У «Сахіх» аль-Бухарі переказується хадіс від Умара бін аль-Хаттаба (нехай буде вдоволений ним Аллаха!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не звеличуйте мене так, як християни звеличують Ісу, сина Мар'ям; я — лише раб Аллаха й Посланець Його»⁽¹⁾. Ібн аль-Асір зауважив, що під «звеличенням» мається на увазі порушення допустимих меж у прославленні. Також переказують від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!): «Один чоловік прийшов до Пророка (мир йому й благословення

1 Аль-Бухарі, 3445.

Аллаха!) та сказав: «Так побажав Аллах і ти! На це Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Невже ти додаєш Аллаху рівних? Ні, так побажав тільки Аллах!»⁽¹⁾ Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), застерігав від приписування йому тих рис, котрі притаманні тільки Всевишньому Господу. Існують ще й інші вияви перебільшення, заборонені шаріатом.

Деякі види надмірного шанування Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) навіть сягають рівня багатобожжя. Наприклад, звертання до Пророка в молитві: «О Посланець Аллаха! Зроби те й те!» Із подібними молитвами можна звертатись тільки до Аллаха.

Забороняється робити жертвопринесення Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!), давати йому обітниці, обходити навколо його могили чи звершувати в її напрямі молитву. Аллах заборонив звертатись із поклонінням до будь-кого з творінь. Господь сказав: «Скажи: «Воістину, моя молитва й виконання обрядів, моє життя й смерть — це все належить Аллаху, Господу світів! Немає рівного Йому. Саме це наказано мені, і я — перший із відданих Йому!» (Худоба, 162-163).

8) Одним із обов'язків мусульманської громади перед Пророком Мухаммадом (мир йому й благословення Аллаха!) є любов до його сподвижників, членів родини, дружин та наближених

Забороняється проклинати їх чи якимось образом. Аллах зробив обов'язком цієї громади любов до сподвижників, прохання за прощення для них та молитву про те, щоб у серцях їхніх наступників не з'являлося ненависті до них. Усевишній Аллах сказав, згадавши переселенців із Мекки (мугаджирів) та мединців (ансарів): «Ті, що прийдуть після них, скажуть: «Господи наш! Прости нас братів наших, які увірували раніше за нас! І не дай серцям нашим сповнитися ненавистю до тих, хто увірував [раніше]! Господи наш! Ти — Смиренний, Милосердний!» (Зібрання, 10). Про членів родини Пророка (мир йому й благосло-

1 Ахмад, 1/214. Схожий хадіс переказав ібн Маджа (2117).

вення Аллаха!) Аллах сказав: **«Я не прошу у вас за це винагороди, окрім любові заради родинного зв'язку»** (Рада, 23). У тлумаченні цього аяту говориться, що від віруючих не вимагається ніякої винагороди, крім любові до родичів Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Муслім у «Сахіх» наводить хадіс від Зайда бін Аркама (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) читає людям проповідь: «Слухайте, о люди! Я – тільки людина. Скоро вже прийде ангел смерті, і я відповім на його заклик. Залишаю вам дві вагомі речі. Перша – Писання Аллаха, в якому знайдете прямий шлях та світло. Тримайтеся ж Писання Аллаха щонайсильніше!» А далі, сказавши про необхідність іти за Писанням Аллаха, Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Друга річ – це моя родина. Ставтеся до неї, пам'ятаючи про Аллаха! Ставтеся до неї, пам'ятаючи про Аллаха! Ставтеся до неї, пам'ятаючи про Аллаха!»⁽¹⁾

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) закликав віруючих якнайкраще ставитись до його родини, знаючи про їхню честь, гідність та права. Так само Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) закликав добре ставитись до сподвижників та забороняв їх ображати. Переказують від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не ображайте моїх сподвижників, адже навіть якщо хтось із вас витратить золота розміром із гору Ухуд, все одно не досягне навіть мудда одного з них»⁽²⁾. Цей хадіс переказали аль-Бухарі й Муслім. Оскільки всі прихильники Сунни однозначно вважають любов до сподвижників Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), його дружин та інших членів родини великою основою віри, то будь-який вияв ненависті до них є ознакою ересі. Абу Зар сказав: «Якщо ти побачиш якогось чоловіка, що принижує гідність когось зі сподвижників Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), то знай, що цей чоловік – еретик». Імам Ахмад сказав так: «Якщо ти по-

1 Муслім, 2408.

2 Аль-Бухарі, 3673, Муслім, 2541. Версія аль-Бухарі.

бачиш якогось чоловіка, що погано відгукується про когось зі сподвижників Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), то вкажи йому на те, що він відходить від ісламу».

Тут ми згадали деякі з обов'язків нашої громади перед Посланцем Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!). Нехай же Усевишній Аллах допомагає нам та нашим братам гідно виконувати ці обов'язки!

В) Пояснення того, що побачити Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) уві сні – істина

Сунна вказує на те, що Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) можна побачити уві сні. Це означатиме, що його поява у сні справжня.

Переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто бачив мене уві сні, той побачив мене насправді. Шайтан не може уподібнитись мені»⁽¹⁾. У іншій версії цього хадісу говориться так: «Хто побачить мене уві сні, той побачить мене вживу, адже шайтан не уподібнюється мені»⁽²⁾. Аль-Бухарі повідомив, що ібн Сірін прокоментував це так: «Якщо хтось бачить Пророка саме в його образі». Також переказують від Джабіра бін Абд Аллаха, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто бачив мене в сні, той бачив мене насправді. Шайтан не може уподібнитись мені»⁽³⁾.

Хадіси вказують на те, що Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) можна справді побачити уві сні, адже шайтан не може йому уподібнитись. Але слід пам'ятати про те, що істинним може бути те видіння, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) постає в своєму справжньому образі. В усіх інших випадках сон не вважається правдивим, адже, як сказав цитований аль-Бухарі ібн Сірін, необхідно, щоб Пророк (мир

1 Муслім, 2266.

2 Аль-Бухарі, 2993, Муслім, 2266.

3 Муслім, 2268.

йому й благословення Аллаха!) з'являвся у сні в його справжньому вигляді. Аль-Хакім наводить хадіс від Асіма бін Кулайба, який повідомив, що його батько розповідав: «Я сказав ібн Аббасу, що бачив у сні Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Той сказав, що я описав його вигляд. Тоді я згадав аль-Хасана бін Алі й сказав, що той був на нього схожий. Ібн Аббас відповів, що це справді так»⁽¹⁾. Ібн Хаджар відзначив, що список передавачів цього хадісу прийнятний.

Переказують від Айюба: «Коли Мухаммаду (мається на увазі ібн Сірін) розповідали, що якийсь чоловік бачив уві сні Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), він просив описати його вигляд. І коли хтось наділяв Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) рисами, яких той не знав, ібн Сірін відповідав: «Ти не бачив його!» Цей хадіс переказав у «Фатх» ібн Хаджар, позначивши його як «достовірний».

Що стосується слів Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) «хто побачить мене в сні, той побачить мене вживу», то вираз «побачить мене вживу» вчені розуміють у трьох можливих варіантах:

1) Йдеться про уподібнення, як про це говориться в хадісі, переказаному Муслімом від Абу Гурайри (нехай буде вдоволенний ним Аллаха!): «наче бачив мене вживу».

2) Ці слова стосуються тільки сучасників Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!), які увірували в нього раніше, ніж бачили.

3) Йдеться про День Воскресіння. Тому в того, хто побачив його в сні, у День воскресіння буде риса, якої не буде в того, хто його не побачив. Та Всевишній Аллах знає про це краще.

1 Аль-Хакім, 4/393. Аз-Загабі назвав цей хадіс «достовірним».

Тема 7

Останнє послання й пояснення того, що після Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) вже не буде пророків

Раніше про це вже йшла мова, зокрема тоді, коли йшлося про риси Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Віра в те, що саме він завершує собою послання Аллаха до людства приносить для мусульман важливі плоди. Серед них:

1) Утвердженість релігійного закону та повнота віри

Це питання надзвичайно важливе для мусульманської громади, а тому Господь, виявивши Свою милість, сказав: **«Сьогодні Я завершив вам вашу релігію, довів до кінця Свою милість до вас і схвалив іслам як вашу релігію»** (Трапеза, 3).

Цей аят було зіслано Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) під час прощального паломництва, незадовго до його смерті. Таким чином Усевишній розкрив усю повноту релігійного закону. Через цей аят юдеї навіть почали заздрити мусульманам, адже, як переказують аль-Бухарі й Муслім, один юдей прийшов до Умара (нехай буде вдоволений ним Аллах!) та сказав: «У вашому писанні є такий аят, що, якби він був у нас, то ми зробили б день його зіслання святом!» Умар запитав: «Що це за аят?» Юдей сказав: «Сьогодні Я завершив вам вашу релігію»⁽¹⁾. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) пояснював це питання через притчу про красиву фортецю, у якої не вистачало тільки кутового каменю. Його послання й було цим каменем, який завершив собою всю споруду. Отож, не можна нічого ні додати, ні відняти від цієї релігії – так само, як не можна щось додати чи щось відняти в тієї фортеці. Про особливості послання нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) уже йшлося раніше.

2) Міцна віра в те, що ця релігія не зміниться ніякою іншою, і що цей закон – закон Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) – вже не буде скасовано іншим пророком

1 Аль-Бухарі, 45, Муслім, 3017.

Титул «печатка пророків» означає, що після нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) уже не буде ні нового пророка, ні нового релігійного закону. Прихід Іси (мир йому) перед Судним Днем не заперечує істинності цього твердження, адже Іса (мир йому!) піде тільки шляхом нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), тому що релігійний закон самого Іси (мир йому!) вже був скасований.

3) Однозначне переконання в тому, що кожен, хто називає себе пророком після приходу Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!), говорить неправду

Це переконання вважається одним із найважливіших плодів віри в остаточність пророцтва, адже таким чином мусульманська громада захищає себе від різних лжепророків. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) докладав чималих зусиль, щоб пояснити це людям, відзначивши, що після нього прийде тридцять лжепророків, яких треба стерегтись. Переказують від Саубана (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «У моїй громаді буде тридцять лжепророків. Кожен із них буде вважати себе пророком, але я – печатка пророків, і після мене вже не буде пророка»⁽¹⁾.

4) Можливість появи гідних правителів та вчених цієї громади, які й будуть нею керувати, на відміну від синів Ісраїла, якими керували пророки

Абу Гурайра (нехай буде вдоволений ним Аллах!) переказав, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), говорив: «Синами Ісраїла керували пророки, і коли один із них помирав, на зміну йому приходив інший. Але після мене вже не буде пророка, тож прийде багато халіфів». Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) відповів: «Будьте вірні присязі, яку ви їм давали, та поважайте їхні права. Аллах запитає в них про тих, ким вони керували»⁽²⁾. Халіфи в ісламській громаді – це як пророки в

1 Ат-Тірмізі, 4/499, 2219 («Хороший, достовірний хадіс»). Абу Давуд переказав схожий хадіс від Абу Гурайри: Абу Давуд, 4/329, 4333 – 4334.

2 Аль-Бухарі, 3455, Муслім, 1842. Версія Мусліма.

громаді синів Ісраїла, які керували народом. У ще одному хадісі від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!) розповідається, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Через кожні сто років Аллах буде посилати до цієї громади того, хто оновить її релігію»⁽¹⁾. Історія мусульманської громади підтверджує ці слова, адже релігійне та мирське життя охороняється халіфами, правителями й ученими, які керують людьми на основі релігійного закону, а Господь поновлює ті складові релігії, які з часом забуваються. Усевишній відсилає «поновлювачів», які бережуть книгу Аллаха від спотворень та нерозумних тлумачень. Незважаючи на те, що час пророчих місій уже минув, релігія Аллаха залишається чистою та незмінною. У всіх цих речах виявляється велика милість Аллаха до цієї громади, пошанованої особливим місцем.

Віра в завершеність пророцтва, яка приносить такі корисні плоди, належить до важливих особливостей мусульманської громади. Саме через це переконання мусульмани здобувають силу своєї віри та впевненість іти цим шляхом доти, доки не прийде наказ Аллаха.

1 Абу Давуд, 4/313, 4291, аль-Хакім («Достовірний хадіс, із чим погодився й аз-Загабі»), аль-Мустадрак, 4/522.

Тема 8

**Нічна подорож Посланця Аллаха
(мир йому й благословення Аллаха!)
та свідчення на її користь**

Поняття «аль-ісра» означає «нічна подорож» та походить від «сараа», тобто «подорожувати вночі». Це значення підтверджується вживанням цього поняття. Аль-Хасан сказав: «Я прийшов до тебе вночі, а ти не прийшла». У шаріатському значенні «аль-ісра» – це нічна подорож Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) із Забороненої Мечеті в Мецці до Єрусалимського храму.

Сутність нічної подорожі

Нічна подорож – велике знамення, яким Усевишній Аллах підтримав Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) перед здійсненням переселення до Мекки. Усевишній переніс його на Бураці, в супроводженні Джібріла (мир йому!), із Забороненої Мечеті до Віддаленої Мечеті. Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) прив'язав Бурака до кільця дверей Мечеті, а потім увійшов туди та звершив молитву, будучи імамом усіх пророків. Далі прийшов Джібріл, тримаючи в руках чашу із вином та із молоком. Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) віддав перевагу молоку перед вином, на що Джібріл сказав: «Тебе повели шляхом вродженої природи!» Про нічну подорож розповідають як аяти Корану, так і хадіси Сунни.

Усевишній сказав: **«Раба Свого з Мечеті Забороненої до Мечеті Віддаленої задля того, щоб показати йому частину знамень наших. Ми благословили околиці її, і Він — Всечуючий, Всевидячий!»** (Нічна подорож, 1).

У Сунні переказується хадіс Анаса бін Маліка, який наводить Муслім із посиланням на Сабіта аль-Банані. Згідно із ним, Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «До мене приве-

ли Бурака – високу білу тварину, вищу за віслюка, але меншу за мула. Вона ступала туди, де закінчувався її зір». Я всівся на Бурака й дістався Єрусалиму. Там я прив'язав його до кільця, до якого прив'язували й інші пророки. Потім, увійшовши до мечеті, я зробив молитву в два ракяти. Вийшовши звідти, я побачив Джибріла, мир йому, який підійшов до мене із чашею вина та чашею молока. Я вибрав молоко. Тоді Джибріл (мир йому!) сказав: «Ти обрав вроджену природу!»⁽¹⁾ У іншій частині хадісу говориться про сходження Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) на небо. Про цю історію розповідає й чимало інших хадісів. Загалом від Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) про цей факт чуло понад тридцять сподвижників, які повідомили його величезній кількості своїх послідовників та провідників віри.

Мусульманські вчені всіх поколінь однозначно стверджують про те, що нічна подорож Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) – правда. Про одностайність у цьому питанні говорив Каді Ійад у книзі «аш-Шіфа» та ас-Сафарайїні в книзі «Лаувамі аль-Анвар».

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) звершував нічну подорож духом та тілом, здійснював насправді, а не уві сні. Про це свідчать достовірні перекази, твердження яких підтримується сподвижниками та провідними вченими прихильників Сунни.

Ібн Абу ль-'Ізз аль-Ханафі сказав: «Із хадісу про нічну подорож стає зрозуміло, що Пророк, мир йому й благословення Аллаха, справді був перенесений із Забороненої Мечеті до Віддаленої Мечеті». Каді Ійад підтвердив ці слова, відзначивши: «Більшість перших мусульман вважали, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) здійснив нічну подорож не уві сні, а насправді, і здійснив саме тілом. Про це говорили ібн Аббас, Джабір, Анас, Хузайфа, Умар, Абу Гурайра, Малік бін Саса, Абу Хабба аль-Бадрі, ібн Масуд, ад-Даххак, Саїд бін Джубайр, Катада, ібн аль-Мусайїб, ібн Шігаб, ібн Зайд, аль-Хасан, Ібрагім, Масрук, Муджагід, Ікріма, Ібн Джурайдж. Такої думки трималася й Аїша,

1 Муслім, 136.

а також значна частина наступних учених – ат-Табарі, ібн Ханбал та інші. Погоджуються з цим твердженням більшість наступних учених – правників, передавачів хадісів, теологів, тлумачів Корану.

Один відомий учений, критикуючи погляди тих, хто вважав, що нічна подорож відбувалася двічі, а не один раз, сказав: «Провідники мусульманської громади переказують, що це відбувалося тільки одного разу, а саме в Мецці й уже після початку послання. Дивно, що деякі люди говорять про кілька таких подорожей, адже тоді вийде, що Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) постійно встановлювали обов'язком аж п'ятдесят молитов. Виходить, що, повертаючись до Муси кожного разу й у підсумку зменшивши їхню кількість до п'яти, кожного разу Аллах говорив: «Я зберіг Свій припис і полегшив обов'язок рабів!», але при цьому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) звершував тих самих п'ятдесят молитов. Як це можна уявити?»

Вознесіння та його сутність

Оскільки вознесіння Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) згадується у текстах і словах учених поряд із нічною подорожжю, то нам варто згадати тут ще й про це.

«Аль-мірадж» («вознесіння») походить від слова «аль-урудж», яке, в свою чергу, означає засіб, завдяки якому можна кудись піднятися. Ідеться про щось на зразок драбини, але справжня сутність цього нам не відома. У шаріатському значенні «вознесіння» – це сходження нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) на небеса в супроводі Джібріла (мир йому!). Із Єрусалима Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) піднявся на нижче небо, а потім, через усі інші небеса, на сьоме небо. Там Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) бачив пророків, обмінявшись із ними привітанням. Далі він піднявся аж до «крайнього лотоса», побачивши Джібріла, мир йому, в тому вигляді, в якому його створив Аллах. У ту ніч Аллах зробив обов'язковими п'ять щоденних молитов, а також говорив із Про-

роком (мир йому й благословення Аллаха!). Далі Мухаммад (мир йому й благословення Аллаха!) зійшов на землю. Сходження, яке відбулося в цю ніч, відбувалося насправді, а не уві сні.

Коран і Сунна містять чимало свідчень, які доводять правдивість вознесіння. У Корані Всевишній говорить: **«Невже ж ви будете сперечатись про те, що він бачив? Він бачив ще і його друге сходження — біля окраїнного лотосу, навколо якого знаходиться сад притулку. І тоді накрило лотос те, що накрило. Не відхилився погляд його та не заблукав. Він побачив найбільше знамення свого Господа»** (Зірка, 12-18). Тут Усевишній перелічив ті знамення, якими Він пошанував Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Син Аббаса та Масрук відзначили, що під «накрило лотос те, що накрило», мається на увазі ковдра із золота.

У Сунні про вознесіння розповідається іще детальніше, зокрема в уже цитованому хадісі про нічну подорож. У ньому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Далі мене підняли на небо. Джибріл попросив дозволу увійти. У нього запитали: «Хто ти?» Він сказав: «Джибріл». Далі запитали: «А хто з тобою?» Той сказав: «Мухаммад». Запитали ще: «Тебе посиляли за ним?» Джибріл відповів: «Так». Нам дозволили увійти і я побачив Адама, який привітав мене й помолився за моє благо». Згадавши про своє побачення із пророками, Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Мене піднесли до крайнього лотосу. Його листя були схожі на слонові вуха, а плоди було схожі на глеки. Раптом цей лотос змінився, вкрившись чимось настільки прекрасним, що ніхто не може з творінь цього описати. Господь дарував мені одкровення, зробивши обов'язковими п'ятдесят молитов кожного дня й ночі. Коли я зійшов до Муси (мир йому!), той запитав: «Який обов'язок Господь установив для твоєї громади?» Я сказав, що п'ятдесят молитов. Муса сказав: «Повертайся до свого Господа й попроси, щоб Він спростив цей обов'язок, адже для твоєї громади то буде надто важко. Справді, я вже випробовував таким чином синів Ісраїла». Тоді я повернувся до свого Господа й поросив спрос-

тити наш обов'язок, на що Всевишній відповів, забравши п'ять молитов. Коли я знову зійшов до Муси та сказав, що Всевишній забрав п'ять молитов, той відповів, що це все одно буде надто важко й сказав, щоб я знову йшов до Господа з проханням про спрощення. Ось так я ходив між Мусою та Всевишнім, доки мені не сказали: «О Мухаммад! Нехай буде п'ять молитов кожного дня й ночі. Кожна із цих молитов дорівнює десяти, тож виходить п'ятдесят!»⁽¹⁾.

Так говориться у хадісі, переказаному Муслімом. Схожий хадіс переповів Малік бін Саса, Абу Зарр та ібн Аббас, про що говориться у «Двох Сахіхах» та інших збірках хадісів.

Заувага

Нічна подорож та вознесіння – великі знамення, якими Всевишній пошанував Свого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Кожен мусульман обов'язково повинен вірити в правивість цих двох подій. Шаріат не приписує якихось святкувань нічної подорожі чи вознесіння, або якихось особливих молитов, звершуваних деякими неосвіченими мусульманами. Такі речі – нововведення, гідні осуду, адже їх не встановлював ні Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), ні його сподвижники, ні вчені, які йшли їхнім шляхом.

Учені, що належать до прихильників Сунни, пояснили, що особлива молитва, звершувана 27 раджаба, а також інші подібні вчинки, вважаються «нововведенням, запровадженим у релігію Аллаха». На думку всіх провідників ісламу, цей вчинок не приписаний шаріатом, тож звершувати його може тільки невіглас і прихильник нововведень». Посланець Аллаха сказав: «Хто запровадить у нашу справу те, чому в ній не місце, це буде відкинуте»⁽²⁾.

1 Муслім, 126.

2 Муслім, 2697.

Тема 9

Слово про життя пророків (мир їм!)

Існує чимало доказів того, що пророки – так само, як інші люди – померли, окрім тих випадків, які спеціально згадані в текстах Корану й Сунни. Так, зокрема, не зазнав смерті Іса (мир йому!), який був піднесений до Всевишнього живим. Про це ще буде сказано.

У Корані про смерть пророків сказано: **«Чи ж ви були свідками того, як підступила до Якуба смерть, і як він запитав їх: кому ви будете поклонятися після того, як я залишу вас?»** (Корова, 133), **«Раніше до вас приходив Юсуф із ясними знаменнями, але ви не перестали сумніватися в тому, з чим він до вас прийшов. А коли він помер, ви сказали: «Після нього Аллах уже не відішле посланця!»** (Прощаючий, 34). Усевишній сказав про Сулеймана, мир йому, так: **«Коли Ми встановили для нього час смерті, їм вказала на це лише земляна тварина, яка підточила його палицю»** (Саба, 14). Про Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) Господь сказав так: **«Воістину, смертний і ти, і вони»** (Натовпи, 3). Деякі тлумачі Корану зазначали, що в цьому аяті говориться конкретно про смерть і Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), і його сподвижників. Усевишній сказав про смерть кожної створеної душі: **«Кожна душа зазнає смерті»** (Родина Імрана, 185).

Наведені аяти розповідають про те, що пророки смертні, як і інші люди. Винятком є тільки Іса, мир йому, якого Аллах підніс до себе живим. Усевишній сказав: **«Ось Аллах сказав: «О Іса! Я упокою тебе й піднесу до Себе, і Я очищу тебе від тих, які не увірували»** (Родина Імрана, 55). Аят розповідає про те, що Всевишній Аллах підніс дух і тіло Іси до Себе, і що той не помер. Тлумачі Корану зазначають, що під «упокоєнням» мається на увазі «піднесення». Так, зокрема, вважав ібн Джарір ат-Табарі (нехай буде милостивий до нього Аллах!). Більшість тлумачів вважала, що під «упокоєнням» також мається на увазі сон, як про це сказав Усевишній: **«Аллах упокоює, коли вони помирають, а ті, які**

ще не вмерли, упокоює під час сну» (Натовпи, 42). Стверджується, що Іса не помер та живе досі. Усевишній сказав, що смерть прийде до нього перед Судним Днем: **«І, воістину, серед людей Писання є такі, які не увірують в [Ісу] аж до смерті його»** (Жінки, 159). Тут мова йде саме про смерть Іси, мир йому, коли, перед Судним Днем, він зійде із неба, зруйнує хрести, винищить свиней та скасує податок для людей Писання. Про це говорять численні достовірні хадіси, згадані в двох «Сахіхах» та інших текстах.

Також дехто з учених наголошує на тому, що смерті не зазнав ще один пророк – Ідрис (мир йому!). Усевишній підніс його до Себе так само, як Ісу (мир йому!), доказ чому можна знайти в словах Аллаха: **«Згадай у Писанні Ідриса. Воістину, він був праведником, пророком. Ми піднесли його на високе місце!»** (Мар'ям, 56-57). Переказують від Муджагіда, що Ідрис не помер – так само, як Іса. А син Аббаса засвідчив, що Ідриса піднесли на небо, де він помер. Інші вчені стверджують, що Ідриса піднесли на четверте небо, а про те, що було далі, знає тільки Всевишній Аллах. Незважаючи на розбіжності в поглядах учених на те, помер Ідрис чи ні, все одно він належить до смертних, адже Всевишній сказав: **«Кожна душа скуштує смерті»**.

Щодо інших посланців, то ніхто із авторитетних учених мусульманської громади не стверджував того, що якийсь із них досі живий. Про це свідчать тексти Корану й Сунни. Не кожен може зрозуміти деякі складні тексти на цю тему, зокрема хадіс, у якому говориться, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), бачив інших пророків під час свого вознесіння й навіть говорив із ними. У цьому хадісі, який переказали аль-Бухарі й Муслім від Анаса, говориться: **«Далі мене підняли на небо. Джибріл попросив дозволу увійти. У нього запитали: «Хто ти?» Він сказав: «Джибріл». Далі запитали: «А хто з тобою?» Той сказав: «Мухаммад». Запитали ще: «Тебе посилали за ним? «Джибріл відповів: «Так». Нам дозволили увійти, і я побачив Адама, який привітав мене й помолився за моє благо. Далі мене підняли на друге небо. Джибріл попросив дозволу увійти. У нього запитали: «Хто ти?» Він сказав: «Джибріл». Далі запитали: «А хто з то-**

бою?» Той сказав: «Мухаммад». Запитали ще: «Тебе посилали за ним?» Джибріл відповів: «Так». Нам дозволили увійти, і я побачив двох двоюрідних братів – Ісу, сина Марйам, а також Йахйю, сина Закарії, мир їм обом. Вони привітали мене та помолилися за моє благо»⁽¹⁾. Також у цьому хадісі згадується Юсуф, який перебував на третьому небі й був наділений половиною усієї краси, Ідрис, який був на четвертому небі, Гарун, який був на п'ятому небі, Муса, який був на шостому небі, а також Ібрагім, який був на сьомому небі та допоміг Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!) піднятися до «заселеного будинку». Усі пророки вітали Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) та молилися за його благо.

У хадісі, який переказав син Аббаса (нехай Аллах буде доволений ними обома!), Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «У ніч, коли відбулася подорож, я бачив Мусу – високого й темного чоловіка, схожого на чоловіків із племені Шунуа. Також я бачив Ісу – чоловіка середнього зросту, зі світло-рожевим кольором шкіри та прямим волоссям»⁽²⁾.

Посилаючись на ці та інші тексти, деякі люди стверджують, що пророки не помирають. Проте насправді всі пророки вже померли, крім тих, про яких говорять тексти Корану й Суні – Ісу (мир йому!), а також Ідриса (мир йому!). Щоправда, стосовно останнього існують різні думки. Але про смерть усіх інших посланців тексти говорять дуже чітко. Що стосується цитованих текстів, де говориться, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) бачив пророків під час свого вознесіння, то вони не суперечать іншим, де йдеться про смерть пророків. Адже насправді Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) бачив тільки душі посланців, що прийняли форму їхніх тіл. Усі ж тіла перебували на землі, окрім тих, про які конкретно говориться в текстах. Такої думки дотримували найвидатніші вчені-прибічники Сунни.

1 Аль-Бухарі, 3070, Муслім, 162.

2 Аль-Бухарі, 3239, Муслім, 165.

Один із таких вчених сказав: «Коли говориться, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) бачив пророків у ніч вознесіння – Адама на нижчому небі, Йахйю та Ісу на другому, Юсуфа на третьому, Ідриса на четвертому, Гаруна на п'ятому, Мусу на шостому, Ібрагіма на сьомому – або в якийсь іншій послідовності, то маються на увазі їхні душі, що набули вигляду тіл. Деякі люди говорять, що йдеться про тіла, поховані в могилах, але ця думка не відповідає дійсності. Наприклад, Іса зійшов на небо своїм тілом та духом. Теж саме дехто говорить про Ідриса. А Ібрагім, Муса та інші справді були поховані».

Зважаючи на це, треба зазначити, що Всевишній пошанував посланців вознесінням їхніх душ на небо, де вони наділені такими благами, якими Він побажав їх наділити. Аллах навіть зробив так, що їхні тіла, поховані в землі, не розкладаються. Про це говориться у хадісі від Ауса бін Ауса (нехай буде вдоволений ним Аллах!), згідно з яким Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Воістину, найкращий із ваших днів – п'ятниця. Тому особливо часто просіть про благословення за мене у цей день, і мені покажуть їх». Його запитали: «О Посланець Аллаха, як тобі можуть показати наші благословення, якщо ти вже зотлієш?» Той відповів: «Ні! Всемогутній Аллах заборонив землі пожирати тіла пророків»⁽¹⁾.

Такою є правдива відповідь на це важливе питання, а також пояснення того, у що повинен вірити кожен мусульманин. А Всевишній Аллах знає про це краще!

1 Ахмад, 4, 8, Абу Давуд, 1/443, 1047, ад-Дарімі, 1/307, 1080.

Імам ан-Нававі, відзначив, що список передавачів цього хадісу – достовірний.

Тема 10

Дива пророків.

Відмінність між дивами пророків
та чудесами наближених до Аллаха

Визначення понять

Поняття «**диво**» («муджіза») походить від слова «аль-аджз», що означає «неспроможність». Словники «диво» Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) трактують як те, чого ніколи не зможуть зробити його супротивники. Загалом «дивом» називають незвичний вчинок, який здійснюється пророком із метою доведення своєї правдивості та якому нічого не можна протиставити.

Поняття «незвичний вчинок» виключає все ті вчинки, які є природними для людини, а тому вони й не можуть вважатися «дивами». Так само й поняття «вчинок, здійснюваний пророком», говорить про те, що незвичні вчинки, які звершують інші люди, вважаються не дивами, а **чудесами** («карамат»). Здатністю здійснювати останні ці люди наділяються через їхню відповідність шляху пророків. Так само «дивом» не можна назвати й різні витівки, до яких вдаються чаклуни, адже цим займаються тільки найгірші з творінь. Словами «вчинок, який здійснюється пророком із метою доведення своєї правдивості та якому нічого не можна протиставити» доводять той факт, що вчинки чаклунів не можуть бути «дивами», адже їм можна протиставити такі ж самі практики інших чаклунів.

Приклади деяких див пророків

Коли народ Саліха (мир йому!) почав вимагати від нього, щоб той попросив у Аллаха вивести зі скелі верблюдицю, та ще й почав указувати, якою вона повинна бути, то він помолився Аллаху

й все це збулося саме так, як вони бажали¹⁾. Усевишній Аллах сказав: **«А до самудитів [відіслали] їхнього брата Саліха. Він сказав: «Люди! Поклоняйтеся Аллаху! У вас немає бога, крім Нього! Прийшло до вас ясне знамення від Господа вашого. Ось ця верблюдия Аллаха — знамення для вас. Дозвольте ж їй пастися на землі Аллаха й не завдавайте їй лиха, інакше впаде на вас болісна кара!»** (Загорожі, 73).

Коли народ Ібрагіма (мир йому!) намагався спалити його на вогнищі, то полум'я стало прохолодним. Усевишній сказав: **«Ті сказали: «Спаліть його й допоможіть вашим богам, якщо ви спроможні діяти!» Ми сказали: «О вогонь! Будь для Ібрагіма прохолодою і безпекою!» Вони прагнули заподіяти шкоду, але Ми зробили так, щоб вони втратили більше за всіх»** (Пророки, 68-70).

Одним із див, яке зробив Муса (мир йому!), вважається палиця, що, впавши на землю, обернулася великою змією. Усевишній сказав: **«А що це в твоїй правій руці, Мусо?» Той відповів: «Це — моя палиця. Я спираюся на неї, збиваю листя для своїх овець, і для іншого вона годиться». Аллах сказав: «Кинь її, Мусо!» Він кинув її, і палиця обернулася на змію та швидко поповзла! Аллах сказав: «Візьми її та не бійся! Вона стане тим, чим була»** (Та.Га., 17-21). Іще одне з чудес Муси – це його хвора рука. Коли він ховав її за пазуху, то вона ставала білою й блискучою, наче місяць. Усевишній сказав: **«Поклади свою руку за пазуху й знайдеш її чистою, без жодних плям. Ось тобі ще одне знамення»** (Та.Га., 22).

Одне із див, які звершував Іса (мир йому!) – це птахи, яких він ліпив із глини, дихав на них та, з волі Аллаха, вони ставали живими. Іса (мир йому!) зіцілював сліпих та прокажених, а також, із дозволу Аллаха, оживляв померлих. Усевишній сказав: **«Коли сказав Аллах: «Коли з дозволу Мого ліпив ти з глини подобу птаха, дихав на неї, і вона ставала птахом із дозволу Мого; і як ти зіцілював сліпонародженого й прокаженого з дозволу Мого; і коли воскрешав померлих із дозволу Мого»** (Трапеза, 110).

1 Тафсір ібн Касір, 3/436.

Одне із див нашого Пророка Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) – це Коран, найважливіше диво з усіх див, звершуваних посланцями Аллаха. Усевишній сказав: **«Якщо ви сумніваєтесь у тому, що зіслали Ми рабу Нашому, то принесіть суру, подібну до цієї! І покличете своїх свідків, окрім Аллаха, якщо ви правдиві»** (Корова, 23), **«Скажи: «Якби люди й джини об'єдналися разом для того, щоб створити щось подібне Корану, то вони не зробили б цього, навіть допомагаючи одне одному!»** (Нічна подорож, 88).

Також одне із див Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) – це розкол місяця навпіл. Коли мешканці Мекки вимагали в Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) зробити це, то місяць розколовся на дві частини, що бачили мекканці та інші люди. Усевишній сказав: **«Наблизився час, і розколовся місяць! Коли вони бачать знамення, то відвертаються й кажуть: «Справжнє чаклунство!»** (Місяць, 1-2). Іще одне диво Пророка Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) – це нічна подорож і вознесіння. Усевишній сказав: **«Слава Тому, Хто переніс уночі раба Свого з Мечеті Забороненої до Мечеті Віддаленої»** (Нічна подорож, 1).

Тут ми навели деякі приклади. Насправді посланці робили чимало інших див, а особливо Мухаммад (мир йому й благословення Аллаха!), якого Господь підтримував такими очевидними доказами, яких не було в жодного з його попередників.

Чудо

«Чудом» (карама) називають незвичний вчинок, який не стосується пророцтва, але звершується тим праведним рабом Аллаха, який дотримується істинних переконань та робить добрі справи.

«Незвичний учинок» означає вихід за межі того, що зазвичай роблять люди. А твердження про те, що чудо «не стосується пророцтва», означає, що той, хто його звершує, не є пророком, а також те, що воно не може бути знаменням майбутнього про-

роцтва. Слова «звершується тим праведним рабом Аллаха...» означають, що «чудом» не можна назвати різні витівки, до яких вдаються чаклуни.

Праведники із попередніх народів звершували чимало чудес. Наприклад, Усевишній так сказав про Марйам, мир їй: **«Кожного разу, коли Закарія входив у святилище, де була жінка, знаходив біля неї їжу. А коли він запитав: «Звідки це в тебе?», то вона сказала: «Це — від Аллаха!»** (Родина Імрана, 37).

Також чудом є історія про мешканців печери, яку Всевишній розповів у Своєму Писанні.

Чимало чудес відбувалося й з наближеними до Аллаха із цієї громади. Переказують, що Усейд бін Худайр (нехай буде вдоволений ним Аллах!) читав суру «Печера», коли раптом із неба зійшла хмара, де було щось, схоже на світильники. Це були ангели, які зійшли послухати його читання Корану. Повідомляється, що ангели віталися із Імраном бін Хусайном (нехай буде вдоволений ним Аллах!). Також розповідається, що якимось Сальман та Абу Дарда (нехай буде вдоволений ними Аллах!) їли з тарілки, коли раптом тарілка та їжа почали славити Аллаха. Коли Хабіб бін Аді (нехай буде вдоволений ним Аллах!) потрапив у полон до мекканських багатобожників, Усевишній дарував йому виноград, який той їв, хоча в Мецці в той час не було винограду взагалі. Аль-Аля аль-Хадрамі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) разом зі своїм військовим загonom рухався поверхнею води так, що навіть сідла їхніх коней не потрапили у воду. Абу Муслім аль-Хауляні (нехай буде милостивий до нього Аллах!) потрапив у полон до лжепророка Асвада аль-Ансі. Той запитав у нього: «Засвідчиш, що я – посланець Аллаха?» Абу Муслім відповів: «Я не чую!» Тоді Асвад запитав: «А ти засвідчиш, що Мухаммад – Посланець Аллаха!» Той відповів: «Так» Тоді Асвад наказав вкинути його у вогнище, а потім побачив, як той молиться там, не зазнавши ніякої шкоди. Існує й чимало інших чудес, що відбувалися із наближеними до Аллаха, записаних у біографічних та історичних книгах.

Відмінність між дивом та чудом

На відміну від дива, чудо не може вважатися свідченням пророцтва. Фактично чудо відбувається з тим, хто йде шляхом пророків та впевнено тримається шариату. Диво – це те, що відбувається з пророком, а чудо – те, що відбувається з наближеним до Аллаха. Усі ці явища вважаються незвичайними.

Деякі вчені вважають, що чудеса наближених до Аллаха входять у категорію див пророків, адже чудо відбувається із наближеним саме через те, що він покланяється Аллаху так, як Той наказав це робити через пророків.

Зі сказаного зрозуміло, що поняття «диво» й «чудо» відсутні в текстах Корану й Сунні та були запроваджені вченими вже потім. Утім, їхнє значення відповідає тим істинам, які вміщені в текстах Корану й Сунни.

Припис шариату стосовно віри в дива й чудеса

Віра в дива пророків та чудеса наближених до Аллаха – це одна з основ віри як такої, про що свідчать тексти Корану й Сунни. Кожен мусульманин повинен вірити в ці дива й чудеса. Заперечення цих речей веде до появи відхилень від переконань, яких трималися провідники віри й видатні мусульманські вчені. А Всевишній Аллах знає про це краще!

Тема 11

**Поняття «наближені до Аллаха»
та «наближеність до Аллаха»**

Визначення понять «наближений» («валі») та «наближення до Аллаха» («вілайя»)

Під «наближенням» мається на увазі близькість та любов, що протиставляються «ворожості» («адаува»), тобто віддаленості. Термін «наближенням» передбачає близькість до Аллаха через покору Його наказам.

У шаріаті поняття «наближений до Аллаха» («валі») означає того, хто поєднав у собі віру й богобоязливість. Усевишній сказав: **«Так! Воістину, наближеним до Аллаха немає чого боятися, і не будуть вони засмучені — ті, які увірували й були богобоязливі»** (Юнус, 62-63).

Відмінності між наближеними до Аллаха

Оскільки наближені до Аллаха – це богобоязливі віруючі, то міра їхнього наближення залежить водночас і від богобоязливості, і від самої віри. Таким чином, люди відрізняються одне від одного рівнем віри й богобоязливості.

Найближчі до Аллаха – це пророки, а найближчі з пророків – це посланці, а найближчі із посланців – «рішучі», тобто Нух, Ібрагім, Муса, Іса та Мухаммад (мир їм усім!), а найближчий серед них до Аллаха – Мухаммад (мир йому й благословення Аллаха!), а одразу після нього йде Ібрагім. Щодо трьох інших «рішучих» посланців, то немає однозначної думки, хто з них має перевагу над іншими.

Якими бувають наближені до Аллаха

Наближені до Аллаха – це або найближчі до Нього, що випереджають інших, або ті, хто йде їхнім шляхом. Усевишній сказав: **«Коли настане невідворотна Подія, то ніхто не заперечува-**

тиме приходу її! Вона принижує та підносить. Коли здригнеться земля, коли гори розколються на шматки, і стануть розсипаним пилом, то ви станете трьома групами. Одні люди праворуч — хто ті, що праворуч? Одні люди ліворуч — хто ті, що ліворуч? А ті, що попереду — будуть попереду. Вони і є наближеними, які перебувають в садах насолоди» (Подія, 1-12).

Усевишній згадав три групи людей: одна група — «люди, що ліворуч» — у пеклі, а ще дві групи — в раю: «ті, що праворуч», а також «ті, що попереду», тобто наближені. Також вони згадуються наприкінці цієї сури: «то отримає спокій, втіху та сад насолоди. І якщо він був одним із тих, хто праворуч — мир тобі! Ти — один із тих, хто праворуч!» (Подія, 88-91).

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) згадав усіх наближених у відомому священному хадісі, наведеному аль-Бухарі в переказі від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Воістину, Усевишній Аллах сказав: «Хто буде ставитися вороже до друга Мого, тому Я оголошу війну! І не може наблизитися до мене раб Мій ні з чим, більш любим Мені, ніж релігійні обов'язки, якими Я зобов'язав його, і не перестане наближатися до Мене раб Мій, здійснюючи додаткові приписи, і Я буду любити його. І коли Я любитиму його, то буду слухом його, яким чує він, зором його, яким бачить він, рукою його, якою вражає він, ногою його, якою ступає він. Що б не просив він у Мене, Я обов'язково дам йому, і якщо він проситиме притулку, Я обов'язково дам йому прихисток»⁽¹⁾.

Праведники, тобто люди правого боку, — це ті, хто наближається до Аллаха через приписи, виконуючи Його накази та дотримуючись Його заборон. Ці люди не обтяжують себе бажаними справами й не відмовляються від дозволених. Ті ж, хто йде попереду інших, — це люди, які наближаються до Аллаха через додаткові бажані справи, виконуючи Його накази, дотримуючись Його заборон та уникаючи всього небажаного. Коли вони наближаються до Аллаха настільки близько, як можуть, Господь

1 Аль-Бухарі, 6502.

обгортає їх повнотою Своєї любові, очищує від гріхів та відповідає на їхні прохання. Усевишній сказав: «Не перестане наближатися до Мене раб Мій, здійснюючи додаткові приписи, і Я буду любити його».

Наближеним до Аллаха не притаманний якийсь особливий одяг чи інші видимі ознаки

Як стверджують вчені-прибічники Сунни, наближені до Аллаха зовні нічим не відрізняються від інших людей: ні одягом, ні своїм виглядом загалом.

Один із вчених, який писав про цих наближених, сказав: «Наближені до Аллаха зовні не відрізняються від інших людей. Це стосується усіх речей, які люди обирають собі самотійно; вони не носять якогось специфічного одягу, не вирізняються бриттям, стрижкою чи зачіскою, якщо йдеться про дозволені шаріатом речі. Правильно кажуть – «скільки праведників ходять у кафтані, а скільки грішників ходить у абі». Таким чином, наближеним до Аллаха може бути хто завгодно з громади Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!), крім, звісно, явних еретиків та грішників. Наближеними до Аллаха можуть бути як знавці Корану, вчені чи військові, так і купці, ремісники та землероби».

Спростування деяких перебільшень щодо наближених до Аллаха

Наближені до Аллаха – це не безгрішні люди. Вони не знають потаємного і не мають сили керувати творіннями Аллаха чи визначати їхню долю. Так само вони не закликають людей звеличувати їх чи присвячувати їм частину свого майна. Той, хто вдається до такого, не може вважатися наближеним до Аллаха. Натомість, ця людина – брехун і наближена до шайтана. А Всевишній Аллах знає про це краще.

Розділ 4

Віра в Судний День

Тема 1

Ознаки кінця світу та їхні види

Поняття «ознаки кінця світу»

Кінець світу («саа», букв. «час», «година») позначає День Воскресіння. Усевишній сказав: «**У Нього – знання про Час**» (Прикраси, 85). Загалом «саа» – це найбільш поширена назва Дня Воскресіння, вживана як у Корані й Сунні, так і словах людей. Цей День називається «часом» тому, що прийде раптово.

Ознаки кінця світу – це сукупність прикмет, які з'являться перед його настанням. Усевишній сказав: «**Невже вони чекають чогось іншого, крім Часу, який прийде раптово? Уже з'явилися ознаки його!**» (Мухаммад, 18).

Загалом ознаки Судного Дня поділяються на три види.

1) Віддалені ознаки, які одного разу відбулися й вже минули

Наприклад, місія нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). У двох «Сахіхах» наведено хадіс від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Я й Час відіслані ось так – у тут він з'єднав вказівний та середні пальці»⁽¹⁾.

Сюди належать також розкол місяця, про який Усевишній розповів у Своему Писанні: «**Наблизився Час, і місяць розколовся**» (Місяць, 1).

Вихід вогню із землі Хіджазу, який освітить шиї навіть тих верблюдів, які перебувають у Бусрі. Аль-Бухарі й Муслім переказали хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), згідно з яким Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не настане Час доти, доки із землі Хіджазу не

1 Аль-Бухарі, 6504, Муслім, 2951.

вийде вогонь, що освітити шії верблюдів у Бусрі»⁽¹⁾. Подія, про яку розповів Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), вже відбулася. Це сталося в 654 році за мусульманським календарем, коли зі сходу Медини вийшов вогонь, який наповнив собою цілі долини й налякав людей. Світло від цього вогню було помітно в Шамі та, зокрема, Бусрі, селищі поблизу Дамаска, де цей вогонь освітив шії верблюдів. Все відбулося саме так, як сказав Пророк (мир йому й благословення Аллаха!).

2) Середні ознаки – це ті, які, з'явившись, не зникли, а навівть почастишали

Сказано, що раба народить свою володарку⁽²⁾, а босі й голі погоничі овець будуть змагатися в тому, хто побудує вищий будинок. Про це йдеться у цитованому в першому розділі хадісі Джибріла, переказаному Муслімом: «Розкажи-но тепер про Час!». Відповів Пророк (мир йому і благословення Аллаха!): «Той, у кого запитують, знає про це не більше того, хто запитує». Той відповів: «Це – коли народить раба володарку свою, і ти побачиш голих і босих вівчарів, котрі змагаються у зведенні високих будівель».

Також сюди належить поява тридцяти лжепророків, про яких говориться у хадісі від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!). Згідно із ним, Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), сказав: «Не прийде Час, доки не з'явиться близько тридцяти лжепророків, кожен із яких буде видавати себе за Посланця Аллаха!»⁽³⁾ Також Абу Давуд та ат-Тірмізі переказують від Саубана (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «У моїй громаді буде тридцять лжепророків. Кожен із них буде вважати себе пророком, але я – печатка пророків, і після мене вже не буде пророка»⁽⁴⁾.

1 Аль-Бухарі, 7118, Муслім, 2902.

2 Йдеться про те, що рабині будуть народжувати від своїх панів дітей, до яких і перейде їхнє майно.

3 Аль-Бухарі, 3609.

4 Абу Давуд, 4252, ат-Тірмізі, 2219.

Ат-Тірмізі сказав, що цей хадіс – хороший та достовірний.

Ще одна із «середніх» ознак кінця світу – зниження рівня води в Єфраті, на місці якого з'явиться ціла гора золота, за яку люди будуть битися один з одним. Абу Гурайра (нехай буде вдоволенний ним Аллах!) розповів, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не настане Час, доки не впаде Єфрат, відкривши золоту гору, за яку люди почнуть воювати. Дев'яносто дев'ять зі ста загинуть, і кожен буде сподіватись, що врятується саме він»⁽¹⁾.

3) Великі ознаки – це ті, одразу за якими настане кінець світу

Усього таких знамень десять, але жодне із них досі не з'явилося.

Муслім переказав у «Сахіх» хадіс від Хузайфи бін Усайди, який сказав: «Одного разу, коли ми спілкувалися, нас побачив Пророк, мир йому й благословення Аллаха. Він запитав: «Про що ви говорите?» Ми відповіли: «Про Час». Тоді він сказав: «Час не прийде доти, доки ви не побачите десять знамень: дим, антихрист, тварину, схід сонця із заходу, прихід Іси бін Марйама (мир йому!), Йаджудж та Маджудж, а також три провалля землі – на сході, на заході й на Аравійському півострові. Останнім знаменням буде вогонь, який з'явиться в Ємені й пожене людей до місця їхнього зібрання»⁽²⁾. У деяких інших хадісах серед цих знамень також згадується прихід Магді, руйнування Кааби, а також забирання Корану з цього світу, про що ми скажемо далі.

Більшість учених вважає, що ці три знамення входять у десять найбільших, за винятком згаданих у хадісі від Хузайфи бін Усайда трьох проваль землі. І хоча, як однозначно свідчить текст хадісу, вони також належать до ознак кінця світу, ці знамення не входять у десять найбільших, але з'являться перед ними усіма. Підтвердженням цього є інший хадіс від Хузайфи бін Усайда, переказаний Муслімом, де ці три провалля згадуються інакше: «Не настане час доти, доки не буде десять знамень – провалля

1 Аль-Бухарі, 7119, Муслім, 2894, Ахмад, 2/261.

2 Муслім, 2901.

на сході, провалля на заході, провалля на острові арабів, дим та антихрист»⁽¹⁾. Далі Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) згадав інші знамення. Аль-Куртубі пояснив цей хадіс так: «Першими знаменнями, відповідно до цієї версії хадісу, буде три провалля, одне з яких сталося ще за життя Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), про що, зокрема, розповів ібн Вагб». Далі ми згадаємо всі десять знамень, обґрунтовуючи кожне із них.

1) Поява Магді

Магді – це чоловік із родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), нащадок аль-Хасана, сина Алі (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!). Коли він прийде, то наповнить землю справедливістю, оскільки вона досі була переповнена кривдою й несправедливістю. Його ім'я та ім'я його батька співпадають з ім'ям Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та його батька. Абу Давуд і ат-Тірмізі переказали від Абд Аллаха бін Масуда (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха) сказав: «Не зникне світ доти, доки арабами не буде керувати чоловік із моєї родини. Його ім'я буде таким, як у мене, а ім'я його батька буде таким, як у мого батька. Він наповнить землю справедливістю так, як вона була переповнена кривдою й несправедливістю»⁽²⁾.

2) Поява антихриста

Антихрист («аль-масіх ад-даджаль») – людина, яка з'явиться в останні часи й спокусить багатьох. Господь дозволить йому зробити вчинки, що схожі на чудеса. Антихрист заявить про те, що він – господь, але віруюча людина не сприйме цієї брехні. Також антихрист увійде до всіх міст, окрім Мекки й Медини, маючи з собою пекло й рай. Але його пекло – це рай, а його рай – це пекло.

Чимало хадісів розповідають про прихід антихриста. Наприклад, у наведеному Муслімом хадісі від Абд Аллаха бін Амр ібн

1 Муслім, 2901.

2 Версія Абу Давуда, 4/603, 4282, ат-Тірмізі, 4/505, 2230 («Хороший, достовірний хадіс»).

аль-Аса говориться, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Антихрист прийде до моєї громади й буде серед неї протягом сорока – і я не знаю, днів, місяців чи років – а потім Аллах відішле Ісу, сина Мар'ям, який буде схожим на Урву бін Масуда. Той шукатиме антихриста й знищить його»⁽¹⁾.

У двох «Сахіхах» також наводиться хадіс від Абд Аллаха ібн Умара, в якому говориться: «Якось Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) підвівся й розповів людям про антихриста, попередньо прославивши Аллаха: «Я застерігаю вас від нього, і немає такого пророка, який не застеріг би від нього свій народ. Так робив ще Нух. Але я скажу вам те, чого не ще говорив своєму народу жоден пророк. Знайте, що антихрист – кривий на одне око, але Аллах – не кривий»⁽²⁾.

3) Зішестя Іси, сина Мар'ям (мир йому!)

Він зійде з неба на землю справедливим правителем, який зруйнує хрести, вбивати свиней та знищить антихриста. Про це розповідають тексти Корану й Сунни. У Корані Всевишній сказав: «**Він – прикмета Часу**» (Прикраси, 61). Чимало тлумачів Корану використовували цей аят як свідчення приходу Іси. Ахмад у своєму «Муснаді» переказав від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що той тлумачив цей аят так: «Йдеться про прихід Іси, сина Мар'ям (мир йому!) перед Днем Воскресіння»⁽³⁾.

Також про прихід Іси розповідається у достовірних хадісах. У двох «Сахіхах» вміщено переказ від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), де Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Клянуся Тим, у Чийй руці моя душа, що скоро Іса зійде до вас, щоб бути справедливим правителем. Він буде ламати хрести, вбивати свиней та скасує податок для немусульман, а багатства буде стільки, що не буде кому давати милостиню. Один земний поклон буде кращим за все на світі»⁽⁴⁾.

1 Муслім, 2940.

2 Аль-Бухарі, 3057, Муслім, 169. Версія аль-Бухарі.

3 Ахмад, 1/318.

4 Аль-Бухарі, 2222, Муслім, 155.

4) Прихід Яджудж і Маджудж

Яджудж і Маджудж – народи чисельні настільки, що ніхто не зможе їх подолати. Існує думка, що вони походять від Йафета, одного із синів Нуха (мир йому!). Про їхній прихід говорить як Коран, так і Сунна. Усевишній сказав: **«Доки не відкриють шлях Яджуджу й Маджуджу, які рушать униз із кожного пагорбу! Наблизиться час правдивої обіцянки, й погляди тих, які не вірують, застигнуть»** (Пророки, 96-97). Аль-Бухарі й Муслім переказують хадіс від Зайнаб бін Джахш, яка розповіла, що одного разу Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) увійшов до неї наляканим і сказав: «Немає бога, крім Аллаха! Горе арабам від того зла, що вже йде! У завалі Яджуджа й Маджуджа вже з'явився ось такий отвір!» Після цих слів він з'єднав великий та вказівний палець⁽¹⁾.

5) Руйнування Кааби та грабунок її прикрас

Достовірні хадіси розповідають, що це зробить ефіоп із короткими ногами. Аль-Бухарі й Муслім переказують від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) розповів: «Каабу пограбує ефіоп із короткими ногами». Імам Ахмад переказав хадіс із достовірним існадом від Абд Аллаха бін Амра, що той чув, як посланець Аллаха сказав: «Каабу пограбує ефіоп із короткими ногами, який вкраде прикраси й оголить стіну. Я наче дивлюся на нього – лилого й кривого. Він битиме по ній заступом та кайлом»⁽²⁾.

6) Дим

Мається на увазі зішестя великого диму з неба, який покриє людей та засліпить їх. Про це розповідає Коран і Сунна. Всевишній сказав: **«Зачекай же на той День, коли небо принесе дим, добре видимий, який вкриє людей; це — болісна кара!»** (Дим, 10-11). Існує також уже згаданий хадіс від Хузайфи бін Усайда, де говориться таке: «Не настане час доти, доки ви не побачите десять знамень – дим, антихрист, тварину...»⁽³⁾.

1 Аль-Бухарі, 3346, Муслім, 2880.

2 Ахмад, 2/220.

3 Муслім, 2901.

7) Вознесіння Корану із землі на небо

Внаслідок чого на землі не залишиться ні аяту – ні в книзі, ні в людській пам'яті. Про це розповідає Сунна. Ібн Маджа та аль-Хакім наводять хадіс від Хузайфи, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Іслам зникне так, як зникає вишивка на одязі, тож ніхто не буде знати про те, що таке піст, молитва чи жертвопринесення. У одну з ночей Писання Всемогутного й Преславного Аллаха буде піднято, тож на землі не лишиться жодного аяту»⁽¹⁾.

8) Схід сонця із заходу

Про це розповідається і в Корані, і в Сунні. Усевишній сказав: **«У День, коли прийде знамення від Господа твого, жодній душі не принесе користі віра її, якщо вона не була віруючою раніше чи не здобула через свою віру добро»** (Худоба, 158). Чимало тлумачів Корану вважали, що під цим знаменням мається на увазі схід сонця із заходу. Ат-Табарі, згадавши попередні тлумачення, сказав: «Найправильніша думка – це та, яка підтверджується переказами від Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), згідно з якими сонце зійде із заходу»⁽²⁾.

Аль-Бухарі й Муслім переказали зі слів Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не настане час, доки сонце не зійде із заходу. Коли це відбудеться, увірують усі люди, але віра не допоможе нікому, хто не мав її раніше та не здобув через неї блага»⁽³⁾.

9) Поява з-під землі великої тварини

Переказують, що довжина цієї тварини сягає шістдесяти ліктів, вона має кінцівки та вкрита шерстю. Також існує думка, що

1 Ібн Маджа, 2/1344, 4049, аль-Хакім, 4, 473

(«Достовірний, відповідає вимогам Мусліма». Із цим погодився й аз-Загабі»).

2 Тафсір ат-Табарі, 8/97.

3 Аль-Бухарі, 4636, Муслім, 157.

частини тіла цієї тварини схожі на частини інших тварин. Коран та Сунна вказують на вихід цієї тварини перед настанням Часу. Усевишній сказав: **«Коли над ними звершиться слово, Ми введемо до них із землі тварину. Вона скаже їм, що люди не були впевнені в Наших знаменнях»** (Мурахи, 82). Муслім переказав від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ось три речі, після появи яких віра вже не допоможе нікому, хто не мав її раніше та не здобув через неї блага: схід сонця із заходу, антихрист і земна тварина»⁽¹⁾.

Імам Ахмад переказав від Абу Умами (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Коли ця тварина вийде, то вона почне ставити на носах людей клеймо. Потім ці люди розсіються настільки, що коли хтось купить верблюда і в нього запитають, у кого ти його купив, той скаже: «У одного з тих, в кого клеймо»⁽²⁾.

10) Поява великого полум'я

Воно вийде з-під Ємену й пожене людей до місця їхнього зібрання. Таким буде останнє з великих знамень Судного Дня, про що говорить уже згаданий хадіс, переказаний Муслімом від Хузайфи бін Усайда: «Останнім знаменням буде вогонь, який з'явиться в Ємені й пожене людей до місця їхнього зібрання»⁽³⁾. У іншій версії цього хадісу говориться так: «Вогонь вирветься із ями під Єменом та змусить людей піти звідти».

Тут ми згадали найбільші ознаки Часу, тобто ті, які, за волею Аллаха, з'являться перед Судним Днем. Переказують, що ці знамення будуть йти одне за одним, як буси в намисті. Ат-Табарані в «аль-Аусат» переказав від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Знамення будуть іти одне слідом за іншим так, як намистини»⁽⁴⁾.

1 Муслім, 158.

2 Ахмад, 5/268.

3 Муслім, 2901.

4 «Аль-Муджам аль-Аусат», 148/5, 4283.

Тема 2

Блаженство й страждання в могилі

Питання 1. Віра в блаженство й страждання в могилі

Віра в те, що покірні Аллаху перебуватимуть в блаженстві могили, а грішники зазнають там страждань, належить до основи віри як такої, про що свідчить як Коран, так і Сунна.

Усевишній сказав про блаженство праведників у могилі так: **«Тих, які увірували, Аллах утверджує словом твердим як у земному, так і в наступному житті»** (Ібрагім, 27). Цей аят свідчить про те, що Всевишній допоможе віруючим під час їхнього допиту в могилі, зіславши їм після цього блаженство. Аль-Бухарі переказав хадіс від Бара, сина Азіба (нехай Аллах буде вдоволенний ними обома!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: **«Коли віруючого посадять у своїй могилі, той засвідчить, що немає бога, крім Аллаха, і що Мухаммад – Посланець Аллаха. Про це й говориться у словах «тих, які увірували, Аллах утверджує словом твердим»⁽¹⁾.**

Доказом страждання в могилі є наступні слова Всевишнього: **«Аллах захистив його від зла, яке вони замислили. А рід Фірауна спіткала лиха кара — вогонь, куди їх кидають зранку та ввечері. А в День, коли настане Час, піддайте рід Фірауна найлютішій карі!»** (Той, Хто дарує прощення, 45-46). Аль-Куртубі сказав: **«Більшість вважає, що йдеться про час між смертю й воскресінням. Цей аят є доказом віри в страждання у могилі».** Аль-Хафіз ібн Касір сказав: **«Цей аят підтверджує великий принцип, на підставі якого прихильники Сунни доводять правдивість страждання в могилі»⁽²⁾.**

Також доказом страждання в могилі слугує наступний аят: **«Ми скараємо їх двічі, а потім вкинемо їх у кару велику!»** (Каяття, 101). Чимало перших мусульман доводило цим аятом правдивість віри в страждання в могилі. Переказують від Муджагіда,

1 Аль-Бухарі, 1369.

2 Тафсір ібн Касір, 7/136.

що він пояснював цей аят так: «Йдеться про голод та страждання в могилі. А слова «а потім вкинемо їх у кару велику» означають День Воскресіння». Переказують також від Катади, що він сказав: «Йдеться про покарання в земному житті, покарання в могилі, а потім про велике покарання». Правдивість віри в покарання у могилі доводив на основі цього аяту імам аль-Бухарі⁽¹⁾.

Чимало доказів на підтвердження віри в страждання у могилі наведено в Сунні. У двох «Сахіхах» згадується хадіс від Абд Аллаха бін Умара, в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Коли хтось із вас помирає, то кожного ранку й після обіду йому показують його місце: якщо заслужив рай, то в раю, якщо заслужив пекло – то в пеклі. Йому говорять: «Ось твоє місце, яке Аллах дасть тобі в День Воскресіння»⁽²⁾.

У «Сахіх» Мусліма переказується хадіс Анаса (нехай буде волею Аллаха!), у якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Якби ви після цього не відмовились ховати мерців, то я попросив би Аллаха, щоб ви почули, як карають у могилі»⁽³⁾.

Отже, як у Корані та Сунні існує чимало доказів на підтвердження правдивості віри в покарання та блаженство могили. А Всевишній Аллах знає краще.

Питання 2. Блаженство й страждання в могилі стосується як душі, так і тіла

Покарання в могилі стосується одночасно душі й тіла. Інколи те, що буде відбуватись із душею, одночасно буде відбуватись ще й із тілом, а інколи все відбувається виключно із душею, тобто окремо від тіла. Про це свідчать тексти Корану й Сунни, із чим погоджуються усі прихильники Сунни й громади, на відміну від тих, хто говорить виключно про страждання й блаженство душі.

1 Аль-Бухарі, розділ «Покарання в могилі», Фатх аль-Барі, 3/231.

2 Аль-Бухарі, 1379, Муслім, 2866.

3 Муслім, 2868.

Підтвердженням цього слугує хадіс від Анаса бін Маліка, який аль-Бухарі наводить від Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!): «Коли раба Аллаха кладуть у могилу та його близькі відходять, він чує їхні кроки. У цей час до нього приходять два ангели, садять його й запитують: «Що ти думаєш про цього чоловіка – Мухаммада, мир йому й благословення Аллаха?» Віруюча людина відповість: «Я свідчу, що він – раб Аллаха та Його Посланець». Тоді йому говорять: «Поглянь на своє місце в пеклі, яке Господь замінив на місце в раю» – і тоді раб Аллаха бачить обидва місця. Стосовно лицеміра й невіруючого, то коли його запитують про те, що він думає про цього чоловіка, він відповідає: «Я не знаю, я тільки повторював те, що говорили інші». Такому скажуть: «Ти не знав його й не йшов за ним!» Тоді ангели починають бити його залізними палицями, і той кричить так, що цей крик чути всім навколо, крім джинів та людей»⁽¹⁾.

У довгому хадісі від аль-Бара, сина Азіба (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), який наводять Муслім, Давуд, аль-Хакім та інші, Пророк (нехай буде вдоволений ним Аллах!) згадує вихід душі й вознесіння душі віруючого на небо, а потім говорить: «Потім його душа повертається в тіло й приходять два ангели. Вони всідаються біля нього й запитують, хто його Господь»⁽²⁾. Аль-Хакім та інші назвали цей хадіс «достовірним».

Обидва хадіси доводять правдивість того, що блаженство й страждання в могилі стосуються водночас душі й тіла. Слова Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) «Коли раба Аллаха кладуть у могилу» однозначно вказують на те, що під рабом мається на увазі як душа, та і тіло. Так само водночас тіло й душа згадуються в інших хадісах, зокрема від Бара бін Азіба, де говориться наступне: «Коли раба Аллаха кладуть у могилу та його близькі відходять, він чує їхні кроки», «тоді ангели починають бити його залізними палицями, і той кричить так, що цей крик чути всім навколо».

1 Аль-Бухарі, 1374, Муслім, 2870. Версія аль-Бухарі.

2 Ахмад, 4/287, Абу Давуд, 5/75, 4753, аль-Хакім, 1/37-38.

Натомість у інших хадісах повідомляється, що блаженство чи страждання у деяких випадках стосується тільки душі. Так, в хадісі від Абд Аллаха, син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) говориться, що Посланець Аллаха (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Коли ваших братів уразило лихо – мається на увазі день Ухуду – Аллах вклав їхні душі всередину зелених птахів, що прилітають до райських рік, годуються райськими плодами та ховаються серед золотих ліхтарів у затінку трону Аллаха!»⁽¹⁾

Можна зробити висновок, що блаженство й страждання в могилі може стосуватися як душі й тіла водночас, так і лише душі. Один із авторитетних знавців Сунни сказав: «Загалом покарання й блаженство стосуються душі й тіла водночас, із чим погоджуються усі прихильники Сунни й згоди. Душа може зазнавати страждань або блажества водночас із тілом, а інколи це може відбуватися окремо».

Питання 3. Віра в ангелів Мункара й Накіра

У розділі, де йшлося про ангелів, ми вже розповідали про Мункара й Накіра, відповідальних за допит померлих. Зараз детальніше зупинимось на випробуваннях похованих у могилах, адже віра в це випробування пов'язана із вірою в блаженство й страждання у могилах.

Чимало достовірних хадісів розповідає про цих двох ангелів і те, як вони випробовують похованих у могилах. Ат-Тірмізі та ібн Хіббан переказали хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), у якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Коли покійного (або він сказав: когось із вас) ховають, до нього приходять два чорних ангели, на ймення Мункар і Накір. Вони запитують: «Що ти говорив про цього чоловіка?» Той відповідає: «Я говорив, що цей чоловік – раб Аллаха та Його Посланець. Я свідчу, що немає бога, крім Аллаха, і що Мухаммад – раб Його й Посланець Його». Ті відповідають:

1 Ахмад, 1/266, аль-Хакім, 2/88, 297.

«Ми знали, що ти це скажеш», і тоді розширюють йому могилу на сімдесят ліктів у ширину й на сімдесят ліктів у довжину. Лицемір скаже так: «Я чув те, що говорили люди, і я повторював за ними. Я не знаю». Ті відповідають: «Ми знали, що ти це скажеш». Потім землі скажуть: «Затисни його!» І земля затисне його так, що в нього зйдуться ребра. Так він буде страждати аж до того Дня, коли Аллах воскресить його»⁽¹⁾. Про цей допит з боку двох ангелів свідчить ще й хадіс від Анаса, який розглядався у попередньому питанні.

Треба вірити в усе, що говориться в цих хадісах про імена двох ангелів, про їхні властивості, про допит небіжчиків, про те, що скаже віруючий, що скаже невіруючий, та якого блаженства чи покарання вони зазнають.

Між ученими існують суперечки про те, чи стосується допит у могилі тільки цієї громади чи всіх громад загалом. Тексти засвідчують, що він стосується усіх. Тому більшість визначних людей знання і стверджує, що цей допит стосується усіх громад. А Всевишній Аллах знає про це краще!

1 Ат-Тірмізі, 3/385, 1073, «Аль-Іхсан фі Такріб Сахіх ібн Хіббан», 7/386, 3117. Версія ат-Тірмізі.

Тема 3

Віра в Воскресіння

Віра в воскресіння належить до важливих основ істинної віри, поєднуючи чимало різних елементів, про які говорять Коран і Сунна. У цьому розділі ми розглянемо кілька питань, які розкривають сутність віри у воскресіння, її важливість та обов'язковість для кожного віруючого.

Питання 1. Значення поняття «воскресіння» та його сутність

Слово «воскресіння» («аль-баас») вживається в арабській мові у двох значеннях:

1) У значенні «відсилення». Усевишній сказав: **«Після них ми відіслали Мусу»** (Загрожі, 103).

2) У значенні «піднімати» чи «рухати». Кажуть: «Я підняв верблюда», тобто змусив його піднятися. У такому значенні говориться й про «підняття» померлих, тобто дарування їм життя й виведення з могил. Усевишній сказав: **«Потім Ми воскресимо вас – після того, як умертвили вас»** (Корова, 56).

У шаріаті «воскресіння» означає «оживлення Аллахом померлих, а також виведення їх із могил».

Сутність воскресіння полягає в тому, що Всевишній воскресить тіла померлих, а також відновить у них душу, зібравши усіх разом для Суду. Усевишній сказав: **«Вона наводить Нам притчі, а сама забуває про своє створення. Вона говорить: «Хто оживить кістки, які зітліли?» Скажи: «Оживить Той, Хто створив їх уперше! А Він знає про кожне творіння!»** (Йа.Сін., 78-79).

Від Хузайфи (нехай буде вдоволений ним Аллах!) переказують, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «До одного чоловіка підступила смерть і, коли він уже втратив надію на життя, то заповів своїм рідним: коли я помру, підкладіть під мене дрова й паліть моє тіло доти, доки не зникне

плоть, а коли залишаться самі кістки, то зберіть їх, розтовчіть та, коли буде спекотний чи вітряний день, киньте в море. Проте Аллах всеодно зібрав його й запитав: «Навіщо ти це зробив?» Той сказав: «Я боявся Тебе!» І Господь простив його»⁽¹⁾.

Аят та чимало хадісів свідчать про те, що Всевишній відновить тіла в попередньому вигляді, збере рештки й поверне туди душу. Хвала Аллаху, для Якого немає нічого неможливого!

У Сунні розповідається про сутність воскресіння: Аллах зішле на землю дощ, який оживить у могилах покійників так, як оживляє рослини. Про це свідчить хадіс від Абу Гурайри, переказаний аль-Бухарі й Муслімом. У ньому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Між тими двома разами, коли засурмлять у ріг, мине сорок. Його запитали: «Сорок днів?» Він не відповів. Тоді його запитали: «Сорок місяців?» Але він також не відповів. Його запитали: «Сорок років?» Але він також не відповів, сказавши тільки таке: «Потім Аллах зішле із неба воду, від якої [люди] виростуть так, як виростають овочі. Від померлої людини не залишається нічого, крім єдиної кісточки – куприка, з якого в День Воскресіння й буде складено все творіння»⁽²⁾. Цей хадіс розповідає про суть воскресіння й те, що померлі перебуватимуть у могилах упродовж «сорока», адже коли в ріг засурмлять уперше, то всі помруть, а коли вдруге, то всі воскреснуть. Той, хто передавав хадіс, не був упевнений в тому, що саме маєтись на увазі під числом «сорок» – дні, місяці чи роки. Але в деяких версіях говориться саме про сорок років.

Коли Аллах захоче воскресити Свої творіння, то зішле із неба дощ. У деяких переказах розповідається, що цей дощ буде схожим на чоловіче сім'я, завдяки якому померлі почнуть воскресати, як рослини після дощу. Усі тіла до чого часу зітліють, тож від них залишиться тільки куприк. Збережуться лише тіла пророків, про що вже говорилося раніше. Ці слова допомагають зрозуміти сутність поняття «воскресіння» та його час. А Всевишній Аллах знає про це краще!

1 Аль-Бухарі, 3479.

2 Аль-Бухарі, 4935, Муслім, 2955.

Питання 2. Докази воскресіння з Корану, Сунни, а також обґрунтування логічними доказами

Коран і Сунна неодноразово засвідчують, що Всевишній Аллах воскресить померлих.

«А потім Ми воскресили вас, після вашої смерті — можливо, ви будете вдячні!» (Корова, 56), **«Створити й воскресити вас так само легко, як і єдину душу. Аллах — Всечуючий, Всевидячий!»** (Лукман, 28), **«Невіруючі думають, що вони ніколи не воскреснуть. Скажи: «Ні! Клянуся Господом моїм, ви воскреснете, а потім, воістину, сповістять вам про вчинки ваші! Це для Аллаха легко!»** (Взаємний обман, 7).

У хадісі від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!) Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Не віддавайте перевагу одним пророкам Аллаха перед іншими. Коли вперше засурмлять у ріг, то будуть вражені всі, хто на небесах і на землі, крім тих, кого залишить Аллах. А коли засурмлять удруге, то я буду першим (або одним із перших) кого воскресять, а Муса вже буде триматися за трон...»⁽¹⁾.

У двох «Сахіхах» переказується хадіс від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буд вдоволений ним Аллах!), де Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Я буду першим, для кого розкриється земля»⁽²⁾. Хадіс розповідає про те, що Всевишній Аллах воскресить померлих, піднявши їх із могил та зібравши разом. Говориться й про гідність Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), адже його воскресять першим.

Здоровий глузд також говорить про те, що воскресіння можливе, адже воскресіння – це повторне створення речі, а повторно створювати річ легше, ніж робити це першого разу. Про це говориться й у Корані, адже оскільки Господь спроможний створити людину, так само Він може повторити своє творіння: **«Хто оживить кістки, які зітліли?» Скажи: «Оживить Той, Хто створив їх уперше! А Він знає про кожне творіння!»** (Йа.Сін, 78-79), **«Він**

1 Аль-Бухарі, 3414, Муслім, 2373.

2 Аль-Бухарі, 2412, Муслім, 2278.

— **Той, Хто починає творіння, а потім повторює його. І це для Нього легко!»** (Ромеї, 27).

Так виглядає цей доказ проти тих, хто заперечує воскресіння, який вміщений у Корані й належить як до царини віри, так і до царини розуму.

Питання 3. Зібрання

Тексти Корану й Сунни вказують на те, що після воскресіння людей зберуть голими, босими й необрізаними. Усевишній сказав: **«Ми зберемо всіх, і ніхто від Нас не сховається!»** (Печера, 47), **«Того Дня земля зміниться іншою, так само, як і небеса. Постануть вони перед Аллахом, Єдиним, Всепереможним!»** (Ібрагім, 48).

Переказують від Айші (нехай буде вдоволений нею Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: **«У День Воскресіння люди будуть зібрані босими, голими й необрізаними»**. Я запитала: **«О Посланець Аллаха! Жінки й чоловіки будуть разом, дивлячись одні на одних?»** Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) відповів: **«О Аїша! Все це буде набагато страшнішим, ніж те, щоб чоловіки й жінки дивилися один на одного»**.

Під «зібранням» мається на увазі збір усіх створінь. Тексти Корану й Сунни також вказують на те, що буде іще одне зібрання, яке відбудеться або в раю, або в пеклі. Віруючі будуть зібрані в раю, сидячи верхи. Усевишній сказав: **«Одного дня Ми покличемо богобоязливих до Милостивого почесним почтом»** (Мар'ям, 85).

Ат-Табарі переказав від Алі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) коментар до цих слів Усевишнього: **«Одного дня Ми покличемо богобоязливих до Милостивого почесним почтом»**: **«Клянуся Аллахом, цей почет не буде йти пішки й не буде поспішати, але кожному з них дадуть верблюдицю, рівних яким творіння ще не бачили. Сідла будуть золотими, а поводи – хризолітними. Вони будуть їхати верхи, доки не дістануться воріт раю»⁽¹⁾**.

1 Тафсір ат-Табарі, 8/380.

Натомість невіруючі будуть зібрані в пеклі сліпими, німими й глухими. Усевишній сказав: **«Тих, яких зберуть у геєні долілиць, чекає найгірше місце, адже вони заблукали найбільше»** (Розрізнення, 34), **«Ми зберемо їх у День Воскресіння долілиць — сліпих, німих і глухих»** (Нічна подорож, 97).

Питання 4. Водойма, її властивості та її обґрунтування

На тому місці, де буде зібрано громаду Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!), Аллах подарує йому велику водойму. У переказах розповідається про те, що вода в цій водоймі буде білішою за молоко, холоднішою за сніг, солодшою за мед, ароматнішою за мускус. Ця водойма буде дуже великою, із рівними сторонами, кожна з яких займатиме місяць шляху. Вода надходить у цю водойму з раю двома стоками – золотим та срібним. Навколо водойми буде стільки глеків, скільки зірок на небі.

Про існування згаданої водойми свідчить чимало достовірних хадісів. Деякі вчені вважають, що кількість передавачів цих хадісів дозволяє навіть говорити про «колективний переказ», адже водойма згадується у більше, ніж тридцяти переказах. Наприклад, у хадісі від Анаса бін Маліка говориться, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Воістину, розмір моєї водойми – від Айли⁽¹⁾ до Сани в Ємені, а глеків навколо неї стільки, скільки на небі зірок»⁽²⁾. А від Абд Аллаха бін Амра переказують, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Моя водойма займає місяць шляху, а її сторони рівні. Вода у ній біліша за молоко та ароматніша за мускус. Глеків навколо неї – як зірок у небі. Хто вип'є звідти води, ніколи не буде страждати від спраги»⁽³⁾.

Водойма буде знаходитись на тому місці, де зберуть для Суду всі творіння. Вода надходить у неї із аль-Каусару, райської річки,

1 Місто на північному узбережжі Червоного моря.

2 Аль-Бухарі, 6080, Муслім, 2303.

3 Аль-Бухарі, 6079, Муслім, 2292.

яку Всевишній дарував нашому Пророку (мир йому й благословення Аллаха!): **«Воістину, Ми дарували тобі аль-Каусар»** (Аль-Каусар, 1).

Учені не є одностайними, що буде раніше – терези чи водойма. Доречно зауважити, що водойма буде перед терезами. Аль-Куртубі сказав: «Цього вимагає здоровий глузд, адже, піднявшись із могил, люди відчують спрагу».

Питання 5. Терези, їхні властивості й обґрунтування

Одним із обов'язкових приписів, які стосуються віри в Останній День, вважається віра в терези. Це будуть справжні терези – із ручкою та двома чашечками. На них будуть зважувати вчинки рабів Аллаха й не оминуть найменшого зла чи добра.

Про ці терези свідчить чимало доказів із Корану й Сунни. Усевишній сказав: **«У День Воскресіння Ми встановимо справедливу вагу й ні з ким не вчинять несправедливо. Коли щось матиме навіть вагу гірчичного зерна, Ми все одно принесемо Його! Достатньо тієї лічби, що в Нас!»** (Пророки, 47), **«Тоді той, чия чаша на терезах буде важкою — отримає він життя, сповнене задоволення. Але той, чия чаша на терезах буде легкою — притулком його буде пірва»** (Лихо, 6-9).

Аль-Бухарі й Муслім переказали від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Два слова, любих Милостивому, простих для язика, але важких для терезів – «слава Аллаху й хвала Йому» та «слава великому Аллаху»⁽¹⁾. Імам Ахмад, аль-Хакім та інші переказали, що якимось ібн Масуд (нехай буде вдоволений ним Аллах!) видряпався на арака. У нього були худі ноги й вітер почав гойдати цей кущ. Присутні засміялися, а Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) запитав: «Чому ви смієтеся?» Ті відповіли: «О Пророк Аллаха! Ми сміємося з його худих ніг». Той відповів: «Клянуся Тим, у Чий руці

1 Аль-Бухарі, 7563, Муслім, 2694.

моя душа, що його коліна будуть важчими на терезах, ніж гора Ухūd»⁽¹⁾. Аль-Хакім вважав цей хадіс достовірним, із чим погодився й аз-Загабі.

Відповідно до цитованих текстів, на терезах будуть зважуватись три речі:

1) Вчинки

Про що свідчить цитований хадіс від Абу Гурайри про два слова.

2) Книги запису вчинків

У хадісі від Абд Аллаха бін Амра бін аль-Аса розповідається, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «У День Воскресіння Усевишній Аллах обере з моєї громади чоловіка, поставивши його перед усіма іншими творіннями. Перед ним розкриється дев'яносто дев'ять сувоїв, кожен із яких буде простягатись так далеко, скільки вистачає зору. Аллах запитав: «Чи будеш ти заперечувати щось звідси? Чи не скривдили тебе ті, хто записував?» Той відповів: «Ні, Господи!» Аллах запитав: «У тебе є виправдання чи добра справа?» Тоді цей чоловік знітиться й скаже: «Ні, Господи». Але Аллах відповів: «У Нас одна твоя добра справа. Сьогодні ніхто не скривдить тебе!» Після цього тому чоловіку дадуть записку зі словами «я свідчу, що немає бога, крім Аллаха, і що Мухаммад – Посланець Аллаха!» Коли всі книги покладуть на одну шальку терезів, а записку на іншу, то шалька з запискою переважить, адже ніщо не може бути важчим за те, що написане з ім'ям Аллаха, Милостивого й Милосердного!»⁽²⁾

3) Ті, хто здійснював ці вчинки

Про це говорять слова Всевишнього: «У День Воскресіння вони не матимуть ваги» (Печера, 105). Про те ж ідеться й у згаданому хадісі, де говориться, що ноги Абд Аллаха ібн Масуда будуть важчими за гору Ухūd.

1 Ахмад, 1/420-421, аль-Хакім, 3/317.

2 Ахмад, 2/213, ат-Тірмізі, 5/24-25, 2639, аль-Хакім у «аль-Мустадрак», 1/6, 529 («достовірний хадіс», із чим погодився й аз-Загабі).

Питання 6. Заступництво. Визначення цього поняття, його різновиди й обґрунтування

У арабській мові слово «аш-шафаа» означає «спосіб» та «прагнення». Зазвичай воно вживається у значенні «просити за когось».

«Заступництво перед Аллахом» означає звернене до Аллаха прохання прощення чиїхось гріхів.

Сутність заступництва полягає в тому, що зі Своєї ласки й милості в День Воскресіння Усевишній Аллах дозволить деяким праведникам (серед ангелів, посланців та віруючих) заступитися за деяких грішників, що сповідували єдиногобжжя. Це буде зроблено для того, щоб показати гідність заступників перед Аллахом та Його милість до них.

Заступництво перед Аллахом може бути дійсним тільки за двох умов.

1) Дозвіл Аллаха на заступництво

Це підтверджується словами Всевишнього: **«Хто заступиться перед Ним, окрім як із Його дозволу?»** (Корова, 255), **«Заступництво перед Ним не допоможе нікому, крім тих, кому Він дозволить»** (Саба, 23).

2) Вдоволеність Аллаха тим, за кого заступаються

На що вказують слова Всевишнього: **«Заступаються вони лише за тих, ким Він задоволений»** (Пророки, 28).

Інші тексти засвідчують, що Всевишній дозволить заступатися тільки за сповідників єдиногобжжя. Муслім Переказав від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «У кожного пророка є молитва, на яку Аллах обов'язково відповідає. Тому кожен пророк поспішав із цією молитвою. Але я відклав свою молитву про запас, щоб у День Воскресіння заступитися за свою громаду. Якщо побажає Аллах, вона буде стосуватись тих із моєї громади, хто помер, не додаючи Аллаху рівних у поклонінні»⁽¹⁾.

1 Муслім, 199.

Про невіруючих Аллах сказав так: **«Не допоможе їм заступництво заступників»** (Загорнутий, 48).

Коран та Сунна підтверджують заступництво, яке стане можливим у День Воскресіння. Ми вже навели деякі докази із Писання, а також згадаємо деякі з Сунни. Абу Саїд аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) повідомив, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Тоді Благословенний та Всевишній Аллах скаже: «Заступалися ангели, заступалися пророки, заступалися віруючі, тож залишився тільки Наймилосердніший із милосердних». Тоді Господь витягне із пекла жменю людей, які взагалі не зробили нічого хорошого»⁽¹⁾.

Існує чимало хадісів, які розповідають про заступництво. На користь їхнього переказу великою кількістю людей однозначно висловилися видатні вчені. У двох «Сахіхах» говориться: «Той, у кого віри буде з гірчичну зернину, буде виведений із вогню»⁽²⁾.

Заступництво можна поділити на **«відкинуте»**, тобто те, яке не відповідає вказаним двом умовам, а також **«прийняте»**, тобто відповідне їм. У Корані й Сунні говориться про вісім видів заступництва, притаманного нашому Пророку (мир йому й благословення Аллаха!):

1) Велике заступництво за тих, хто постане на Суді, яке називається «славною місцем». Правом такого заступництва володіє тільки наш Пророк (мир йому й благословення Аллаха!).

2) Заступництво за тих, у кого кількість добрих та злих вчинків однакова. Вони увійдуть до раю.

3) Заступництво за людей, які заслужили пекло.

4) Заступництво за людей, які опиняться в раю, щоб їм дарували там краще місце.

5) Заступництво за людей, щоб вони увійшли до раю без розрахунку.

1 Ахмад, 3/94, Абд ар-Раззак у «Мусаннафі», 11, 410, 20857.

2 Аль-Бухарі, 7439, Муслім, 184.

6) Заступництво за полегшення кари для тих, хто її заслужив. Таким є заступництво Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) за його дядька Абу Таліба.

7) Заступництво за людей раю, щоб вони туди увійшли.

8) Заступництво за тих людей з громади Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), які скоїли важкі гріхи, щоб вони виійшли з пекла.

Коран та Сунна доводять правдивість усіх цих видів заступництва. Деякі з них стосуються тільки нашого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), зокрема велике заступництво, заступництво за його дядька Абу Таліба та заступництво за те, щоб люди увійшли до раю. Інші види заступництва притаманні всім пророкам та праведникам, зокрема заступництво за тих, хто скоїв важкі гріхи. Проте між вченими існують суперечки, який вид заступництва притаманний тільки нашому Пророку (мир йому й благословення Аллаха!). А Всевишній Аллах знає про це краще.

Питання 7. Міст, його особливості, властивості й обґрунтування

Арабське слово «ас-сират» означає «добре видимий шлях». У релігійному законі цим словом позначають міст, прокладений над серединою пекла, яким пройдуть усі покоління. Переходити через нього будуть люди, які йтимуть до раю. У Корані й Сунні існує чимало доказів, які розповідають про цей міст. Усевишній сказав: **«Воістину, нема серед вас таких, хто не пройде над геєною! Це вирішено Господом твоїм остаточно. Потім Ми врятуємо тих, які богобоязливі, а несправедливих залишимо там на колінах»** (Марйам, 71-72). Більшість тлумачів Корану стверджує, що в цих аятах під «проходженням над геєною» мається на увазі саме шлях по цьому мосту. Цю думку переказують від ібн Аббаса, ібн Масуда, Кааба аль-Ахбара та багатьох інших тлумачів.

У двох «Сахіхах» вміщено довгий хадіс від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) про можливість бачи-

ти Аллаха й про заступництво, в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Далі принесуть міст та поставлять між двома хребтами геєни. Ми запитали: «О Посланець Аллаха, що це за міст?» Він сказав: «Хиткий та слизький, вкритий голками, крючками й колючками з вигнутими шипами, що ростуть у Неджді й називаються «садан». Віруючі будуть переходити цей міст зі швидкістю погляду, блискавки, вітру, породистих коней чи вершників. Одні зможуть перейти цілими, інші – подряпаними, хтось впаде в пекло, а хтось буде повзти по цьому мосту»⁽¹⁾.

Існує чимало хадісів, які розповідають про цей міст. Говориться, що він буде тоншим за волосину, гострішим за меч та настільки хитким і слизьким, що втримається на ньому тільки нога тих, кого укріпить Аллах. Міст буде простягнуто в суцільній темряві, а світло буде з'являтися в залежності від того, наскільки сильною була віра людини. Так само й пройдуть цей міст люди настільки швидко, наскільки сильною була їхня віра. Про це говорилося у попередньому хадісі.

Питання 8. Рай, пекло, їхні властивості, сутність віри в них та обґрунтування

Кожен мусульманин повинен вірити в рай та пекло.

Рай – це місце винагороди, обіцяне тим, хто кориться Аллаху. Він знаходиться на сьомому небі, поблизу крайнього лотоса. Всевишній сказав: «**Він бачив ще і його друге сходження — біля окрайнього лотосу, навколо якого знаходиться сад притулку**» (Зоря, 13-15). Рай складається із сотні щаблів, відстань між якими така, як між небом і землею. У «Сахіх» аль-Бухарі міститься хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «У раю існує сто щаблів, приготованих Аллахом для тих, хто веде боротьбу на Його шляху. Відстань між кожними двома з них дорівнює відстані між небом і землею»⁽²⁾.

1 Аль-Бухарі, 7439, Муслім, 183. Версія аль-Бухарі.

2 Аль-Бухарі, 2790.

Найвища частина раю – сад Фірдаус, а вже над ним знаходиться трон Аллаха. Звідти беруть свій початок райські ріки, про які говориться у хадісі від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!). У ньому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Якщо ви просите щось в Аллаха, то просіть про Фірдаус, середню й найвищу частину раю, над якою знаходиться трон Милостивого й звідки беруть початок райські ріки». У хадісі від Сагля бін Сада (нехай буде вдоволений ним Аллах!) переказується, що в раю існує вісім воріт: «У раю існує вісім воріт, одні з них – ар-Райан, в які входять тільки ті, хто тримав піст»⁽¹⁾. Усевишній приготував для мешканців раю такі насолоди, яких око не бачило, вухо не чуло й людська думка не досягала.

Пекло – це місце для вічного покарання, яке приготоване для невірних, багатобожників та лицемірів, чиє лицемір'я виявилось й у переконаннях, а також для деяких сповідників єдиного божжя, що грішили. Проте потім їх введуть до раю. Усевишній сказав: **«Аллах не прощає, коли Йому приписують рівних, але прощає все інше, крім цього, тому, кому побажає!»** (Жінки, 48). Пекло знаходиться на сьомій землі, про що розповідається у переказі від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!). У пеклі також існують різні щаблі, розташовані один під іншим. Абд ар-Рахман бін Аслям сказав: **«У раю щаблі йдуть угору, а в пеклі – донизу». Найнижчий щабель – це місце перебування лицемірів. Усевишній сказав: «Воістину, лицеміри опиняться на самому дні пекла»** (Жінки, 145).

У пекла існує сім воріт. Усевишній сказав: **«Вона має сім воріт, і для кожних воріт призначено їхню частину!»** (Аль-Хіджр, 44). Існуючий на землі вогонь складає лише сімдесяту частину вогню геєни. У хадісі, переказаному аль-Бухарі й Муслімом від Абу Гурайри повідомляється, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Вогонь, який ви бачите – це сімдесята частина пекельного вогню»⁽²⁾.

Віра в рай та пекло стає істинною за трьох умов:

1 Аль-Бухарі, 3257.

2 Аль-Бухарі, 3265, Муслім, 871.

1) Тверде переконання в тому, що рай – це притулок для богобоязливих, а пекло – притулок для невіруючих та лицемірів

Усевишній сказав: **«Воістину, тих, які не вірують у Наші знамення, Ми вкинемо у вогонь. Коли їхня шкіра згорить, Ми будемо замінювати її на нову шкіру — для того, щоб вони спробували цю кару на смак! Воістину, Аллах — Великий, Мудрий! А тих, які увірували та чинили добрі справи, Ми введемо у сади, де течуть ріки. Вони будуть там довіку і матимуть там пречистих дружин. І Ми введемо їх у густий затінок!»** (Жінки, 56-57).

2) Віра в те, що рай і пекло існують вже зараз

Усевишній сказав про рай: **«Його приготували для богобоязливих»** (Родина Імрана, 133), про пекло **«Його приготували для невіруючих»** (Корова, 24). У двох «Сахіхах» переказується хадіс від Імрана бін Хусайна, в якому Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: **«Я поглянув на рай та побачив, що більшість його жителів – бідняки, а також поглянув на пекло й побачив, що більшість його жителів – жінки»**⁽¹⁾.

3) Треба вірити, що рай та пекло будуть існувати вічно й ніколи не зникнуть

Усевишній сказав про рай так: **«Вони будуть там вічно. Це і є великий успіх!»** (Жінки, 13). Також Усевишній сказав про пекло: **«Я лише приніс те, що передає Аллах, а також Його послання. А хто не послухає Аллаха та Його Посланця, тих чекає вогонь геєни, де вони будуть вічно!»** (Джини, 23). Під «непослухом» тут мається на увазі невір'я, через яке людина буде в пеклі завжди. Аль-Куртубі зазначив, що слово «вічно» вказує на те, що «непослух» – це конкретно багатобожжя⁽²⁾.

Аль-Бухарі й Муслім переказали від Абд Аллаха бін Умара (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!), що Посланець Ал-

1 Аль-Бухарі, 3241, Муслім, 2738 (у скороченій версії). Версія аль-Бухарі.

2 Тафсір Аль-Куртубі, 19/27, Тафсір аш-Шавкані, 5/307.

лаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Аллах уведе до раю тих, хто його заслужив, і введе до пекла тих, хто його заслужив. Потім між ними з'явиться глашатай та скаже: «О, жителі раю! Ви вже не зазнаєте смерті! О жителі пекла! Ви вже не зазнаєте смерті! Кожен вічно буде там, де опинився»⁽¹⁾.

Плоди віри в Останній День.

Віра в Останній День приносить важливі плоди для життя віруючих.

1) Прагнення до послуху перед Аллахом, бажання Його винагороди, а також уникнення непослуху від страху перед Його покаранням.

2) Втіха для віруючого, якщо він не має насолоди земного життя, адже в такому випадку може сподіватись на блага життя наступного.

3) Відчуття досконалості божественної справедливості, адже Господь відплачує всім за їхні вчинки, будучи милостивим до Своїх рабів.

1 Аль-Бухарі, 6544, Муслім, 2850. Версія Мусліма.

Розділ 5

Віра в долю й передвизначення

Тема 1

Поняття «передвизначення» й «доля», їхнє обґрунтування та відмінності між ними

Поняття «**доля**» («аль-када») означає в арабській мові «ви-рок». У релігійному законі цим словом позначається усе, що Всевишній Аллах передбачив у Своєму творінні – створення, знищення чи якісь зміни.

Поняття «**передвизначення**» («аль-кадр») походить від дієслова «кадара», яка означає «осилювати щось», «мати сили на щось». У релігійному законі цим словом позначається все, що Аллах запланував, тобто все, що тільки відбувається, було відомо Йому заздалегідь.

Відмінність між поняттями «доля» й «передвизначення»

Про ці відмінності говорило чимало вчених. Дехто наголошував, що «передвизначення» випереджає «долю», тобто «доля» – це коли збувається «передвизначення». Абу Хатім порівнював передвизначення із ниткою кравця, який відмірює частину тканини для одягу, віднімаючи або додаючи. Але коли кравець починає кроїти, то вже нічого не відмірює, наче визначаючи долю цього одягу. Таким чином, передвизначення випереджає долю.

Ібн аль-Асір сказав: «Передвизначення й доля тісно пов'язані між собою. Їх неможливо уявити одне без іншого. Передвизначення є своєрідним фундаментом, тоді як доля – це те, що будуватиметься на фундаменті. Якщо їх відділити одне від одного, зникне вся споруда».

Якщо поняття «доля» й «передвизначення» згадуються разом, то кожне з них набуває свого, особливого значення. Коли ж вони

згадуються окремо, то можуть набувати одного й того ж смислу. Так говорять деякі вчені.

Докази передвизначення

Віра в передвизначення належить до важливих стовпів істинної віри. Про це свідчать Коран та Сунна. Всевишній сказав: **«Во істину, Ми створили кожну річ згідно із передвизначенням»** (Місяць, 49), **«а наказ Аллаха передвизначений»** (Військові загони, 38), **«Він створив кожну річ і передвизначив її»** (Розрізнення, 2).

У багатьох хадісах Сунни також розповідається про передвизначення. Про це йдеться в хадісі Джібріла, який запитував у Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) про основи віри, серед яких була й «віра в передвизначення – його зло та добро». У розділі, де йдеться про віру в ангелів, цей хадіс уже згадувався. Муслім у своїй праці «ас-Сахіх» переказав від Абд Аллаха, сина Амра бін аль-Аса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), що той чув, як Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Аллах записав долю творінь ще за п'ятдесят тисяч років до того, як створив небеса й землю. Його трон був над водою»⁽¹⁾.

Віру в передвизначення одностайно визнали обов'язковою усі сподвижники, а також учені, які жили після них. Муслім у «Сахіх» переказав від Тауса, що той сказав: «Я зустрічав багатьох сподвижників Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), і вони говорили, що все відбувається згідно із передвизначенням. Я також чув, як Абд Аллах, син Умара, розповідав, що Посланець (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Усе відбувається згідно із передвизначенням, навіть неквапливість та кмітливість (або: навіть кмітливість та неквапливість)»⁽²⁾. Імам ан-Нававі сказав: «Очевидні докази із Корану й Сунни, а також одностайна думка сподвижників та інших авторитетів засвідчує існування передвизначення Усевишнього Аллаха».

1 Муслім, 2653.

2 Муслім, 2655.

Тема 2

Ступені передвизначення

Передвизначення складається із чотирьох ступенів. Про них розповідають Коран та Сунна, а також підтверджують слова вчених.

1) Знання Аллахом усього, що існує та не існує, може існувати та не може існувати

Аллах знає, що було, що є, що буде, чого не буде, а також те, що може бути за якихось умов. На це вказують слова Всевишнього: **«Щоб знали ви, що Аллах спроможний на кожну річ, і що Він охоплює кожну річ знанням!»** (Розлучення, 12). У двох «Сахіхах» наводиться хадіс від Абд Аллаха, сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!), який сказав: «Посланця Аллаха, мир йому й благословення Аллаха, запитали про дітей багатобожників. Він відповів: «Аллах знає краще про те, що вони робили»⁽¹⁾.

2) Запис Аллахом того, що відбудеться із кожною річчю аж до Судного Дня

Усевишній сказав: **«Невже ти не знаєш, що Аллаху відомо те, що на небі й на землі? Воістину, це є в Писанні! Воістину, це легко для Аллаха!»** (Хаадж, 70), **«Кожну річ Ми порахували в Ясній Книзі»** (Йа.Сін., 12). Муслім у своїй праці «ас-Сахіх» переказав від Абд Аллаха, сина Амра бін аль-Аса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) вже цитований хадіс про те, що Аллах записав долю творінь ще за п'ятдесят тисяч років до того, як створив небеса й землю.

3) Бажання Аллаха. Все, чого побажає Аллах, буде, а все, чого не побажає Аллах, не буде

Усевишній сказав: **«Коли Він воліє чогось, то тільки говорить: «Будь!» — і воно є!»** (Йа.Сін., 82), **«Але не побажаєте ви цього, якщо не побажає Аллах, Господь світів!»** (Згортання, 29). Аль-Бухарі й Муслім переказали хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Нехай ніхто з вас не говорить «о Аллах, прости мене, якщо бажаєш! О Аллах, помилуй мене, якщо ба-

1 Аль-Бухарі, 1384, Муслім, 2659.

жаєш!» Будьте наполегливі в молитвах, адже Аллах творить, що побажає, тож ніхто не може Його примусити»⁽¹⁾.

4) Створення Аллахом усіх речей та Його досконала спроможність робити це

Аллах створив як того, хто діє, так і саму дію, як того, хто щось рухає, так і сам рух, як того, хто перебуває в стані спокою, так і сам цей стан спокою. Усевишній сказав: «**Аллах — Творець кожної речі! Він — Опікун кожної речі!**» (Натовпи, 62), «**Аллах створив як вас, так і те, що ви робите**» (Вишикувані в лави, 96). Аль-Бухарі в «ас-Сахіх» переказав від Імрана бін Хусайна, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Був Аллах, і не було нічого, крім Нього. Трон його був над водою. Аллах записав усе в Нагадуванні й створив небеса й землю»⁽²⁾.

Необхідно обов'язково вірити в усі чотири ступені передвизначення, щоб мати повноту віри в передвизначення як таке. Кожен, хто заперечує якийсь із цих ступенів, не має справжньої віри в передвизначення. А Всевишній Аллах знає краще.

Плоди віри в передвизначення

Віра в передвизначення приносить віруючому такі важливі плоди:

1) Сподівання на Аллаха в починанні будь-якої справи, адже Господь творить і причини, і наслідки.

2) Душевний спокій та впевненість, яка з'являється тоді, коли раб Аллаха розуміє, що все відбувається з Його волі.

3) Відмова від самозахоплення у випадку досягнення бажаного, адже все добро походить тільки від Аллаха, Який допомагає робити необхідні справи задля досягнення успіху. Розуміючи це, раб Аллаха дякує Йому та відмовляється від самозахоплення.

4) Відмова від неспокою та хвилювань у разі невдач або неприємностей, адже все це відбувається тільки з волі Аллаха. Таким чином, раб Аллаха стримує себе й чекає добра.

1 Аль-Бухарі, 6339, Муслім, 2679.

2 Аль-Бухарі, 3191,

ЧАСТИНА ТРЕТЯ РІЗНІ ПИТАННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ВІРОВЧЕННЯ

Розділ 1 Іслам, іман, іхсан

Тема 1 Іслам

Визначення поняття «іслам».

В арабській мові слово «аль-іслам» має значення «покора», «відданість» та «смирення».

У шаріаті «аль-іслам» означає повну відданість єдиному Аллаху, покору Йому, очищення від багатобожжя та його прихильників. Усевишній сказав: **«Скажи: «Воістину, моя молитва й виконання обрядів, моє життя й смерть — це все належить Аллаху, Господу світів! Немає рівного Йому. Саме це наказано мені, і я — перший із відданих Йому!»** (Худоба, 162-163), **«Хто шукає іншої релігії замість ісламу, від того не буде прийнято, а в наступному житті він буде серед тих, хто втратив усе!»** (Родина Імрана, 85).

Стовпи ісламу

Усього існує п'ять стовпів ісламу, які Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) пояснив у хадісі від Абд Аллаха бін Умара (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!) так: «Іслам тримається на п'яти [стовпах]: свідченні, що немає бога,

крім Аллаха, що Мухаммад – Посланець Аллаха, звершенні обрядової молитви, виплаті закят, пості в місяць рамадан, паломництві до Дому Аллаха»⁽¹⁾. У вже цитованому хадісі Джибріла (мир йому!) говориться наступне: «О, Мухаммад! Розкажи мені про іслам! Сказав Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха!): «Іслам – це свідчити, що немає бога, окрім Аллаха, і що Мухаммад – Посланець Аллаха, і звершувати молитву, сплачувати закят, постити у рамадан, здійснювати паломництво у дім, якщо є така змога». [Джибріл] відповів: «Ти сказав правду»⁽²⁾.

Суть двох свідоцтв:

- Свідчення «немає бога, крім Аллаха!» означає, що треба поклонятись тільки Аллаху.
- Свідчення «Мухаммад – Посланець Аллаха!» означає, що необхідно коритись Посланцю, вірити в те, що він сказав, уникаючи того, від чого він застеріг, а також поклонятися Аллаху тільки так, як Він Сам приписав через Свого Посланця.

1 Аль-Бухарі, 8, Муслім, 16.

2 Аль-Бухарі, 8, Муслім, 8.

Тема 2

Іман та його стовпи. Пояснення судження шаріату стосовного того, хто скоїв важкий гріх

Визначення іману

Слово **«аль-іман»** («віра») в арабській мові означає «переко-
нання» та «підтвердження».

У релігійному законі поняття «віра» означає «переконання в
серці, підтвердження словами та вчинками органів тіла».

Стовпи іману та їхнє обґрунтування

Існує шість стовпів іману, про які говориться у словах Усе-
вишнього: **«Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали
свої обличчя на схід чи на захід, а благочестивим є той, хто
увірував в Аллаха, в Останній День, в ангелів, у Писання та в
пророків»** (Корова, 177).

У Сунні також наводиться вже цитований хадіс від Джибріла
(мир йому!): «Джибріл сказав Пророку (мир йому й благословен-
ня Аллаха!): «Розкажи мені про іман!» Той відповів: «Це – вірити
в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Його посланців, Останній
День, а також передвизначення – із його добром та злом». [Джи-
бріл] відповів: «Ти сказав правду!»⁽¹⁾.

Збільшення та зменшення іману

Коран і Сунна доводять, що іман збільшується від послуху та
зменшується від непослуху.

Коран говорить про це так: **«А тим, хто йде прямим шляхом,
Він помножує Своє керівництво та дарує їм богобоязливість
їхню!»** (Мухаммад, 17), **«Ми зіслали тобі Писання не для того,
щоб у грудях твоїх була через нього тривога, а щоб ти засте-
рігав ним, і як згадку для віруючих!»** (Військова здобич, 2), **«Він**

1 Муслім, 1.

— Той, Хто зіслав спокій у серця віруючих, щоб їхня віра ще збільшилась» (Перемога, 4).

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!), сказав: «Вийде з пекла той, у кого в серці було віри навіть на вагу порошинки»⁽¹⁾, «Віра має сімдесят із чимось гілок, найвища з них – немає бога, крім Аллаха, а найнижча – прибрати з дороги камінь. Сором – гілка віри»⁽²⁾.

Рішення шариату стосовно того, хто скоїв важкий гріх

Важкі гріхи поділяються на два види – ті, які **ведуть до невір'я**, а також ті, які **не ведуть до невір'я**. До перших належить приписування Аллаху рівних у поклонінні, адже саме цей вчинок вважається найтяжчим гріхом. Також сюди належить лицемір'я в переконаннях, хула на Аллаха та Його Посланця (мир йому й благословення Аллаха!) та інші вчинки такого роду.

Другий вид гріхів не веде до невір'я, якщо тільки людина не вважає такі вчинки дозволеними. Сюди належить лихварство, вбивство, перелюб та інші вчинки такого роду.

Коран і Сунна вказують на те, що той, хто коїть важкий гріх, не вважається невіруючим, але називається розпусником та грішником, у якого зменшилася віра.

Що буде із такою людиною в наступному житті – знає тільки Аллах. Якщо Він побажає, то зі Своєї милості простить її, а якщо побажає, то зі Своєї справедливості покарає її. Також треба знати, що така людина не буде в пеклі вічно, адже кожен сповідник єдинобожжя, у підсумку, повернеться до раю. Усевишній сказав: **«Воістину, Аллах не прощає, коли Йому додають рівних, але прощає все, окрім цього, тому, кому побажає! І хто додає Аллаху рівних, той заблукав у глибокій омані!»** (Жінки, 116).

У двох «Сахіхах» наведено хадіс від Анаса (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й

1 Аль-Бухарі, 7510, Муслім, 193.

2 Муслім, 58.

благословення Аллаха!) говорить: «Вийде з пекла той, хто скаже, що немає бога, крім Аллаха, а в його серці буде добра на вагу ячмінного зерна. Вийде з пекла той, хто скаже, що немає бога, крім Аллаха, а в його серці буде добра на вагу пшеничного зерна. Вийде з пекла той, хто скаже, що немає бога, крім Аллаха, а в його серці буде віри на вагу порошинки»⁽¹⁾.

Саме такого вчення дотримувалися сподвижники Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та їхні послідовники, які йшли прямим шляхом. Це вчення займає золоту середину між двома крайнощами – переконанням сучасних та новітніх харіджитів, які вважали, що людина, яка скоїла важкий гріх, вічно горітиме в пеклі, а тому звинувачували її в невір'ї та вважали дозволеною її кров, а також переконанням тих неуважних, які вважають, що людина, яка скоїла важкий гріх, рівна зі звичайним віруючим, якій кориться Аллаху й не порушує Його заборон. Саме такої думки тримаються радикальні мурджііти.

Докази на користь того, що людина, яка скоює важкий гріх, не стає невіруючою

У Корані Всевишній говорить: **«Якщо дві групи віруючих ведуть між собою боротьбу, то примиріть їх. Але якщо одна з них зазіхає на іншу, то боріться проти тієї, яка виявляє ворожість, доки вона не повернеться до наказу Аллаха. А якщо вона повернеться, то встановіть між ними мир так, як і належить. І будьте справедливими; воістину, Аллах любить справедливих! Воістину, віруючі — браття. Тож встановлюйте мир між братами вашими й бійтесь Аллаха — можливо, помилують вас!»** (Кімнати, 9-10).

У цьому аяті Аллах назвав «віруючими» тих, хто веде боротьбу проти інших віруючих, звершуючи важкий гріх. Усевишній наказав встановлювати між ними мир, називаючи їх також «браттями».

1 Аль-Бухарі, 44, Муслім, 192.

Муслім переказав хадіс від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Гідні раю увійдуть до раю. Аллах введе туди зі Своєї милості тих, кого побажає. Гідні пекла увійдуть до пекла. Потім Аллах скаже: «Погляньте, якщо в когось знайдеться віри хоч на вагу гірчиного зерна, виведіть його звідти»⁽¹⁾.

Хадіс стосується нашої теми, адже в ньому говориться, що ті, хто скоїв важкий гріх, будуть виведені з пекла, навіть якщо у них буде дуже мало віри. Так само хадіс говорить про те, що віра залежить від учинків, збільшуючись та зменшуючись відповідно до того, звершує людина обов'язкові приписи чи коїть гріхи.

1 Муслім, 184.

Тема 3

Іхсан

«Аль-іхсан» означає відчуття того, що Аллах спостерігає за людиною тоді коли вона на самоті, і тоді, коли вона перебуває на людях. Усвідомлюючи це, людина починає любити Аллаха, боятися Його, сподіватись на Його винагороду та стерегтись Його покарання. Вона робить це, виконуючи обов'язкові й добровільні приписи, уникаючи заборонених та небажаних вчинків. Саме тому ті, хто творить добро – це люди, які випереджають одне одного у праведних вчинках.

Обґрунтування

У Корані Аллах говорить: **«Воістину, Аллах із тими, які богобоязливі, з тими, які роблять добро!»** (Бджоли, 128).

У Сунні, зокрема в хадісі Джибріла (мир йому!), говориться: «Розкажи мені тепер про іхсан». Він відповів: «Це – поклонятися Аллаху, неначе бачиш ти Його, бо коли не бачиш ти Його, то, воістину, Він бачить тебе!».

Тема 4

Взаємозв'язок ісламу, іману та іхсану

Про іслам, іман та іхсан розповідається в хадісі про те, як Джибріл (мир йому!), прийшов до Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та запитав його про ці три речі. Той відповів, що про **іслам** говориться як про всі видимі вчинки, тобто свідчення «немає бога, крім Аллаха, і Мухаммад – Посланець Аллаха!», про звершення молитви, сплату закяту та паломництво до Дому. Про **іман** було сказано як про переконання в невидимих справах, тобто віру в Аллаха, Його ангелів, Його писання, Останній День, передвизначення із його добром та злом. А про **іхсан** було сказано в тому сенсі, що Аллах завжди бачить раба, і що поклонятись Йому треба так, наче ти сам бачиш Його.

Коли поняття іслам, іман та іхсан згадуються разом, то кожне з них має свій особливий смисл. Під ісламом маються на увазі зовнішні вчинки, під іманом – переконання в невидимих речах, а під іхсаном – найвищі ступені релігії. Якщо поняття іслам вживається окремо, то туди включається й іман, а якщо окремо вживається іман, туди включається й іслам. Якщо ж окремо вживається іхсан, то туди включається і іслам, і іман.

Розділ 2

Прихильність та непричетність: значення та умови

Арабське слово «аль-уалья» походить від «уаліа», що означає «наближатись», тобто бути разом із мусульманами, любити їх, підтримувати їх, допомагати їм проти ворогів та жити разом із ними.

Арабське слово «аль-бараа» походить від «бараа», що означає «розрізати», наприклад, «розрізати олівець», тобто загострити його. Тут під «аль-бараа» мається на увазі розрив зв'язків із невіруючими, тобто відсутність любові до них, відмова підтримувати їх та жити в їхніх землях, окрім випадків необхідності.

Прихильність та непричетність – обов'язок того, хто сповідує єдинобожжя

Кожному мусульманину треба виявляти прихильність до когось тільки заради Аллаха, ворогувати з кимось тільки заради Аллаха й любити когось тільки заради Аллаха, а також ненавидіти тільки заради Аллаха. Необхідно любити мусульман та не мати прихильності до невіруючих. Усевишній сказав: **«Покровитель ваш — лише Аллах, Посланець Його й ті, які увірували, ті, які звершують молитву, дають закят, поклоняються! Ті, які беруть своїм покровителем Аллаха та Посланця Його й ті, які вірували, воістину, є вони прихильниками Аллаха, і вони — переможці!»** (Трапеза, 55-56), **«О ви, які увірували! Не беріть юдеїв та християн у приятелі — вони приятелі одні одним. А хто ж серед вас знається з ними — він сам з-посеред них. Воістину, Аллах не веде прямим шляхом нечестивих!»** (Трапеза, 51), **«Ти не знайдеш людей, які вірують у Аллаха та Останній День, але водночас приятелюють із тими, хто во-**

рогує з Аллахом та Його Посланцем — навіть якщо це будуть їхні батьки, сини, брати чи інші родичі» (Суперечка, 22).

Із цих преславних аятів зрозуміло, що кожен мусульманин повинен товаришувати з віруючими, адже це приносить велике благо. Також кожен мусульманин не повинен виявляти прихильності до невіруючих, адже це веде до великого зла.

Місце прихильності та непричетності в релігії

Прихильність і непричетність відіграють в ісламі дуже важливу роль, адже слугують одним із найважливіших вузлів віри. Цей вузол встановлює любов та єдність між мусульманами, відділяючи від них ворогів ісламу. Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) розповів, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Найкращий вузол віри — це дружба заради Аллаха, ворожнеча заради Аллаха, любов заради Аллаха та ненависть заради Аллаха»⁽¹⁾.

Відмінність між потуранням злу та доброзичливістю

Потурання — це відмова закликати до заохочуваного та забороняти неприйнятне, схвалення вчинків невіруючих та грішників із корисною метою, ухиляння від необхідних ревностів за свою релігію. Сюди належить панібратське спілкування із грішниками та невіруючими тоді, коли вони виявляють невір'я та коять гріх, а також небажання засуджувати їх навіть тоді, коли є вдосталь сил це зробити. Усевишній сказав: **«Прокляті ті, які не вірують, з-посеред синів Ісраїла, вустами Давуда та Іси, сина Мар'ям. Це так, бо вони не слухалися й були порушниками! Вони не утримували одне одного від зла, вчиненого ними! Мерзотне те, що чинять вони! Бачиш ти, що багато хто з них приятелює з тими, які не увірували. Мерзота те, що приготували вони самі собі! Прогнівався Аллах на них, і кара буде їм довіку!»** (Трапеза, 78-80).

1 Ат-Табарані, 11/215, Аль-Багаві, «Шарх ас-Сунна», 3/429 (із хорошим існадом).

Доброзичливість— це намагання уникнути зла, висловлюючись обережно, без гніву й різких жестів. Це стосується тих випадків, коли той, хто творить зло, може заподіяти шкоду, або вдатися до більшого зла. Так, наприклад, може відбуватися тоді, коли хочеш чомусь навчити невігласа або утримати від якогось вчинку грішника. Тоді необхідно вдаватися до м'яких слів та вчинків, особливо, якщо чекаєш від когось прихильності до ісламу. У хадісі від Аїші (нехай буде вдоволений нею Аллах!) розповідається, що якось один чоловік попросив у Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) увійти. Коли той побачив його, то сказав: «Дурний брат своєї родини, дурний син своєї родини». Коли цей чоловік зайшов та сів, то з обличчя Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) не сходила привітна посмішка. Потім, коли він уже вийшов, Аїша (нехай буде вдоволений нею Аллах!) запитала: «О Посланець Аллаха! Чому, побачивши цього чоловіка, ти так про нього сказав, а потім так привітно йому всміхався?» Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) відповів: «О Аїша! Коли ти бачила, що я поводив себе погано? Воістину, в День Воскресіння найгіршими людьми перед Аллахом будуть ті, кого уникали люди, боячись їхнього зла!»⁽¹⁾.

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) шановливо прийняв цього поганого чоловіка, зробивши це заради своєї віри. Цей хадіс вказує на той факт, що доброзичливість не заперечує ідеї дружби виключно із віруючими, зокрема в тому разі, якщо існує якийсь інтерес на кшталт зменшення зла чи навернення до ісламу. Доброзичливість – один із методів заклику на шлях до Аллаха. Так, наприклад, у Медині Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) часто виявляв доброзичливість до лицемірів, боячись їхнього зла та намагаючись навернути їх (і ще багато кого!) до справжнього ісламу.

Доброзичливість відрізняється від потурання, адже потурання злу відбувається не заради віри, а заради якихось мирських цілей.

1 Аль-Бухарі, 6023.

Приклади прихильності та непричетності

Усевишній Аллах сказав про Ібрагіма, мир йому, так: «І добрий приклад для вас Ібрагім і ті, хто з ним, коли сказали вони народу своєму: **«Ми відрікаємось від вас та від того, чому ви поклоняєтесь замість Аллаха! Ми не визнаємо вас, і буде між нами та вами ворожнеча й ненависть доти, доки не увіруєте ви в єдиного Бога»** (Випробовувана, 4).

Про прихильність ансарів до мухаджирів Аллах сказав так: **«Ті, які жили [в Медині] раніше та увірували раніше, люблять тих, хто переселився до них. У їхніх серцях немає заздрості до того, що отримали ті. Вони визнають їхню перевагу, хоча й самі перебувають у скруті. Хто здолав свою скупість, той досягнув успіху!»** (Аль-Хашр, 9).

Постанова шаріату щодо приязні до грішників та єретиків

Коли в одній людині поєднується добро й зло, послух та непослух Аллаху, покора та непокора, вчинки, відповідні Сунні та нововведенню, то в підсумку, вона заслуговує приязні та винагороди залежно від свого добра, і неприязні та покарання залежно від свого зла. Також людина може поєднувати в собі риси, які заслуговують поваги, а також риси, які заслуговують презирства. Це і визначає ставлення до людини. Наприклад, якщо бідна людина щось вкраде, то їй відсікають руку, але, разом із тим, видають із казни належну милостиню. Цього принципу дотримуються прихильники Сунні й громади.

Чи вважається прихильністю співпраця з немусульманами в мирських справах?

Тексти Корану й Сунні дозволяють співпрацю з немусульманами у мирських справах – наприклад, щось купувати в них чи продавати їм, щось здавати в оренду або винаймати в них, влаштовувати їх як працівників або за необхідності звертатися

до них за допомогою. Робити це треба обережно і так, щоб не було шкоди ісламу й мусульманам. Відомо, наприклад, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) наймав Абд Аллаха бін Урайкіта як досвідченого провідника⁽¹⁾.

Також розповідається, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) заклав свою кольчугу юдею за один саа ячменю, а Алі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) наймався до юдейки витягувати воду з колодязя, отримуючи за кожне відро один фінік. Так само Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) використовував у Медині допомогу юдеїв, ведучи боротьбу з багатобожниками, а плем'я хузаїтів допомагало в боротьбі проти невірних курайшитів. Такі вчинки не впливають на прихильність та непричетність заради Аллаха. Утім, немусульмани, які мешкають серед мусульман, повинні підкорятися загальним етичним нормам та не пропагувати свою релігію.

1 Аль-Бухарі, 2263. Ібн Урайкіт був багатобожником.

Розділ 3

Обов'язки перед сподвижниками

Тема 1

Чому слід любити сподвижників та бути прихильним до них?

Поняття «сподвижник»

Сподвижником вважається кожен, хто зустрів Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), увірував в нього та помер мусульманином.

Сподвижники – це найкращі люди мусульманської громади після Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), тож нам необхідно триматися їх, любити їх, схвалювати їхні вчинки й шанувати те становище, яке дарував їм Аллах. Любов до сподвижників – це обов'язок кожного мусульманина. Любов до них – це релігія, віра та наближення до Аллаха. Ненависть до сподвижників – це вияв невір'я й гріха. Сподвижники – це люди, на яких тримається релігія, тож ганити їх означає ганити релігію. Завдяки їм релігія дійшла до нас у чистому вигляді, адже вони навчились їй у Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) та передали нам, відповідально й чесно виконавши свою місію. За чверть століття сподвижники (нехай Аллах буде вдоволений усіма ними!) поширили іслам в усіх куточках світу. Аллах відкрив для них чимало країн, де люди, під їхнім впливом, натовпами приймали релігію Аллаха.

Про те, що треба бути прихильними до сподвижників та любити їх, говорить як Коран, так і Сунна. Ця любов – доказ правдивості віри. У Корані Аллах говорить: **«Усі віруючі, чоловіки та жінки – приятелі одне одним»** (Каяття, 71). Якщо віра сподвижників не викликає сумніву, адже вони були найкращими ві-

руючими, щирими перед Аллахом та Його Посланцем (мир йому й благословення Аллаха!), то прихильність до них та любов до них – це докази правдивості віри того, в кого вона є.

У Сунні наводиться хадіс, переказаний Анасом від Пророка (мир йому й благословення Аллаха!): «Ознака віри – любов до ансарів, а ознака лицемір'я – ненависть до ансарів»⁽¹⁾.

Існує багато хадісів на цю тему, тож перерахувати їх усі просто неможливо. Тут ми згадаємо ту винагороду в обох світах, яку отримає той, хто по-справжньому любить сподвижників (нехай Аллах буде вдоволений усіма ними!).

Той, хто любить сподвижників, здобуває в цьому житті успіх та перемогу, адже Всевишній сказав: **«Ті, які беруть своїм покровителем Аллаха та Посланця Його й ті, які увірували, воістину, є вони прихильниками Аллаха, і вони — переможці!»** (Трапеза, 56).

Ібн Касір сказав: «Кожен, хто задоволений близькістю до Аллаха, Його Посланця та віруючих, матиме успіх у земному й наступному житті, а також отримає перемогу в обох цих світах».

Ті, хто любив сподвижників, у наступному житті будуть зібрані разом із ними, адже в хадісі, переказаному Абд Аллахом бін Масудом (нехай буде вдоволений ним Аллах!), сказано: «Один чоловік прийшов до Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) й сказав: «О Посланець Аллаха! Що ти скажеш про долю людини, яка полюбила когось, але не змогла до них прилучитись?» Той відповів: «Людина буде з тими, кого вона полюбила!»⁽²⁾

Саме тому сподвижники намагалися наблизитись до Аллаха через любов до Абу Бакра та Умара. Цей вчинок вони вважали одним із найкращих та сподівалися на нього. Аль-Бухарі переказав від Анаса бін Маліка (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що один чоловік запитав у Пророка (мир йому й благословення Аллаха!): «Коли настане Час»? Той відповів: «А що ти для нього

1 Аль-Бухарі, 17.

2 Муслім, 6168.

приготував?» Чоловік сказав: «Нічого, крім любові до Аллаха та Його Посланця». Тоді Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Будеш із тими, кого полюбив». Анас сказав: «Жодного слова ми не любили так, як слів Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) «Будеш із тими, кого полюбив». І ще Анас сказав: «Я люблю Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), Абу Бакра та Умара. Я сподіваюсь, що за свою любов до них буду разом із ними, хоча й не зробив того, що зробили вони»⁽¹⁾.

1 Аль-Бухарі, 3677.

Тема 2

Необхідність віри в перевагу сподвижників, їхню справедливість, а також, на підставі шаріатських доказів, утримання від оцінок тих суперечок, які відбувалися між ними**Перевага сподвижників**

Усевишній Аллах згадав у Своєму Писанні славу сподвижників (нехай Аллах буде вдоволений усіма ними!) та пообіцяв їм щонайкращу винагороду. Усевишній сказав: **«Аллах вдоволений першими мугаджирами, ансарами й тими, хто пішов за ними в найкращий спосіб. І вони вдоволені Ним! Він приготував для них сади раю, де течуть ріки. Будуть вони там довіку! Це — великий успіх!»** (Каяття, 100), **«Аллах був задоволений віруючими, коли вони присягнули тобі під деревом»** (Перемога, 18), **«[Майно належить також] убогим переселенцям, які були вигнані з домівок своїх і втратили своє майно, прагнучи до милості Аллаха та вдоволення Його, заради допомоги Аллаху та Посланцю Його. Вони і є праведниками. Ті, які жили [в Медині] раніше та увірували раніше, люблять тих, хто переселився до них. У їхніх серцях немає заздрості до того, що отримали ті. Вони визнають їхню перевагу, хоча й самі перебувають у скруті. Хто здолав свою скупість, той досягнув успіху! Ті, що прийдуть після них, скажуть: «Господи наш! Прости нас і братів наших, які увірували раніше за нас! І не дай серцям нашим сповнитися ненавистю до тих, хто увірував [раніше]! Господи наш! Ти — Смирений, Милосердний!»** (Зібрання, 8-10).

Ці преславні аяти вказують на честь та гідність мугаджирів і ансарів, тих, хто брав участь у битві коло Бадру та хто склав присягу Пророку (мир йому й благословення Аллаха!) під деревом коло Худайбії, яка називається «присягою вдоволення». Також говориться, що ті, які прийшли пізніше, просять прощення для своїх попередників та благають Аллаха не вселяти в їхні серця ненависті до інших віруючих.

Ці та інші айти розповідають про те, що Аллах задоволений сподвижниками, що Він сповістив їм добру звістку про рай та великий успіх, а також прославив їх та згадав деякі з їхніх чеснот – щедрість, милість, любов до своїх братів-мусульман та ревність за релігію Аллаха. Згадується й чимало інших великих чеснот, притаманних цим людям.

Прославлені сподвижники й у багатьох хадісах. Так, Муслім переказав від Джабіра бін Абд Аллаха (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не увійде до пекла ніхто з тих, хто присягнув під деревом»⁽¹⁾. Також існує чимало хадісів, які говорять про чесноти сподвижників загалом, конкретно про учасників битви коло Бадру чи окремих людей.

Кожен мусульманин повинен керуватися цими текстами й бути прихильним до всіх сподвижників, любити їх, просити Аллаха прийняти їхні вчинки, згадувати добрими словами, брати з них приклад і дотримуватися їхнього способу життя.

Необхідність утримуватись від оцінок тих суперечок, які відбулися між ними. Припис шаріату стосовно того, хто їх ображає

Вже відзначалося, що сподвижники Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) були найкращими людьми цієї громади після самого Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Вони першими прийняли іслам, ставши провідниками прямого шляху та світлом посеред темряви. Ці люди вели гідну боротьбу на шляху Аллаха, не жаліючи себе на шляху захисту ісламу, поки Господь не утвердив його на землі їхніми ж руками. Той, хто ображає сподвижників чи применшує їхні заслуги – один із найгірших творінь, адже такий вчинок є виявом ненависті до ісламу як такого. Той, хто звинувачує їх у невір'ї чи віровідступництві, сам належить до невір'ючих та віровідступників. Як би ми не намагалися, нам ніколи не досягнути всіх тих чеснот,

1 Муслім, 2496.

які були в них. Переказують від Абу Саїда аль-Худрі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Не ображайте моїх сподвижників, адже навіть якщо хтось із вас витратить золота розміром з гору Ухуд, все одно не досягне навіть мудда одного з них, чи його половини»⁽¹⁾.

Цей хадіс забороняє ображати сподвижників Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), наголошуючи на тому, що ніхто після них уже не досягне такого рівня.

Кожен мусульманин повинен утримуватись від оцінок тих суперечок, які відбувалися між сподвижниками, адже те, що було в їхніх душах, відомо тільки Аллаху. Умар бін Абд аль-Азіз сказав: «Аллах зберіг наші руки від їхньої крові, так збережемо ж наші язики від образи їхньої честі».

Можна підсумувати, що прибічники Сунни виявляють прихильність до всіх сподвижників та ставляться до них відповідно до їхніх заслуг, тобто зі справедливістю та поміркованістю, а не на користь власним бажанням чи фанатизму. А хто чинить інакше, той виходить за межі дозволеного.

1 Аль-Бухарі, 3673, Муслім, 2541. Версія аль-Бухарі.

Тема 3

Родина Пророка

(мир йому й благословення Аллаха!)

Поняття «**родина Пророка**» («агль аль-бейт») включає всіх тих, кому забороняється брати милостиню. Ось вони: рід Алі бін Абу Таліба, рід Джафара, рід аль-Аббаса, бану аль-Харіс бін Абд аль-Мутталіб та дружини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!).

Докази переваги родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!)

Усевишній сказав: «**О люди дому, воістину, Аллах бажає забрати від вас нечистоту й очистити вас!**» (Військові загани, 33).

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Ставтеся до моєї родини, згадуючи про Аллаха»⁽¹⁾.

Докази того, що дружини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) також є членами його родини

Усевишній сказав: «**О дружини Пророка! Ви не такі, як будь-яка жінка. Якщо ви богобоязливі, то не виявляйте ніжності в розмові, щоб не побажав вас той, у чиєму серці хвороба. Промовляйте гідні слова! Перебуваючи у своїх домівках, не вбирайтеся так, як вбиралися в часи першого невігластва. Звершуйте молитву, давайте закят та коріться Аллаху та Його Посланцю. О люди дому, воістину, Аллах бажає забрати від вас нечистоту й очистити вас!**» (Військові загани, 32-34). Ібн Касір (нехай буде милостивий до нього Аллах!) сказав: «Поміркувавши над Кораном, ні в кого не залишиться сумнівів, що жінок Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) стосуються ще й слова: «**О люди дому, воістину, Аллах бажає забрати від вас**

1 Муслім, 2408.

нечистоту й очистити вас!» (Військові загони, 33). Цього вимагає контекст, адже далі Аллах говорить: **«Згадуйте те, що читають у ваших будинках зі знамень Аллаха та мудрості»**. Це означає, що жінкам потрібно жити відповідно з тими приписами Корану й Сунни, які Всевишній Аллах відсилає своєму Посланцю (мир йому й благословення Аллаха!) у їхніх будинках. Катада й інші сказали, що йдеться про ту милість, якою були відзначені саме ці жінки»⁽¹⁾.

Заповіт стосовно членів родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!)

Ми вже згадували хадіс «Ставтеся до моєї родини, згадуючи про Аллаха». Прибічники Сунни люблять цих людей, шанують їх та дотримуються заповіту Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), адже любов до членів його родини вважається любов'ю до нього.

Це правило дійсне тільки у випадку, якщо згадана категорія осіб йде шляхом Сунни й правильно сповідує релігію, беручи приклад зі своїх пращурів – Аббаса та його дітей, Алі та його дітей. Якщо ж хтось із них буде суперечити Сунні та сповідувати релігію неправильно, то не можна виявляти до нього прихильності, навіть якщо ця людина належить до родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!).

Прибічники Сунни займають стосовно членів родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) виважену й помірковану позицію. Адже вони прихильні до тих людей, що правильно сповідують релігію, але зрікаються тих, хто суперечить Сунні та залишає релігію, незважаючи на їхню приналежність до родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!). Спорідненість із Пророком (мир йому й благословення Аллаха!) не допоможе цій людині, якщо вона не буде триматись істинного шляху. Абу Гурайра (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав: **«Коли було зіслано «Застерігай своїх найближчих родичів!»** (Поети, 214),

1 Тафсір ібн Касір, 6/411.

Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) підвівся й сказав так: «О курайшити (або сказав щось схоже)! Купуйте свої душі, адже я нічим не зможу допомогти вам перед Аллахом! О сини Абд Манафа, я нічим не зможу допомогти вам перед Аллахом! О Сафія, тітка Посланця Аллаха, я нічим не зможу допомогти тобі перед Аллахом! О Фатіма, донько Мухаммада, проси в мене те з мого майна, що побажаєш, але я нічим не зможу допомогти тобі перед Аллахом!» У іншому хадісі говориться: «Хто запізнився із вчинками, того не прискорить родинне походження»⁽¹⁾.

Прибічники Сунни й громади непричетні до тих, хто припускається перебільшень у шануванні деяких членів родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та вважає їх безгрішними. Також прибічники Сунни й громади непричетні до тих, хто вороже ставиться до тих членів родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!), які йдуть прямим шляхом та ображають їх. Також прибічники Сунни й громади непричетні до тих еретиків, які вважають, що можна наблизиться до Аллаха через сприйняття когось із членів родини Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) як господа поряд з Аллахом.

Отож, у цьому питанні прибічники Сунни й згоди йдуть середнім шляхом, який непричетний до обох крайнощів.

1 Муслім, 2699.

Тема 4

Праведні халіфи**Хто такі «праведні халіфи»?**

Усього їх було чотири: Абу Бакр *«Правдивий»*, Умар бін аль-Хаттаб *«Розділяючий добро і зло»*, Усман бін Аффан *«Володар двох світочів»*, Алі бін Абу Таліб *«Володар двох онуків»* (нехай Аллах буде вдоволений усіма ними!).

Їхнє місце у релігії та необхідність слідування їхнім шляхом

Праведні халіфи – найкращі серед сподвижників, віруючі, шляхом яких наказав іти сам Посланець (мир йому й благословення Аллаха!). Про це говориться в хадісі, переказаному Арбадом бін Сарією (нехай буде вдоволений ним Аллах!), де Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Я заповідаю вам послух і покору. Той із вас, хто буде жити після мене, побачить багато суперечок. Тому тримайтеся моєї Сунни й Сунни праведних халіфів, що йдуть прямим шляхом та стануть після мене. Вчепіться за них щонайміцніше, адже я застерігаю вас від вигаданих справ, а кожне нововведення – це омана»⁽¹⁾.

Перевага праведних халіфів

Прибічники Сунни й громади вважають, що перевага одних праведних халіфів над іншими залежала від часу їхнього правління. Так, спочатку був Абу Бакр, потім Умар, потім Усман, потім Алі. Існує чимало хадісів, які розповідають про чесноти кожного з них.

У двох «Сахіхах» згадується хадіс про Абу Бакра (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить із мінбару: «Якби я обирав

1 Ахмад 4/127-129, ат-Тірмізі 7, 438. Існад хадісу достовірний.

приятеля серед мешканців землі, то обрав би Абу Бакра. Тому не залишайте відкритим жодного входу в мечеть, окрім входу Абу Бакра»⁽¹⁾.

У двох «Сахіхах» згадується і хадіс про Умара (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Серед усіх минулих народів були натхненні люди. Якщо такі будуть серед моєї громади, то Умар бін аль-Хаттаб буде одним із них»⁽²⁾.

У довгому хадісі, переказаному Аїшею (нехай буде вдоволений нею Аллах!), говориться про Усмана (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Якось до Пророка зайшли Абу Бакр, а потім Умар. Коли ж увійшов Усман, то Пророк поправив свій одяг. Аїша запитала, чому він зробив це саме зараз, а Посланець Аллаха сказав: «Як не соромитись чоловіка, якого соромляться навіть ангели!»⁽³⁾

У двох «Сахіхах» згадується і хадіс про Алі (нехай буде вдоволений ним Аллах!) від Сагля бін Сада (нехай буде вдоволений ним Аллах!), згідно з яким Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав увечері перед взяттям Хайбара: «Завтра я дам прапор чоловіку, який любить Аллаха та Його Посланця, та якого любить Аллах та Його Посланець. Господь дарує перемогу його руками. Потім Посланець Аллаха сказав: «Покличте Алі!» І тоді дав прапор йому. Потім Аллах дарував Алі перемогу»⁽⁴⁾.

1 Аль-Бухарі, 3654.

2 Аль-Бухарі, 3689, Муслім, 2398.

3 Муслім, 2401.

4 Аль-Бухарі, 2702, Муслім, 2405.

Тема 5

Десять осіб, яким обіцяно рай

Ми вже говорили про переваги сподвижників, як і те, що всі вони були гідними людьми – хоча, звісно, одні з них були кращими від інших. Так, найкращі сподвижники – це переселенці, потім ансари, потім ті, хто брав участь у битві коло Бадру, потім ті, хто брав участь у битві коло Ухуду, потім ті, хто захищав Медину, потім ті, хто присягнув під деревом, потім ті, хто здійснив гіджру ще до завоювання Мекки. Останні вищі за ступенем ніж ті, хто жертвував уже після цього й брав участь у боротьбі. Але всім Аллах обіцяв прекрасну винагороду.

Найкращі зі сподвижників – це праведні халіфи, тобто Абу Бакр *«Правдивий»*, Умар бін аль-Хаттаб *«Розділяючий добро і зло»*, Усман бін Аффан *«Володар двох світочів»*, Алі бін Абу Таліб *«Володар двох онуків»*. Потім йдуть Абд ар-Рахман бін Ауф, аз-Зубайр бін аль-Аувам *«Апостол»* Посланця Аллаха, Тальха бін Убайдуллах, Сад бін Абу Ваккас, Абу Убайда бін Джаррах *«Охоронець цієї громади»*, Сад бін Зайд бін Нуфайль (нехай Аллах буде вдоволений усіма ними!).

Існують як хадіси, що розповідають про перевагу цих людей загалом, так і про кожного з них. Ахмад та інші мухаддіси переказали хадіс Абд ар-Рахмана бін аль-Ахнаса (нехай буде вдоволений ним Аллах!) від Саїда бін Зайда, який сказав: «Я свідчу, що чув, як Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Десять будуть в раю – Пророк, Абу Бакр, Умар, Усман, Алі, Тальха, аз-Зубайр бін аль-Аувам, Сад бін Малік, Абд ар-Рахман бін Ауф». Якщо хочете, я назву й десятого. Його запитали: «Хто це?» Він помовчав, а коли вони запитали знову, сказав: «Саїд бін Зайд»⁽¹⁾.

Також Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сповістив добру звістку про рай ще й іншим сподвижникам – Абд Аллаху бін Масуду, Біялу бін Рабаху, Уккашу бін Мухсину,

1 Ахмад, 1/188 та інші. Існад хадісу достовірний.

Джафару бін Абу Талібу та багатьом іншим. Прибічники Сунни й громади засвідчують, що всі, кому непогрішимий Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) особисто обіцяв рай, неодмінно туди потраплять. Також прибічники Сунни й громади сподіваються, що Аллах відплатить добром усім іншим сподвижниками, адже всім їм Господь обіцяв рай. Так, згадуючи про чесноти сподвижників та переваги одних із них над іншими, Господь сказав: **«Усім Аллах обіцяв найкраще»** (Жінки, 95). Під «найкращим» тут і мається на увазі рай.

Так само прибічники Сунни й громади вважають, що не може бути певності стосовно конкретного мусульманина, потрапить він до раю чи до пекла. Вони сподіваються на те, що праведників винагородять, а грішників покарають. Прибічники Сунни й громади впевнені, що кожен, хто помер, сподвідуючи єдинобожжя, потрапить до раю: **«Воістину, Аллах не прощає, коли Йому додають рівних, але прощає все, окрім цього, тому, кому побажає!»** (Жінки, 116).

Розділ 4

Обов'язки мусульман перед своїми правителями й перед своєю громадою. Необхідність триматися разом з іншими мусульманами

Муслім переказав від Абу Рукейа Таміма ад-Дарі (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Релігія – це щирість, релігія – це щирість, релігія – це щирість». Ми запитали: «Перед ким, о Посланець Аллаха?» Він сказав: «Перед Аллахом, перед Його Посланцем, перед Його Писанням, перед правителями мусульман та всією їхньою громадою»⁽¹⁾.

Щирість перед Аллахом – це щире сповідання єдиногобжжя, звеличення Аллаха, страх перед ним, надія на Його милість, любов до Нього й виконання Його приписів.

Щирість перед Посланцем Аллаха (нехай буде вдоволений ним Аллах!) – це віра в те, із чим він прийшов, слухняне виконання його наказів, дотримання його Сунни, його шляху, любов до нього й поклоніння Аллаху так, як він про це розповів.

Щирість перед правителями мусульман – це молитва за них, любов до них, а також покора, яка не повинна виходити за межі покори Аллаху.

Щирість перед усією громадою мусульман – це заклик до заохочуваного й заборона на неприйнятне, бажання для інших того, чого бажаємо собі, допомога їм усім, чим можна допомогти.

Обов'язки перед правителями

Коран, Сунна та одностайна згода перших мусульман засвідчують, що мусульмани повинні коритися правителю, навіть

1 Муслім, 55.

якщо той буде порушувати встановлені Аллахом приписи. Але якщо цей правитель закликатиме інших до порушення законів Аллаха, то не треба йому коритися в цих питаннях. Так само необхідно робити за ним колективну молитву, здійснювати з ним паломництво та вести боротьбу на шляху Аллаха. Можна коритись правителю в тих питаннях, у яких він тримається особистих суджень, але сам він не зобов'язаний коритися таким судженням підлеглих, тобто віддавати перевагу їхньому погляду перед своїм. Це пов'язано з тим, що спільне благо й протидія роздробленості важливіші за особистий інтерес. Так само обов'язком підлеглих вважається добра порада, яка повинна ґрунтуватись на релігійному законі. Не можна сперечатись із таким правителем чи виступати проти нього.

Імам ат-Тахаві (нехай буде милостивий до нього Аллах!) сказав: «Ми не вважаємо, що можна виходити проти наших правителів чи не молитися за них, якщо вони вчиняють несправедливість. Ми не припиняємо коритись їм, адже покора правителям – це покора Аллаху! Ми не коримось їм тільки в тих питаннях, де звершується непослух перед Аллахом. Ми молимося за успіх правителів».

Існує чимало доказів із Корану й Сунни, які підтверджують це. Аллах сказав: **«О ви, які увірували! Коріться Аллаху, коріться Посланцю, а також наділеним владою серед вас»** (Жінки, 59).

У Сунні наведено хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволенний ним Аллах!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Хто покоровився мені, той покоровився Аллаху, а хто не послухався мене, той не послухався Аллаха. Хто покоровився еміру, той покоровився мені, а хто не послухався еміра, той не послухався мене»⁽¹⁾.

Переказують від сина Умара (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Кожен мусульманин зобов'язаний слухатись та коритись, незалежно від того, подобається йому це чи ні. Але

1 Аль-Бухарі, 7137.

якщо спонукають до непослуху перед Аллахом, то не може йтися про покору чи послух»⁽¹⁾.

Згідно із Сунною, не можна давати правителю якихось порад через бунт чи залякування. У хадісі, який ібн Абу Асім та інші переказали від Ійада бін Ганама (нехай буде вдоволений ним Аллах!), говориться, що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто хоче дати пораду султану, нехай не робить цього відкрито, а візьме за руку й зробить це наодинці з ним. Якщо той послухає його – добре, а якщо ні – свій обов'язок ця людина виконала»⁽²⁾.

Коран та Сунна наказують коритись правителям у всіх справах, де немає непослуху перед Аллахом. Підсумувати сказане можна так:

1) Послух та покора правителям – це обов'язок в усіх справах, окрім гріховних.

2) Забороняється виходити проти правителя, навіть якщо той не прислуховується до порад.

3) Той, хто дав добру пораду правителю й висловив незгоду із ним шляхом, який дозволяється релігійним законом, не може вважатися грішником.

4) Забороняється здійснювати смуту чи підбурювати до неї інших.

5) Забороняється виходити проти правителів в усіх випадках, окрім тих, коли вони відверто й однозначно виявляють невір'я.

6) Треба триматися інших мусульман, які йдуть шляхом Корану й Сунни, будучи з ними на словах, у справах та в переконаннях. Потрібно рухатись їхнім шляхом, спонукати до єдності й застерігати від розколів. Усевишній сказав: **«І того, хто буде суперечити Посланцю навіть після того, як йому став зрозумілий прямий шлях і не піде шляхом віруючих, того Ми скеруємо туди, куди він звернувся — та й вкинемо до геєни!**

1 Аль-Бухарі, 7144.

2 «Ас-Сунна» Ібн Абу Асіма, 2/507 (із достовірним існадом).

Мерзотне ж це місце для повернення!» (Жінки, 115). Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Тримайтеся громади, адже з нею рука Аллаха. А хто відколовся, той відколовся в пекло»⁽¹⁾. Переказують від сина Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Хто побачив, що емір робить речі, які йому не подобаються, той нехай виявляє терпіння. Хто ж відійшов від громади навіть на трохи, той вмер смертю доби невігластва»⁽²⁾.

Наведені тексти приписують триматися громади й не суперечити її інтересам, а також застерігають від порушень цього правила. Єдина громада – це милість, а розкол – це лихо.

1 Ат-Тірмізі, 2167, «Ас-Сунна» Ібн Абу Асіма, 80.

2 Аль-Бухарі, 7143.

Розділ 5

Необхідність триматися Корану й Сунни. Докази на користь цього

Тема 1

Що означає дотримуватись Корану й Сунни? Докази щодо обов'язковості цього

Усевишній Аллах закликав нас до єднання, яке можливе тільки навколо Корану й Сунни. Господь застеріг від розколів та наголосив на їхній небезпеці, яка чекає на людей як у земному, так і наступному житті. Щоб уберегтися від неї, слід звертатися до Корану як в головних, так і другорядних речах, не спокушаючись нічим, що може призвести до розколу.

Істинний шлях до спасіння – це дотримання всіх приписів Писання Аллаха та Сунни Його Посланця (мир йому й благословення Аллаха!). Коран та Сунна – це потужна фортеця, яка веде до того, чим задоволений Усевишній Аллах. Адже Господь сказав: **«Тримайтеся разом біля Аллаха і не розділяйтеся! Згадайте милість Аллаха до вас, коли ви були ворогами, а Він об'єднав ваші серця, і за милістю Його ви стали братами одне для одного. Ви були на краю вогняної прірви, та Аллах врятував вас від неї. Ось так Аллах роз'яснює вам Свої знамення — можливо, ви підете прямим шляхом!»** (Родина Імрана, 103).

Усевишній Аллах закликав триматися біля Нього. Під цим виразом мається на увазі або заповіт Аллаха, або Коран, як зазначали різні тлумачі. Заповіт, який Аллах узяв із мусульман – це і є дотримання Корану й Сунни. Аллах закликав до єднання в громаді, застерігаючи від розколів та суперечок. Усевишній сказав: **«Тож візьміть те, що дав вам Посланець, та не чіпайте того, що він заборонив вам»** (Зібрання, 7). Ці слова стосуються усього,

що стосується релігії – як принципів, так і другорядних речей, як всього зовнішнього, так і всього внутрішнього.

Те, з чим прийшов до рабів Аллаха Посланець, не повинно викликати заперечення. Тому все, що наказав Посланець, повинно виконуватись так само, як вказівки Аллаха. Не можна віддавати перевагу словам іншої людини перед словами Посланця (мир йому й благословення Аллаха!). Аллах сказав: **«О ви, які увірували! Коріться Аллаху та Його Посланцю й не відвертайтеся від нього, адже ви чуєте!»** (Військова здобич, 20).

Усевишній Аллах наказав Своїм віруючим рабам коритися Йому та Його Посланцю, відмовляючись від суперечок та уподібнення невіруючим. Тому Аллах і сказав **«не відвертайтеся від нього»**. Йдеться про те, що потрібно приймати накази Посланця Аллаха й не суперечити йому. Також Усевишній сказав: **«О ви, які увірували! Коріться Аллаху, коріться Посланцю, а також наділеним владою серед вас! І якщо ви почнете сперечатися про щось, то зверніться із цим до Аллаха та до Його Посланця, якщо віруєте ви в Аллаха та в Останній День! Це — ліпший і кращий наслідок!»** (Жінки, 59).

Ібн Касір сказав: «Коріться Аллаху» означає «приймайте Його Писання», «коріться Посланцю» означає «тримайтеся за його Сунну», а «коріться наділеним владою» означає «коріться тим речам, які відповідають закону Аллаха, адже не можна коритись творінням у випадках, коли звершується непослух перед Аллахом». Слова «І якщо ви почнете сперечатися про щось, то зверніться із цим до Аллаха та до Його Посланця», за свідченням Муджагіда, означають «зверніться до Писання Аллаха та Сунни Його Посланця»⁽¹⁾.

Усевишній Аллах наказав звертатися із усіма суперечками до Корану й Сунни, про що йдеться, наприклад, у словах: **«Про що б ви не сперечались, кінцеве рішення належить Аллаху.»** (Рада, 10). Те, що підтверджується Кораном і Сунною – істина, а все, що крім істини – неправда. Також Усевишній сказав: **«Якщо віруєте**

1 Тафсір ібн Касір, 2/304.

ви в Аллаха та в Останній День», що вказує на необхідність відмови від різних суперечок та звертання до Корану й Сунни. Хто ж у таких речах не звертається до Корану й Сунни, той не є віруючим в Аллаха та в Останній День. Слова Аллаха «Це — ліпший і кращий наслідок» (саме як «наслідок» пояснював слово «таувіль» ас-Судді) означають, що звернення до Корану й Сунни веде до найкращої винагороди, про що сказав Муджагід. Загалом у Корані чимало аятів, які спонукають триматися Корану і Сунни, звертаючись до них в усіх справах.

Чимало доказів на підтвердження цього міститься й у Сунні. Імам Муслім переказав від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Воістину, Аллах задоволений трьома вашими діями й гнівається на три ваших дії. Він задоволений, коли ви не приписуєте Йому рівних у поклонінні, коли тримаєтесь біля Нього всі разом й не розколюєтесь, коли даєте добру пораду тим, кому Аллах доручив вами керувати. Він гнівається, коли ви повторюєте плітки, надто багато запитуєте та марно витрачаєте гроші»⁽¹⁾. Переказують від Джабіра (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Я залишаю вам дві речі. Якщо ви будете триматися за них, то не заблукате. Це – Писання Аллаха й моя Сунна»⁽²⁾. Також Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Я залишаю вас серед такого світла, ніч якого схожа на день. Й залишає його лише погублений!»⁽³⁾

Також передається в хадісі від Ібада бін Сарія, що Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Тому тримайтеся моєї Сунни й Сунни праведних халіфів, що йдуть прямим шляхом та стануть після мене. Вчепіться за них щонайміцніше, адже вам загрожують вигадані справи, а кожне нововведення – це омана»⁽⁴⁾.

1 Муслім, 1715.

2 Малік, 2/899.

3 Ібн Маджа, 1/16, «Сахіх ібн Маджа» аль-Албані, 1/6.

4 Ахмад 4/127-129, ат-Тірмізі 7, 438. Існад хадісу достовірний.

Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сповістив усіх, хто тримається його Сунни, що кожен, хто має хоч найменше віри, увійде до раю. Ця добра звістка згадується в хадісі від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллаха!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Уся моя громада увійде до раю, крім тих, хто відмовився». Його запитали: «О Посланець Аллаха, хто ж відмовиться?» Той сказав: «Кожен, хто покориться мені, увійде до раю, а кожен, хто не послухається мене, той відмовиться»⁽¹⁾. А що можна вважати більш упертою відмовою від Сунни, ніж суперечка з Посланцем Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!)? Але ж саме так роблять ті, хто запроваджує в релігію нововведення.

Відомо, що спасенна група – це та, до якої належав Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) та його сподвижники, тобто громада. Убай бін Кааб сказав (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав: «Тримайтеся правильного шляху й Сунни, адже якщо раб, який звершує це, плаче від страху перед Аллахом, коли Його згадує, то його ніколи не торкнеться вогонь. Воістину, бути поміркованим на цьому шляху краще, ніж виявляти зусилля на якомусь іншому».

1 Аль-Бухарі, 7280.

Тема 2

Застереження від нововведень

Визначення поняття «нововведення»

В арабській мові поняття «**бідаа**» («нововведення») означає «створення речі без попереднього зразка». Саме у такому значенні ця лексема вжита в словах Усевишнього «**Створювач небес і землі**» (Рада, 11), тобто «Той, Хто творить без попереднього зразка».

У шаріаті «бідаа» означає все, що суперечить або Корану й Сунні, або одностайній думці праведних попередників мусульманської громади в питаннях віри чи поклоніння.

Небезпека нововведень

Нововведення становлять велику небезпеку для віри. Вони негативно впливають не тільки на людину й суспільство, а релігію загалом: тобто як на принципи віри, так і на другорядні речі.

Загалом під «нововведенням» мається на увазі щось запроваджене в релігію, висловлювання про Аллаха без жодного знання чи встановлення закону щодо віри, на який Аллах не давав дозволу. Нововведення є причиною неприйняття Аллахом доброго вчинку та розколу громади. Кожен, хто запроваджує в релігію якісь справи, несе на собі не тільки тягар свого гріха, а й тягар гріха тих, хто збився зі шляху через це нововведення. Прихильники нововведення не матимуть блага випити води з водойми Пророка (мир йому й благословення Аллаха!).

Від Сагя бін Сада аль-Ансарі переказують, що Абу Саїд аль-Худрі (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) переповів такі слова Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!): «Я прийду до водойми першим. Усі, хто буде проходити повз мене, питимуть із неї, а хто вип'є тієї води, той уже ніколи не відчуватиме спраги. Потім до мене придуть люди, яких упізнаю я та які упізнають мене. Але між мною та ними буде перепона. Я скажу,

що ці люди теж із моєї громади, але мені скажуть у відповідь: «Ти не знаєш, що вони вигадали після тебе». Тоді я скажу: «Нехай же відійдуть ті, хто після мене вносив зміни в релігію!»⁽¹⁾

Нововведення запламовують чистоту віри та спотворюють її вчення. Таким чином, нововведення становлять величезну загрозу для мусульман як у земному, так і наступному житті.

Причини появи нововведень

Таких причин дуже багато, але головна з них – віддаленість від Писання Аллаха й Сунни Його Посланця (мир йому й благословення Аллаха!), а також шляху перших мусульман. Усе це веде до необізнаності про джерела ісламської віри.

Причини поширення нововведень – це залежність від сумнівів, довіра судженням чистого розуму, спілкування з поганими людьми, використання слабких та підробних хадісів, які слугують для прихильників нововведень аргументами на користь їхньої брехні. Також сюди належить уподібнення невірющим, еретикам та ін.

Небезпечність нововведень

Кожен, хто розмірковує над Кораном і Сунною, розуміє, що всі нововведення в релігії забороняються й заперечуються, незалежно від того, якими за своєю сутністю можуть бути ці нововведення, більш чи менш важкими.

Відомо, що заборона на нововведення стосується усіх нововведень без винятку, адже Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Вам загрожують вигадані справи, а кожна запроваджена справа – це нововведення, а кожне нововведення – це омана!»⁽²⁾. Також Посланець Аллаха (мир йому й благосло-

1 Аль-Бухарі, 6583, 6584, Муслім, 2290.

2 Ахмад, 1/435, ад-Дарімі, 1/78, Аль-Хакім, 2/318, який відзначив, що в списку передавачів цього хадісу є люди із Сахіх аль-Бухарі, з чим погодився аз-Загабі.

вення Аллаха!) сказав: «Хто запровадить у нашу справу те, чому в ній не місце, це буде відкинуте»⁽¹⁾. Ці два хадіси вказують на те, що кожна запроваджена в релігію справа – це нововведення, а кожне нововведення – це омана, яку слід засуджувати. Усе це означає, що нововведення в справах поклоніння й переконаннях однозначно забороняються. Існують лише відмінності у складності цих нововведень – деякі з них належать до **справжнього невір'я** (наприклад, обхід навколо могил задля наближення до померлих, присвята їм пожертв, прохання про допомогу від них), а деякі вважаються **шляхами, що ведуть до багатобожжя** (наприклад, будівництво споруд на могилах, молитви й прохання коло них). Інші вважаються **гріхом**, наприклад, відзначення не встановлених релігійним законом свят, читання еретичних молитов, радикальний аскетизм чи тримання посту під пекучим сонцем.

1 Аль-Бухарі, 2697, Муслім, 1718.

Тема 3

Осуд розколів та суперечок

Докази того, що розколи гідні осуду

Усевишній Аллах засудив розколи й ті шляхи, що до них ведуть. Чимало текстів Корану й Сунни однозначно вказують на те, що розколи й суперечки стають причинами нещастя в земному житті, а також ганьби й покарання в житті наступному. Всевишній сказав: **«І не будьте схожими на тих, які розділилися та розійшлися між собою після того, як до них прийшло знання; на таких чекає велика кара, в той День, коли деякі обличчя стануть білими, а деякі стануть чорними, тим, чії обличчя стали чорними, [скажуть]: «Невже ви стали невірними після того, як у вас була віра? Тож спробуйте на смак те, у що ви не вірили!» А ті, чії обличчя стали білими, потраплять у милість Аллаха. І будуть вони там довіку!»** (Родина Імрану, 105-107). Син Аббаса (нехай Аллах буде вдоволений ними обома!) сказав: «Білими стануть обличчя прихильників Сунни й громади, а почорніють обличчя прихильників нововведень та різних сект».

Також Усевишній сказав: **«Воістину, ти непричетний до тих, які розкололи свою релігію та розділилися на секти. Їхня справа належить Аллаху, тож потім Він сповістить їх про те, що робили вони!»** (Худоба, 159).

Згадані аяти вказують на осуд розколів та загрозу, яку вони становлять для мусульманської громади в обох світах. Саме тому пішли шляхом загибелі люди Писання, тобто юдеї й християни, адже розколи спричиняють відхилення від наставництва Аллаха.

Чимало хадісів про осуд розколів наведено в Сунні. Багато з них закликають триматися єдиної громади й уникати суперечок. Імам Ахмад та Абу Давуд переказали від Муавії (нехай буде вдоволений ним Аллах!), що одного разу той підвівся й переказав слова Пророка: «Люди Писання, ті, які жили до вас, розкололися

на сімдесят дві секти. А ця громада розколеться на сімдесят три секти, з яких сімдесят дві підуть у пекло, а одна – в рай. Саме це – громада»⁽¹⁾.

Так Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) сповістив про розкіл своєї громади на сімдесят три секти, сімдесят дві з яких опиняться в пеклі. Немає сумніву в тому, що вони дискутували про ті речі, про які дискутували й раніше від них. У підсумку з'явилися згадані Пророком (мир йому й благословення Аллаха!) суперечки: або тільки в питаннях віри, або в питаннях віри й земних справ. Подібні суперечки, від яких нас застерігав Пророк (мир йому й благословення Аллаха!) мали з'явитися, тож уникнуть їх лише ті, кого захистив Аллах.

Суперечки й розколи як причини загибелі попередніх народів

Якщо поміркувати над Кораном, то стане зрозуміло, що причина загибелі попередніх народів полягала в розколах, а також суперечках, які точилися навколо даних Аллахом писань.

Хузайфа (нехай буде вдоволений ним Аллах!) сказав Усману (нехай буде вдоволений ним Аллах!): «Врятуй цю громаду, щоб вони не сперечалися про Писання так, як про нього сперечалися інші громади». Це було сказано тоді, коли Хузайфа побачив, що мешканці Шаму сперечаються з іракцями щодо правильного варіанту читання Корану, тоді як такого роду суперечки заборонені Пророком (мир йому й благословення Аллаха!).

Ця розповідь вказує на дві речі. По-перше, на необхідність відмови від таких суперечок. По-друге, на необхідність розуміти негативний досвід попередніх народів. Усевишній сказав: **«Буде саме так, адже Аллах зіслав Писання в істині. Воістину, ті, які сперечаються про Писання, опинилися у глибокому протиріччі!»** (Корова, 176), **«Ті, кому дано Писання, розійшлися поміж собою через взаємну ненависть лише після того, як до них прийшло знання»** (Родина Імрану, 19).

1 Ахмад, 4/152, Абу Давуд, 5/5 та ін. (з достовірним списком передавачів).

У Сунні також згадується хадіс від Абу Гурайри (нехай буде вдоволений ним Аллах!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) говорить: «Будьте задоволені тим, що я для вас залишив, адже ваших попередників знищила любов до частих запитань та суперечки з пророками. Тому, якщо я вам щось забороняю – не торкайтеся цього, а якщо щось наказую, то виконуйте те, що зможете»⁽¹⁾

Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) закликав мусульман у цьому хадісі утримуватися від суджень про те, що їх не стосується, знаючи, що попередні народи загинули через надмірну кількість питань та боротьбу зі своїми посланцями.

Чи правда, що суперечки це милість?

Деякі люди стверджують, що суперечки – це милість, посилячись на вигаданий хадіс «суперечки моєї громади – милість». Але це судження заперечується Кораном, Сунною та здоровим глуздом. Ми вже навели чимало аятів та хадісів, які засуджують суперечки й розколи, тож кожному, хто про це поміркує, цих доказів буде досить.

Коран однозначно вказує на те, що суперечки не просто не можуть вважатися милістю, але навіть протиставляються їй. Усевишній сказав: **«Але вони сперечаються далі, крім тих, кого помилював Господь твій»** (Гуд, 118-119).

Згаданий хадіс, який використовується у цій полеміці, хибний та не зустрічається в книгах Сунни. Цього досить, щоб спростувати такі твердження. Ідея про суперечки як милість не відповідає здоровому глузду, адже кожна людина знає, до яких негативних наслідків призводять суперечки – ненависті, заздрості, війни, часто навіть у тих випадках, коли ці розбіжності стосуються другорядних питань.

1 Аль-Бухарі, 2288, Муслім, 1337.

Шлях, який веде до звільнення від розколів та суперечок

Відомо, що спасенна група й спільнота, яку підтримує Аллах – це громада. А громада – це ті, хто йде шляхом Пророка (мир йому й благословення Аллаха!) та його сподвижників (мир їм усім!), не звертаючи з нього в жоден бік.

Аш-Шатибі (нехай буде милостивий до нього Аллах!) пише в книзі «Аль-Іттісам»: «Громада – це те, чого трималися Пророк, мир йому й благословення Аллаха, його сподвижники та їхні послідовники». Тому врятувати від розколів та суперечок може тільки неухильне наслідування шляху прихильників Сунни й громади в словах, учинках та переконаннях.

Усевишній сказав: **«І того, хто буде суперечити Посланцю навіть після того, як йому став зрозумілий прямий шлях і не піде шляхом віруючих, того Ми скеруємо туди, куди він звернувся — та й вкинемо до геєни! Мерзотне ж це місце для повернення!»** (Жінки, 115).

Також Усевишній сказав: **«Такий Мій прямий шлях, тож ідіть ним, але не йдіть іншими дорогами, які зіб'ють вас із Його шляху! Він заповів це вам — можливо, будете ви богобоязливі!»** (Худоба, 153).

Ат-Тірмізі переказав хадіс від Абд Аллаха, сина Умара (нехай Аллах буде вдоволений обома ними!), в якому Посланець Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) сказав: «Моя громада не об'єднається навколо омани (або він сказав «громада Мухаммада»). Рука Аллаха — над громадою!»⁽¹⁾

Завершимо цю книгу словами про те, що спасіння й щастя можна досягнути тільки в неухильному дотриманні Писання Аллаха, адже одкровення від Премудрого й Преславного вільне від будь-яких помилок. Також треба дотримуватися й Пречистої Сунни, переказаної зі слів Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!), який говорив не від себе, а від одкровення, яке було дано йому.

1 Ат-Тірмізі, 4/677, а також інші (з достовірним списком передавачів).

Коран та Сунна – єдині джерела мусульманського віровчення й релігійного закону. Будь-який шлях, що веде від них – неправдивий. Тому саме в дотриманні Сунни полягає правдивий шлях віруючих, дорога до вдоволення Господа світів та неприступна фортеця ісламу. Через цей шлях Господь охороняє громаду від ересі прихильників нововведень, хитрощів супротивників, витлумачень невігласів та спотворень фанатиків. Цей шлях покращив справи громади в перші роки ісламу, тож немає для нас порятунку чи успіху поза ним. Імам мешканців Медини – Малік бін Анас (нехай буде милостивий до нього Аллах!) сказав: «Останні з цієї громади зможуть покращити свій стан тільки так, як покращили його перші». Оскільки це покращення полягає у вчинках, відповідних Писанню Аллаха й Сунні Його Посланця (мир йому й благословення Аллаха!), то кожен мусульманин повинен будувати своє життя саме на цій основі, спираючись на розуміння перших мусульман та їхній шлях. Усевишній сказав: **«І того, хто буде суперечити Посланцю навіть після того, як йому став зрозумілий прямий шлях і не піде шляхом віруючих, того Ми скеруємо туди, куди він звернувся — та й вкинемо до геєни! Мерзотне ж це місце для повернення!»** (Жінки, 115).

Наслідування шляху віруючих, тобто сподвижників та їхніх послідовників – вірних провідників нашої громади – це шлях до спасіння. Ми просимо Всевишнього Аллаха, щоб Він наділив мусульманську громаду неухильним дотриманням Корану й Сунни, а також відповідністю шляху віруючих. На завершення вознесимо хвалу Аллаху, Господу світів. Мир та благословення нашому Пророку Мухаммаду, його родині та всім його сподвижникам.

ЗМІСТ

Передмова	I
Передмова	III
Вступ	1

ЧАСТИНА ПЕРША: ВІРА В АЛЛАХА 3

Розділ 1: Єдність Аллаха в пануванні	5
Тема 1: Її значення й обґрунтування Кораном, Сунною, здоровим глуздом та людською природою	5
Тема 2: Пояснення того, що визнання лише цієї складової єдинобожжя не може врятувати від пекла	8
Тема 3: Поява відхилень у сповіданні єдності Аллаха в пануванні	11
Розділ 2: Єдність Аллаха в божественності	13
Тема 1: Обґрунтування єдності Аллаха в божественності та пояснення її важливості	14
Тема 2: Необхідність визнання єдності Аллаха в поклонінні	19
Тема 3: Захист єдинобожжя Обранцем Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!)	24
Тема 4: Багатобожжя, невір'я та їхні види	46
Тема 5: Спроба претендувати на знання потаємного й усього того, що з ним пов'язано	58
Розділ 3: Єдність Аллаха в іменах та властивостях	63
Тема 1: Визначення єдності Аллаха в іменах і властивостях. Обґрунтування	65
Тема 2: Практичні приклади того, як вірити в імена й властивості Аллаха в світлі Корану й Сунни	70
Тема 3: Правила, що стосуються віри в імена й властивості Аллаха	76

ЧАСТИНА ДРУГА: ІНШІ СТОВПИ ВІРИ 83

Розділ 1: Віра в ангелів	83
Тема 1: Визначення поняття «ангели», їхнє походження, властивості й особливості	83

Тема 2:	Важливість віри в ангелів, її сутність та докази	88
Тема 3:	Обов'язки ангелів	95
Розділ 2:	Віра в божественні писання	103
Тема 1:	Припис щодо віри в писання та його обґрунтування	107
Тема 2:	Сутність віри в писання	110
Тема 3:	Пояснення того факту, що Таурат, Інджиль та деякі інші книги, зіслані Аллахом, були спотворені людьми, і що тільки Коран залишився незмінним	116
Тема 4:	Віра в Коран та його особливості	120
Розділ 3:	Віра в посланців	127
Тема 1:	Постанова шариату щодо віри в посланців та докази на її користь	127
Тема 2:	Визначення понять «пророк» та «посланець». Відмінність між ними	129
Тема 3:	Сутність віри в посланців	131
Тема 4:	Наші обов'язки перед посланцями Аллаха	135
Тема 5:	Посланці, яких названо «рішучими»	139
Тема 6:	Особливі риси, притаманні нашому Пророку Мухаммаду (мир йому й благословення Аллаха!), обов'язки громади перед ним, а також пояснення того, що побачити ророка (мир йому й благословення Аллаха!) уві сні – істина	141
Тема 7:	Останнє послання й пояснення того, що після Мухаммада (мир йому й благословення Аллаха!) вже не буде пророків	155
Тема 8:	Нічна подорож Посланця Аллаха (мир йому й благословення Аллаха!) та свідчення на її користь	158
Тема 9:	Слово про життя пророків (мир їм)	163
Тема 10:	Дива пророків. Відмінність між дивами пророків та чудесами наближених до Аллаха	167
Тема 11:	Поняття «наближені до Аллаха» та «наближеність до Аллаха»	172
Розділ 4:	Віра в Судний День	175
Тема 1:	Ознаки кінця світу та їхні види	175
Тема 2:	Блаженство й страждання в могилі	183
Тема 3:	Віра в Воскресіння	188

Розділ 5: Віра в долю й передвизначення	203
Тема 1: Поняття «передвизначення» й «доля», їхнє обґрунтування та відмінності між ними	203
Тема 2: Ступені передвизначення	205

ЧАСТИНА ТРЕТЯ: РІЗНІ ПИТАННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ВІРОВЧЕННЯ **207**

Розділ 1: Іслам, іман, іхсан	207
Тема 1: Іслам	207
Тема 2: Іман та його стовпи. Пояснення судження шаріату стосовного того, хто скоїв важкий гріх	209
Тема 3: Іхсан	213
Тема 4: Взаємозв'язок ісламу, іману та іхсану	214

Розділ 2: Прихильність та непричетність: значення та умови	215
---	------------

Розділ 3: Обов'язки перед сподвижниками	221
Тема 1: Чому слід любити сподвижників та бути прихильним до них?	221
Тема 2: Необхідність віри в перевагу сподвижників, їхню справедливість, а також, на підставі шаріатських доказів, утримання від оцінок тих суперечок, які відбувалися між ними	224
Тема 3: Родина Пророка (мир йому й благословення Аллаха!)	227
Тема 4: Праведні халіфи	230
Тема 5: Десять осіб, яким обіцяно рай	232

Розділ 4: Обов'язки мусульман перед своїми правителями й перед своєю громадою. Необхідність триматися разом із іншими мусульманами	235
---	------------

Розділ 5: Необхідність триматися Корану й Сунни. Докази на користь цього	239
Тема 1: Що означає дотримуватись Корану й Сунни? Докази щодо обов'язковості цього	239
Тема 2: Застереження від нововведень	243
Тема 3: Осуд розколів та суперечок	246

ЗМІСТ	251
--------------	------------

Міністерство в справах ісламу,
пожертв, заклику й наставництва
Королівства Саудівська Аравія,
яке курує роботу Центру короля Фагда
з Друку Преславного Корану
в Пресвітлій Медині,
висловлює щиру радість
з приводу видання книги

«Основи віри в світлі Корану й Сунни»

Ми просимо Всевишнього Аллаха
зробити цю працю корисною
для всіх мусульман та винагородити
Служителя двох благородних мечетей, короля
Абд Аллаха бін Абд аль-Азіза Аль Сууда
найкращою винагородою
за його визначні зусилля в поширенні
Писання Всевишнього Аллаха та його наук.

Аллах дарує успіх.

З допомогою
Всевишнього Аллаха
ця книга видана
Центром короля Фагда
з Друку Преславного Корану
в Пресвітлій Медині
під керівництвом
Міністерства в справах ісламу,
пожертв, заклику й наставництва.

2013

Усі права захищені.
Центр імені Короля Фагда з друку Преславного Сувою

а/с 6262 Медина Мунаввара,
Королівство Саудівська Аравія

www.qurancomplex.gov.sa
contact@qurancomplex.gov.sa

الملك العربي السعودي
وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف
الأمانة العامة
الشؤون العامة

كِتَابُ
أَصُولِ الْإِسْلَامِ
عَقْدُهُ
فِي ضَوْءِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ

إِعْدَادُ
مُخَبَّرَةٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ

ترجمه إلى اللغة الأكرانية
الدكتور ميخائلو يعقوبوفيتش

إجمعه
أندري شيسيتروف